Raftul Denisei

Julia Franck

Femeia din amiază

roman distins cu **Deutscher Buchpreis**

HUMANITAS fiction

Cuprins

Prolog
Lumea ne stă deschisă
Nicio clipă
mai frumoasă ca asta
Capcana nopții
Epilog
Observații

JULIA FRANCK

Femeia din amiază

Traducere din limba germană și note de
RAMONATRUFIN

Humanitas

Autoarea dorește să mulțumească Fondului Literar German pentru sprijinul acordat în timpul scrierii cărții de față.

Traducătoarea adresează mulțumiri speciale autoarei Julia Franck pentru numeroasele discuții interesante și fertile, Fundației S. Fischer, Colocviului Literar Berlin și Colegiului European al Traducătorilor din Straelen pentru întreg sprijinul acordat în perioada traducerii, precum și traducătoarei Aranca Munteanu – model de competență, generozitate și prietenie.

Nu-i nimic rău; dacă ai trecut pragul, totul e bine.

Altă lume și nu trebuie să vorbești.

Franz Kafka, *Jurnal,* Caiet 12, 1922

Prolog

Pe marginea pervazului stătea un pescăruș, țipa, părea că poartă în gâtlejul lui Marea Baltică, înalte, crestele înspumate ale valurilor ei, stridentă, culoarea cerului, țipătul lui răsuna peste Konigsplatz, unde se aflau acum ruinele teatrului și unde era liniște. Peter clipea, crezând că mișcarea pleoapelor lui o să-l sperie pe pescăruș și acesta o să-și ia zborul. De când se terminase războiul, Peter se putea bucura într-adevăr de liniștea dimineților. Cu câteva zile în urmă, mama îi făcuse patul pe dușumeaua din bucătărie. Gata, e băiat mare, nu poate să mai doarmă cu ea în pat. O rază de soare îl atinse; își trase cearșaful peste față și ascultă cu atenție vocea blajină a doamnei Kozinska. Aceasta ajungea la el din locuința de dedesubt, printre crăpăturile dușumelei. Vecina cânta. *O, dragul meu drag, de-ai putea să înoți, vino spre mine înot!* Peter iubea melodia aceasta, melancolia din vocea ei, dorința și mâhnirea. Peter simțea că aceste sentimente erau atât de înalte, încât nu-și dorea altceva decât să crească la fel de înalt. Soarele încălzise cearșaful de pe fața lui Peter, se auzeau pașii mamei, apropiindu-se ca de la o mare depărtare. Deodată, cearșaful fu tras. Hai, hai, deșteptarea, îl mustră mama. Așteaptă domnul învățător, îi spuse ea. Însă învățătorul Fuchs nu mai făcea de mult prezența fiecărui elev în parte, doar câțiva mai veneau în fiecare zi. De câteva zile, Peter mergea în fiecare după-amiază la gară, cu un geamantan mic în mână și, împreună cu mama, încercau să prindă un tren spre Berlin. De câte ori venea vreunul, era atât de plin, încât ei nu mai încăpeau. Peter se ridică din pat, se duse să se spele. Cu un oftat, mama își scoase pantofii din picioare. Peter trase cu coada ochiului la cum se dezbrăca de șorț ca să-l pună în ligheanul cu rufe. Șorțul ei alb era în fiecare zi pătat de funingine,

sânge și transpirație și, după ce-l punea câteva ore la înmuiat, mama lua magia și-l freca pe ea până i se înroșeau mâinile și i se umflau venele brațelor. Mama își scoase cu ambele mâini boneta de pe cap și agrafele din păr, lăsând buclele să-i cadă ușor pe umeri. Nu-i plăcea să fie urmărită. Îi aruncă o privire din colțul ochilor și-i spuse: Și pe-acela, iar lui i se păru că arătase cu un oarece dezgust spre sexul lui, adică să-l spele și pe el, după care se întoarse cu spatele și începu să-și perie părul des. Acesta sclipea în reflexe aurii în lumina soarelui, iar Peter se gândea că are cea mai frumoasă mamă din lume.

Deși rușii cuceriseră Stettinul în primăvară și câțiva soldați își petreceau de atunci nopțile în locuința doamnei Kozinska, o auzeai în continuare cântând dis-de-dimineață. Cu o săptămână în urmă mama stătea la masă și cârpea un șorț. Peter citea, învățătorul Fuchs le dăduse tuturor ca temă să exerseze cititul cu voce tare. Peter nu suporta cititul cu voce tare, iar uneori observa că nici mama lui nu-l asculta. Probabil că nu-i plăcea să fie deranjată. Câteodată era atât de adâncită în gândurile ei, încât abia observa că Peter schimba brusc tonul în mijlocul frazei și continua să citească mai încet. În vreme ce el citea așa, ca pentru el, trăgea totodată cu urechea la doamna Kozinska. Cineva ar trebui să-i sucească într-o bună zi gâtul, se auzi deodată vocea mamei. Peter o privi mirat, ea zâmbi și înfipse acul în pânză.

Incendiile din vara trecută distruseseră școala în întregime, astfel că toți copiii se întâlneau de-atunci la învățătorul Fuchs, în lăptăria surorii lui. Acolo nu mai era nimic de vânzare, însă domnișoara Fuchs stătea cu brațele încrucișate, sprijinită de peretele din spatele galantarului gol și aștepta. Deși nici nu mai auzea bine, își ținea deseori mâinile la urechi. Vitrina mare a magazinului era spartă, copiii ședeau pe pervaz, iar învățătorul Fuchs le arăta la tablă cifre, trei ori

zece și cinci ori trei. Copiii voiau să știe unde a pierdut Germania, însă el n-a vrut să le arate locul. Le-a spus bucuros: De-acum încolo n-o să mai ținem de Germania. Dar de cine, voiau să afle copiii, de cine o să ținem noi? învățătorul Fuchs a dat din umeri. Peter voia să-l întrebe astăzi de ce era atât de bucuros.

Peter stătea în fața chiuvetei, își ștergea cu prosopul umerii, burta, sexul, picioarele. Dacă inversa ordinea, ceea ce oricum nu mai făcuse de mult, mama ajungea să-și piardă răbdarea. La îi pregătise deja pantalonii curați și cămașa cea bună. Peter se îndreptă spre fereastră, bătu în geam, iar pescărușul își luă zborul. De când dispăruseră rândul de case de vizavi și cele din spatele lor, precum și următoarea stradă cu cele două șiruri de case, Peter avea vedere liberă până la Konigsplatz și asupra ruinelor teatrului.

Să nu întârzii, îi spuse mama, când el tocmai voia să iasă pe ușă. Astă-noapte am auzit de la o asistentă că mâine și poimâine vor fi introduse trenuri speciale. O ștergem. Peter încuviință din cap, de câteva săptămâni se bucura doar la gândul că în sfârșit va merge cu trenul. O singură dată, cu câțiva ani în urmă, când l-au înscris pe Peter la școală și-a venit tata în vizită, au fost cu trenul, el și tata, l-au vizitat pe un coleg de muncă de-al tatei, în Velten. Se împlineau opt săptămâni de când se terminase războiul și tata nu se mai întorsese acasă. C le mult și-ar fi dorit Peter s-o întrebe pe mama de ce nu voia să-l aștepte și pe tata, i-ar fi plăcut ca ea să i se destăinuie.

Vara trecută, în noaptea de 17 august, Peter a rămas singur acasă. În lunile acelea, mama lui lucra deseori în două schimburi consecutive și rămânea în spital de la tura de seară până la cea de noapte. De fiecare dată când lipsea, lui Peter i se făcea frică de mâna care ar fi putut ieși pe întuneric de sub pat, prin gaura dintre perete și cearșaf. Simțea lama de metal a briceagului lângă

picior și nu mai contenea să-și imagineze cât de rapid ar fi trebuit să-l scoată dacă apărea mâna. În noaptea aceea, Peter se întinsese pe burtă în patul mamei și asculta atent, ca în fiecare noapte. Mai bine era să stea întins exact pe mijlocul patului, astfel ca în ambele părți să rămână destul loc ca să poată descoperi mâna la timp. Atacul trebuia să fie rapid și puternic. Peter transpira doar la gândul că ar putea să apară mâna, iar el, paralizat de frică, n-ar fi în stare să ridice briceagul asupra ei. Se prinse cu ambele mâini de atlazul plăpumii grele; într-una ținea briceagul, în timp ce-și freca obrazul de plapumă. Încet, aproape plăcut porni primul sunet de sirenă, ce se transformă apoi într-un țiuit, după care se amplifică într-un schelălăit lung, strident. Peter închise ochii. Sunetul sirenei îi făcea urechile să ardă. Lui Peter nu-i plăceau pivnițele. Mereu inventa câte ceva ca să le evite. Sunetul sirenei se amplifică din nou. Inima îi bătea foarte tare, simțea că i se pune un nod în gât. Înțepenise de tot. Respira adânc. Puf de gâscă. Peter își afundă nasul în perna mamei și-i sorbi mirosul, de parcă acesta i-ar fi ținut de foame. Apoi se făcu liniște. O liniște puternică. Peter își ridică fruntea, auzea cum îi clănțăneau dinții, încercă să-și țină maxilarele închise, mușcă din dinți cu toată forța, lăsă din nou capul în jos, apăsându-și fața în puful de gâscă. În timp ce-și freca obrajii de pernă, mișcându-și capul încoace și încolo, auzi dedesubt un foșnet. Întinse mâna atent pe sub pernă și atinse cu buricele degetelor o hârtie. În aceeași clipă, un zgomot ciudat îi astupă auzul, zgomotul produs de cea dintâi încărcătură. Respirația lui Peter se precipită, peste tot bubuia și săreau țăndări, geamul cedă presiunii, tocurile ferestrei crăpară, patul în care stătea întins se cutremură, iar Peter avu brusc impresia că fiecare lucru din jurul lui era mai viu decât el însuși. Se făcu liniște. În ciuda întâmplărilor de afară, Peter trase de sub pernă cu cealaltă mână o scrisoare. Recunoscu scrisul. Tare

a mai râs Peter, ha-ha, de la tata, ha-ha, uitase de-a binelea, de la cel care voia mereu să-l protejeze! Era scrisul lui, uite, un „m” de la „mea”, iar pentru Alice, un „A”. Literele stăteau neclintite, una lângă alta, nimic nu le putea face vreun rău, nicio sirenă, nicio bombă, nicio flacără; Peter le zâmbi cu blândețe. Ochii îi ardeau, scrisul amenința să se prăbușească. Tatălui îi părea rău de un anumit lucru. Peter trebuia s-o citească, era o scrisoare de la protectorul său, trebuia să știe ce scrie acolo, și dacă o citea, sigur nu i se întâmpla nimic rău. Soarta făcea ca Germania să treacă printr-o perioadă grea. Cât despre Germania, el își dădea toată silința. Ea îl întrebase dacă n-ar putea aranja să lucreze pe unul dintre șantierele navale. Șantiere navale, desigur, sirenele urlau, nu cele ale vapoarelor, altele. Lui Peter îi lăcrimau ochii. Însă și în alte părți e nevoie de ingineri ca el. () fâsâitură se auzi foarte aproape, de parcă ar fi fost în fața ferestrei, o bubuitură, și încă una, mai puternică. Lucrările de finalizare a autostrăzii Reichului, în est; nu mai era mult de lucru. Nu mai era mult? Peter auzi din nou o bubuitură, un miros de ars îi gâdilă mai întâi nările, apoi deveni înțepător; Peter râdea, ca și cum lui nu i s-ar fi putut întâmpla nimic cu scrisoarea tatălui în mână. Alice. Mama lui Peter. Îi reproșa că-i scrie prea rar. De undeva ieșea un fum gros, miros de fum, o fi izbucnit vreun incendiu? însă asta n-are de-a face cu originile ei. Ce înseamnă asta, care și ce fel de origini, oare la ce se referea tata? Un ordin de plată. Să însemne într-adevăr asta, n-o fi vreun ordin de expulzare? Și că au intervenit anumite lucruri care au schimbat relația dintre ei.

Ce obositor fusese să descifreze această scrisoare! De-ar fi știut să citească mai bine, așa cum știe astăzi, adică aproape un an mai târziu, când va împlini în curând opt ani, poate ar fi crezut în puterea protectoare a scrisorii, însă, cum

scrisoarea n-a corespuns așteptărilor sale, Peter n-a reușit s-o citească până la capăt.

Când plecase dis-de-dimineață spre lăptăria învățătorului Fuchs, totul era în ordine, nu mai avea nevoie de scrisoarea tatălui ca să-i treacă noaptea. Și nici nu va mai avea nevoie de ea vreodată. Războiul se terminase, el și mama voiau astăzi să plece de acolo. Peter descoperi în chiuveta din bucătărie o conservă din tablă și o lovi cu mâna. Cum mai zdrăngănea și se clătina, minunat! Vor lăsa în urmă toată groaza și niciun vis nu le va mai trezi amintiri. Peter își aminti de primele atacuri din iarna trecută și simți din nou mâna prietenului său, Robert, cu care sărise atunci peste un gard micuț, vopsit în alb, aflat de-a lungul drumului, vrând să traverseze strada din fața Porții Berlinului și apoi să sară în groapa din fața chioșcului de ziare. Tălpile le-au alunecat pe gheață, au derapat. Ceva îl nimerise pe prietenul său și îi retezase mâna. Peter se prăbușise mai departe, pe următorii metri, de unul singur, de parcă smulgerea prietenului de lângă el i-ar fi accelerat căderea. Îi simțea mâna, caldă și tare, de care nu s-a putut desprinde multă vreme. Mai târziu, când a realizat că o mai ținea încă în mâna lui, n-a putut să-i dea pur și simplu drumul în groapă, ci a luat-o cu el acasă. Mama îi deschisese ușa. Îi ceruse să ia loc pe scaun și încercase să-l convingă să-și desfacă pumnul. Se așezase în fața lui, pe dușumea, ținând în mână o batistă albă, de pânză, brodată cu inițialele ei; a așteptat, l-a mângâiat pe mâini, i-a făcut masaj, până a cedat.

Peter n-a aflat nici până astăzi ce făcuse mama lui cu mâna. A tras puternic cu piciorul în conserva de tablă, care s-a rostogolit de cealaltă parte a străzii, aproape de lăptărie. Și acum mai simțea mâna lui Robert în mâna lui și cum, în clipa următoare, aceasta îl ținea pe el; totodată simțea că tata nu se referise la nimic altceva în scrisoare decât la acest lucru. Pe tata nu-l mai văzuse de doi

ani, însă lui nu-i povestise niciodată întâmplarea cu mâna.

Vara trecută, în noaptea cu bombardamentul din august, când Peter citise scrisoarea de la tata, nu reușise să descifreze decât fiecare a treia sau a patra frază. Scrisoarea nu-l ajutase prea mult. Îi tremurau mâinile. Că el o respecta pe mama fiului său, dar voia să fie cinstit față de ea – cunoscuse o altă femeie. Pe scară se auziseră pași, din nou un zgomot, atât de aproape încât urechile i se înfundaseră pentru o secundă, apoi urmaseră o bubuitură și un țipăt. Peter trecuse în grabă peste rânduri. Că ei trebuie să aibă în continuare curaj, căci fără îndoială războiul va fi câștigat în curând. Că el, tata, n-o să mai poată veni degrabă, viața unui bărbat presupune anumite decizii, însă o să le trimită în curând niște bani. Peter auzise o bătaie în ușă, era greu de ghicit dacă schelălăitul acela venea de la o împușcătură, de la o sirenă sau de la un om. Împăturise din nou scrisoarea și o împinsese la locul ei, sub pernă. Tremura. Ochii îi lăcrimau de la fum, valuri de căldură veneau dinspre oraș.

Cineva îl apucase de umeri și-l trăsese pe scară în jos, până în pivniță. Câteva ore mai târziu, când a ieșit la aer, târându-se împreună cu ceilalți, afară se luminase de ziuă. Scara care ducea sus, spre locuința lor, rămăsese întreagă, doar balustrada crăpase și grinzile stăteau de-a curmezișul treptelor. Ieșea fum. Peter se cățărase în patru labe pe scară, trecuse peste ceva de culoare neagră, apoi deschisese ușa de la intrare și se așezase la masa din bucătărie. Soarele se reflecta în masă, fusese nevoit să închidă ochii, atât de multă lumină era în jur. I se făcuse sete. Pentru o vreme se simțise prea slăbit ca să se ridice și să meargă la chiuvetă. Când în cele din urmă deschisese robinetul, auzise doar o horcăială, niciun strop de apă. Puteau să treacă ore întregi până se întorcea mama. Peter așteptase. Adormise cu capul pe masă. Mama îl trezise. Îi

luase capul în mâini și-l strânsese cu putere la piept; doar când întinsese și el brațele, ca s-o cuprindă, ea îl mai slăbise din strânsoare. Ușa de la intrare era deschisă. În holul casei, Peter zărise negreață. Se gândise la strigătul de astă-noapte. Mama deschisese un dulap, își încărcase umerii cu cearșafuri și prosoape, luase lumânările din sertar și-i spusese că trebuie să plece din nou. Peter trebuia s-o ajute la cărat, lipseau bandaje și alcool pentru dezinfecție. Au trecut peste carnea carbonizată din fața ușii, Peter recunoscuse după pantofi că acolo zăcea un om, numai rămășițe, la care a descoperit un ceas mare, de buzunar, din aur. Aproape că l-au trecut fiori de bucurie, căci era imposibil ca ceasul să fie al doamnei Kozinska.

În vitrina din bucătărie, în ramă, se afla încă fotografia unui om de stat, în costum elegant, sprijinindu-se demn într-o mână de o caroserie neagră, strălucitoare și privind cerul cu ochi senini, de parcă ar fi privit în față destinul, iar dacă nu, măcar cele câteva păsări. Mama îi spusese lui Peter că de-acum, fiindcă se terminase războiul, tata o să se întoarcă acasă și o să-i ia cu el la Frankfurt. Acolo lucrează, construiește un pod mare peste râul Main. În asemenea condiții, Peter ar putea merge la o școală adevărată, îi spusese mama, însă lui Peter nu-i plăcea s-o audă mințind. Și de ce nu ne scrie? o întrebase Peter într-un moment de revoltă. Nu mai merge poșta, îi răspunsese mama, de când au venit rușii. Peter a închis ochii, i s-a făcut rușine de întrebarea pusă. O să aștepte de-acum înainte, în fiecare zi, împreună cu mama. Poate că tata se va răzgândi.

Într-o seară, când mama era la spital, Peter căutase din nou sub pernă. Voia să se asigure. Însă scrisoarea dispăruse. Deschisese sertarul mamei cu un vârf de cuțit ascuțit, însă acolo găsi numai hârtie, plicuri și niște timbre, pe care ea le păstra într-o cutiuță. Peter răscolise în dulapul cu haine, ridicase șorțurile călcate și așezate în ordine,

lenjeria intimă. Erau acolo două scrisori, de la sora ei Elsa, din Bautzen. Elsa avea un scris atât de tremurat, încât Peter nu a reușit să descifreze decât titlul: Micuța mea Alice. Peter nu mai găsi scrisoarea de la tata.

Când Peter intră în dimineața aceea în lăptărie, învățătorul Fuchs și sora lui nu mai erau acolo. Copiii așteptau în zadar, se uitau la oamenii care intrau în magazin, la început mai sfioși, iar mai târziu în valuri, deschizând toate dulapurile. Scotoceau prin lăzi, ciubere și căni. Lumea se certa, înjura, nicio picătură de smântână, nicio bucățică de unt! O doamnă mai în vârstă lovi atât de tare cu piciorul într-un dulap, încât acestuia îi sări o ușă.

Când ultimul adult a părăsit magazinul, cel mai mare dintre băieți s-a lăsat în genunchi pe dușumea și a ridicat cu îndemânare una dintre pietre, sub care se afla un ascunziș răcoros. Băiatul a scos un fluierat, iar fetițele au dat din cap, în semn de recunoștință. Doar că ascunzișul era gol. Orice ar fi fost acolo, unt sau bani, dispăruse. Când băiatul și-a ridicat privirea, iar ochii lui plini de dispreț au dat de Peter, l-a întrebat de ce e îmbrăcat atât de curat. Peter s-a privit de sus în jos, purta cămașa de sărbătoare, abia acum și-a adus aminte că trebuia să se întoarcă mai devreme acasă. O ștergem, fuseseră ultimele cuvinte ale mamei.

Încă de pe scări Peter auzi zgomotul oalelor. În ultima săptămână mama lucrase numai în schimbul de noapte. De câteva zile făcea curat prin casă, de parcă ar fi fost pretutindeni murdar, dădea cu ceară pe jos, ștergea scaunele și prin dulapuri, spăla geamurile. Ușa de la intrare era rezemată de perete. Peter văzu trei bărbați în jurul mesei din bucătărie, pe care stătea mama lui, pe jumătate culcată. Fundul gol al unui bărbat se mișca înainte și înapoi, la aceeași înălțime cu privirea lui Peter, iar carnea de pe fund îi tremura atât de tare, încât lui Peter îi veni să râdă. Numai că soldații îi țineau

mama cu forța. Fusta ei era ruptă, ochii ei erau neobișnuit de mari, Peter nu știa dacă îl văzuse sau dacă se uita prin el. Avea gura întredeschisă, dar nu scotea niciun sunet. Unul dintre soldați La văzut pe Peter și, ținându-și pantalonii cu mâna, a vrut să-l împingă din ușă. Peter își strigă mama. Mamă, a strigat el, mamă! Soldatul l-a lovit cu putere peste picioare, iar durerea l-a făcut să se lase în genunchi, un picior îl nimerise în fund, după care ușa s-a închis.

Peter s-a așezat pe trepte și aștepta, o asculta pe doamna Kozinska cântând. *Pe un ram înverzit stătea o păsărică.* / *Cântase în fiecare noapte de iarnă și glasul ei se auzise răsunând peste tot.* Dar acum era vară, lui Peter îi era sete, trenurile vor pleca în curând, voia să plece și el, împreună cu mama. Peter a strâns din buze. Privirea i s-a oprit asupra ușii, care, în locul unde fusese odată un lacăt, avea o gaură. Pe jos erau numai așchii. Peter și-a rupt cu degetele pielița de pe buze. Și mai demult au vizitat-o pe mama niște soldați, chiar cu câteva zile în urmă, au lovit cu piciorul în ușă și au spart lacătul. Atunci au rămas acolo toată ziua, au băut și au cântat. Peter bătuse la ușă. Însă cineva blocase ușa pe dinăuntru, poate cu un scaun pe care-l așezase sub clanță. Peter trăsese cu ochiul prin gaura din dreptul lacătului, dar fumul era atât de gros, încât nu putuse să deslușească nimic. Astfel că și atunci, ca și acum, se așezase pe o treaptă și așteptase. Nu puteai să-ți ascuți acum dinții. Peter mesteca o bucățică de pielița. Totodată își mușca buzele și își freca degetele arătătoare de cele mari. Cu toate că mama îi tăiase unghiile cât putuse de scurt, el tot mai găsea câte o pielița la degetul mare sau la rădăcina unghiei pe care s-o poată desprinde cu arătătorul.

Data trecută, când ușa s-a deschis în cele din urmă, soldații au coborât pe scări împiedicându-se unul de altul și au bătut la ușa doamnei Kozinska. Ultimul dintre ei s-a întors spre Peter și a strigat:

Unul ca tine am și eu acasă. Să ai grijă de maică-ta, i-a spus, ridicând degetul arătător și râzând. Când Peter a intrat în bucătăria plină de fum, a văzut-o pe mama lui, aplecată într-un colț și netezind un cearșaf. De-acum ești băiat mare, i-a spus ea fără să-l privească, nu se poate să mai dormi cu mine în pat.

Atunci ea nu-l privise în față, deci n-a fost ca acum, el nu mai văzuse o asemenea expresie pe fața mamei, atât de rece, ca gheața.

Lui Peter i s-a părut tare lungă așteptarea din fața ușii. Stătea acolo, așezat pe trepte, și din când în când se ridica în picioare. Voia să deslușească ceva prin spărtura lacătului. A urcat până pe ultima treaptă și s-a aplecat pe vârful picioarelor în față. Oricând putea să-și piardă echilibrul, nici nu era greu. Peter nu mai avea răbdare, mațele îi chiorăiau de foame. Întotdeauna când mama lucra în tura de noapte și venea acasă dimineața, îl trezea ca să meargă la școală, iar la prânz îl aștepta cu mâncare. Pregătea o supă cu apă, sare și cap de pește. Când scotea capul de pește, presăra în supă un pic de măcriș. Spunea că-i foarte sănătos și hrănitor, câteodată mai primea și puțină făină, din care frământa niște găluște și le fierbea în supă. Nu mai aveau cartofi de iarna trecută. Nici carne, nici linte, nici varză. Nici în spital nu mai aveau ce să le dea copiilor de mâncare, în afară de pește. Peter și-a fixat privirea, ca și ultima dată, asupra ușii închise și a spărturii din dreptul lacătului. S-a așezat pe treapta cea mai înaltă. Și-a adus aminte cum îl rugase mama, după cele întâmplate ultima oară, să facă rost de alt lacăt. Se găseau peste tot, în fiecare casă, în fiecare locuință părăsită. Numai că Peter uitase.

Peter începuse de-acum să-și roadă și pielea mai aspră de la marginea degetului mare, care se desprindea în fâșii lungi și subțiri. Dacă n-ar fi uitat de lacăt, mama ar fi putut încuia ușa. Pe deasupra tocului de la ușă carbonizat, Peter își

plimba privirea prin locuința părăsită a vecinilor. Peste tot erau urme de la incendiu, pereții, tavanul și dușumeaua erau negre. El și mama au avut noroc, doar locuința de deasupra lor și cea a vecinilor mai bătrâni de-alături arseseră.

Deodată s-a deschis ușa și au ieșit doi soldați. S-au bătut reciproc pe umeri, erau bine dispuși. Peter se gândea dacă să intre în locuință, mai înainte numărase trei soldați. Trebuia să mai fie unul înăuntru. Peter s-a ridicat ușor în picioare, s-a îndreptat spre ușă și a crăpat-o puțin. A auzit un geamăt. Bucătăria părea liberă. De data asta nu mai fumase niciunul, totul părea la fel de curat și liniștit ca de dimineață. Pe dulap era cârpa de șters a mamei. Peter s-a răsucit și a descoperit în spatele ușii lui soldat gol-goluț. Cu picioarele îndoite, sprijinindu-și capul în mâini, bărbatul stătea jos și gemea. Lui Peter i s-a părut destul tir ciudat ce vedea, pentru că soldatul purta o cască, dar în rest ei a gol-pușcă, iar Peter știa că războiul se terminase de câteva săptămâni.

Peter l-a lăsat pe soldat după ușă și a intrat în camera de-alături, în care mama tocmai închidea dulapul cu haine. Era îmbrăcată în palton, a luat geamantanul de pe pat. Peter a vrut sa i spună ce rău îi pare că a uitat de lacăt, că n-a fost în stare s o ajute, dar n-a putut să scoată decât un cuvânt. Mamă. A prins-o de mână. Ea s-a desprins de el și a luat-o înainte.

Au trecut pe lângă soldatul care gemea și stătea pitit în spatele ușii de la intrare, pe dușumea, au coborât scările și au mers iii jos, pe stradă, drept înainte, în direcția digului de pește. Mama. Ivea picioare lungi și mergea atât de repede, încât lui Peter îi venea greu să se țină după ea. Mergea cu pas săltat și, cum se ținea el așa, după ea, aproape sărind, mai degrabă fugind, l-a copleșit un sentiment imens de bucurie. Era pătruns de certitudinea că astăzi vor prinde trenul, că astăzi vor porni în acea călătorie lungă, în călătoria către

Vest. Peter bănuia că n-o să fie Frankfurt, poate Bautzen, la sora mamei, dar mai întâi va li Berlin. Odată, înainte de culcare, mama îi povestise despre un râu, despre piața frumoasă din Bautzen și despre mirosul din tipografia părinților ei. Peter a început să bată din palme și să fluiere, până când mama s-a oprit drept în fața lui și i-a poruncit să înceteze cu fluieratul. Peter a încercat s-o prindă din nou de mână, mama l-a întrebat dacă e orb și nu vede că ea duce în mâini un geamantan și o poșetă.

Pot să duc eu geamantanul, s-a oferit Peter. Mama l-a refuzat.

Peter își însoțise de mai multe ori mama la piața de pește. Una dintre puținele vânzătoare de pește care mai rămăseseră acolo o cunoștea foarte bine pe mama lui. Era o femeie tânără, cu fața arsă de soarele de vara trecută, din august, în a cărei tinerețe era aproape imposibil să mai crezi. Dacă la început arsurile păreau să fie doar un cusur, în săptămânile acelea cusurul devenise o modalitate de protecție pentru tânăra femeie. Ea era singura care mai desfăcea umbrela mare și roșie, ca pe vremuri, cum spunea lumea. „Ca pe vremuri" însemna nu foarte demult, când toată piața de pește era plină de umbrele mari și roșii. În ultimul timp, acestea dispăruseră. De la această vânzătoare mama cumpăra deseori pește pentru copii, țipar, șalău, bremă, lin, știucă, câteodată și câte un pește migrator din golf; orice fel de pește era o adevărată bucurie în spital, iar în primăvară mama a adus acasă un biban pentru Peter. Când au ajuns pe chei, negustoreasa ținea lada cu pește într-un cărucior de lemn, deasupra căruia pusese de-a curmezișul o umbrelă. Arșița din ziua aceea de vară făcea să miroasă peste tot a gudron și a pește. Printre ruinele digului trăiau pisici, Peter a văzut cum un motan costeliv, care se plimba de-a lungul malului, s-a clătinat ușor și a ajuns dintr-un salt pe podețul mic din lemn. În locul unde se zbăteau acum doi

ani, unele lângă altele, năvoade mari și greoaie, nu mai vedeai nici măcar o barcă. Motanul și-a băgat o labă în apă și nu mai contenea să se uite în spate, tremurând din cap, de parcă s-ar fi speriat de ceva. O fi fost un pește sau n-a fost nimic? Mama a deschis poșeta și a scos din ea niște bancnote. Datoria. Negustoreasa s-a șters cu mâinile de șorț, mii de solzi sclipeau pe el, arăta ca un veșmânt, ca veșmântul unei sirene, a luat bancnotele și a mulțumit. Apoi privirea i-a căzut asupra geamantanului, iar când mama i-a strâns mâna, le-a urat: Drum bun! Buzele negustoresei erau aproape intacte, cărnoase, aspre, tinere, vocea ei era ca un clinchet, de parcă în următorul moment avea să chicotească. Sprâncene nu mai avea, iar genele îi crescuseră doar puțin; lui Peter i-a plăcut cum s-a răsucit ea așa, pe-o parte, coborându-și privirea și rostind încurcată ceva de genul: Atunci, mult noroc, iar Peter a crezut că s-a uitat numai la el și că numai cu el a vorbit. S-a apropiat și mai tare de mama lui, și-a sprijinit capul de brațul ei, și -a lăsat nasul să-i cadă ca din întâmplare pe mâna ei, ca s-o mângâie, până când mama a făcut un pas în lateral și a luat geamantanul în cealaltă mână.

Spre gară au mers în pas alergător. Când să coboare treptele de la gară, le-a ieșit înainte o asistentă grasă, cu burtă, în halat, o colegă de-a mamei, bineînțeles, care le-a spus că trenurile speciale nu mai intră prin Stettin și că ar trebui să alerge până la următoarea stație, la Scheune, căci de-acolo pleacă trenurile.

Alergau toți printre liniile de tren. Asistenta abia putea să mai respire. S-a împins în mama lui, Peter alerga în urma lor, voia să audă ce vorbesc. Asistenta spunea că n-a putut închide un ochi și că mereu îi veneau în minte cadavrele acelea, pe care le au găsit amândouă în curtea spitalului. Mama lui Peter tăcea. N-a suflat un cuvânt despre vizita soldaților. Colega ei sughița, punea că o admiră pe mama pentru curaj, mai ales acum, când mp

aflaseră că ceva nu era tocmai în ordine cu originea ei. Asistenta și-a pus o mână pe burta umflată și a început să gâfâie, dar nu despre asta vrea ea să vorbească acum, a zis. Până la urmă, rine-ar mai avea un asemenea curaj? Ea însăși n-ar fi fost nii iodată în stare să pună mâna pe unul dintre bețele acelea și să umble cu el în pântecele unei femei, care era sfârtecat ca la animale, tot pântecele era bucăți. Colega ei s-a oprit și s-a sprijinit cu toată greutatea corpului de umărul mamei lui Peter, a respirat adânc, supraviețuitoarea nu mai contenea să strige după fiica ei, care de mult stătea întinsă lângă ea, fără suflare. Mama lui Peter s-a oprit și i-a spus asistentei pe un ton aspru să tacă din gură. Pentru Dumnezeu. Să tacă.

Peronul îngust din Scheune era plin de oameni care așteptau. Aceștia stăteau grupați pe jos și se uitau neîncrezători la nou-veniți.

Soră Alice! Strigătul a răzbit dintr-un grup de oameni care stăteau pe jos, două femei își agitau brațele. Mama lui Peter a dat curs strigătului femeii, pe care era evident că o recunoscuse. S-a așezat lângă ceilalți. S-a așezat și Peter lângă mama lui, femeia însărcinată a venit din urmă, dar a rămas în picioare, nehotărâtă. Se legăna de pe-un picior pe altul. Femeile au șușotit ceva, două femei și un bărbat au dispărut împreună cu gravida. Când o femeie avea nevoie la toaletă, mergea însoțită, căci lumea vorbea că Ivan trăgea cu urechea din tufișuri și se repezea asupra femeilor.

Aveau să treacă mai multe ore până să apară un tren. Oamenii se îmbulzeau în el înainte ca trenul să oprească, încercau să se prindă cu mâna de mânere și de balustrade. Era ca și cum lumea aceea multă l-ar fi făcut să se oprească, ca și cum ea l-ar fi ținut în loc. Se părea că trenul nu avea destule uși. Erau brațe care se roteau, picioare care se călcau, se loveau, coate care se luptau, înjurături și fluierături. Cine era mai slab era dat la o parte și rămânea în urmă. Peter a simțit pe spate mâna

mamei, cum îl împingea prin mulțime, vedea în fața lui numai stofe de haine și paltoane, un geamantan l-a lovit în coastă, iar în cele din urmă a fost înhățat de la spate de către mama lui și ridicat deasupra umerilor tuturor. Conductorul a scos un fluierat. Până-n ultima clipă, mama lui Peter s-a luptat să ajungă la cei câțiva metri decisivi din față, l-a apăsat pe Peter, l-a împins, l-a presat cu toată puterea înăuntru. Peter s-a răsucit, a strâns-o tare de mână, a cuprins-o cu brațele, trenul s-a smucit o dată, s-a pus în mișcare, roțile se rostogoleau la vale, mama alerga, Peter se prinsese cu mâna de ușă, o ținea strâns pe mama, voia să-i arate cât e de puternic. Sari! a strigat el. În momentul acela, mâinile lor s-au desprins. Oamenii rămași pe peron alergau pe lângă tren. Cineva o fi tras semnalul de alarmă sau poate că erau probleme cu locomotiva, roțile scârțâiau pe șine. O doamnă plinuță, cu pălărie, striga din spate: Haideți la cârnăciori, la cârnăciori! Mai mulți și-au întors capul după ea, s-au oprit, s-au întins din toate încheieturile să vadă cine striga și unde erau cârnăciorii. Femeia a profitat de moment și a mai înaintat cu greu vreo câțiva metri. Mulțimea a împins-o pe mama în tren, cu tot cu geamantan. Peter și-a cuprins mama în brațe. N-avea să-i mai dea drumul niciodată!

În tren, toți stăteau pe coridor, oamenii se îmbrânceau și se îmbulzeau, copiii erau nevoiți să se așeze pe geamantane. Lui Peter îi plăcea să stea în picioare pe geamantan, căci astfel se afla la aceeași înălțime cu mama lui. Când mama se răsucea, ceea ce făcea aproape tot timpul, părul ei îi gâdila fața, i se desfăcuse și o buclă. Mama mirosea a liliac. Lângă ea ușa de la compartiment era deschisă, înăuntru erau două fetițe, îmbrăcate în rochițe cu mânecă scurtă, care stăteau în picioare pe geamantane și se țineau cu mâna de plasa de sus, plină cu bagaje. De sub braț le mijeau primele fire răzlețe de păr, iar Peter s-a întins peste

umerii mamei, ca să vadă și mai bine tocii ițele, care se rotunjeau pe-alocuri. Peter a simțit sub bărbie ningerea plăcută a paltonului mamei. Probabil că aceasta transpirase deja, dar nu voia să-și dea jos paltonul. O smucitură și trenul a pornit încet. Pe lângă fereastră se perindau oameni, i ci care nu reușiseră să facă rost de-un loc în tren. Una din fetițe făcea cu mâna și plângea, iar Peter a observat cum, sub celălalt braț, îi creșteau de asemenea câțiva perișori.

Ține-te bine, i-a spus mama, arătând spre tocul ușii de la compartiment. Deasupra părului ei blond, ridicat la tâmple, mai purta încă bonețică, în ciuda faptului că era îmbrăcată în palton și că nu se aflau în spital. Ce faci, visezi? Ține-te bine, a strigat ea la el. Însă Peter și-a pus mâinile pe umerii mamei, amintindu-și de soldatul care zăcea și gemea în spatele ușii;

Peter era atât de bucuros că reușiseră să plece, încât îi venea să-și strângă mama în brațe. În momentul acela a primit un cot în spinare și a fost împins în mama lui cu atâta putere, încât aceasta era cât pe ce să-și piardă echilibrul; geamantanul de sub picioarele lui Peter s-a clătinat, s-a răsturnat, iar Peter a căzut în întregime peste mama lui. Aceasta s-a împiedicat de ușa de la compartiment. N-ar fi fost niciodată capabilă să țipe, doar a mormăit ceva, în silă. Peter a prins-o cu mâna de șold, ca să nu se piardă de ea. Voia să o ajute să se ridice. Ochii ei fulgerau de mânie, Peter și-a cerut scuze, însă mama se făcea că nu-l aude, buzele subțiri i-au rămas închise, i-a dat mâna la o parte. Peter voia cu orice preț să-i atragă atenția.

Mamă, a spus el, dar ea nu l-a auzit. Mamă, a repetat, căutând s-o prindă de mână, mâna aceea rece și puternică, pe care el o iubea. În clipa următoare trenul a pornit, oamenii au căzut unii peste alții, iar mama s-a apucat cu ambele mâini de locul pentru bagaje și de tocul ușii, în timp ce

Peter a prins-o, de palton, fără ca ea să-l observe și să-l poată împiedica.

Cu puțin înainte de Pasewalk, trenul s-a oprit în câmp. S-au deschis ușile și oamenii au început să se împingă și să se îmbrâncească unii pe alții afară din tren. Peter și mama lui s-au lăsat împinși de masa de oameni, până au ajuns pe peron. O femeie țipa că cineva i-a furat bagajele. Abia acum și-a dat seama Peter că se pierduseră de gravidă. Poate că ea nici nu se mai întorsese în Scheune, după ce dispăruse din cauza problemelor stringente. Mama lui Peter alerga repede, oamenii le ieșeau în față, le stăteau în drum. Peter era îmbrâncit din toate părțile, așa că se ținea cât mai strâns de paltonul mamei.

Mă aștepți aici, i-a spus mama, când au ajuns la o bancă, de pe care se ridicase în momentul acela un bătrân. De aici trenurile pleacă în direcțiile Anklam și Angermünde, poate se dau și bilete. Mă întorc imediat. L-a luat de umeri și l-a așezat pe bancă.

Mi-e foame, a spus Peter. Râzând, s-a agățat cu putere de brațele ei.

Mă întorc imediat, așteaptă aici, i-a spus ea.

Și el: Vin și eu.

Ea: Dă-mi drumul, Peter. El se ridicase deja ca s-o urmeze. Numai că mama i-a pus geamantanul în brațe și l-a așezat, împreună cu bagajul, înapoi pe bancă. Peter trebuia să țină de-acum geamantanul strâns în brațe, nu mai putea s-o prindă.

Mă aștepți aici. A spus-o cu severitate. Un zâmbet i-a străbătut chipul, l-a mângâiat pe obraz, iar Peter era fericit. Se gândea la cârnăciorii doamnei din Scheune, poate aveau și aici câțiva cârnăciori, voia s-o ajute pe mama să-i caute, de fapt, voia doar s-o ajute, deschisese gura să-i spună asta, însă ea nu i-a permis niciun fel de împotrivire, s-a întors cu spatele și a dispărut în mulțimea de oameni. Peter a urmărit-o cu privirea

și i-a descoperit silueta undeva în spate, în dreptul ușii care dădea spre hala gării.

Avea nevoie de urgență la toaletă și căuta din priviri una, dar trebuia să aștepte mai întâi să se întoarcă mama, căci în asemenea gări te puteai rătăci foarte ușor. Soarele apunea încet. Mâinile lui Peter erau reci. Ținea strâns geamantanul și dădea din genunchi. Particulele mici și colorate de vopsea de pe capacul geamantanului i se lipeau de palme, erau vișinii. El nu-și mai lua ochii de la ușa unde o văzuse pe mama ultima oară. Oamenii treceau în valuri pe lângă el. Pe peron s-au aprins felinarele. La un moment dat, familia care stătea pe bancă lângă el s-a ridicat, s-au așezat alții. Peter se gândea la tatăl lui, care construia un pod peste râul Main, pe undeva prin Frankfurt, știa cum îl cheamă, Wilhelm, dar nu știa unde locuiește. Tatăl lui era un erou. Și mama? Știa cum o cheamă și pe ea, Alice. Avea origini îndoielnice. Peter s-a uitat din nou la ușa ce dădea spre hala gării. Gâtul îi înțepenise de când stătea așa, uitându-se într-o singură direcție. A sosit un tren, oamenii au prins cu mâna bagajele și pe cei de lângă ei, totul trebuia ținut strâns. Anklam, trenul nu mergea la Angermünde, ci la Anklam. Oamenii erau mulțumiți, atâta timp cât trenul mergea mai departe. Peter nu mai avea nevoie la toaletă, stătea în așteptare. Peronul s-a golit de oameni, probabil că cei care rămăseseră s i aștepte intraseră deja în hala gării. Dacă exista un ghișeu pentru bilete, oare nu se închisese deja? Poate că nici hala gării nu se mai găsea dincolo de ușă, dacă și gara aceasta fusese distrusă ca aceea din Stettin? La capătul peronului s-a ivit o doamnă blondă. Peter s-a ridicat de pe bancă, ținea geamantanul strâns între picioare, și-a întins gâtul ca să vadă mai bine, însă nu era mama lui. A rămas câteva clipe în picioare. Când s a așezat la loc și a început să-și roadă buzele, parcă o auzea pe mama spunându-i cum se mai decojește el așa și se înfruptă din toate părțile

posibile ale corpului și parcă îi vedea expresia de silă de pe față. Ar trebui să vină cineva, și-a spus Peter în gând, oricine. I se închideau ochii, i-a deschis, nu trebuia să adoarmă, altfel n-o să mai vadă când vine cineva să-l caute, lupta cu somnul, în gând i-a apărut mâna, și-a tras picioarele sub el, pe bancă. Și-a lăsat capul pe genunchi și a țintuit cu privirea ușa gării. Când s-a luminat de ziuă, s-a trezit, îi era sete, fundul pantalonilor era ud și stofa i se lipea de piele. S-a ridicat în picioare, voia să caute o toaletă și niște apă.

Lumea ne stă deschisă

Într-un pat din metal emailat stăteau culcate două fetițe care loveau cu picioarele dezgolite, prin rotație, un recipient din alamă, umplut cu apă fierbinte. Cea mică se tot străduia, împingându-l cu degetele de la picioare și trăgându-l cu călcâiele, să-l aducă în partea ei. Însă, în ultima clipă, intervenea piciorul mai lung al surorii sale, împiedicând-o să-și ducă planul la bun sfârșit. Helene adora la Martha lungimea gleznelor și tălpile ei înguste, grațioase. Ce-o făcea să dispere era însă hotărârea cu care Martha își revendica, pare-se că fără niciun fel de problemă, vasul cu apă fierbinte, fără a mai ține seama de dorințele Helenei. S-a sprijinit cu mâinile de spatele surorii ei, încercând să-i ocolească gleznele și picioarele pe sub plapuma grea. Flacăra lumânării pâlpâia și orice curent stârnit de cearta de sub plapumă, de ridicarea și coborârea bruscă a acesteia, mișca totodată și flacăra. Helene nu știa dacă trebuie să râdă sau să plângă de nerăbdare, așa că strânse din buze, cuprinzându-și în brațe sora, a cărei cămașă de noapte era ridicată; Helene atinse întâmplător cu mâna burta goală a Marthei, șoldurile Marthei, coapsele Marthei. Helene voia s-o gâdile nițel, dar sora ei se răsucea și Helenei îi alunecau mâinile întruna. Până la urmă Helene a fost nevoită s-o ciupească pe Martha ca să ajungă să ningă măcar o părticică din ea. Era ca o înțelegere tacită între i ele două surori, niciuna nu trebuia să scoată vreun sunet.

Martha n-a țipat, ci i-a prins pur și simplu mâinile Helenei. (Vilii îi sclipeau. A strâns mâinile Helenei în mâinile ei cât a putut de tare, până au început să trosnească. Helene scâncea, gemea, însă Martha le-a ținut strâns până când i s-a părut că Helene nu se mai împotrivește; micuța șoptea încontinuu: Dă-mi drumul, te rog, dă-mi drumul.

Martha a zâmbit, acum voia să mai citească niște pagini din cartea ei. Genele blonde ale surorii mai mici se zbăteau, iar sub ele se vedea linia arcuită a pleoapei. Cât de fină era ramificația de vase din jurul ochilor! Sigur că Martha o să-și grațieze sora, mai devreme sau mai târziu. Și când mai pui că toate s-au întâmplat doar din cauza unui vas din alamă, cu apă fierbinte, pe care-l țineau la picioare! Glasul implorator al Helenei îi suna familiar, ceea ce-o liniștea. Până la urmă i-a dat drumul micuței la mâini. S-a întors cu spatele la sora ei și a tras plapuma spre ea.

Helenei i s-a făcut frig, s-a ridicat pe jumătate în fund. Deși încă o dureau mâinile, le-a întins în față, i-a atins umărul Marthei și a prins-o de părul ei des, strâns în coadă, din care se revărsau peste tot bucle mărunte. Părul Marthei era stufos, însă totodată moale și cu o idee mai deschis la culoare decât părul negru al mamei. Helenei îi plăcea să se uite la Martha când aceasta o pieptăna pe mama. Atunci mama lor stătea pe scaun, cu ochii închiși și fredona o melodie care semăna cu torsul unei pisici; ea torcea în tihnă pe diferite tonuri, în timp ce Martha îi peria părul lung și des, ca pe o blană de animal. Odată, Helene stătea la lavoar și spăla un cearșaf; după ce ieșise tot săpunul din el, l-a stors în găleata mare. A avut grijă să nu sară niciun strop de apă pe dușumeaua din bucătărie. Strigătul mamei era însă o chestiune de timp. Ea nu striga de obicei ascuțit și clar, ci foarte adânc și din gât, cu pasiunea unui animal uriaș. Mama s-a ridicat în picioare. Scaunul pe care stătuse până atunci s-a prăbușit la pământ. A împins-o pe Martha la o parte, acesteia i-a căzut peria din mână. A început să-și rotească brațele cu putere și fără o țintă precisă, agrafele și pieptenii zburau de pe masă, s-a aplecat după scaun, l-a apucat în mâini, l-a ridicat și l-a îndreptat rapid în direcția unde se afla Helene. Urletul ei răsuna atât de puternic, de parcă pământul s-ar fi despicat în două și bubuia.

Dantelele de pe masă zburau în toate părțile prin cameră. S-a auzit un zgomot ca și cum s-ar fi rupt un fir de păr.

Dar, în timp ce mama își certa și înjura fiica, că de ce-o fi născut ea o asemenea creatură bună de nimic, Helene punea întruna aceeași întrebare, o rostea ca pe-o rugăciune: Pot să te pieptăn și eu? Când până și foarfecă a ajuns să zboare prin aer, Helene și-a ridicat brațele deasupra capului, ca să se apere: Pot să te pieptăn și eu? Și s-a ascuns sub masă. Pot să te pieptăn și eu?

Probabil că mama ei nici n-o auzise, abia după ce Helene tăcu, aceasta și-a întors privirea către ea. S-a aplecat sub masă ca s-o poată vedea mai bine pe Helene, din ochii ei ieșeau fulgere. Așa nu-i bine, a rostit mama, gâfâind. S-a ridicat și a lovit cu palma în masă, până a durut-o. Helene să facă bine și să iasă odată de sub masa aceea nenorocită. Că era și mai neîndemânatică decât sora ei mai mare. Mama o privea ca pe o străină pe fetița ei cu buclele deschise la culoare, aurii, cum se târa pe jos, ridicându-se cu greu în picioare.

Și zici că vrei să mă piepteni! Mama a râs răutăcios. Ha-ha-ha! Nici rufele nu știi să le storci cum trebuie! Mama a luat cearșaful și l-a aruncat pe dușumea. Poate ți s-a făcut milă de mânuțele tale, nu? Mama a izbit cu piciorul în găleată o dată, și încă o dată, până când găleata s-a răsturnat, zăngănind.

Helene s-a speriat fără să vrea și s-a retras din calea mamei, fetele erau obișnuite cu accesele de furie ale mamei, deși le înspăimânta rapiditatea cu care acestea se produceau, imprevizibilitatea lor. Pe buzele mamei se spărgeau baloane minuscule de salivă și se formau altele noi, sclipitoare. Se vedea că mama lor spumega, fierbea. Cu spume la gură, mama și-a ridicat brațul, Helene a făcut un pas la o parte și a prins-o de mână pe Martha. Ceva a atins-o pe Helene pe umăr și, zornăind, s-a spart în urletele mamei pe podea. Bucăți de sticlă au

sărit peste tot. Mii de cioburi, infinite! Helene a șoptit o cifră de neconceput, neverosimilă, infinită. Și infinitul strălucea. Nenumărate cioburi s-au împrăștiat în toate părțile. Probabil că mama spărsese vaza de Boemia din vitrină. Helene voia s-o ia la fugă, dar i se înmuiaseră picioarele.

Mama s-a aplecat și, plângând cu sughițuri, s-a lăsat în genunchi. Cioburile de sticlă i-au pătruns prin țesătura rochiei, dar ei nu-i păsa. Și-a brăzdat pielea mâinilor cu cioburile verzi, de sticlă, până când prima picătură de sânge i-a țâșnit printre degete; plângea ca un copil; cu o voce firavă, se întreba dacă mai există pe lumea asta un nenorocit de Dumnezeu care s-o ajute; gemea. În cele din urmă a rostit printre bâlbâieli un nume: Ernst Josef, Ernst Josef.

Helene voia să se aplece, să îngenuncheze lângă mama ei, s-o aline, însă Martha o ținea strâns.

Suntem noi, mamă, a spus Martha pe un ton sever și ferm. Noi suntem aici, Ernst Josef a murit, cum ți-au murit și ceilalți fii, au murit la naștere, ai auzit, mamă? Sunt morți de zece ani! Dar noi suntem aici!

Din glasul Marthei răzbeau mânia și indignarea, nu era prima oară când triumfa asupra mamei.

Oh! Mama striga, ca și cum Martha i-ar fi înfipt un cuțit în inimă.

Atunci Martha a tras-o pe Helene după ea și au ieșit din cameră.

E dezgustător, a șoptit Martha, nu trebuie să ascultăm noi așa ceva, îngeraș, hai să mergem!

Martha a cuprins-o cu brațul pe Helene. Au mers în grădină, ca să întindă rufele.

Helene nu-și mai putea lua ochii de la casă și de la etajul unde, prin fereastra deschisă, țipetele și văicărelile mamei nu se mai auzeau cu aceeași putere și intensitate ca înainte, pentru ca, în cele din urmă, să amuțească de tot. Helene se temea ca mama ei să nu fi sângerat sau să fi pățit ceva și mai rău.

Întinsă în pat, lângă Martha, Helene se gândea că mama strigă doar în fața copiilor ei, căci să strige de una singură n-avea niciun rost. Ce importanță să mai aibă un strigăt dacă nu are public? Helene tremura de frig; a atins ușor cu mâna coada Marthei, din care ieșeau niște bucle moi și fine, era coada surorii ei, care era așa de bună cu ea și o apăra la nevoie.

Mi-e frig, i-a spus Helene. Te rog, lasă-mă și pe mine sub pătură.

Atât de mult s-a bucurat când a văzut cum muntele din fața ei s-a deschis, iar Martha a întins mâna și și-a ridicat brațul ca pe un stâlp de sprijin, pentru ca Helene să se poată strecura sub plapumă. Helene își băgă nasul sub brațul surorii ei, iar când aceasta s-a întors din nou la cartea ei, Helene și-a apăsat obrajii de spatele Marthei, inspirând adânc mirosul cald, intim. Helene se gândea dacă să spună sau nu rugăciunea de seară. Putea să-și împreuneze mâinile oricând. Asta o făcea să se simtă bine. A cuprins-o brusc un sentiment de recunoștință, însă nu față de Dumnezeu, ci fată de Martha.

În umbra pe care-o arunca lumina de la lumânare, Helene se juca cu codița Marthei. O lumină difuză îi făcea părul să pară și mai întunecat decât era, buclele ei erau aproape negre. Cu vârful de la codița Marthei, Helene se mângâia pe frunte, firele de păr îi gâdilau obrajii și urechile. Martha a întors o pagină de carte și Helene a început să numere pistruii de pe spatele Marthei. Helene îi număra pistruii Marthei în fiecare seară. Când era sigură de numărul celor de pe umărul stâng, adică până la alunița de pe șira spinării, dădea codița la o parte și continua să-i numere pe cei din partea dreaptă. Marthei îi plăcea, mai întorcea o pagină și râdea înfundat.

Ce citești?

Nu-i pentru tine.

Helenei îi făcea plăcere să numere. Era palpitant și totodată relaxant. De câte ori Helene se ducea la brutărie, număra la dus păsările și la întoarcere oamenii cu care se întâlnea pe drum. De fiecare dată când ieșea împreună cu tata din casă, număra de câte ori Baldo, câinele lui mare, cu blana de culoarea nisipului, își ridica piciorul și cât de des erau salutați, bucurându-se câteodată de cifre foarte mari; o dată a organizat și o competiție între ele – la fiecare salut scădea câte o urmă de câine. Din când în când, lumea i se adresa plină de entuziasm tatălui ei cu „domnule profesor” – un lucru ce constituia mai mult obiectul unor lingușeli decât al unei neînțelegeri. Toată lumea știa că Ernst Ludwig Würsich publica de câțiva ani cărți de filosofie și literatură, pe care le tipărea în propria lui tipografie, însă nu obținuse niciodată titlul de profesor. Primarul Koban s-a oprit și l-a mângâiat pe cap pe Baldo. Cei doi bărbați au discutat despre numărul de exemplare în care urma să fie scos volumul comemorativ al consiliului orășenesc, iar Koban l-a întrebat pe tatăl ei ce rasă e câinele. Numai că tatăl ei, care întotdeauna se sfiise să-și dea cu părerea despre anumite rase, i-a răspuns: E un câine bun.

Helene era foarte mirată când mergea pe stradă împreună cu mama ei, iar cei mai mulți dintre cunoscuți treceau în grabă pe lângă ele, fără să le salute. Probabil că mama ei nu remarca acest lucru. Helene număra în liniște și pe furiș, deși, de cele mai multe ori, nu depășea un salut. Nevasta brutarului Hantusch, care aproape sărea de gâtul tatălui ei când îl întâlnea, nici nu se uita la mama. Prefera să-și coboare ușor umbrela, punând-o ca pe un scut în față, evitând astfel orice contact vizual. Probabil că de la Martha aflase Helene într-o bună zi că pe mama lor nimeni n-o striga doamna Würsich. Vecinii din Tuchmacherstraße o numeau „străina” – străina care s-a căsătorit cu un cetățean respectabil din Bautzen, maestru în tipăritul

cărților, Würsich, dar care, de una singură, în spatele tejghelei din magazinul acestuia sau pe stradă, de mână cu fetițele lor, rămânea o simplă străină. În Lausitz obiceiul era să te căsătorești acolo de unde provenea soția, dar, chiar dacă așa a fost, după zece ani de la căsătorie au ieșit vorbe despre proveniența miresei. Se spunea că cei doi au făcut cununia civilă în Breslau. Și când rosteai cununie civilă, te gândeai la o legătură demnă de respect, însă toată lumea știa că străina nu-și însoțea bărbatul niciodată duminicile la catedrala Sf. Petru. Gurile rele spuneau că ea nu crede în Dumnezeu.

Botezul celor două fetițe, care a avut loc în catedrală, n-a schimbat nimic. Era evident că locuitorii din Bautzen priveau faptul că cei doi nu s-au cununat la biserică ca pe un afront adus onoarei lor de cetățeni. Începând de-atunci, niciunul dintre ei nu-i mai acorda străinei cinstea de a fi salutată. Fiecare privire, chiar și când ea nu se intersecta cu privirea Selmei Würsich, deoarece aceasta o presimțea imediat cu înțelepciune și acorda mai multă atenție obiectelor răspândite printre dalele de piatră decât oamenilor din oraș, era plină de dispreț și însoțită de o clătinare a capului și de șușoteli. Cu privirile semețe sau încurcate, oamenii le evitau pe Helene și pe mama ei, priveau pe lângă femeia care era așezată undeva sau se uitau prin ea, dincolo de ea. Dacă se întâmpla ca Helene, când mergea de mână cu mama, să se întâlnească cu primarul Koban, un prieten de-al tatălui său, acesta trecea pe alt trotuar, fără să salute. Băieții judecătorului Fiebinger râdeau și își întorceau capetele, căci ei găseau că hainele pompoase de iarnă ale mamei erau prea ciudate, iar materialele subțiri, de vară, erau prea indecente. Numai că mama nu părea să observe chiar nimic din toate astea. Ea se apleca și, radiind de fericire, îi arăta Helenei câte-o mărgea mică, de sticlă, pe care-o găsea din întâmplare pe

jos. Ia te uită, nu-i așa că-i minunată? Helene aproba din cap. Lumea aceasta e plină de comori!

De câte ori ieșea din casă, mama ei aduna tot ce-i ieșea în cale: nasturi, monede, un pantof vechi, care părea să mai fie bun de purtat vreo câteva luni și pe care-l puteai folosi și la altceva, cel puțin șiretul, care nu era ca talpa, ci nou-nouț, cât despre tocurile din spate, ele erau în ochii mamei de o aleasă raritate și de o valoare inestimabilă. Până și o bucățică de ceramică multicoloră, pe care o găsea în albia râului, dacă era rotunjită de valuri, o făcea pe mama să scoată strigăte de bucurie. Odată, ea a găsit chiar în fața ușii de la intrare o aripă de gâscă și i-au dat lacrimile de emoție.

Martha era convinsă pe-atunci că cineva pusese pămătuful de pene în fața ușii doar ca să vadă cum se apleacă străina să-l ridice. Penele erau scurte și uzate, iar câteva mai micuțe ieșeau în față, asemenea unor dinți rupți, albe și golașe.

Mama făcea colecție de pămătufuri, deși rareori avea nevoie de unul. Agățа aripi de pasăre pe perete, deasupra patului ei. Un stol de păsări conducând o suită de suflete, așa își intitula ea colecția. Numai un singur pămătuf dintre cele găsite a primit un loc de cinste, deasupra capului ei. Erau nouă în total, însă mama spera la al zecelea. Când o să se facă zece, o să le poată completa cu cele douăzeci și două de litere ale alfabetului și o să lumineze toate căile, după cum spunea chiar ea. Niciuna din cele două fetițe n-o întreba despre ce fel de suflete era vorba și unde trebuiau să ajungă acestea. Erau îngrozite doar la gândul nemuririi sufletelor, care era împrumutat din credința în existența unor lumi paralele. Ar fi însemnat așadar că, pe lângă lumea lor, în care lucrurile erau lucruri și ființele erau ființe, ar mai fi existat o lume, în care între viață și materie mai exista o legătură. Helene își ținea mâinile la urechi. Era atât de greu să-ți imaginezi din ce era făcut un suflet! Și ce i se putea întâmpla unui suflet în

timpul călătoriei? Rămânea același, el însuși, l-ai fi putut recunoaște? Era adevărat că aveai să te reîntâlnești cu el, pe cealaltă lume, la momentul potrivit? Mama le amenința: Când o să mor, o să ne întâlnim și o să rămânem împreună! Nu mai există cale de întoarcere! Helene era atât de speriată, încât nu voia să mai audă nimic despre suflete. Mama ei cunoștea rostul fiecărui obiect în parte, iar dacă nu-l știa, îl inventa. În anii care trecuseră de la căsătorie casa se umpluse de obiecte, nu numai în dulapuri sau în vitrine, ci și în locurile rămase libere între mobile, și această perspectivă amenința în permanență cu extinderea. Mama depozita totul în munți și în mormane, erau colecții întregi de obiecte, cu și fără semnificație. Numai îngrijitoarea Maria, pe care stăpânii o strigau Mariechen și care era cu câțiva ani mai în vârstă decât mama, reușea uneori, ce-i drept, cu foarte multă răbdare și stăruință, să păstreze o anumită ordine în câteva camere. Din regimentul aflat în subordinea lui Mariechen făceau parte bucătăria, camera în care se servea masa și scara îngustă, ce ducea spre cele două etaje ale casei. Însă în dormitorul mamei și în camera vecină abia mai găseai câte un spațiu liber pe unde să poți păși. Rareori vedeai un scaun liber, pe care să te poți așeza. Mama aduna tot felul de crengi, șnururi, pene și cârpe, însă nici farfuriile sparte, vreo cutie ciobită sau vreun taburet ros de cari nu trebuiau aruncate, chiar dacă acesta din urmă se clătina din cauza unui picior care putrezise și se scurtase între timp. Tot ce dădea Mariechen la o parte din spațiile administrate de ea era adunat de mama și dus în camerele de sus, unde o oală găurită sau o sticlă ciobită era pusă pur și simplu undeva, în speranța că va veni și ziua când se va găsi un loc și o întrebuințare pentru fiecare obiect în parte. În adunătura aceea de lucruri nu era nici urmă de ordine, singură mama putea să mai ghicească în care dintre mormane ar putea găsi o anumită

bucată dintr-un ziar sau sub care teanc de haine pusese dantela aceea scumpă, sorbească[1]. Nu-i așa că modelul lucrat în filigran de pe dantelă este absolut unic? Unde s-au mai văzut astfel de crini, atât de gingași și care să iasă totodată în relief cu o asemenea sălbăticie?

Căutând rochia de lână pe care Martha o pusese deoparte acum zece ani și pe care urma s-o poarte Helene, mama a ajuns să răscolească în cel mai înalt munte de haine, care stătea să atingă tavanul, a dispărut o clipă sub el, după care a ieșit în cele din urmă târându-se și ținând în mână o altă rochie, mult mai mică. De la atâta răscolit, vraful de haine crescuse în lățime și se întindea acum peste culoarul de trecere, rafturi și cele două scaune. Helene avea impresia că toată casa o să se dărâme în curând, sub povara obiectelor care o umpleau. Mama s-a aplecat, a ridicat câteva lucruri, le-a pus în stânga și în dreapta ei, croindu-și drum către un colț al camerei. Acolo, aproape de podea, a dat peste o cutie rotundă de pălării. A strâns cutia la piept, ca pe un fiu risipitor.

În cutia aceea adusese ea pălăria de la logodnă în casa în care urmau să locuiască după căsătorie, era o pălărie neobișnuit de bombată, cu voal și pene de coțofană albastru-închis, care băteau aproape în negru. A mângâiat cu duioșie hârtia fină, de culoare gri a capacului și a netezit colțurile rămase aproape întregi. Deodată s-a uitat cu suspiciune la cutie, a răsucit-o, a întors-o pe toate părțile și a scuturat-o. Ceva zornăia în ea, de parcă pălăria de logodnă s-ar fi transformat între timp numai în cuie și monede. Cu degetele tremurânde, mama a încercat o vreme să desfacă funda de atlaz violet care înfășură cutia de mai multe ori. Până și-a pierdut răbdarea. Furia i-a schimonosit fața. Cu un strigăt a aruncat cutia la picioarele Marthei: Desfă-o!

Martha a ridicat de jos cutia, care se strâmbase de la lovitură. S-a uitat în jur, dar n-a zărit niciun

loc liber unde să poată așeza comoara. Astfel că a dus-o în bucătărie și a pus-o pe masă. Helene și mama au venit după ea. Mâinile agere ale Marthei au desfăcut cu îndemânare nodurile.

Mama a ținut să ridice ea însăși capacul. Când s-a uitat înăuntru, a început să suspine. O puzderie de nasturi și de diferite instrumente de cusut au ieșit la iveală, bucăți de dantelă înflorate, lucrate cu ciocănele, fâșii de material, păstrate probabil pentru îmbrăcarea nasturilor mai simpli și a celor mai vechi.

Mama simți nevoia să se așeze pe un scaun și să respire adânc. Coșul pieptului i se mișca puternic în sus și în jos, de parcă ar fi vrut să se apere cu tot ce-i stătea în puteri împotriva emoției care o copleșea. Plângea cu sughițuri, lacrimile i se revărsau pe obraji, iar Helene se mira unde încăpeau atâtea lacrimi în ființa aceea atât de subțire, care era mama ei.

Târziu, după-amiază, mama s-a întins în pat, iar fetițele s-au așezat în apropierea ei, Helene pe un scăunel și Martha în balansoar. Helene stătea aplecată deasupra cutiei rotunde și se îndeletnicea cu pescuitul unor verigi mai mici sau mai mari, aurii, negre, albe sau argintii. În ghemotocul de cordele și ață pentru cusut Helene a descoperit un cuib de molii. Cojile goale de la ouăle de larvă se lipeau de materiale. Helene s-a uitat în jur. Mama stătea rezemată cu capul pe o pernă înaltă. Își întinsese o mână peste cufărul mic, cu două sertare, în care se aflau, pe lângă vederi și scrisori, frunze uscate și câteva cărți de joc – n-aveai cum să știi dacă nu găseai într-o bună zi tot jocul sau dacă nu-ți trebuia vreo carte pentru a completa alt joc. În sertarul de jos mama păstra cu precădere timbre și ambalaje de cafea. Ea închise ochii, însă nu înainte de a-și apostrofa fetele să păstreze liniștea și să-și vadă de treaba lor. Avea de câteva ore o durere de cap îngrozitoare, fruntea i se încrețea la mijloc, într-un triunghi al suferinței.

Bineînțeles că Martha a profitat de această ocazie. Ceea ce trebuia să facă ea i se părea prea obositor și inutil – trebuia să descâlcească firele de ață de la papiotele aruncate la întâmplare în cutie și să le facă ghem. Apoi să sorteze papiotele după culoare și calitate.

Imediat ce brațul mamei a alunecat greu în somn și respirația ei a devenit regulată, Martha a scos din buzunarul de la șorț o cărticică subțire, de culoarea mușt arului și a început să citească. Chicotea și își legăna picioarele, ca și cum ar fi fost pregătită în orice moment de un dans sau cel puțin de o țopăială. Helene o privea cu mare curiozitate pe Martha, tare i-ar fi plăcut să afle motivul unei asemenea bucurii. Helene se uita la ghemotocul de panglici pe care-l ținea în mâini. O senzație de scârbă a cuprins-o când, pe catifeaua rochiei, a descoperit o larvă albă, ce înainta greoi în direcția genunchiului. Iar a doua i-a căzut din mână, din cuibul de molii pe care-l credea părăsit, și s-a oprit aproape de prima, la ea în poală. Larva se încovoia, nu era sigură în ce direcție s-o apuce. Sperând din tot sufletul că Martha o putea salva, Helene a întrebat-o în șoaptă: Pot să-l arunc?

Prin perdelele trase pătrundea o lumină verzuie. Câte o adiere de vânt dădea din când în când perdelele la o parte, iar în strălucirea pală a unei raze de soare, ce răzbea scurt prin fereastră, dansau particule minuscule de praf. Martha a ajuns cu balansoarul în față, s-a oprit câteva secunde în loc și și-a dat iar drumul. A mai întors o pagină, fără să bage în seamă ghemotocul din mâna Helenei. Când a dat din cap cu seriozitate și totodată zâmbind, Helene nu era sigură dacă Martha a auzit-o; probabil că era cu totul pierdută în lumea ei și gândurile-i stăteau numai la carte sau poate era pur și simplu bucuroasă că nu trebuia să țină în mâini un asemenea ghemotoc de larve și cordele mâncate de molii. Helenei i se făcu greață. Împinse ușor ghemotocul pe patul mamei, la picioarele

căreia se aflau tot felul de jartiere, ciorapi și haine purtate în ultimele zile.

Martha s-a lăsat pe spate, întinzându-și picioarele. Cu un gest plin de finețe, își trecu pe după ureche o buclă ce alunecase din coada ei groasă. Din când în când mai plescăia din limbă, se așeza picior peste picior, strângând din pleoape și lingându-și buzele, de parcă tot ce citea avea un gust extraordinar. Abia când a intrat tata în cameră, însoțit de câinele lui, Martha a tresărit, speriată. Baldo și-a strâns coada sub el și s-a culcat imediat în fața sobei.

Numai că tata n-a remarcat obrajii roșii ai fetei lui mai mari și nici cartea pe care aceasta a făcut-o să dispară repede sub șorț. El avea ochi numai pentru soția lui. Nu știa cum să-și ia rămas-bun de la ea și ofta, în timp ce se plimba dintr-un colț al camerei în altul, îmbrăcat în uniforma de husar. De câte ori se întorcea cu fața, se uita la soția lui, ca și cum i-ar fi cerut ajutorul sau un sfat. Helene a crezut la început că tata voia să spună ceva, însă el respira greu și înghițea în sec. Până la urmă le-a trimis pe fete afară din cameră.

Puțin mai târziu, Helene a bătut la ușa închisă, voia să le spună noapte bună părinților și să profite de ocazie ca să mai arunce o privire la sabia nouă și la teaca de la uniforma tatălui ei. Helene se gândea că teama pe care Martha și mama ei o avuseseră înainte de înrolarea tatălui lor era complet nejustificată. Tatăl ei, cu mustața lui imperială, pe care o purta cu o idee mai scurtă decât împăratul, iar asta mai mult din admirație și din respect decât din cauza unor prime bănuieli, precum și cu încrederea și dragostea lui nețărmurită față de această mamă a ei, care era atât de ciudată, i se părea Helenei cu totul și cu totul intangibil. Impresia ei era întărită de felul în care scânteia și strălucea sabia lui nouă, încovoiată. Când Helene a bătut la ușă, ea s-a întredeschis. Tatăl ei stătea în genunchi, pe dușumeaua din lemn

închis la culoare – parchet de stejar, geluit proaspăt, cu câteva zile în urmă. În cameră era un miros de rășină și de ceapă. El își ținea fruntea pe mâna mamei.

Noapte bună, a spus Helene în șoaptă, aruncându-și ochii peste sabia pe care tatăl ei o aruncase la întâmplare în balansoar. Cum el nu i-a răspuns, Helene s-a gândit că doarme. S-a apropiat în vârful picioarelor de balansoar. Și-a trecut degetele peste tăișul sabiei și s-a mirat cât de tocit și de rece era. Un foșnet a speriat-o, a văzut că tatăl ei dădea dintr-o mână și-i făcea semn să plece de acolo. Voia să rămână singur cu mama. Nu-l deranja faptul că Helene punea mâna pe tăișul sabiei lui, ci doar prezența ei. Trebuia să-și ia rămas-bun de la soția lui. Selma Würsich stătea cu ochii închiși, culcată în pat, poate că își ținea gâtul atât de țeapăn din cauza gulerului înalt sau a mirosului ele ceapă, care o făcea să lăcrimeze cu ochii închiși. Mama nu auzea, nu vedea și nu spunea nimic.

Helene s-a întors către ușă în vârful picioarelor, aștepta, în speranța că tata o s-o mai întrebe ceva, însă tatăl ei și-a așezat din nou fruntea în palma mamei, repetând întruna: Porumbița mea, iubirea mea. Helene îl admira pe tatăl ei pentru dragostea lui. Cine o iubea pe mama ei nu putea păți nimic rău în război.

În seara următoare niciuna din fete nu i-a spus tatălui noapte bună. Îl auzeau cum se plimbă în jos și în sus în camera vecină și știau că nu primise niciun fel de sfat sau ajutor. Uneori mai rostea un cuvânt, două, parcă „ce bucurie!” sau „cum Dumnezeu?” Rareori, printre cuvinte, se auzea schelălăitul câinelui.

Fetele stăteau lipite una de alta, Helene își băgase nasul între omoplații surorii ei mai mari, uneori își întindea bărbia și mai lua câte o gură de aer, în timp ce Martha întorcea paginile la intervale

regulate de timp, chicotind. Atunci fetele au auzit, clar și tare, glasul mamei, îngroșat și stricat de fumat: Dacă pleci, eu mor.

Helene a mângâiat o aluniță cafeniu-deschis, spinarea Marthei era slabă și plăpândă, apoi a atins pistruii, plimbându-se cu degetele, în sus și în jos, de-a lungul bordurii croșetate a cămășii de noapte.

Doar un cuvânt, te rog.

Nu cerși.

Te rog. Numai unul.

Mai întâi termină-ți treaba. Mai sus, așa, du-te mai sus.

Helene a urmat indicațiile surorii ei, a mângâiat-o cu mâna pe piele, pe cămașa de noapte și pe umăr, până sus, cu mișcări circulare, de acolo a coborât de-a lungul brațului, pe pielea goală, a simțit din nou cearșaful dedesubt, a urcat și a coborât pe spate și de-a lungul coloanei, a luat fiecare vertebră în parte, o simțea pe fiecare pe sub cămașă. Apoi s-a oprit.

Un singur cuvânt.

Stea.

Helene a început să-și miște ușor mâna, a desenat vârfurile, s-a oprit și i-a poruncit: încă unul.

De-ar fi ca steaua speranței mele să-ți piardă strălucirea!

Helene a răsplătit-o pe Martha. A mângâiat-o pe gât. Trebuia să scoată cuvintele lui Byron cu degetele din gura Marthei, vers după vers, strofa după strofa.

Pe sub geam trecea o căruță trasă de cai; la fiecare hurducătură făcută pe asfalt, suna și bătea de parcă era încărcată numai cu sticlă. Probabil că făcea aprovizionarea la hanul Trei corbi, care se mutase din primăvară într-o nouă locație de pe Tuchmacherstraße. Inaugurarea noului sediu făcuse să freamăte întreaga stradă. Căruțașul cu berea ocupase întreg trotuarul cu butoaiele lui, doamnele mai stilate mergeau să-și bea acolo

cafeaua la prânz, în vreme ce bucătăresele și menajerele acestora se duceau la cumpărături în piața de cereale din deal, iar serile strada vuia de strigătele husarilor și devenea brusc mai îngustă și mai mică.

La sfârșitul săptămânii, în nopțile de sâmbătă spre duminică, cartierul de la sud de piață duduia. Până în zori bărbați și femei cântau și tropăiau pe melodii cunoscute, interpretate la pian. Când pianistul obosea și clapele amuțeau, altcineva își scotea acordeonul. Oamenii veneau de prin cătunurile din munți, din Singwitz și Obergurig, unii chiar din Cunewalde și din Lobau. Diminețile mergeau la piață, vindeau scări, frânghii, coșuri, ulcioare, ceapă, varză și cumpărau în schimb ce nu se găsea la ei. Mandarine și cafea, pipe fine și tabac brut. Toată noaptea dansau la hanul Trei corbi, iar în zori înhămau caii și se urcau în căruță, unii pur și simplu trăgeau căruciorul după ei, până ajungeau din nou acasă, în cătunul lor din munți. Însă în timpul săptămânii era liniște în Bautzen.

Helene își mângâia sora pe spate, cu buricul degetului mare o netezea pe coloană, în sus și în jos.

Mai apăsat, i-a spus Martha, și cu unghiile.

Helene și-a îndoit degetele, care aveau unghii tăiate foarte scurt, ca să ajungă cu ele până la pielea surorii ei. Se gândea că ar putea să-și lase unghii lungi, de dragul Marthei, pe care apoi să le pilească până când devin ascuțite, cum văzuse ea la o prietenă.

Ei? Helene a desenat cu mâna stângă pe omoplatul Marthei o boltă cerească, a tras linii dintr-un pistrui într-altul și le-a unit între ele în imagini ce reprezentau constelații cunoscute. Prima era Orion, care purta în piept alunița Marthei ca pe un scut de apărare; din mijlocul celor trei stele mai strălucitoare ale centurii ieșea în relief o singură stea. Helene știa exact când o să înceapă Martha să se întindă și să se relaxeze într-o

tăcere deplină, când o să înțepenească sau o să se încovoaie. Pe harta ei, Casiopeea se pierdea într-o coadă, o coadă cu un cap imens. Din mijlocul ei se ridica aurora boreală. Helene știa cum arăta aceasta, o văzuse într-o carte de pe un raft de-al tatălui ei. În unele zile Martha se răsucea în brațele Helenei și o asculta cu mare atenție, respirația Marthei semăna foarte bine cu un șuierat. Helene se gândea cum ar fi s-o ridice pe Martha în aer și s-o poarte pe brațe, oare cât era de grea? Gemetele Marthei erau imprevizibile, Helene era bucuroasă, se gândea cum ajunsese ea să cunoască fiecare fibră, fiecare nerv ce se ascundea sub pielea surorii ei; o mângâia ca pe un instrument muzical, ce rezona doar atunci când știai cum să-i atingi corzile, într-un fel cu totul special. Martha era în ochii Helenei o adevărată femeie. Perfectă, așa o vedea ea. Sânii ei erau în floare, bobocii lor se arcuiau în sus, luminoși, firavi și moi, iar în anumite zile din lună, ea își spăla lenjeria de corp pe ascuns. Doar când Helene trebuia să ispășească vreo pedeapsă, fie pentru stafidele șterpelite, fie pentru vreun cuvânt nepotrivit, Martha îi dădea toate rufele în primire. Helenei îi era teamă de poruncile severe ale Marthei. Ea curăța bine pânza de sângele Marthei, lua sticluța maronie cu ulei de terebentină, îi răsucea capacul, o deschidea și număra treizeci de picături în ultima apă de la clătit. Iarna ducea rufele la uscat în podul casei și le atârna în fața ferestrei dinspre sud. Terebentina se scurgea, iar în bătaia soarelui lenjeria devenea de un alb sclipitor. Avea să mai dureze câțiva ani până să ajungă

Helene să-și stoarcă propria lenjerie, doar era cu nouă ani mai mică decât Martha și abia vara trecută intrase la școală.

Mai jos, a spus Martha, iar Helene i-a ascultat ordinul. O mângâie pe coaste în jos, până acolo unde șoldul ei se arcuia ușor și se întoarse cu o mișcare circulară înspre capătul de jos al coloanei.

Martha a gemut o dată adânc, după care a urmat un plescăit din buze, ca și cum ar fi deschis gura ca să spună ceva.

Rinichii, drăguții de ei, a spus Helene.

Da, iar de-acolo du-te mai sus, pe coaste, spre plămâni, sufletel!

Preț de câteva minute Helene n-a mai auzit foșnete de pagini. Martha rămăsese întinsă pe-o parte, întoarsă cu spatele la ea și aștepta în tăcere. Mâinile Helenei urcau și coborau, dorința Marthei creștea, încă un geamăt, doar unul singur voia să mai audă, mâinile ei abia îi mai atingeau pielea, și nu în întregime, ci puțin, foarte puțin, dorința le îngreuna respirația, mai întâi Helenei, apoi Marthei, iar în final amândurora; asemenea gâfâielilor de la stors rufe, atunci când stai în fața chiuvetei, nu-i nimeni în jurul tău și îți auzi respirația, auzi gâlgâiala apei cu rufe în ligheanul emailat, zgomotul clăbucilor de detergent și al baloanelor de spumă de la sodă, așa era gâfâitul celor două fete, doar că fără gâlgâieli, ci numai respirație și clăbuci, până când Martha s-a întors brusc.

Îngerașul meu! Martha i-a strâns mâinile Helenei, care tocmai o mângâiau, rostind încet și deslușit: Mâine ies de la serviciu la patru, iar tu vii să mă iei de la spital. Mergem în vale, la râu. Ochii Marthei luceau ca de obicei în ultima vreme, când plănuia câte-o plimbare pe malul râului Spree.

Helene încercă să se elibereze. Aproape că n-a fost o întrebare, ci mai degrabă o constatare: Cu Arthur.

Martha a dus un deget la buzele surorii ei. Hai, nu fi tristă!

Helene a dat din cap că nu e, deși era. A deschis ochii mai larg, nu, n-o să plângă. Și chiar să vrea să plângă, n-ar fi în stare. Martha i-a mângâiat părul Helenei. Îngeraș, ne întâlnim cu el în podgoria veche din spatele gării. Martha era atât de fericită, de emoționată, râdea cu sughițuri. E

student la botanică, în Heidelberg. Locuiește acolo, la unchiul lui.

Și tu?

Eu o să fiu soția lui.

Nu.

Acest „nu” se ivise pe buzele Helenei mai iute ca un gând, izbucnise de-a dreptul. Ea a continuat, dar mai încet: Nu, asta-i imposibil.

Imposibil? Totu-i posibil, îngeraș, lumea ne stă deschisă. Martha strălucea de fericire, însă Helene a strâns din ochi și a dat puternic din cap.

N-o să-ți dea voie tata.

Tata nu i-ar da voie nici unui bărbat să stea la dreapta mea. Martha a eliberat-o pe Helene din strânsoare, râzând, în ciuda felului în care aceasta o judeca. Mă iubește.

Cine? Tata sau Arthur?

Bineînțeles că Arthur. A lui tata sunt oricum. Nu poate să mă dea nimănui. Chiar de-ar vrea, nu poate. N-o să mă lase nimănui.

Cu siguranță nu lui.

Martha s-a întors pe spate, împreunându-și mâinile ca pentru rugăciune. Dumnezeule, ce poate să-mi facă? Doar am două picioare și pot s-o iau la fugă. Și o mână, pe care i-o dau lui Arthur. De ce ești atât de severă, Helene, și atât de fricoasă? Știu ce-i în capul tău.

Ce?

Crezi că e din cauza familiei lui Arthur, crezi că tata are anumite rezerve. Dar nu-i adevărat. Și de ce-ar avea, când ei nu intră nici măcar o dată în biserică să se roage? Câteodată tata îi mai vorbește de rău pe oamenii ăștia, dar n-ai observat că o face cu un zâmbet? Râde de ei, într-un fel prietenos, la fel cum face când te strigă pe tine „Murdărica”, îngeraș. Nu s-ar fi căsătorit cu mama dacă ar gândi după cum vorbește.

El o iubește pe mama.

Ți-a povestit cum s-au cunoscut? Helene a dat din cap că nu, astfel că Martha a continuat. Cum a

mers el într-o călătorie la Breslau și a descoperit-o într-o editură pe domnișoara Steinitz, cu pălăriile ei mari? Era ceva aparte, povestește el, o domnișoară aparte, îmbrăcată într-un palton albastru-violet, pe care l-a păstrat până astăzi. În fiecare zi purta altă pălărie.

Aparte, a repetat Helene în gând. Cuvântul suna ca o pralină, n-avea cum să nu însemne ceva nobil, numai că pralinele aveau un gust amar.

Unchiul ei a fost pălărier, iar ea era modelul lui preferat. E de neconceput să arunci vreuna dintre pălăriile acelea, care oricum nu mai au astăzi niciun farmec. Odată, l-am auzit pe tata reproșându-i că a fost îndrăgostită de unchiul ei și de aceea nu se poate despărți de pălării. Atunci mama a râs, a râs mult, ca și cum tata ar fi avut dreptate. Crezi că l-a interesat prea tare faptul că ea e evreică?

Helene s-a uitat întrebător la Martha, a strâns din ochi. N-are cum! Ca să-și întărească ideea, Helene a dat din cap. Nu-i adevărat!

N-ai cum să observi, pentru că nu poartă perucă. Dar intră în vreo sinagogă? Nici nu separă vasele, iar bucătăria a dat-o în totalitate pe mâna lui Mariechen. Bineînțeles că-i adevărat. Crezi că lumea din Bautzen a botezat-o „străina” din cauza accentului din Breslau? Chiar crezi? Crezi că ăsta-i accent polonez? Eu nu cred, asta-i limba seminției ei. Folosește tot felul de cuvinte care sună familiar, despre care nici nu ți-ar trece prin cap că o deosebesc de ceilalți.

Martha, cum îți permiți? Helene continuă să dea ușor din cap, cu perseverență, de parcă ar fi vrut să atenueze tot ce spunea Martha.

Dar e adevărat. Nici nu trebuie să tină secret față de noi. Ce crezi, de ce nu vine niciodată cu noi la biserică? Și înconjoară catedrala?

Din cauza halei. Zice că tarabele cu pește miros urât. Helene își dorea ca Martha să tacă.

Dar Martha nu se mai oprea. Și când mergem împreună cu tata la slujba de Crăciun, iar ea spune mereu că cineva trebuie să rămână să pregătească mâncarea? De ce? De ce trebuie să pregătească mâncarea tocmai în ziua de Crăciun? Pentru că vrea să-i dea liber lui Mariechen, pentru că are un suflet atât de mare? Nu, ci pentru că pur și simplu n-are nicio treabă cu Crăciunul nostru, cu sărbătoarea din biserică și cu Dumnezeul nostru, îngeraș. Tu n-ai observat?

Helene și-a lăsat capul într-o mână, așa cum văzuse la Martha. Ai vorbit cu ea?

Bineînțeles. Ea zice că nu mă privește. I-am spus că, atunci când o să vreau să mă căsătoresc, nimeni n-o s-o găsească înscrisă în niciun catastif din biserică și că îmi lipsește carnetul ei de familie, care până la urmă înseamnă jumătate din carnetul meu. Ghici ce mi-a răspuns. Să nu fiu obraznică. Și că, dacă mai continui așa, n-o să mă ia nimeni în căsătorie.

Helene s-a uitat la Martha, și-a dat seama că mama mințise. Martha era cel puțin la fel de frumoasă ca și mama, avea nasul mic și frumos ca al ei, pielea albă cu pistrui și șoldurile rotunjite. Pe cine ar mai fi interesat carnetul ei de familie?

Martha i-a mai spus că nu le ajută cu nimic nici când Mariechen le arată inițialele lor brodate pe pânză. Nu inițialele erau o problemă, ci obârșia.

Printre cei care-o cunoșteau, Mariechen era recunoscută ca fiind mare maestră în arta lucrului manual. Deși multe femei băteau la ușa din Tuchmacherstraße și o rugau din suflet pe Mariechen să le brodeze șalurile, bonetele sau cuverturile, ea le refuza. Le răspundea că are un loc de muncă sigur, cu zâmbetul unei servitoare devotate. Rareori îi făcea câte-un cadou vreunei surori, verișoare sau nepoate. Majoritatea dantelăriilor și a cuverturilor croșetate și brodate de Mariechen rămâneau în casă. Fidelitatea ei necondiționată a dus la o relație mai specială între

Mariechen și stăpâna ei, doamna Selma Würsich. Poate pentru că le unea aceeași dragoste pentru materiale?

Helene o privea pe Martha. Nu observa la ea niciun cusur. Martha i se părea perfectă. Trăsăturile fine ale chipului ei nu atrăgeau numai privirile lui Arthur. Când Helene și Martha mergeau la piață, nu doar cei tineri se uitau după ea, fluierând veseli și dându-i ziua bună. Și cei mai în vârstă scoteau niște sunete care semănau cu gemete sau grohăieli. Martha mergea mândră, cu pași mari și ușori, ținând spatele drept, ceea ce stârnea admirația celorlalți, cel puțin așa simțea Helene. Bărbații clefăiau și plescăiau din limbă, de parcă aveau sirop în gură. Până și vânzătoarele de la piață i se adresau Marthei cu „frumoasă domnișoară” și „frumusețe neasemuită”. De la o zi la alta se adunau din ce în ce mai mulți bărbați în jurul tipografiei din Tuchmacherstraße, toți ar fi vrut să se căsătorească cu Martha. Când Martha se afla în spatele tejghelei din magazin și dădea acolo o mână de ajutor după-amiezile, se adunau tineri care cereau să vadă tot felul de hârtii și machete de tipar, însă se decideau foarte rar pentru ceva anume. Le măsurau din ochi, intrau în vorbă unii cu alții, priveau pe furiș în direcția Marthei, se lăudau cu propriile afaceri, studii și îi făceau curte Marthei cum se pricepeau. Abia când vreunul își făcea curaj și o întreba dacă ar putea s-o invite cândva la o cafea, iar ea îl refuza, zâmbindu-i și spunându-i că nu iese niciodată în oraș cu clienții, venea momentul decisiv când făcea o comandă mică de tipar. Și iarăși veneau bărbații, se păzeau reciproc, fiecare dintre ei avea grijă ca nu cumva celălalt să crească în ochii Marthei mai mult decât el însuși. Helene îi înțelegea foarte bine pe bărbați, și ea își dorea să doarmă și să se trezească toată viața lângă frumoasa ei Martha. Căsătoria acesteia cu un bărbat i se părea Helenei lipsită de orice

sens. Căsătoria era ultimul lucru din lume pe care să ți-l dorești.

Și tu ce crezi, de ce nu vrea tata să i te dea lui Arthur Cohen de nevastă?

Oare de ce? Martha își afundă capul în pernă, părea că mai puțin meditase și mai mult se supărase, iar când scoase de sub pernă un șervețel de hârtie și suflă în el mai tare, așa cum făcea mama lor după ce plângea mult, Helenei îi păru rău de întrebarea pe care o pusese. Deodată, zâmbetul ei deveni nemaipomenit de larg, ca un zâmbet pe care nu-l putea stăpâni, ce se pierdea ușor într-un chicotit și doar arareori, în lipsa părinților, într-un râs profund și relaxat.

Îngeraș, păi cum să aibă el încredere în mama? Când mama pleacă la iarmaroc, n-o mai vezi vreo câteva zile. Cu siguranță coboară pe la cârciumile din Zwickau sau din Pirna și dansează acolo cu bărbați străini, până în zori.

Niciodată! Helene a schițat un zâmbet, pentru că nu era sigură dacă Martha făcea aceste presupuneri ca s-o enerveze sau chiar era un sâmbure de adevăr în toată povestea aceasta.

Cine o să-ți mai poarte de grijă? Nu poate să încalece și să plece la război fără să ne știe în siguranță. I-e frică, asta-i tot. Vrea ca eu să am grijă de tine. Și așa o să fie. O să vezi.

Helene n-a vrut să-i răspundă. Era aproape sigură că orice-ar fi spus ar fi ajutat-o pe Martha să se gândească cu și mai multă ardoare și mai în detaliu la posibilitățile ei de evadare. Sigur trecuseră câteva săptămâni de când nu se gândea la nimic altceva decât la posibilitățile ei de a începe o nouă viață împreună cu Arthur Cohen.

Cine a scris cartea pe care-o citești?

Nu-i pentru tine.

Dar vreau să știu.

Prea multe vrei tu să știi. Martha a strâmbat din nas, o bucurau curiozitatea și avântul Helenei, pe care le mai resimțea și ea. Când Helene reușise, cu

un an în urmă, să intre la școala de fete din Lauengraben, știa deja să scrie și să citească. Martha o învățase să cânte la pianul vechi; o privise întotdeauna cu admirație, dar și cu un strop de invidie, pentru cât de ușor îi alunecaseră de la bun început degetele peste clape, fără să fi exersat înainte, cât de rapid se mișcau la octavele joase și cu câtă precizie își amintea melodii pe care Martha le potrivea adeseori mai greu, fiind nevoită să le citească notă cu notă. Dar Helene dovedea și mai multă rapiditate și precizie ca la pian când era vorba de cifre; indiferent cât de multe cifre îi înșiruia Martha Helenei, nu era nicio problemă pentru ea să le transforme, să le separe, să le împartă și să le combine cu altele, în raporturi noi. După mai puțin de câteva săptămâni de școală, învățătoarea a așezat-o pe Helene în același rând cu elevele mai mari și i-a dat teme pentru copiii de zece ani. Între timp Helene împlinise șapte. În decurs de câteva luni, învățătoarea i-a transmis toate cunoștințele ei fetiței, înainte ca aceasta să ajungă la vârsta potrivită. Helenei îi era rușine că nu creștea la fel de repede pe cât asimila informațiile. Dar îi era și teamă. Fetele de paisprezece sau cel mult șaisprezece ani se întorceau la casa părintească, preluau toată gospodăria și erau împinse în brațele unor bărbați, despre care se spunea că erau avuți și se bucurau de un anumit renume, pe care fetele trebuiau să-l sporească. Un număr foarte restrâns de fete frecventau Școala Superioară, iar acestea erau cele mai cunoscute și mai invidiate din oraș. Când vreo prietenă de-a Marthei își exprima dorința de a deveni educatoare, părinții ei o întrebau cu dispreț pentru ce. Familia ei avea bani de-ajuns, fata era destul de învățată și putea de pe-acum să aleagă, dintre doi bărbați, pe cel mai vrednic și mai bogat. Când Martha îi povestea Helenei despre prietenele ei, totul suna ca o poveste de groază. Ea făcea în mod special o pauză între cuvinte, pentru efect,

fiindcă o prietenă de-ale ei ar fi vrut să fie cu unul pe care-l iubea, așa le-a spus ea părinților, care au zâmbit la rândul lor. Cu tonul unui înțelept, tatăl îi spusese să se gândească mai întâi că bărbatul trebuie să fie cel potrivit și că mai târziu vine și dragostea. Judecătorul Fiebinger, ai cărui băieți intraseră la facultate după câțiva ani de serviciu în regimentul din localitate, și-a trimis fetele la Dresda, pe una la Conservator, pe cealaltă la Seminarul pedagogic. Martha îi povestea deseori Helenei despre fetele judecătorului. Nu era rău să fii învățătoare. În urmă cu câțiva ani, Martha stătuse la școală alături de o tânără care voia să devină învățătoare și o ajutase la calcule. Ei, ar fi reușit fata aceea să intre la Școala Superioară fără ajutorul ei? Martha i-a șoptit Helenei la ureche că tata avea s-o trimită la studii dacă o ținea așa în continuare, la Dresda sau la Heidelberg, bineînțeles. În timp ce șoptea, buzele ei atingeau urechea Helenei, o gâdilau într-un mod plăcut, iar Helene nu se mai sătura. După ce tata o lăsase pe Martha să frecventeze școala de asistente, ea considera că el n-o să ezite, ținând cont și de inteligența Helenei, să-și canalizeze toată mândria lui asupra mezinei și s-o ducă la Heidelberg, unde va fi una dintre puținele femei care studiază medicina. Când Martha o făcea pe Helene să-și imagineze un asemenea viitor, acesteia i se tăia respirația, voia ca Martha să nu se mai oprească din povestit, să-și urmeze vorba, să spună cum Helene avea să învețe într-o bună zi într-un amfiteatru mare al Universității din Dresda anatomia omului și denumirile ciudate ale părților corpului, măduva spinării și coloana vertebrală. Helene nu se mai sătura să audă aceste cuvinte cu care Martha se întorcea acasă și pe care Helene le repeta o dată, de două ori, ca apoi să le uite. Helene voia să afle mai multe lucruri despre scobitura în formă de romb și despre arterele de la baza craniului, însă Martha ajungea să se bâlbâie,

se arăta surprinsă. Se uita la Helene cu nedumerire și recunoștea în fața ei că doar auzise cuvintele, însă nu cunoștea locul și funcția celor desemnate. Își mângâia îngerașul pe creștet și o încuraja pe Helene că nu mai era mult și avea să plece și ea la studii, în câțiva ani, o să vadă. După ce Martha se oprea din povestit și ațipea din când în când fericită lângă Helene, pe aceasta o cuprindeau gânduri mai puțin plăcute. Se gândea cum nu demult îi venise tatei s-o pună pe ea să țină evidența contabilă la tipografie, deși era clar că se enerva în sinea lui dacă Helene găsea vreo greșeală. El refuza să observe cât de inteligentă era fata lui mai mică. În timp ce Helene stătea serile în biroul lui și făcea calcule, nu se arăta deloc surprins și nici nu se bucura. Ea alcătuia coloane întregi de cifre, doar-doar s-o opri și el o dată în loc, ca să se mire și să vadă cum se descurca ea printre cifre mai ușor decât el însuși. Însă tata nu observa strădaniile Helenei. Când învățătoarea i-a chemat pe părinți la școală, în Lauengraben, și i-a spus tatei că la anumite discipline Helene a trecut în zbor peste materia din primii patru ani, el a zâmbit amabil și dezinteresat, ca de obicei, a strâns din umeri și s-a uitat cu tandrețe la soția lui, care se chinuia să desprindă un ac de cusut din reverul paltonului și să scoată un fir de ață, pe care-l băgase de-acasă în buzunar, și începuse chiar atunci, în mijlocul conversației și în pofida prezenței învățătoarei, să coasă gaura din rochia mov cu firul de ață roșie. Când părinții s-au mai liniștit, căci Helene nu furase nimic și nu făcuse vreo obrăznicie pentru care să fie nevoiți să plătească, n-au priceput de ce îi chemase învățătoarea la școală, doar să le spună că în curând ea n-o să mai știe ce să-i predea acestei fetițe? Că o s-o lase pur și simplu să citească poezii și basme, dacă ei n-au nimic împotrivă? Mama a rupt cu dinții firul de ață, cusătura era gata. Câinele lovea nerăbdător piciorul stăpânului

cu coada lui lungă. Privirea iscoditoare a învățătoarei l-a pus în încurcătură pe tatăl Helenei. Doar nu era treaba lui să-i spună acesteia ce să facă cu Helene.

La întoarcere, nu i-au spus nimic despre întâlnirea cu învățătoarea. Ca și cum le era rușine cu ea.

Helene își dorea să rămână mai mult la școală, avea anumite îndoieli care persistau referitoare la visul pe care Martha îl urzise pentru ea. Niciunul din părinți nu rostise vreodată cuvintele „Heidelberg" sau „studiu". Helene nu voia în ruptul capului să fie trimisă mai devreme de la școală acasă, la mama ei, ca să-i strângă urzelile mâncate de molii de prin dulapuri.

Ce vrei să te faci când o să fii mare? o mai întreba câteodată Martha pe Helene.

Ea știa răspunsul, era mereu același: O să mă fac asistentă medicală, ca și tine. Helene își apăsă nasul de umărul Marthei și trase adânc în piept mirosul surorii ei. Martha mirosea a pâine și foarte puțin a oțetul cu care se freca pe mâini după ce termina munca. Helene îi urmărea zâmbetul Marthei. Se bucura aceasta oare de fidelitatea ei? Se simțea măgulită că micuța voia să ajungă la fel ca ea? În următorul moment, Helene realiză că zâmbetul Marthei nu avea nicio legătură cu răspunsul ei. Martha mângâia cu degetele literele săpate în aur de pe coperta cărții.

Ce cadou frumos!

Lasă-mă să-l văd.

Închide ochii, așa, da. Poți să citești și cu ochii închiși.

Helene a simțit cum Martha a luat-o de mână, dar nu i-a dus-o la coperta cărții. A simțit burta Marthei, buricul ei, care se afla într-o scobitură mică, altfel decât la ea, la care ieșea în față ca un nasture. Helene a ținut ochii strâns închiși și a

simțit cum Martha i-a luat degetul și l-a apăsat în gaura buricului.

Și, poți să descifrezi ceva?

Helene a simțit curba delicată a pântecului Marthei. Ce moale era pielea Marthei! Spre deosebire de burta mamei, care se lățea mai ales sub buric, Martha avea un pântec frumos și îngust; Helene îi pipăia coastele Marthei, gândindu-se la literele aurii de pe cartea cu coperți mușchi, pe care le descifrase mai demult, în secret. Byron scria acolo. Și a rostit: Byron.

Byron. Martha îi corectă pronunția Helenei. Ține ochii închiși și citește mai departe.

Helene recunoscu în vocea Marthei că era entuziasmată de capacitățile ei de a citi cu ochii închiși. Citește mai departe, îi ceru încă o dată Martha. Și Helene simți cum Martha îi luă mâna și i-o plimbă pe burtă, cu mișcări circulare, cum i-o duse pe coapsa ei, ca s-o mângâie. Citește.

Opere alese.

Helene reținuse literele aurii, de mult își punea întrebarea ce-ar putea să însemne opere alese. În acel moment Martha îi luă mâna Helenei și o așeză pe curbura ultimei coaste.

Poți să vezi și ce-i sub piele, îngeraș? Știi ce-i aici, sub coaste? Aici e ficatul.

Cunoștințe de asistentă medicală.

Tine minte, mai devreme sau mai târziu o să trebuiască să înveți tot. Iar aici e bila, chiar lângă el, da. Helenei îi stătea pe limbă cuvântul „splină”, nu voia să-l rostească, voia doar să deschidă ochii, însă Martha o observă și-i porunci: Lasă ochii închiși.

Helene simți cum Martha îi luă mâna și i-o duse pe curbura altei coaste, iar în cele din urmă o împinse tot mai sus, către piept.

Chiar dacă ținea ochii închiși și nu putea să vadă nimic, Helenei obrajii i se înfierbântară brusc. Martha îi conducea mâna, iar Helene simțea foarte bine vârfurile sânilor fermi, moi, rotunjimea lor

perfectă. Mai departe, mai jos, unde dădu peste un os.

O coastă.

Martha nu-i răspunse. Și acum pe cealaltă ridicătură! Helene clipi o dată, însă ochii Marthei n-o mai controlau pe ea, ci se mișcau în toate părțile, sub pleoapele pe jumătate închise, extaziați, iar Helene se uita cum buzele Marthei se deschideau ușor, se mișcau.

Vino aici!

Vocea Marthei îi zgârie auzul. Cu cealaltă mână ea îi trase Helenei capul, își apăsă gura peste gura ei. Helene s-a speriat, a simțit pe buze limba Marthei, provocatoare, nu se gândise niciodată ce aspră și ce netedă putea fi limba Marthei. O gâdila, Helenei aproape îi veni să râdă, însă limba surorii ei se întărise și se împingea printre buzele ei, ca și cum ar fi căutat ceva. Limba ei îi deschise buzele și se lovi de dinți, Helene trebuia să respire, voia să ia o gură de aer, deschise buzele, însă chiar atunci limba Marthei năvăli și îi umplu gura în totalitate. Helene simțea cum limba Marthei se răsucea în gura ei, se mișca în toate părțile, se lovea de interiorul obrajilor, îngrămădindu-i și împingându-i propria limbă; Helene își aminti de ultima lor plimbare la râul Spree, cum atunci Martha îi poruncise să rămână la câțiva pași în urma ei și a lui Arthur; deodată a realizat că numai ea își ținea mâna pe sânul Marthei, pe când mâinile Marthei de mult i se mișcau prin păr și pe spate.

Se îndreptau toți trei către digul ascuns în spatele podgoriei, la care nu ajungeai decât dacă o tăiai printre sălcii. Pământul era negru și alunecos. Vino, a strigat Martha, aflată la câțiva pași depărtare, alergând înainte, împreună cu Arthur. Săreau de pe un butuc pe altul, pământul aluneca, se lăsa, tălpile lor goale se cufundau în el. Peste tot era apă, care gâlgâia și se aduna în ochiuri de baltă. Roiuri de țânțari minusculi bâzâiau. Acolo, la cotitura râului Spree, se formase un golf mic, o

fâșie de pământ, care nu era stabilă și pe care nu călcase nimeni, niciodată. Oriunde priveai, vedeai untișor înflorit. Coronița de bănuți, pe care Martha i-o împletise Helenei sus, pe coasta dealului, era gata să-i alunece Helenei de pe cap; cu o mână o prinsese strâns, cu cealaltă își ținea pantofii și ridica rochia, ca să nu se murdărească. Era greu să vezi unde era pământul mai tare, căci se lăsa întruna, nu conta cât de repede alergau ei, la început pe vârfuri, tot aveau picioarele negre până la gleznă și până sus, pe pulpă. Frunzele în formă de sabie ale crinilor sclipeau în soare, argintii.

După o salcie, Arthur s-a îmbrăcat în costum de baie și a alergat primul în apă, s-a aruncat în sensul curentului și a vâslit din brațe cu putere, ca să nu se lase târât în josul râului. Parcă nu se mișca din loc. Vântul vuia prin stuful care se unduia și se apleca în apă. În clipa următoare vântul bătea, ramuri verzi-gălbui se curbau, se înclinau. Foșnetul lor îi încingea Helenei urechile. Deși Arthur striga mereu după ele, Martha nu putea să se decidă. N-avea costum de baie, în ultimul an crescuse atât de tare, încât nu-i mai venea costumul vechi.

Lăsăm furoul pe noi și intrăm în apă numai cu picioarele.

Martha și Helene s-au dezbrăcat de rochii și le-au pus pe ramurile unei sălcii mai joase. Apa era rece ca gheața, frigul le pătrunse în pulpe. Când Arthur s-a întors la mal ca să le stropească, fetele au fugit. Martha țipa, râdea, striga încontinuu numele Helenei. Arthur voia să se întindă lângă Martha în iarbă, la poalele dealului, în josul râului, însă Martha a apucat-o de-o mână pe Helene și i-a spus că fără sora ei nu merge nicăieri. Ba chiar puteau să se păteze de la iarbă, dacă se întindeau pe-acolo în furouri. Arthur i-a răspuns că ar putea să se așeze pe haina lui, însă Martha l-a refuzat. A arătat cu degetul spre gură, ca Arthur să asculte cât de tare îi clănțăneau dinții.

Te încălzesc eu. Arthur își puse mâinile pe brațele Marthei, vru s-o mângâie, să-i facă o frecție, însă Martha clănțănea din dinți cât de tare putea.

Arthur i-a adus Marthei rochia. I-a spus să se îmbrace și Martha i-a mulțumit.

Mai târziu, pe coasta dealului, cele două surori stăteau lipite una de alta. Arthur descoperise undeva mai sus niște fragi și se țâra acum în patru labe pe pajiște. Din când în când venea spre fete, îngenunchea în fața Marthei și-i întindea un pumn plin de fructe, culese într-o frunză de vie.

Nu se îndepărta bine și Martha lua fragii și îi împărțea, unul ei, unul Helenei. Se culcaseră pe spate, în iarbă, și priveau norii. Vântul le împresura, aducea cu el o mireasmă de lemn dinspre fabrica de cherestea. Helene sorbea mirosul de lemn, combinat cu mireasma dulce a florilor. Martha descoperi la orizont un husar, calul acestuia avea numai picioarele din față, chiar și ele păreau să dispară cu totul la o privire mai atentă. În timp ce acolo, în vale, vântul nu mai bătea, sus norii se retrăgeau din ce în ce mai repede către răsărit. Helene susținea că văzuse un zmeu, dar Martha i-a spus că zmeii au aripi.

Nici nu-i de mirare că toată lumea vorbește despre mobilizare! a strigat Arthur. Când mă uit cum stați voi întinse acolo, culesul fragilor pare o adevărată glumă!

Cele două surori s-au uitat una la alta, cu subînțeles. Erau convinse că Arthur nu era interesat de mobilizare, ci de cât de aproape stăteau ele una de alta. Niciuna din ele nu înțelegea ce voia să spună Arthur prin mobilizare. Bănuiau că acest termen era pentru el la fel de neînțeles ca și pentru ele. Vântul le aducea în urechi crâmpeie din ce fluiera el, era un marș de bucurie. Cine să meargă la război și de ce? Existau oare pe lume un loc mai frumos decât malul râului Spree și o speranță mai mare ca aceea pe care-o radia cu a lui

căldură soarele, de câteva luni? Vacanța n-o să se mai termine, nimeni n-o să urmeze apelul la mobilizare.

Asta-i tot, spuse Arthur când se întoarse după mai multă vreme cu doi pumni de fructe de pădure și se așeză în fața celor două surori. Vrei? A întins mâinile către Martha, fructele se rostogoleau și erau gata să cadă în iarbă.

Nu, nu mai vreau.

Poate vrei tu.

Helene a dat din cap că nu vrea. Arthur și-a privit o clipă mâinile cu nedumerire.

Scumpa mea, o imploră el pe Martha, râzând. Sunt pentru tine.

Nu contează, îl hrănim pe îngeraș.

Martha întinse palmele și luă fragii de la Arthur; câțiva căzură în iarbă.

Prinde-o. Martha arătă spre Helene. Arthur ascultă comanda, se aruncă peste Helene, o împinse sub el, se așeză cu genunchii uniți peste corpul ei mic și-i împinse în jos brațele cu mâinile lui puternice. În vreme ce Arthur și Martha râdeau, Helene se zbătea, își încleșta pumnii, striga să i se dea drumul. Helene ar fi dat orice să se poată arcui și să-l răstoarne pe Arthur de pe ea, însă acesta cântărea mult, râdea, era atât de greu, încât spatele ei încordat a cedat într-un final. Acum Martha începu să îndese fructele, una după alta, printre buzele Helenei. Aceasta strângea din buze cât putea. Din colțurile gurii sucul i se prelingea pe bărbie și pe gât. Helene a încercat, fără să deschidă gura, să-i convingă s-o lase în pace. Martha îi băga Helenei fructele mai mici și pe nas, Helene abia putea să mai respire, sucul îi făcea nările să-i ardă pe dinăuntru. Martha strivi fructele de buzele Helenei și i le zdrobi de dinți, astfel că pielea din jurul gurii începu s-o usture de la siropul lor dulce; Helene deschise gura și adună cu limba nu doar bucățile de fragi de pe dinți, ci linse și degetele Marthei, pe care aceasta i le împinse în gură.

Mă gâdilă, râdea Martha, e ca și cum, e ca și cum… uită-te și tu!

Helene simți degetul lui Arthur în gură. Nu stătu mult pe gânduri, îl mușcă pur și simplu. Arthur țipă și sări în picioare.

Fugi la câțiva metri depărtare de ele.

Ești nebună? Martha îi aruncă Helenei o privire plină de groază, era doar o glumă.

Și acum, când Helene simțea limba Marthei în gură, se gândea să i-o muște. Dar nu putea, ceva la limba Marthei o atrăgea, și totodată îi era rușine.

Martha o trezi brusc. Era încă întuneric și Martha ținea o lumânare în mână. Fetele trebuiau să-și urmeze tatăl în camera vecină. Acolo, mama lor stătea încremenită pe pat. Ochii ei erau șterși, privirea nu-i mai scăpăra. Helene voia să distingă o mișcare cât de mică a pleoapelor, se sprijini cu pumnii de pat și se aplecă deasupra mamei, însă ochii acesteia rămaseră neclintiți.

O să mor, a rostit mama aproape în șoaptă.

Tata tăcea, chipul lui era grav. Își mișca degetele pe mânerul sabiei. Nu voia să mai vorbească nicio zi în plus despre importanța războiului și despre misiunea lui acolo. De-o săptămână era așteptat să se prezinte la garnizoana de la marginea orașului, regimentul nu-i mai dădea voie să întârzie. Nu mai era cale de întoarcere sau de amânare. Faptul că soția lui prefera mai degrabă să moară decât să-și ia rămas-bun de la el nu-l mai mira deloc pe Ernst Ludwig Würsich. Ea cochetase de mai multe ori cu acest gând, exprimându-l mai încet sau mai tare, în sinea ei sau și pentru ceilalți. Fiecare sarcină pe care o pierduse de la nașterea Marthei fusese ca o invitație de a-și pune capăt zilelor. Pendulul orologiului din perete zdrobea timpul în unități mici, numărabile.

Helene se apropie cu atenție de mâna mamei, voia să i-o sărute. Mâna se mișcă, se trase înapoi. Helene se aplecă deasupra chipului mamei. Însă,

fără să-i arunce câtuși de puțin o privire ciudată, mama întoarse capul în altă parte. Cei patru copii, morți la naștere, trebuiau să fie băieți. Muriseră unul după altul, doi în pântece, ceilalți doi imediat după naștere. Toți au avut la naștere părul negru, păr negru, des și lung, și pielea închisă, aproape albăstruie. Ultimul fiu, al patrulea, horcăise în dimineața în care venise pe lume, horcăise din greu, apoi se auzise ca și cum ar fi tras adânc aer în piept, după care se făcuse liniște. Ca și cum aerul n-ar mai fi putut părăsi corpul micuțului. În momentul acela el a zâmbit când, de fapt, sugarii nu zâmbesc. Mama i-a pus copilului mort numele Ernst Josef, l-a strâns cu putere în brațe și în zilele următoare n-a mai vrut să-i dea drumul. A stat în brațele ei, cu ea în pat, iar când trebuia să meargă la toaletă, îl lua cu ea. Mariechen le povestise mai târziu Marthei și Helenei cum tatăl lor o rugase să facă ordine în casă și atunci intrase în camera mamei lor, unde o văzuse stând pe marginea patului, cu părul desfăcut, cântărind bebelușul mort. Abia câteva zile mai târziu se auzise dinăuntru o rugăciune și Mariechen putuse răsufla ușurată. Mama lor rostise un cadiș lung pentru Ernst Josef. Deși nimeni nu era în preajmă ca să spună Amin, nimeni cu care să-l jelească. Tatăl lor, împreună cu Mariechen, au avut grijă de ea; niciunul n-a plâns după copilul mort. Dacă în zilele care au urmat cineva se adresa mamei lor, să-i spună sau s-o întrebe ceva, vocea ei devenea puternică, un murmur, o rostire, ca și cum ar fi vorbit cu ființele ei, neîntrerupt, și numai în orele când nimeni nu-i adresa niciun cuvânt, glasul ei devenea șoptit, aproape imperceptibil. Și astăzi o puteai auzi cum se ruga zilnic. Sunetele străine care ieșeau din gura mamei sunau ca o limbă inventată. Helene nu credea că mama ei era conștientă de ceea ce spunea. Cuvintele aveau în interiorul lor ceva care se rotea într-un cerc și se închidea, ele nu căpătau în urechile Helenei nicio

semnificație, deși izolau casa de restul lumii, planau deasupra ei în tăcere – o tăcere zgomotoasă.

Când Mariechen trăgea perdelele dimineața, mama le unea la loc. După asta mai erau o lună sau două pe an în care mama se trezea din întunecimile ei, își amintea că are un prunc în viață, o fetiță pe nume Martha, și cu acel copil voia brusc să se joace, să facă nebunii, ca și cum ea însăși ar fi fost copil. Odată, de Paște, mama a considerat că era timpul să se joace cu ouă roșii pe muntele Protschenberg. Mama era binedispusă, purta una dintre pălăriile ei cu pene. A aruncat pălăria în aer ca pe un disc, a lăsat-o să cadă în iarbă, și-a dat drumul la vale, rostogolindu-se pe pajiște și a rămas culcată pe jos. Martha a alergat după ea. De la o distanță oarecare, cât să rămână în siguranță, doamne și domni cu umbrele de soare priveau într-acolo; nimic din ceea ce făcea străina nu-i mai mira; iritați de ceea ce vedeau, ei clătinau din cap și se întorceau cu spatele; ouăle lor păreau mai importante decât femeia aceea, care se rostogolise mai adineauri la vale. Tatăl Marthei venise după soția și fiica lui, se aplecase deasupra soției și o prinsese de mână ca s-o ajute să se ridice în picioare. Martha, care n-avea pe atunci decât opt ani, a prins-o pe mama ei de cealaltă mână. Aceasta scosese un hohot de râs gutural și spusese că ea îl iubește pe Dumnezeul lui mai mult decât pe al ei, chiar dacă amândoi sunt unul și același Dumnezeu, adică nimic altceva decât obsesia imaginară a unor locuitori ai planetei, a unor larve cu chip de om, care își petrec de secole și milenii întregi o bună parte din viață cugetând la o justificare plauzibilă a existenței lor. Ciudată particularitate a acestor ființe, de-a dreptul caraghioasă!

Ca s-o liniștească, Ernst Ludwig Würsich a dus-o acasă.

Pe Martha i-a dat-o în grijă doicii, iar el s-a așezat lângă soție, pe patul ei. I-a spus în șoaptă că el n-o să aștepte vreodată să primească respect de la ea, dar că o roagă să înceteze, din respect față de Dumnezeu. Și-a mângâiat soția pe frunte, pe tâmpla ei se scurgea transpirația. A întrebat-o dacă îi este prea cald și a ajutat-o să se dezbrace de rochie. I-a mângâiat atent umerii și brațele. A sărutat-o pe tâmpla umedă. Dumnezeu este blând și drept. A remarcat imediat că spusese ceva greșit. Pentru că soția lui a dat din cap și a rostit ușor: Ernst Josef. Când în clipele următoare vru să-i pecetluiască, să-i îmblânzească gura cu un sărut, ea șopti propoziția până la capăt: A fost unul din cei patru. Cum poți să-l numești pe Dumnezeu blând și drept, când el mi i-a luat pe cei patru fii?

Îi curgeau lacrimile. Bărbatul i-a sărutat chipul, lacrimile, i-a sorbit necazul și s-a întins pe pat lângă ea.

În aceeași seară, ea îi spuse soțului: E ultima dată, nu mai vreau să pierd vreun fiu. N-a fost nevoie să-l întrebe dacă a înțeles-o, pentru că el o înțelesese, deși nu i-a surâs.

Aproape zece luni mai târziu se năștea un copil. Mare și greu, cu piele albă și luciu trandafiriu, un căpșor chel, cu doi ochi imenși, care străluceau după câteva săptămâni într-un albastru ce o speriase pe mamă. Copilul era o fetiță, însă mama n-a vrut s-o recunoască. Și când tatăl a vrut să-și ducă fiica la preot, Mariechen a ales numele copilului. Helene.

Mama nu avea ochi pentru Helene, nu voia să-și țină copilul în brațe, nu putea să-l strângă la piept. Copilul țipa, pe măsură ce creștea, slăbea, nu suporta laptele de capră și mai mult scuipa decât înghițea. Ca să-l liniștească, Mariechen a pus copilul la sân; dar sânul era bătrân, niciodată nu mirosise a lapte și nu dăduse lapte, copilul țipa. Au găsit în cele din urmă o doică, ea a luat-o pe Helene la sânul ei. Copilul a început să sugă și s-a

făcut din nou greu și rotofei. De la o zi la alta ochii lui străluceau mai intens și începu să-i apară primul perișor – un puf alb, spre auriu. Mama stătea nemișcată în pat și se întorcea cu spatele când i se aducea copilul. De câte ori vorbea despre copilul ei, nu-i spunea pe nume. Nici „copilul meu” nu i se lipise de buze. Spunea doar: „copilul”.

Helene aflase totul referitor la primii ei ani. Auzise discuția dintre Martha și doică. Mama ei nici nu voia să audă de Dumnezeu. Se instalase într-o cameră din casă, o cameră doar pentru ea; acolo dormea într-un pat îngust, sub un pământuf de pene și vorbea despre conducerea sufletelor pe ultimul drum. Când Helene stătea seara în pat, lângă Martha, îi număra pistruii și își apăsa nasul de spatele ei, i se întâmpla din ce în ce mai des, și fără să vrea, să prindă unghiul acela, din care se vedea numai ceea ce îi era rezervat lui Dumnezeu. Își închipuia mulțimea de ființe minuscule, mișunând pe suprafața globului pământesc și vrând să-și formeze o idee despre acesta, inventând denumiri, istorii creaționiste. Gândul la niște viermi de pământ caraghioși, cum le spunea mama, i se părea pe de-o parte plauzibil, însă pe de altă parte i se făcea milă de aceste ființe, care, în felul lor, nu se deosebeau cu nimic de furnici, lemingi sau pinguini. Erau preocupate să alcătuiască ierarhii și structuri, care să corespundă într-un fel reflecției și îndoielii și să le închidă pe amândouă în interiorul lor, căci nu există om fără îndoieli. Ea știa cât de sensibil era tata la acest subiect. Mai ales când mama îi spunea, râzând, cum petrecuse o noapte întreagă cu toate sufletele, bineînțeles, îi dădea voie să le spună și Dumnezeu, dacă ținea el neapărat, și că, de când purta un fiu în suflet, se simțea mântuită și de aceea își dorea să însoțească sufletele, cu trupul ei, să însoțească sufletele pentru totdeauna, atunci tata devenea serios și nu mai scotea un cuvânt. Helene aflase că

un prieten de-al lui, primarul Koban, voia să-l convingă s-o interneze pe mama ei într-un ospiciu. Însă tatăl ei nici nu voia să audă. El își iubea nevasta. Însăși imaginea unui ospiciu îl chinuia mai mult decât acțiunea de a-și izola soția. Nu-l deranja deloc faptul că ea se retrăgea mai multe luni pe an în camerele întunecate din casă și nu mai punea piciorul pe Tuchmacherstraße.

Chiar și când culoarele de trecere din casă se îngustau, căci soția lui, în cele câteva luni în care era lucidă, nu mai contenea să târască obiecte de afară în casă, le aduna și le așeza în tot felul de mormane și grămezi, pe care le acoperea apoi cu pânze de culori diferite, tatălui Helenei îi plăcea o astfel de viață cu soția lui mai mult decât gândul de a nu mai fi cu ea.

Dacă el se mai opunea în trecut, când venea vorba de adunat și de păstrat lucruri, sfătuind-o din când în când să mai arunce câte-un obiect din casă, iar ea îi explica cu lux de amănunte cât de folositor era acel obiect – putea să fie și un sabot ros, pe care spera să-l vadă în faza de metamorfozare – în ultimii ani ajunsese să-și întrebe nevasta despre foloasele unui anumit obiect, când în gândul lui se ascundea de fapt o declarație de dragoste. În schimb, declarațiile de dragoste ale mamei față de lucruri aparent de prisos și fără valoare erau cele mai palpitante întâmplări pentru Ernst Ludwig Würsich.

Odată, Helene stătea în bucătărie și o ajuta pe Mariechen la conservarea agrișelor.

Unde sunt cojile de portocală pe care le-am atârnat la uscat, în cămară?

Iertare, coniță, s-a grăbit să-i răspundă doica, sunt într-o cutie de trabucuri, în cămară. Am avut nevoie de spațiu pentru florile de soc.

Flori de soc, ceai? Mama a strâmbat din nas cu dispreț. Ceaiul de soc miroase a pipi de pisică, Mariechen, de câte ori să-ți mai spun? Adună și tu

niște mentă, pune la uscat niște coada-șoricelului, nu flori de soc!

Porumbița mea, a intervenit tata. Ce-ai fi vrut să faci cu cojile de portocală? Erau deja uscate.

Da, dar nu crezi că seamănă cu o piele? Glasul mamei se înmuiase, o cuprinsese o stare de euforie. Coji de portocală, curățate de pe fruct, care se răsucesc într-o linie șerpuită, agățate la uscat! Nu-i așa că te îmbată mirosul din cămară? Și cum se învârt ele, când le atârni pe o sfoară, deasupra sobei – e atât de frumos! Așteaptă puțin, îți arăt. Și mama țâșni ca o fetiță în direcția cămării, căută cutia de trabucuri și scoase cu atenție din ea cojile de portocală. Nu-i așa că seamănă cu o piele? El a luat-o de mână ca să mângâie și el coaja de portocală, s-o mângâie asemenea ei, să simtă ce simțea ea, să înțeleagă despre ce vorbea. Ba da, cu o piele de țestoasă tânără.

Helene observă gingășia din privirea tatălui ei, care își urmărea soția mângâind o coajă de portocală uscată, ridicând-o la nas, coborându-și pleoapele pentru a o adulmeca și a-i simți mirosul; era evident, nu voia să-i spună că ei nu mai făceau de mult focul în sobă. O să păstreze cojile de portocală în cutia de trabucuri până la iarnă, până la cealaltă iarnă, pentru totdeauna, nimeni nu avea voie să arunce nimic, iar tatăl Helenei știa de ce. Helene își iubea tatăl pentru că știa când să pună întrebări și când să tacă, îl iubea când se uita la mama ei ca în momentul acela. Cu siguranță îi mulțumea în gând lui Dumnezeu că-i dăruise o asemenea nevastă.

După doi ani de la terminarea războiului, Ernst Ludwig Würsich reuși până la urmă să pornească spre casă, însoțit de un infirmier originar din Dresda, care, de asemenea, trebuia să se întoarcă la casa lui. Drumul a fost foarte obositor, el l-a parcurs în cea mai mare parte în tărăboanța trasă

de infirmier, care îl dojenea pe tot parcursul zilei, dimineața, când trebuia să-și ceară scuze pentru neplăcerile pe care i le provoca, la prânz, deoarece voia să ajungă prea departe, iar seara, pentru că, deși îi lipsea un picior, cântărea cu câteva kilograme prea mult.

Spre marea lui dezamăgire, el nu intrase în al treilea regiment saxon de husari, înființat în urmă cu patru ani, din cauza întârzierii cu care se prezentase atunci la cazarmă, la câteva săptămâni de la declanșarea războiului. Cui să-i fi mărturisit că soția lui îi spusese acasă că o să moară și că el, fără ea, n-ar mai fi văzut un sens în niciun act de vitejie? Ceva însă cântărise cu siguranță mai mult, ceea ce l-a determinat probabil să nu vorbească despre moartea care îi amenința soția: nu fusese prima dată când ea se exprimase astfel. Deși el auzea aceleași cuvinte de câțiva ani buni, ocaziile fuseseră întotdeauna diferite și era imposibil să te obișnuiești cu o asemenea amenințare extremă. Pe lângă asta, el era conștient că acele cuvinte n-ar fi putut influența în nicio măsură vreo garnizoană sau constitui vreun motiv serios pentru a nesocoti ordinul statului referitor la supunerea necondiționată. Față de un Reich german, pe care era dator să-l apere cu propria sa viață, moartea care o amenința pe Selma i se păruse pur și simplu ridicolă și lipsită de importanță.

Când a ajuns în cazarma veche de la marginea orașului, cei de-acolo n-au mai așteptat explicații și i-au luat înapoi uniforma de husar primită cu câteva luni înainte, împreună cu iataganul, spunându-i că altcineva plecase pe calul lui în Franța și murise acolo ca un erou. Până și artileria era plecată, iar el ar fi trebuit să se prezinte în noua cazarmă-infanterie. În tot acest timp, câinele, bătrânul Baldo, alergase mereu printre picioarele lui. L-a alungat, însă Baldo nu s-a lăsat, el nu voia să-și părăsească stăpânul. Dumnezeu cu noi! a strigat Ernst Ludwig Würsich către Baldo și,

întinzându-și brațele, l-a gonit de lângă el. Faptul că acesta, care purta un nume pus în cinstea cancelarului Reichului, Theobald von Bethmann Holiweg, nu se putea despărți de el la un asemenea ordin, nu era chiar de neînțeles. Baldo și-a plecat capul, a dat trist din coadă. Câinele l-a urmărit cu atâta înverșunare pe Ernst Ludwig Würsich de la o poartă a cazarmei la alta, încât acestuia i-au dat lacrimile și a trebuit să-l amenințe cu bătaia, ca să fugă acasă, la soția lui, unde bineînțeles că nu-l aștepta nimeni. Cei din cazarma-infanterie i-au pus în brațe cetățeanului Würsich, care până atunci fusese husar, o simplă uniformă de soldat, pe care se vedeau onorurile, și au meditat vreo câteva săptămâni în ce direcție să-l trimită. La mijlocul lui ianuarie a trebuit să pornească spre Masuren. Viscolul nu le-a permis să înainteze prea mult. În vreme ce bărbații din față, din spate și de lângă el vorbeau despre revanșă și retragere, el se gândea cu jind la plapuma călduroasă din pene de gâscă de pe patul din Tuchmacherstraße, în Bautzen. Deși nu trecuse mult timp și regimentul în care fusese repartizat înfruntase bătălia printre câmpuri și lacuri înghețate, înainte ca Ernst Ludwig Würsich să-și poată folosi arma, la marginea unui lăstar de stejari el și-a pierdut piciorul stâng din cauza unei grenade de mână, pe care vecinul lui a aprins-o greșit în timpul atacului. Doi camarazi l-au tras pe gheața de pe lacul Lowentin, iar în februarie l-au dus într-o infirmerie de lângă Lotzen, unde să zacă uitat de toți, nemaiputând astfel să se întoarcă acasă până la sfârșitul războiului.

După ce și-a recăpătat cunoștința pierdută din cauza durerii, întins pe patul de suferință, a rugat pe cineva să-i caute talismanul; soția lui îi pusese în mână o piatră, într-una din zilele în care urmau să-și ia rămas-bun unul de la celălalt, mai întâi cu speranța că talismanul îi va arăta drumul cel bun și-l va călăuzi să rămână pe el, iar apoi, când el își lustruise sabia, cu rugămintea să considere

talismanul o piatră cu puteri tămăduitoare. L-au găsit cusut în buzunarul interior de la uniformă, era o piatră în formă de inimă. Soția lui văzuse în ea o frunză de tei, iar el nu trebuia decât să așeze piatra pe rană ca aceasta să se vindece. Însă, fiindcă rana din partea inferioară a corpului i se părea prea mare și în primele săptămâni de după accident îi era frică să se uite în jos, evitând pe bună dreptate orice atingere a porțiunii sensibile, el și-a pus piatra pe orbita ochiului. Aici îi simțea greutatea și răcoarea într-un mod plăcut.

În timp ce ținea piatra pe ochi, Ernst Ludwig Würsich și-a spus singur cuvinte de încurajare, cuvinte care îl duceau cu gândul la ceea ce-i zicea soția lui, cuvinte blânde, ca „iubitul meu”, și cuvinte care îl înveseleau, îl făceau să aibă încredere în viitor. Apoi a luat piatra în mână și a strâns-o cu putere, simțind că strânge în ea nu doar durerea – o confidentă nelipsită, a cărei revoltă albă și strălucitoare îi împiedica acum vederea – și auzul, ci și ultimele lui puteri, ca să-i dea viață. Măcar puțin, atât de puțin și atât de mult, încât piatra i se păru mai fierbinte ca mâna lui. Abia după ce piatra a stat mai multă vreme pe cearșaf lângă el, ochiul i s-a răcorit din nou. A petrecut astfel zile întregi cu îndeletnicirea asta atât de simplă. La început zilele nu i s-au părut câtuși de puțin deprimante, durerea îl ținea treaz, îi provoca mâncărime, iritație, ar fi vrut s-o ia din loc, pe amândouă picioarele, știa foarte bine cum era să alergi. Înainte nu se gândise niciodată cu atâta pasiune la soția lui cum se gândea acum, niciodată nu mai simțise iubirea atât de limpede și curată, fără abateri sau cea mai mică urmă de îndoială, ca în zilele acestea, în care toate acțiunile lui se rezumau la ridicarea și așezarea la loc a pietrei primite de la ea.

Însă durerea persista, îl epuiza nervos, iar în tabloul clar al primelor zile apăreau fisuri mici, amintirea iubirii lui pure se sfărâma, se prăbușea.

Într-o noapte s-a trezit din cauza durerii, nu s-a putut mișca nici la stânga, nici la dreapta, durerea nu mai era albă și strălucitoare, ci devenise lichidă, neagră, o lavă lipsită de lumină. Auzea ca din depărtare gemetele și scâncetele de sub celelalte cearșafuri alăturate și simțea că toată iubirea lui, întreaga conștientizare a existenței lui n-au însemnat nimic altceva decât o revoltă curajoasă, zadarnică, împotriva durerii. Nimic nu i se părea mai limpede și mai deslușit. Totul era durere. Nu voia să geamă, dar nu era nici timpul și nici locul să mai vrea ceva. Infirmiera se îngrijea de alt rănit, la care nu avea să mai dureze mult, era sigur, văicărelile din capătul barăcii trebuiau să înceteze odată, înainte să înceapă ale lui. Voia să-și regăsească liniștea. Striga, voia să găsească un vinovat, nu-și mai amintea ce înseamnă Dumnezeu sau credința. Ajunsese să implore. Infirmiera a venit și i-a făcut o injecție. Injecția n-a avut niciun efect. A adormit abia după ce s-a făcut ziuă. La prânz a cerut o hârtie și un creion. Își simțea brațul greu și mâna fără putere, abia era în stare să țină creionul drept. I-a scris Selmei. Îi scria pentru ca relația dintre ei să nu se rupă, atât de șterasă era acum amintirea iubirii, atât de aleatoriu i se părea obiectul dorinței lui. În zilele următoare i s-a dedicat pietrei mai mult din fidelitate. De câte ori atingea piatra îl copleșea un sentiment cavaleresc. Ar fi vrut să plângă. Gândurile lui ocoleau cu multă grijă termeni precum „onoare” și „conștiință”. Lui Ernst Ludwig Würsich îi era rușine de existența lui. Ce poate să mai însemne în cele din urmă un bărbat rănit și fără un picior? Pe ruși nu apucase să-i vadă nici măcar o singură dată, nu privise în față niciun inamic. Ca să nu mai pomenim faptul că în acest război nu-și pusese viața în pericol pentru niciun act de onoare. Cât despre piciorul lui, a fost vorba de un accident jalnic și nicidecum de vreun tribut plătit inamicului. Știa că o să tot ridice piatra și o s-o

pună la loc până când următoarea infecție a rănii sau a intestinului o să-l ia prin surprindere, o să-i facă tot corpul să ardă, să se stingă, iar el o să se cufunde într-o stare febrilă, în zorii durerii.

Victoria obținută în bătălia din iarna aceea rămase pentru Ernst Ludwig Würsich la fel de străină ca și întrebarea legată de rostul războiului. Într-o zi, când nu trecuse mult de la terminarea războiului și se desființase infirmeria, el și ceilalți răniți au trebuit să fie transportați acasă. Dar transportul lor se dovedi a fi un lucru dificil și de durată. Unora li s-a făcut rău la jumătatea drumului, printre ei se răspândea tifosul, câțiva au murit, cei care au scăpat cu viață urmau să petreacă un timp într-un cartier de barăci din apropiere de Varșovia. De acolo trebuiau să fie transportați împreună cu mai mulți către Greifswald. De la o săptămână la alta i se spunea că se așteaptă vindecarea lui, ca apoi să fie trimis înapoi la Bautzen. Oricât de bine a decurs vindecarea însă, probabil că lipseau ajutoarele și mijloacele financiare pentru întoarcerea lui acasă. În fiecare lună scria câte două-trei scrisori acasă, i le trimitea soției lui, deși nu știa dacă ea mai trăia. Nu primea niciun răspuns. Îi scria Selmei că ciotul nu voia să se vindece, dar că, dimpotrivă, rănile de pe față, acolo unde mai demult fusese ochiul drept, s-au închis de minune, cicatricele deveneau de la o zi la alta mai netede. Cel puțin așa bănuia el după ce le pipăia, nu avea cum să știe dacă așa era, pentru că n-avea oglindă. Spera însă că ea o să-l recunoască. Nasul i-a rămas aproape neschimbat. Da, fața s-a vindecat de minune, la o privire mai atentă și cu ajutorul unor deducții cu privire la fizionomia lui de altădată, se putea vedea locul unde fusese odată ochiul drept. Îi scria că de-acum înainte o să împrumute de la ea binoclul auriu pentru teatru, pe care i-l făcuse cadou în prima zi de la nuntă, și o să-i ofere în schimb monoclul său.

Tot crezuse ea mereu că mai bine se potrivește monoclul în mâinile ei decât într-ale lui.

Astfel, el credea că soția lui, în caz că mai trăia, va zâmbi în felul ei fermecător când va citi rândurile de la el și va afla despre rănile lui. Numai la gândul că în ochii ei, care își schimbau culoarea din verde în maroniu și în galben, s-ar aprinde o luminiță, un fior de dorință și o senzație de sănătate îl treceau prin șira spinării. Nici durerea aceea, până atunci necunoscută, pe care o simțea radiind dintr-un loc dureros de deasupra șezutului, care se zbătea și năzuia să se urce pe spinare, ca și cum straturile superioare ale pielii s-ar fi desfăcut în cele mai fine fâșii, nici durerea aceea n-a mai simțit-o pentru câteva minute.

De unde să știe el că soția lui, Selma, nu citește scrisorile și că i le dă lui Mariechen fără să le deschidă, spre păstrare?

Total dezgustător, îi spunea Selma Würsich lui Mariechen, o scârbea din ce în ce mai mult să primească scrisori tocmai de la acest bărbat, așa cum îl numise ea între timp, care și-a dorit să devină un erou împotriva voinței ei, exprimată foarte clar, și chipurile, tot de dragul ei. Ea considera că aceste semne de viață sunt o dovadă de ironie foarte inteligentă, de care ea își bănuia soțul, fără să aibă însă motive, încă de când se cunoscuseră. Aștepta în adâncul inimii ziua întoarcerii lui acasă, ca să-i poată spune următoarele cuvinte de bun-venit, strângând din umeri cu pură indiferență: Ah, ia spune, mai trăiești?

O asemenea indiferență afișată îi garanta revanșa supremă pentru primele săptămâni în care îi fusese foarte dor de el, precum și pentru săptămânile și lunile următoare, pline de mânie din cauza plecării lui. Doar servitoarea, fata bătrână, cum o numise Ernst Ludwig odată pe Mariechen de față cu fetele, era singura persoană cu care mai vorbea, chiar dacă foarte puțin.

Selma Würsich a trecut prin anotimpurile anului stând la pândă. Nu mai avea nicio clipă liberă, un zbucium interior o gonea primăvara din casă. Deodată, una din fete stătea în fața ei și o întreba ceva; la auzul cuvântului „înălțare”, Selma s-a întors cu spatele, căci aceste cuvinte nu aveau nimic de-a face cu ea, cel puțin așa credea ea, mai bine zis; deși ele îi răsunau în urechi și perechea de ochi a uneia dintre fete era îndreptată spre ea, n-aveau cum să aibă de-a face cu ea. Apoi le-a spus că nu dorește să fie deranjată și că vrea liniște.

A lăsat-o pe Mariechen să încondeieze ouăle de Paște, oricum aceasta se pricepea mai bine decât ea. De altfel, timpul petrecut împreună cu alți oameni i se părea Selmei din ce în ce mai împovărător, ei îi lipsea până și răbdarea de a suporta trăncănitul și întrebările fetelor ei. Cu câtă duioșie îi mulțumea Cerului că Mariechen a ei o ținea departe de asemenea distracții!

Când s-a făcut vară, Selma a cules cele câteva cireșe dintr-un pom mare și necurățat, pe care copiii de pe stradă și fetele ei îl devastaseră săptămâni la rând. Purta una dintre pălăriile ei proeminente cu voal, de sub care putea privi, fără s-o vadă nimeni, spre piața de cereale, răsucindu-se încontinuu pe scară și uitându-se în direcția din care își imagina că o să se apropie soțul ei. S-a așezat pe treapta din fața casei cu un coș plin de cireșe și a început să ronțăie carnea subțire și viermănoasă de pe sâmburi. Aceasta avea un gust acru-amărui. Sâmburii i-a întins la soare ca să se usuce. Aceștia se albeau precum oasele. La fiecare câteva zile ea lua câte un pumn de sâmburi și-i scutura în palme. Zgomotul lor o încălzea. Selma se gândea că așa ar putea suna norocul.

Într-o toamnă i s-a părut că-l vede pe soțul ei călcând cu greu prin frunzișul de pe cealaltă parte a străzii și s-a grăbit să se întoarcă în casă, unde s-o găsească el când ajunge. Se străduia să nu simtă altceva decât indiferență. Dar degeaba, soneria de

la ușă a rămas neatinsă, el n-a venit. Bărbatul care pășea cu greu prin frunziș era desigur altcineva, un bărbat care, primit cu o îmbrățișare pasională, stătea acum la masă cu soția lui, râzând și mâncând o ciorbă fierbinte de varză.

Când a venit iarna, Selma Würsich a început să curețe cojile de nucă încă verzi și pe cele deja negre, uscate și să se uite pe geam cum ninge. Fulgii de zăpadă se clătinau în toate părțile, de parcă ei nu se supuneau gravitației. Ea își vedea deseori soțul coborând pe Tuchmacherstraße. În toți acești ani o fi îmbătrânit și el, o fi mirosind a străinătate. O să vadă el ce-l așteaptă la întoarcere.

După primăvara care a urmat și o vară de așteptare neîntreruptă, în care Selma a tânjit după răzbunarea ei răutăcioasă, a sosit vremea epuizării. Afacerea mergea greu, aproape nimeni nu mai avea nevoie de tipărituri. Hârtia se scumpise. În timp ce Selma stătea la geam și privea în gol, Helene recalcula deja pentru fiecare cvartal prețurile pentru corespondență și anunțuri funerare. Vederile se vindeau atât de prost, încât nu mai tipăriseră altele noi de câteva luni de zile. Nu mai erau comenzi de meniuri, majoritatea patronilor de restaurante ajunseseră să-și scrie cele câteva feluri de mâncare pe tăblițe. Economiile de dinainte de război, când tipografia se aflase în perioada ei de glorie și tatăl Helenei începuse să tipărească ghiduri pentru mariaj, integrame și la urmă poezii, își pierduseră treptat din valoare. Numărul calendarelor vândute anual scăzuse în ultimul timp sub o sută de bucăți. Însăși pregătirea filelor pentru anul 1920 părea să coste mai mult decât s-ar fi putut obține din vânzarea lor.

Într-o noapte, mamei Helenei i-a venit ideea să-i plătească zețarului, care lucra la ei de câțiva ani, salariul pe câteva luni înainte. Ea credea, bineînțeles, că astfel o să poată face față scumpirii, că o s-o poată înșela în vreun fel. Numai că au urmat și mai puține comenzi, iar zețarul stătea în

tipografie fără să aibă de lucru și rezolva rebusuri; caietele se adunau claie în depozit, căci nimeni nu le mai cumpăra. Din cauza unei stagnări în procesul de creștere, armata n-a vrut să-l ia la război pe bărbatul cu picioarele prea scurte. Soția lui și cei opt copii, împreună cu el, făceau foamea. Câțiva dintre copii cerșeau pâine și untură la piață și erau prinși întruna la furat de mere și nuci.

Într-o seară, Selma găsi în buzunarul halatului, pe care zețarul îl agăța după terminarea programului lângă ușă, un pumn de cuburi de zahăr, pe care le recunoscu imediat, după culoare și formă, ca fiind furate din bucătăria ei. În dimineața următoare însă i se făcu milă de privirea bărbatului care stătea degeaba. Îi pieri cheful să mai vorbească cu el despre zahăr, furt și despre cât o costa forța lui de muncă. A așteptat explicații și a căutat o soluție, una definitivă. Avea să-i ceară s-o învețe pe fiica ei mai mică cum se culeg literele, cum se lucrează cu literele de tipar și cu presa. În definitiv așa n-ar mai fi fost nevoită s-o plătească pe Helene pentru lucrările care-i reveneau foarte rar sau pentru cele câteva comenzi.

Fetița se plictisea de moarte în ultimul an de școală, sosise timpul să se facă și ea utilă. Mama nu cedase insistențelor Helenei de a merge la Școala Superioară de fete. Dacă oricum se plictisise atât de tare la școală până acum, prelungirea cu încă doi ani a acestei trândăvii întreținute părea în ochii mamei o plăcere mult prea costisitoare.

Selma Würsich stătea la geam și privea în sus pe Tuchmacherstraße, își ținea halatul strâns cu mâna, de câteva zile nu-și mai găsea cordonul; sunau clopotele, urmau să apară și fetele de la biserică. Selmei nu-i făcea plăcere gândul că fata ei voia să devină învățătoare și că, în naivitatea ei copilărească, își exprimase odată dorința de-a studia medicina. Copil neascultător și îndărătnic, și-a spus în șoaptă.

Martha o ducea pe Helene de braț, în timp ce coborau alene strada dinspre piața de cereale. Selma descoperise pe vitrină o panglică de cadouri, dintr-un atlaz violet. O fi strâns-o cu grijă servitoarea și o fi pus-o acolo. Selma și-a legat capotul cu ea, în loc de cordon. A făcut cu multă atenție o fundă și a zâmbit; cum îi venise o asemenea idee!? în acel moment s-a auzit limpede soneria de la ușă.

Haideți sus, vreau să vorbesc ceva cu voi! Sus, lângă balustradă, stătea mama și le făcea semn cu mâna Helenei și Marthei, ca să urce la ea.

Mama nu le-a mai așteptat pe fete să se așeze.

De câțiva ani ții contabilitatea, Helene, nu strică să înveți și tu lucruri practice. Mama i-a aruncat o privire atentă fiicei mai mari, se temea de critica ei. Însă Martha părea dusă cu gândul în altă parte. Nici acum n-aș putea preda situația financiară fără contabilitatea făcută de tine, tot tu te ocupi de cumpărarea hârtiei și de păstrarea ei. Zețarul ne scoate peri albi. Ar fi bine dacă ți-ar arăta ce-i mai important de știut și dacă l-am putea concedia.

Ochii Helenei străluceau. Extraordinar, a rostit ea în șoaptă. I-a sărit Marthei de gât, a sărutat-o și a strigat: Mai întâi o să tipăresc bani pentru noi, iar apoi un carnet de familie pentru tine!

Martha a dat-o jos pe Helene și a scuturat-o. Ea s-a înroșit și a tăcut. Mama a prins-o pe Helene de braț și a împins-o în genunchi.

Vorbe goale! Bucuria ta mă îngrijorează, copile! Munca n-o să fie ușoară. Apoi i-a dat drumul din strânsoare, iar Helene a putut să se ridice în picioare.

Helene își privea cu veselie mama. N-o mira faptul că ea credea că-i o muncă grea. La urma urmei, călcase doar de câteva ori în incinta tipografiei, unde nu s-a uitat la cum se întâmplă lucrurile, și sigur că de la distanță afacerea i s-a părut de neînțeles. Helene se gândi la căderea zgomotoasă și la gâfâitul ușor al presei, la

zdrobirea valțurilor. Câți ochi, atâtea perspective! Ceea ce zețarului i se părea că-i bine trezea în Helene o anumită neliniște. Ea își închipui cum va despărți literele și cuvintele în așa fel încât prin spațiile libere să se creeze armonie și claritate. Doar gândul că va manevra presa cea mare de una singură și o făcea să aibă emoții. De foarte multe ori își dorise să facă ea în întregime munca zețarului.

Selma o privea cu atenție pe Helene. Sclipirile din ochii ei o înspăimântau. Bucuria îl făcea pe copil să pară mai înalt și mai luminos ca de obicei.

Ceea ce-ți lipsește ție, a rostit apoi mama pe un ton sever, este o anumită măsură a lucrurilor. Glasul ei era sfâșietor, fiecare cuvânt era fin ca o suflare. Încă nu le știi ordinea. De aceea îți vine atât de greu să recunoști ordinea noastră, a tuturor. Un lucru important, pe care o să-l poți învăța de la zețarul nostru, este supunerea, copile. Smerenia.

Helene simțea cum i se urcă sângele la cap. A închis ochii. Lumina și întunericul s-au desfăcut, s-au prăbușit, culorile s-au șters. Nu-i venea încă nicio idee de răspuns. Caleidoscopul se tot rotea, un cui ruginit dăduse de mai multe ori să se apropie de cojile de nucă, nu puteai ști la ce putea folosi un lucru sau altul. A durat totul câteva secunde, până când în mintea ei s-a născut din nou o imagine clară. Arată ca un cadou mama, și pe trupul ei Helene a descoperit o fundă din atlaz violet. În timp ce mama vorbea, aceasta se clătina. Vrea să fie desfăcută, cu siguranță, a fulgerat-o pe Helene un gând. Avea acum în față imaginea mamei, alcătuită din rămășițe de haine și pământufuri de pene cu sânge negru, uscat la capete, fețele de pernă, din ale căror vârfuri găurite curgeau sâmburi de cireșe, și munții de ziare adunate. Helene nu mai putea privi la înălțimea de la care mama ei se uita în jos, de unde încerca să-i povestească despre înțelegerea unei anumite măsuri a lucrurilor. Nu mai reuși să-și ridice

privirea și s-o întâlnească pe cea a mamei. S-a uitat întrebător spre Martha, însă ea nu i-a sărit în ajutor, nu și de data aceasta.

După câteva săptămâni, Helene și-a pierdut sentimentul de venerație față de obiectul strălucitor din tipografia tatălui ei. Presa de tipar tighel cu numele de Monopol n-o mai făcea să mediteze, ci îi cerea un efort fizic. În timp ce zețarul, prea scund ca să ajungă de pe taburetul tatălui ei cu picioarele la pedală, și-a ridicat unul din picioarele lui scurte și a pus pedala în mișcare, apăsând-o cu putere, la primele încercări făcute de Helene aceasta nu s-a mișcat niciun milimetru. Deși știa să lucreze la mașina de cusut, la care nu avea probleme să păstreze roțile în mișcare prin apăsare continuă, se vedea că la Monopol era nevoie de forța unui bărbat. Helene și-a pus ambele picioare pe pedală și a căzut. Roata s-a urnit puțin. Zețarul râdea. Poate ar face bine să-i arate cum se curăță valțurile, i s-a adresat Helene tăios, privind către valțurile acoperite cu praf gros de un deget.

Helene nici nu voia să conceapă că toată învățătura ar putea fi în zadar din cauza fragilității ei. Nici n-a ieșit seara zețarul din casă, că Helene s-a așezat la Monopol și a început să exerseze cu piciorul drept. S-a sprijinit de stiva de hârtie și a apăsat până când roata cea mare a început să se învârtă din ce în ce mai repede și frecușul valțurilor a scos un zgomot profund, minunat. Helene era plină de sudoare, dar nu se mai putea opri.

În timpul zilei zețarul îi arăta cum se lucrează cu mașina de broșat, cu cea de presat și cu o alta, cu clame de alamă; își ducea sarcina cu zel până la capăt, dar nu scăpa prilejul să-i spună câteodată, clipind din ochi, că Monopolul e doar al maestrului. Se vedea că, în absența tatălui ei, el se credea maestrul. Zețarului îi plăcea să fie sigur că era, cum s-ar zice, indispensabil.

Nimeni nu știa că Helene și zețarul ajunseseră în ultimii ani la un raport de muncă amiabil. El a fost primul adult care a luat-o în serios pe Helene. Încă de când începuse, la vârsta de șapte ani, să țină socotelile tatălui ei și până în prezent, când în absența acestuia, cauzată de război, preluase grija achizițiilor și a contabilității, zețarul o întâmpinase cu o mare considerație. O striga „domnișoara Würsich", asta îi plăcea Helenei. Accepta fără obiecții orice factură de-a ei.

Chiar dacă Helene nu-i îndeplinise după război dorințele legate de o mărire de salariu, nimic nu se schimbase în comportamentul său amical față de fetiță. Cu ea vorbea despre ce era de rezolvat în tipografie. Și dacă trebuiau făcute lucrări de întreținere la vreo mașină, zețarul se consulta cu Helene. Mai ales de când mama ei dispăruse iar de câteva luni în partea de sus a casei, unde trăsese perdelele și se întorsese cu spatele la geamuri. Helenei îi plăcea de zețar. Ea era cea care urca în bucătărie, răscolea prin cămară, își rotea de câteva ori privirea, ca să fie sigură că n-o prinde nimeni, și umplea un toc din hârtie de ziar cu arpacaș, alt toc cu griș, iar la urmă băga în al treilea un castravete, o gulie și un pumn plin de nuci. Într-o zi, când a descoperit pe cel mai înalt raft din cămară un carton imens cu zahăr cubic, a rupt, fără să se mai gândească, o filă din almanahul de Bautzen, a învelit în ea o grămăjoară bună de cuburi de zahăr și i-a dus-o zețarului.

Cum pleca zețarul seara acasă, Helene exersa la Monopol pe furiș. După câteva zile nu mai exersa doar cu piciorul drept, ci și cu cel stâng. Exersa până nu mai putea. Și când simțea că nu mai poate, exersa în continuare, exersa, ca să depășească momentele în care nu mai putea, continuând astfel să exerseze. Seara simțea cum i se întăreau mușchii de la picioare, iar în dimineața următoare ceva o durea într-un fel neobișnuit; știa cum se numește durerea, căci auzise asta de la băieți: febră

musculară. Febră musculară, ce nume comic și serios, în același timp!

Într-o seară s-a urcat pe taburetul tatălui ei, care era fixat în pământ. Spre marea ei surprindere, n-a trebuit să-și întindă nici măcar o singură dată picioarele, scaunul părea ca turnat pentru ea. Și-a pus ambele picioare pe pedală și a apăsat, trebuia să-și țină burta încordată, simțea o gâdilitură plăcută, ca atunci când se dădea în scrânciob. Și-a adus aminte de mâinile Marthei și de sânii ei moi.

Când Selma Würsich a întrebat, câteva săptămâni mai târziu, dacă fata ei a reușit să învețe tot, zețarul a dus-o pe Helene la mașina de tăiat. Până atunci se ferise s-o ducă în apropierea mașinii. Dar acum îl cuprindea o bănuială neagră. Privea la părul ei blond, pe care îl purta împletit într-o coadă groasă, și cuvintele întârziau să apară. Remarcile lui erau scurte: Mai întâi deschizi. Aranjezi acolo. Zețarul a împins una peste alta riglele într-un chenar. Și pui aici hârtia.

Fără să-și ceară scuze, zețarul a împins-o pe Helene la o parte, i-a arătat în tăcere cum trebuie să bată mai întâi vraful de hârtie, apoi să-l niveleze, ca să-l poată potrivi în mașină. El vedea în mașina de tăiat un pericol, dar nu fiindcă Helene era o fetiță gingașă, care abia împlinise treisprezece anișori, ci pentru că ea putea să manevreze de-acum toate mașinile, toate, în afară de Monopol.

Când Martha a împlinit douăzeci și doi de ani, mama i-a dat voie lui Mariechen să gătească o friptură de vită cu timian. Ca de fiecare dată când se gătea carne, mama nu mânca. Nimeni nu știa de ce, însă amândouă fetele erau convinse că lucrul acesta avea legătură cu anumite prescripții alimentare. În Bautzen nu prea găseai măcelari curați. Se spunea că familia Kristallerer sacrifica păsări și vite la măcelar și circula zvonul că îi aduceau măcelarului până și cuțitele de-acasă.

Sigur că pentru mama lor era foarte neplăcut să ceară lucrurile astea dacă toată lumea avea să le știe. Sau poate chiar era adevărat ce spunea ea, că pur și simplu nu-i plăcea carnea.

Martha a putut să-și invite prietena la petrecere, pe Leontine. Mama era îmbrăcată cu o rochie de mătase cafenie. Și-a prelungit singură tivul cu o dantelă, pe care Helene o găsea total nepotrivită și de-a dreptul amuzantă. Cu o seară înainte, Helene îi pusese Marthei părul pe moațe și-l lăsase să se usuce peste noapte. Iar acum își petrecea după-amiaza prinzându-i Marthei părul în sus și împletindu-i în codițe fire mătăsoase de nalbă, astfel că, la urmă, Martha arăta ca o prințesă și semăna puțin cu o mireasă. Mai târziu, Helene a ajutat-o pe Mariechen să întindă masa, din dulap a fost scos porțelanul chinezesc scump, iar șervețelele au fost prinse în frunze de trandafir din argint, care făceau parte din zestrea mamei și erau folosite doar de Crăciun.

Când s-a auzit soneria, Martha și Helene s-au repezit la ușă în același timp. Acolo stătea Leontine. Își ascundea fața în spatele unui buchet mare de flori, pe care sigur le culesese de jos, de pe câmp. Flori de porumb, rută și orz. A izbucnit în hohote de râs și a făcut o piruetă: se tunsese scurt. La spate, acolo unde odată fusese un coc sever, acum se vedea gâtul alb, revărsarea părului ei scurt, cu vârtejuri, urechea. Helene nu se mai sătura s-o privească.

Mai târziu, la masă, Helene nu-și mai lua ochii de la Leontine. Încerca să-și desprindă privirea, dar degeaba. Helene se uita cu admirație la gâtul lung al Leontinei. Aceasta era subțire și vânjoasă. Helene putea să-i vadă toate venele și ligamentele de pe brațe. Leontine lucra împreună cu Martha la Spitalul Municipal. Deși nu era încă asistentă-șefă, era prea tânără pentru asta, reușise să ocupe acum câteva luni, la cei douăzeci și trei de ani ai săi, prima poziție printre asistentele din sala de

operație. Leontine era mâna dreaptă a medicului chirurg. Putea să ridice de una singură orice pacient și avea totodată atâta calm și siguranță în mâini în timpul operațiilor, încât chirurgul, recent numit profesor, o ruga din ce în ce mai des să-l ajute la cusăturile mai grele.

Când Leontine râdea, râsul ei era profund și dura mult.

De câte ori se ivea ocazia, Helene își petrecea timpul cu Martha și Leontine. Leontine râdea în hohote. Când era așezată pe scaun, se vedea foarte bine cum genunchii ei ascuțiți se depărtau unul de altul pe sub fustă. Ședea acolo, complet nemișcată și, bineînțeles, cu picioarele depărtate. Din când în când se sprijinea cu o mână de un genunchi și își îndoia brațul atât de ușor, încât cotul rămânea în afară. Se făceau remarce scurte, concise, legate de vreun accident, urmate de râsul ei profund. De cele mai multe ori râdea numai Leontine. Martha și Helene o ascultau atent cum râde, cu gurile deschise; astfel, poate că râsul se strecura mai bine prin diafragmă, ajungând până în scobitura pântecului. Marthei și Helenei le lua prea mult timp să înțeleagă de ce râdea Leontine. Păreau niște neștiutoare. Nici din cap nu dădeau, și nu pentru că se gândeau că Leontine râde unde nu-i de râs, ci pentru că erau pur și simplu uimite. Helenei îi plăcea îndeosebi vocea ei. Puternică și clară.

Cum stăteau de ziua Marthei la masă, cu friptura de vită între ele, Leontine le-a spus: Tata vrea să mă dea la studii.

La studii? Mama a rămas surprinsă.

Da, el consideră că ar fi bine dacă aș câștiga mai mulți bani.

Mama a dezaprobat-o, clătinând din cap. Dar studiile costă. I-a întins Leontinei platoul cu perișoare.

Nici eu nu vreau. Leontine și-a dat cu mâna părul de pe frunte, părul ei negru cădea acum în

două părți, ca la un bărbat.

Mama a aprobat-o din cap. E de la sine înțeles. Cine să vrea să învețe o mulțime de lucruri inutile? Ca asistente medicale, da, lumea are întotdeauna nevoie de voi. La orice oră și în orice loc, o asistentă găsește întotdeauna de lucru.

De ce să fie lucruri inutile? Helene a privit-o întrebător pe Leontine, în gura căreia dispărea o bucată mare de friptură de vită.

Poate că nu sunt complet inutile, a răspuns Leontine, dar eu nu vreau să plec departe. Departe oare de ce? se întreba Helene. Ca și cum i-ar fi citit gândul, Leontine a continuat: Departe de Bautzen. Helene a înghițit explicația, deși avea îndoieli.

Mama a aprobat-o din nou. Helene își punea întrebarea dacă mama ei manifesta cu adevărat înțelegere față de vorbele Leontinei, nici despre ea însăși nu puteai spune până la urmă că în toți anii aceia ar fi prins rădăcini în Bautzen, care n-avea cum s-o intereseze. În mintea Helenei nu erau prea multe motive pentru care Leontine să vrea să rămână în Bautzen. Tatăl ei era un avocat văduv, cu reputație și băutor, ambele însă cu măsură, își favoriza fetele mai mici. Dacă mergea în vreo călătorie de afaceri, o lua întotdeauna cu el pe una din cele două fetițe și o aducea într-o rochiță nouă sau cu o umbrelă de soare la modă. Tatăl ei era un bărbat înstărit, nu puteai spune că fiica lui mai mare ar fi un fel de Cenușăreasă, obligată să facă treburile cele mai umile. Ea nici nu lua bătaie din senin. Cu toate acestea, Leontine părea să-l incomodeze pe tatăl ei. Îl deranja că ea nu se căsătorea. Din când în când, el îi mai făcea propuneri și se certau. De când îi murise soția, în urmă cu mai bine de zece ani, locuia împreună cu cele trei fete și cu soacra, care suferea de câțiva ani de scleroză. Duminica trecea pe lângă primărie cu fetele mai mici de braț, una în stânga și cealaltă în dreapta, îndreptându-se spre catedrală. Soacra lui pășea mai în urmă, împreună cu bucătăreasa, iar

Leontine părea să nu aibă un loc al ei fixat în familie. Avea libertatea să aleagă lângă cine voia să meargă. De multe ori Leontine își sprijinea bunica, însă, cum ajungeau la biserică și o descoperea la intrare, în ciorchinele de oameni, pe Martha, profita de ocazie și mergea de mână cu ea până la bancă. Aici se așeza între Martha și Helene, pe locul păstrat liber pentru tatăl acestora, care nu se mai întorsese din războiul ce se terminase. Îi plăcea când, în timpul slujbei, Martha își ducea mâna cu degetele frumoase și lungi lângă a ei, iar degetele lor se împreunau. Câteodată simțea și din partea cealaltă o greutate caldă pe umăr; Helene își lipea drăgăstos capul de brațul ei, ca și cum ar fi văzut în ea o mamă.

Nu trecea zi în care Martha să n-o aducă pe Leontine de la spital în Tuchmacherstraße. Își făceau împreună temele și dădeau o mână de ajutor, după cum aveau timp liber, în albitoria de pe malurile râului Spree. Erau de nedespărțit.

Nici zece armăsari nu mă pot lua de aici, a întărit Leontine, luând o perișoară potrivit de mare, iar Helene văzu cum Martha o atinse pe Leontine cu cotul, în timp ce amândouă fetele evitau să schimbe între ele vreo privire care să le deconspire.

Mâncați toată carnea, fetelor. Helene, cum merge treaba la tipografie? Mama a zâmbit oarecum ironic. Tu înveți destul de repede. Știi acum tot? Mai sunt lucruri pe care nu le știi?

De unde să știu eu ce nu știu? Helene a luat o felie de carne.

Mama și-a dat ochii peste cap. A oftat. Poate îmi răspunzi pur și simplu la întrebare, domnișoară?

Cum să răspund la întrebare? Nu pot să răspund.

Atunci răspund eu în locul tău, iubire.

Mama nu-i spusese niciodată până atunci „iubire”. Suna ca un cuvânt străin, tăios, ca și cum mama voia să sublinieze în fața prietenei Marthei cât e de prietenoasă cu copiii săi, deși nu-i venea

prea ușor. Au trecut zece săptămâni, ai avut destul timp să înveți ce-i mai important. Ceea ce nu știi și nu poți acum îți vei însuși de una singură. Mâine dimineață îl concediez pe zețar. Fără să-l mai anunț.

Cum adică? Marthei i-a căzut furculița din mână. Are opt copii, mamă.

Și ce? Eu n-am doi? Ne lipsește un bărbat în casă. Nu avem cum să-l mai plătim. Nu mai înregistrăm niciun profit. Helene, tu știi asta cel mai bine dintre noi. Cum a mers anul trecut?

Helene a pus tacâmurile la o parte. A luat șervețelul și s-a șters la gură. Mai bine ca anul acesta.

Și mai prost decât orice alt an dinainte, nu-i așa?

Helene n-a încuviințat, detesta s-o facă pe mama ei fericită adresându-i cuvintele și gesturile pe care le aștepta.

Deci e clar. Zețarul e concediat.

Săptămânile care au urmat i s-au părut Helenei foarte grele. Nu era obișnuită să stea toată ziua singură. De când fusese concediat, zețarul nu se mai arătase pe acolo. Se spunea că a părăsit orașul, împreună cu familia. Helene stătea zi de zi în tipografie și aștepta clienții, care nu mai veneau. Trebuia să învețe din cartea Marthei pentru examenul de admitere la școala sanitară, o răsfoia, dar nu găsea aproape nimic ce să nu știe deja. Ordinea precisă a compreselor și feșelor în cazul unor boli diferite era prevăzută abia pentru examenul de absolvire. La fel ca majoritatea lucrurilor din carte, care se învățau în perioada de practică. Tot răsfoind, a memorat și cele câteva amănunte care-i rămăseseră necunoscute. Astfel, Helene a început să citească și alte cărți, pe care le descoperea pe raftul tatălui ei. Fetele nu aveau voie să scoată cărți din raftul acela impunător. Dar și înainte, când tata era acolo, cele două surori priveau sustragerea celor mai bune cărți ca pe o

aventură și o probă de curaj, ca pe o provocare extraordinară. Ca să nu se depărteze cărțile în locul unde stătea *Marchiza de O.* A lui Kleist, Helene l-a împins pe *Condor* al lui Stifter mai la stânga. Raftul de cărți al tatălui ei se afla într-o dezordine totală, ceea ce o cam necăjea pe Helene, deși nu știa dacă această dezordine nu era cumva supravegheată de mama și ce s-ar fi întâmplat dacă aceasta ar fi ținut propria ei evidență alfabetică. În timp ce citea, Helene stătea cu urechile ciulite și, de îndată ce auzea vreun zgomot, ascundea cartea sub șorțuleț. Deseori, când i se părea că aude vocea groasă a Leontinei, Helene deschidea ușa și se uita în jur. O dată, ușa s-a deschis însă pe neașteptate, iar Martha și Leontine au intrat ținând în mână un coș mare și râzând.

Da' ce obraji roșii avem! a remarcat Leontine, mângâind-o pe Helene în trecere pe păr. Sigur nu ai febră?

Helene a dat din cap că nu, de fapt ea strângea sub șorț o comoară. O descoperise foarte sus, pe raft, stătea în spatele altor cărți, învelită într-un ziar, ca într-un ascunziș. Avea mai mult de o sută de ani. Coperta de carton era acoperită cu hârtie colorată, pe care era imprimat titlul: *Pentesilea. Tragedie.* Helene le-a cerut repede scuze Marthei și Leontinei, s-a aplecat în spatele tarabei mari de lemn și a ascuns comoara pe raftul cel mai de jos. A acoperit-o, punând deasupra cărții unul din almanahurile mai vechi de Bautzen.

Un țăran de la munte, din Lausitz, îi făcuse Leontinei coșul cadou, în semn de recunoștință. În urmă cu câteva luni ea îi imobilizase încheietura mâinii, care suferise o ruptură severă. Acum Leontine așeza coșul pe masă, în fața Helenei. Era plin de păstăi grase, verzui. Fără să mai stea pe gânduri, Helene și-a băgat mâinile înăuntru, printre păstăi. Mirosea a iarbă, a proaspăt. Pentru Helene era o plăcere extraordinară să desfacă păstăile cu degetele mari de la mână, să simtă cum boabele de

mazăre, netede, lucioase și verzi, erau împinse din păstaia lor de sus în jos, după mărime, și se rostogoleau în vas, de-a lungul degetului ei mare. Boabele de mazăre mai mici, care nu crescuseră încă, erau băgate direct în gură. Martha și Leontine vorbeau despre ceva ce nu trebuia să audă Helene. Râdeau pe înfundate, cu sughițuri. Vorbeau numai în jumătăți neclare de propoziție.

I-a întrebat pe toți bolnavii și pe toate asistentele de tine. Și apoi, privirea lui, când te-a descoperit în cele din urmă! Martha era tare amuzată.

Copilașul meu! Leontine și-a dat ochii peste cap, imitându-l fără îndoială pe țăran.

Oh, amețesc cu totul când vă văd, îl imita Martha. Pufnea. Cu trup și suflet, soră!

Și, nu-i așa? Leontine râdea.

Bineînțeles. Trebuia să vezi cum își ducea întruna mâna la pantaloni. Credeam că o să cadă peste tine.

Însă bunul nostru profesor n-a văzut nimic amuzant în asta: Luați-vă mazărea și plecați, aveți liber la prânz. Leontine a oftat. Când, în rest, pretinde că niciodată nu rămân cât e nevoie!

Și de ce te miri? Nu l-ai auzit cum a vorbit ultima oară despre tine cu asistenta-șefa? O savantă în straie adolescentine. Helene și-a imaginat o savantă. Sau trebuia să-și imagineze o adolescentă în straie de savantă?

Te apreciază foarte mult, însă îi este frică.

Frică? Leontine a făcut un gest dezaprobator cu mâna. Domnul profesor nu știe ce înseamnă frica. Și, mă rog, de ce ar trebui să știe? Sunt o simplă asistentă și nimic mai mult.

Fetele scormoneau mazărea cu degetele.

Tăcerea dintre ele a devenit mai apăsătoare. Și dacă pleci? Martha era pregătită pentru orice răspuns.

Helene nu voia cu niciun preț să vadă acum fața serioasă a Marthei, își imagină că se făcuse invizibilă.

Niciun răspuns din partea Leontinei.

La Dresda. La studii. Toată lumea vorbește despre asta.

Niciodată. Leontine a ezitat. Numai dacă vii și tu.

Asta-i o prostie, Leontine, o adevărată prostie. Martha s-a întristat, chipul ei a devenit aspru. Știi că nu pot.

Păi vezi, i-a răspuns Leontine, nici eu.

Martha și-a luat prietena de gât, i-a tras fața spre ea și a sărutat-o pe buze.

Helenei i s-a tăiat respirația, s-a întors repede cu spatele și a dispărut. Sigur, mai avea puțină treabă, urma să caute ceva pe raftul mai înalt, să scoată poate un teanc de hârtie din sertar și să-l pună pe masă. Imaginea în care Martha a tras-o pe Leontine către ea, iar Leontine și-a țuguiat buzele părea să fi rămas întipărită pe retina Helenei. Să se fi înșelat ea? A îndrăznit să arunce încă o dată o privire atentă peste umăr. Leontine și Martha stăteau aplecate deasupra coșului cu mazăre, de parcă niciodată n-ar fi fost vorba despre vreun sărut.

Și dacă vine cu tine? Și la Dresda ar putea să meargă la școala sanitară. Leontine vorbea acum mai încet, arătând cu privirea spre Helene. Aceasta se prefăcea că nu auzise nimic și că nu remarcase că era vorba despre ea. Cu coada ochiului a văzut cum Martha a dat din cap că nu. S-a lăsat o tăcere grea. Helene simți că prezența ei le împiedica discuția. Mai întâi s-a gândit să le lase pe fete singure și să iasă, apoi a rămas pur și simplu în picioare. Helene nu mai putea să și le miște, desfăcea mazărea și simțea că îi este rușine. Nu voia ca Leontine s-o părăsească, nu voia ca din cauza ei Martha și Leontine să tacă și, de asemenea, nu voia ca Martha și Leontine să se sărute.

Seara, în pat, Helene s-a întors cu spatele la Martha. N-avea decât să se scarpine singură pe

spate. Helene nu voia să plângă. Respira adânc și ochii i se umflau din ce în ce mai tare, nările i se strângeau și se astupau. Aerul intra foarte greu.

Helene nu voia să-i mai numere pistruii și nici să-i mai atingă pântecul Marthei pe sub pătură. Se gândea la sărut. Și, în timp ce-și imagina cum o sărută pe Leontine, dar știind că numai Martha avea voie să o sărute, Helenei i se umplură ochii de lacrimi.

Mama pretindea ca Helene să conducă tipografia astfel încât să nu iasă în minus. De la o zi la alta, acest lucru devenea posibil. Un câștig înregistrat la finalul anului putea cu ușurință să acopere pierderile inițiale care nu păreau mari prin comparație. Mama nu înțelegea o iotă din toate astea. Ea se întreba cu mirare de ce Helene pornea atât de rar câte-o mașină.

Ca să nu cheltuiască inutil bani pe hârtie, Helene concepuse niște tăblițe simple de calcul. Bănuia că lumea avea nevoie de ele, mai ales în vremuri ca acelea, în care toate lucrurile se scumpeau.

Helene se înveselea doar uitându-se la o asemenea tăbliță. Ce drepte stăteau cifrele! A meritat să-i acorde cifrei opt mai mult spațiu, și ce curate erau marginile!

Când în oraș s-a răspândit vestea cu zețarul, n-a mai durat mult și nevasta brutarului Hantusch i-a pus Helenei pe tejghea o pâine neobișnuit de mică și răscoaptă.

Helene a întrebat-o dacă nu se poate să-i dea una din cele două pâini mai mari și mai albe de pe raft. Însă nevasta brutarului, care până nu demult îi punea Helenei în mână felii de prăjitură cu unt, și-a scuturat capul, atât cât putea s-o facă o persoană aproape Iară gât. Când a mișcat capul, șanțul adânc, ce făcea trecerea bruscă de la piept la cap, a rămas neclintit.

Helene să fie bucuroasă că a putut să o cumpere și pe asta. Helene a luat pâinea.

Săraca de tine. Nevasta brutarului gâfâia, pleoapele grele îi cădeau peste ochi, din cuvintele ei răzbea mila, dar ele sunau totodată a indignare și ofensă. Ai ajuns tu să manevrezi mașini grele. O fetiță la mașini. Nevasta brutarului a mai făcut un efort să-și clatine capul.

Helene s-a oprit la ușă. Manevrele nu sunt deloc grele, spuse Helene și se simți de parcă ar fi spus o minciună. Tăblițele mele cu prețuri sunt tare frumoase! Dacă vreți, vă aduc una luni și poate facem schimb – dumneavoastră primiți o tăbliță cu prețuri, iar eu patru pâini.

Lasă asta, a spus nevasta brutarului.

Trei?

Noi nu încurajăm fetițele să muncească în locul bărbaților. Mama ta e înstărită. De ce nu i-a lăsat zețarului slujba?

Nu vă faceți griji, eu încep în septembrie școala sanitară. Nu mai avem nimic. Aproape tot ce-am adunat până acum au fost bani. Iar banii s-au devalorizat.

Încruntându-și sprâncenele, nevasta brutarului dădu semne de îndoială. În vremurile acelea, fiecare își suspecta vecinul că e mai bogat decât el însuși. Helene și-a amintit cum a vrut să-i facă mamei o bucurie la începutul anului, a intrat în camera ei și a tras cearșaful de pe pat, ca să-l spele împreună cu mai multe rufe. Abia când a ridicat salteaua ca să pună un cearșaf nou a văzut bancnotele. O mulțime de bancnote. Valuta cea mai variată era adunată în teancuri printre pene și fixată cu agrafe. Pe bancnote erau tipărite cifre mici, ridicol de mici. Când Helene s-a grăbit să tragă la loc cearșaful vechi peste saltea, speriată de ceea ce descoperise fără să vrea, vocea mamei a răsunat în spatele ei.

Șmecheră mică. Cât mi-ai luat deja, cât?

Helene s-a întors cu fața și a observat că mama ei nici nu se mai putea sprijini de tocul ușii, atât de multă mânie i se citea în ochi. Trăgea din țigara ei subțire, parcă vrând să sugă tot adevărul.

De câțiva ani mă tot întreb: Selma, mă întreb eu, cine să te fure oare? Vocea ei se auzea încet și amenințător. De câți ani îmi tot spun, să fie fata ta, Selma? Nu, niciodată, nu poate fi copilul tău!

Voiam doar să schimb lenjeria, mamă.

Ce scuză bună, ce scuză rafinată, dar demodată! Cu aceste cuvinte, mama s-a repezit la Helene, a prins-o de gât, atât de strâns, încât Helene nu putea să lupte altfel pentru o gură de aer decât dacă își ridica mâna împotriva mamei și o împingea de pe ea cu toată forța. O pișcă de braț, însă mama nu cedă. Helene voia să țipe, dar nu putea. Abia când s-au auzit pași pe scară, iar Mariechen a tușit ușor, cât să se facă auzită, mama i-a dat drumul.

De atunci, Helene n-a mai pus piciorul în camera mamei. Helene și-a amintit ce tare se speriase la vederea bancnotelor și s-a întrebat cum de reușise mama, în ciuda contabilității ei perfecte, să pună bani deoparte. Bani care acum, și Helene era sigură de asta, câteva luni mai târziu, nu mai aveau aproape nicio valoare. Bani care, dacă ar fi fost cheltuiți la momentul potrivit, ar fi însemnat o casă și poate chiar o facultate.

Helene a privit-o pe nevasta brutarului Hantusch. S-a gândit că toate îndoielile ei nu proveneau decât din mâhnirea legată de propria situație.

Săptămâna trecută am primit o hârtie extrem de rezistentă, cu un procent mai mare de ceară. Helene zâmbea cum nu se putea mai prietenos. Rezistă la umezeală, ar fi numai bună pentru magazinul dumneavoastră.

Mulțumesc, Lenchen, mulțumesc mult. Dar nu pot să le spun clienților mei în fiecare zi alte prețuri. Nevasta brutarului a arătat cu degetul ei

gras către gură. Uite, numai asta contează. Hârtia ar fi o adevărată risipă.

*

Într-o seară de la sfârșitul lui noiembrie, când Ernst Ludwig Würsich îl puse pe infirmierul care îl transportase în căruță, pe ultimii kilometri până la Bautzen, să bată la ușa casei lui, iar Mariechen a deschis cu teamă, din cauza orei târzii, recunoscându-l cu greu și poftindu-l în cele din urmă în casă, împreună cu infirmierul, și când tocmai i se dădeau niște explicații, soția lui era într-o stare de confuzie. Doar o oliță de noapte se ivea la câteva ore în fața ușii. De cele mai multe ori o vărsa Mariechen și de trei ori pe zi îi punea acolo o tăviță cu mâncare. Mama stătea întinsă în pat și nu le permitea de câteva săptămâni nici uneia din fete sau lui Mariechen să-i calce în cameră.

Tatăl a fost adus în casă și așezat în fotoliul lui. A privit în jur și a întrebat: Și soția mea, soția mea nu mai locuiește aici?

Cum să nu? a râs Mariechen ușurată. Doamna se aranjează. Doriți un ceai?

Nu, aș vrea s-o aștept, a spus Ernst Ludwig Würsich, vorbind din ce în ce mai rar.

Ce mai faceți? Vocea lui Mariechen era mai ascuțită ca de obicei, cristalină, probabil nu știa cum să scurteze timpul în care el aștepta să-și facă apariția stăpâna, ce avea să-i aducă uitarea.

Ce mai fac? Tatăl a privit cu ochiul rămas întreg în zare. Păi, de cele mai multe ori, mă simt ca acela pe care-l vede soția mea în mine. Și-a înăbușit un oftat. Părea că zâmbește.

Deși Mariechen o anunțase încă de la început pe mama, doamna nu apăruse. Helene a încălzit supa de la prânz și Martha l-a ospătat pe infirmier, de care se puteau despărți de-acum. Lui Ernst Ludwig Würsich îi venea să vorbească la fel de greu cum

reușea să se ridice în capul oaselor. Primele ore le-a petrecut adâncit în fotoliul lui mare. Fetele stăteau lângă el. Își dădeau toată silința. Refuzau să vadă că îi lipsea un picior. Dar le venea greu să-l privească în față, căci privirea lor zbura, aluneca aproape întruna de la ochiul sănătos la orbita vindecată. Apoi alunecarea deveni imposibil de controlat. Fetele căutau un punct de sprijin. Nu puteau să se uite doar la un ochi. L-au întrebat despre anii care trecuseră. Întrebările lor erau generale, iar ca să nu fie nevoite să i se adreseze personal, cele două surori puneau întrebări referitoare la victorie și înfrângere. Ernst Ludwig Würsich nu putea să le răspundă la nicio întrebare. Când își schimonosea gura, părea să aibă dureri foarte mari și se chinuia să scoată un zâmbet. Un zâmbet care ar fi trebuit să le consoleze pe aceste tinere domnițe, după cum gândea el că se făcuseră fetele. Într-un final, limba i s-a lipit de cerul gurii, iar durerea l-a invadat.

Helene a bătut la ușa mamei și a împins-o ca să se deschidă, fără să țină cont de vraful de cărți, haine și materiale din spatele acesteia.

Tata s-a întors acasă, a șoptit Helene în întuneric.

Cine?

Tata, soțul tău.

E noapte, am adormit deja.

Helene a tăcut. Poate că mama nu înțelesese ce-i spusese? Helene stătea în ușă și nu voia să plece.

Acum du-te. O să vin și eu când o să mă simt mai bine.

Helene șovăia. Nu-i venea să creadă că mama ei voia să rămână în pat. Însă a auzit-o imediat întorcându-se și trăgând păturile peste ea.

Helene s-a retras încet, a închis ușa.

Bineînțeles că mama nu s-a simțit bine nici în zilele care au urmat. Și astfel, stăpânul bolnav a fost dus la ultimul etaj, trecând pe lângă ușa camerei ei, iar acolo a fost așezat pe partea dreaptă

a patului matrimonial. Peste numai câteva zile, culcușul conjugal și prăfuit se transformase într-o cameră de spital. La porunca Marthei, Helene a ajutat-o pe Mariechen să ducă sus un lavoar. Pe parcursul călătoriei obositoare ciotul de picior se inflamase din nou. La asta se mai adăugau o febră ușoară și niște dureri care-i amorțeau toate celelalte simțuri. Nu era prima oară când avea senzația că le simte în piciorul amputat.

De dragul tatălui său, Martha a făcut așa încât el să rămână într-o stare de amețeală ușoară. Aceasta avea să dureze atâta timp cât Martha reușea să sustragă din incinta Spitalului Municipal morfină și cocaină în cantități eficiente. Martha lucra de mai multă vreme împreună cu Leontine la sala de operații; ea știa când venea momentul potrivit pentru sustragerea substanțelor. Asistenta-șefa era singura care avea cheia de la dulapul cu medicamente, dar mai apăreau situații în care aceasta trebuia să i-o încredințeze Leontinei. Și cine stătea mai târziu să măsoare câte miligrame a primit un bolnav sau altul?

În dimineața următoare, doica i-a cusut tatălui o cămașă de noapte nouă. Fereastra era deschisă, afară se auzea croncănitul ciorilor din puiul de ulm. Mariechen scotea saltelele fetelor pe marginea ferestrei, la aerisit. Seara, paturile lor miroseau a lemn și a cărbune. Helene coborâse deja în tipografie și stătea aplecată de ceva timp deasupra unui caiet gros cu facturi lunare, când se auzi soneria.

În fața ușii apăru un domn bine îmbrăcat. Stătea ușor aplecat în față. Îi lipsea brațul stâng, iar cu cel drept se sprijinea într-un baston. Helene îl știa pe bărbatul acesta din vedere, mai fusese o dată la ei în vizită.

Grumbach, se prezentă el. Tuși ușor, dregându-și glasul. Că auzise el că vechiul lui prieten și maestru în ale tipăritului, editorul primelor lui

poeme, s-a întors acasă. O tuse ușoară. De șase ani nu s-au mai văzut și n-a putut să renunțe la gândul de a-i face o scurtă vizită. Cu siguranță tușea aceea umedă venea mai mult dintr-o senzație permanentă de înecăciune decât dintr-un sentiment de jenă. Grumbach n-a vrut să ia loc.

Nu ne-am mai văzut de mult, l-a auzit Helene spunându-i tatălui ei. Ea nu putea să-și ia ochii de la domnul Grumbach, se temea ca acesta, cu tușea lui, să nu se apropie prea tare de tatăl ei.

Tata l-a privit, și-a mișcat buzele.

Poate mâine e mai bine? Musafirul părea să-și pună singur întrebări, căci nu se uita nici la Helene, nici la doică. Tușind, el a făcut cale întoarsă.

Contrar așteptărilor, a doua zi oaspetele a sunat din nou la ușă.

Când a descoperit-o pe Martha, i s-au aprins privirile. În ziua aceea Martha nu era la spital. Încă de la intrare, a permis să i se ia umbrela, însă a refuzat politicos cana cu ceai oferită de Helene.

În ziua următoare a luat-o și de-atunci venea zilnic în vizită. Nu trebuia să-l mai invite nimeni. Bea ceaiul cu înghițituri mari, golea cană după cană și mesteca zgomotos bucata de zahăr. Pe parcursul unei singure vizite farfurioara se golea și trebuia umplută din nou. Oaspetele avea un singur braț. Cu singurul deget mare pe care îl mai avea, a arătat înspre spinare, spunând că s-a întors din război cu o schijă, care îl făcea să meargă atât de aplecat în față și să nu se poată dispensa de baston; a evitat cuvântul „cocoașă”, afirmând în schimb că se bucură de o dispoziție extraordinară. Și-a dres glasul. Helene se întreba dacă nu cumva schija din spate fusese cea care îi rănise plămânii, motiv pentru care tușea întruna. În lunile care trecuseră scrisese atât de multe poezii, încât acum ar fi putut să pregătească împreună o ediție a operei sale în șapte volume, a spus oaspetele cu mulțumire în glas. Nu observa că bunul și vechiul lui prieten nu

putea să-i răspundă – în urma ultimei injecții, pe care i-o făcuse fiica lui cea mare și frumoasă, bolnavului îi lipsea orice dram de putere ca să mai scoată vreun cuvânt.

Cu toate că Martha o trimise jos pe Helene ca să o ajute pe Mariechen să scoată sâmburii, să fiarbă prunele și să le pună la conservat, aceasta nu se mișcă de pe scaun. Mirosul îmbătător al prunelor se ridicase până sub acoperiș, răzbea prin fiecare crăpătură și își găsea adăpost în părul Helenei. Ea s-a rezemat de spătarul scaunului. Nici nu se gândea să-l lase pe oaspete singur cu tatăl ei și cu Martha.

Ce bine că avem în sfârșit timp să stăm de vorbă, a spus Grumbach; învățase să prețuiască tăcerea prietenului său, cu care se obișnuise deja.

Helene a privit bastonul, al cărui mâner din fildeș, sculptat cu finețe, se afla într-un contrast destul de ciudat cu cele trei plăcuțe înșurubate în lemnul lui. Era vorba despre o plăcuță colorată, una aurie și alta argintie, dar Helene nu putea să citească inscripțiile de la depărtare. În partea de jos a bastonului se vedea clar, după modul în care mai fusese adăugată o sculptură, că deasupra vârfului din metal acesta mai fusese scurtat o dată. Probabil că Grumbach avea bastonul de foarte mulți ani și că, după ce se terminase războiul, trebuise să-l ajusteze.

Oaspetele n-o scăpa din priviri pe Martha. Aceasta tocmai se întindea să deschidă geamul de sus.

Dar îți amintești cine sunt eu, bătrânul unchi Gustav, nu? Guști? Oaspetele i-a adresat întrebarea privind spre Martha și sigur s-a bucurat să-i vadă zâmbetul generos, care putea să însemne orice, atât faptul că-l recunoștea, cât și bucuria revederii.

Grumbach s-a așezat în fotoliul de lângă patul prietenului său, însă nu putea să stea jos decât aplecat în față. Sugea o bucată de zahăr, cu bine-cunoscuta-i răgușeală și cu un plescăit ușor. La așa

o bucată trebuiau dinți puternici, și, cum bărbatului i se rupsese nu demult și a treia măsea, prefera suptul.

Unchiul Gustav, îi șopti Helene cu următoarea ocazie Marthei, fără să se poată abține din chicoteală. Încercarea de a atinge un anumit grad de intimitate, descoperirea acestuia în cuvântul „unchi” i se păru Helenei atât de stângace, de greșite, încât, în ciuda evidentei neputințe a unchiului Gustav, îi venea să râdă. Felul în care acesta plescăia cu gura întredeschisă tulbura liniștea întregii camere. Helene nu trebuia să-l scape din ochi. Îl observa cum își plimba privirea de-a lungul trupului Marthei, ai fi zis că faptul că era musafir îi acorda dreptul de a se holba Iară nicio restricție. Părul ei, care strălucea prins în vârful capului, gâtul ei lung și alb, talia ei subțire și mai ales ce urma mai jos. Toate acestea păreau să-l facă pe unchiul Gustav să se simtă mândru și fericit. Dacă până acum câteva zile putuse s-o privească pe Martha numai de la distanță, acum avea în sfârșit sentimentul că ea se afla suficient de aproape. Asemenea celor mai mulți bărbați din jurul tipografiei, și el îi urmărise evoluția cu o combinație neobișnuită de mirare și de pasiune greu de înfrânat. Grumbach avea grijă ca ceilalți curtezani să păstreze distanța cuvenită, la fel cum aceștia stăteau și ei cu ochii pe el. Întoarcerea prietenului lui și posibilitatea revederii nu-l bucuraseră mai mult decât prilejul de a obține cale liberă la casa și la prezența fiicelor acestuia. Când oaspetele a văzut cum Martha curăța cu atenție seringa, întoarsă cu spatele la el și preocupată de tampoanele și substanțele necesare pentru vindecarea rănii, și-a lăsat ușor bastonul și mâna care se odihnea pe acesta să cadă ca din întâmplare, ca atunci când Martha se întorcea, el să-i poată atinge cu palma stofa aspră a șorțului. Talia ei subțire și apoi ce venea mai jos. Era clar că Martha nu simțea atingerea, pliurile capotului și

ale șorțului erau prea groase, ea se rotea și se răsucea întruna prin fața lavoarului. Oaspetele savura cu plăcere hoțească mângâierile produse de mișcările ei.

Helene observă cum unchiul Gustav își ridică nasul și începu să adulmece, sigur nu-i scăpa nimic și simțea mirosul de cafea în aer, și, în timp ce mângâierea, de care Martha nici nu avea habar, îl excita la culme, nu era convins dacă s-o roage pe Helene să-i aducă și lui o ceașcă. Îi plăcea să le trimită pe cele două fete ale prietenului său după diverse lucruri prin casă. Deși Martha l-a apostrofat să nu fumeze în prezența tatălui ei, el a rugat-o să-i aducă o scrumieră pentru pipă, apoi un pahar cu vin, iar mai târziu n-a refuzat nici terciul de ovăz, pe care Helene îl pregătise pentru tatăl ei și din care acesta nu fusese în stare decât să guste.

Ce miroase aici așa de bine? asta voia să afle Grumbach în fiecare zi, de câte ori intra în casă, întâmplător, doar la ora mesei. Jeleu de revent, mâncărică de fasole și cuișoare, cartofi bătuți cu muscat. Grumbach susținea sus și tare că nu mai avea ceas de la război și că așa, fără nevastă și copii, se întâmplă să pierzi noțiunea timpului. Era cu atât mai ciudat că oaspetele bătea la ușă fix la ora prânzului.

După ce Martha și Helene îi oferiseră câte ceva din toate, în speranța că o să se sature și o să dispară, Grumbach rămânea pe scaun, se legăna vesel și se făcea și mai comod. Își desfăcea brațul de lemn și i-l punea Helenei apăsat în mână, ca pe un lucru obișnuit, pe care ea să-l așeze în colț.

E minunat cum crește totul și se dezvoltă, exclama oaspetele, mângâind cu privirea spatele Marthei. Când îi făcea tatălui ei patul și se apleca ușor în față, ca să prindă cearșafurile, iar șorțul ei se deschidea ușor la spate, lăsând să se întrevadă rochia de dedesubt, bărbatul avea impresia că se apleacă doar pentru el.

Totul s-a degradat, a rostit tatăl Helenei, clipind.

Ce, tată, ce s-a degradat? Martha stătea din nou la lavoar, iar oaspetele își lăsă palma să-i alunece ca să i-o mângâie șorțul.

Casa, uitați-vă la pereții scorojiți, la varul în fâșii, în fâșii mari.

Într-adevăr, în anii în care el lipsise, nu se mai făcuse nimic în casă. Nimănui nu-i păsa de varul care aici, sus, sub acoperiș, se uscase și de desfăcea de pe perete în fâșii, ca o piele bătrână.

Faptul că prietenul lui și tatăl fetelor se mira de starea în care ajunsese casa nu-l făcea pe Grumbach să se abată de la pofta lui mută. Prea dulce i se părea atingerea rochiei Marthei. Doar când Helene s-a ridicat în picioare, Martha s-a întors cu fața spre ei. Obrajii ei, ușor înroșiți, sclipeau, gropițele fine te scoteau din minți. Poate că inocența ei, pe care oaspetele i-o citea în priviri, îl făcea să-i fie rușine. Cel puțin așa spera Helene.

Pot să te ajut cu ceva? a întrebat-o Helene și l-a săgetat cu privirea pe oaspetele, căruia îi plăcea să i se spună unchiul Gustav.

Martha a dat din cap că nu. Helene s-a împins ca să treacă printre Martha și oaspetele și s-a așezat la capul patului, în genunchi.

Sunteți treaz? a șoptit Helene. De când i se întorsese tatăl, nu putea să-i spună „tu”. Iar lui îi lipseau vocea și spiritul de observație cu care să alunge înstrăinarea dintre ei.

Tată, sunt eu, mezina. Comoara dumneavoastră.

Helene i-a luat mâna în a ei și a sărutat-o. Probabil că v-ați întrebat ce-am făcut noi în tot acest timp, în care ați lipsit. Vocea ei parcă îl implora. Nu era clar dacă tatăl ei auzea ce spune. Am mers la școală. Martha m-a învățat *Studiile,* o plictiseală, și apoi *Clavecinul bine temperat,* tată. Mă tem că îmi cam lipsește răbdarea de a învăța să cânt la pian. Acum trei ani l-am condus pe Arthur Cohen cu bagajele la gară. V-a povestit Martha? Gândiți-vă, Arthur n-a putut pleca la război. Nu l-au pus pe listă.

Un jidan, a întrerupt Grumbach șoaptele Helenei, s-a rezemat în fotoliu și a continuat, plescăind din limbă, plin de dispreț, cine să-l ia pe ăsta?

Helene s-a întors numai pe jumătate spre el, atât cât a fost nevoie ca acesta să-i remarce privirea îndreptată asupra mâinii pe care el o ținea pe rochia Marthei, și a strâns din ochi. Oaspetele gâfâia, dar nu-și lua mâna de pe șorțul Marthei. Asta ar fi trebuit să fie răsplata lui pentru păstrarea tăcerii. Helene s-a întors din nou către tatăl ei, l-a sărutat în palmă, pe degetul arătător, pe fiecare deget în parte și a continuat să vorbească.

Când Arthur s-a dus să se înscrie, i s-a spus că n-a fost pus pe listă pentru că nu are domiciliul stabil în Bautzen și nu poate fi înregimentat nicăieri. Arthur a protestat până a fost consultat și i s-a spus că are rahitism și că nu e nevoie de el în război. Să se ducă la Heidelberg, dacă tot a strâns destui bani și are recomandări. În cel mai rău caz, un medic tânăr înseamnă mai mult decât un soldat rahitic.

O tuse ușoară a tatălui. Helene a continuat.

Vă mai aduceți aminte de el? Arthur Cohen, nepotul fabricantului de peruci? A făcut școala aici, în Bautzen. Unchiul lui a plătit. Un elev bun.

Tatăl începuse să tușească din ce în ce mai tare, iar Martha își ridică ochii de la treaba ei de la lavoar ca să-i arunce o privire aspră Helenei. Privirea ei trăda teama de a nu ieși la iveală faptul că îl cunoștea pe Arthur Cohen. Nici tatăl ei și nici oaspetele, nimeni nu trebuia să afle de plimbările de pe malul râului Spree.

Acum își face studiile la Heidelberg. Helene a făcut o pauză, a tras aer în piept, nu era ușor să pronunțe cuvântul „Heidelberg” și pe cel explicativ: botanica. Chiar așa, el studiază acolo „botanica”. Și ne-a trimis o scrisoare, ne-a scris că acolo sunt și fete care studiază medicina.

Tatăl a tușit acum atât de tare, încât a acoperit cuvintele Helenei, deși ea s-a chinuit să-și ridice glasul. Ce-ar putea să-i mai spună tatei referitor la Heidelberg și la studii? Ce-ar putea să-l entuziasmeze, șovăia ea, când tatălui i s-a făcut rău de la tuse și a vomat brusc. Helene a sărit un pas înapoi, trăgând după ea bastonul oaspetelui. Dacă nu s-ar fi ținut de rochia Marthei și nu s-ar fi îndepărtat imediat după aceea de genunchiul oaspetelui care ședea în spatele ei, s-ar fi împiedicat și ar fi căzut direct peste musafir. Și cum acesta stătea aplecat în față, s-ar fi prăbușit peste capul și umărul lui.

Însă așa, Helene a nimerit pe dușumea. Ochii i s-au lipit de mulțimea de insigne cu care era împodobit bastonul oaspetelui. Weimar. Cassel. Bad Wildungen. Helene s-a ridicat și i-a înapoiat bastonul.

Oaspetele a dat din cap. S-a ridicat în picioare, și-a luat brațul de lemn de lângă pat și s-a postat lângă Martha. A șoptit atât de tare, încât Helene l-a auzit: O să-ți cer mâna.

Nu, n-o s-o faceți. În vocea Marthei se simțea mai mult disprețul decât teama.

Ba da, i-a spus oaspetele. Apoi s-a grăbit să coboare treptele și să iasă la aer.

Martha și Helene l-au spălat pe tatăl lor. Martha i-a arătat Helenei cum se schimbă compresele la piciorul amputat și în ce cantități se cerea administrată morfina. Trebuia să fie foarte atentă, căci nu trecuse prea mult timp de la ultima doză. Sub privirea atentă a Marthei, Helene i-a făcut tatălui prima ei injecție. I-a plăcut zâmbetul ce s-a desprins mai târziu de pe chipul lui, un zâmbet care era cu siguranță numai pentru ea.

În ziua următoare, în jurul orei prânzului, Grumbach bătea din nou la ușa prietenului său. I-a deschis Mariechen. Toată noaptea ninsese peste munții Lausitz și, la deschiderea ușii, Mariechen a

trebuit să închidă ochii, atât de orbitoare era lumina din stradă. Părul musafirului era împodobit cu fulgi de nea. Purta cu siguranță cel mai bun costum pe care îl avea. Ținea în mână bastonul și un coșuleț plin cu nuci; acestea aveau căciulițe de nea.

Ah, de câte ori vin în această casă e un miros minunat, a exclamat oaspetele nepoftit. A bătut din picioare, ca să-și scuture zăpada de pe pantofi. Mariechen a rămas pironită în ușă, de parcă nu era sigură până unde să-l lase pe oaspete să intre, Grumbach și-a aruncat privirea pe masa din bucătărie, unde stăteau trei farfurii pline. Oaspetele și-a făcut loc pe lângă Mariechen și a intrat în casă. Venea un miros de sfeclă roșie. Din farfurii ieșeau aburi și lingurile stăteau în ele, ca și cum toată lumea sărise de acolo în grabă și părăsise masa. Scaunele rămase libere stăteau puțin într-o parte. În timp ce oaspetele se chinuia să se descalțe de cizme, a îndrăznit să se mai uite o dată, curios, în bucătărie. Mariechen a închis ochii, căci de la etaj se auzeau bubuieli și zăngănituri. Deodată s-a auzit tare și clar glasul Selmei Würsich.

Tată-tău are nevoie de îngrijire? Urmă un râs răutăcios, ca un lătrat furios. Măcar știi tu ce înseamnă asta, ce-i asta, îngrijire? Faci acum pe-a buna la suflet și nu-i aduci mamei tale niciun pahar cu apă. S-a auzit un zgomot. Mamei tale! Auzi? Mai așteaptă puțin, până când o să trebuiască să mă îngrijești într-o zi și pe mine. Ha! Pe mine, auzi? Până la moarte. Să-mi ții excrementele în mână.

Râsul furios s-a mai potolit și s-a transformat într-un plâns cu suspine.

Să facem puțină ordine, a spus oaspetele și a urcat scările hotărât, înaintea lui Mariechen.

Când oaspetele tocmai ajunsese la ultima treaptă, prin față i-a zburat o cizmă, care s-a lovit de perete. Helene stătea aplecată, iar mama a

apucat și cealaltă cizmă și a aruncat-o cu toată puterea în direcția ei.

Obraznică afurisită, căpușă ce ești, o să mă omori!

Helene își apăra capul cu brațele.

Nu, n-o să-ți satisfac această plăcere. Răspunsul Helenei a venit încet și deslușit.

Nimeni nu observa apariția musafirului. Acestuia nu-i venea să-și creadă ochilor. Dacă Mariechen nu l-ar fi urmat pas cu pas pe scară și n-ar fi stat acum în spatele lui, blocându-i drumul, s-ar fi întors și ar fi făcut în așa fel încât să dispară fără urmă. Doamna Selma Würsich stătea acolo, într-o cămașă de noapte cu un decolteu prin care i se vedeau sânii, cu siguranță mai mult decât și-ar fi dorit. Broderii de margarete se cățărau de-a lungul dantelei. Părul ei desfăcut se învârtea prin aer și i se încolăcea pe umerii goi, parcă era viu. Strălucea în șuvițe argintii. Șerpișori de casă i se răsuceau pe sâni. Sigur nu aștepta vreun musafir și nici acum nu-l văzuse, când acesta rămăsese nehotărât pe penultima treaptă și căuta o ieșire.

Ești o obraznică, o stricată!

Și cine m-a educat așa, mamă?

Asta hrănesc eu în casa mea. Mama făcea spume la gură. Nu ți-e rușine?

Martha ne hrănește, mamă, nu ți-ai dat seama până acum? Vocea ei era de un calm provocator. Ți-oi fi scriind eu cifre în plus și în minus pe hârtiile de la tipografie, însă Martha ne hrănește. Ce crezi, din ce bani plătim sâmbăta la piață? Dintr-ai tăi? Există așa ceva, banii tăi?

Ah, drăcușorule, cară-te de-aici, ai face bine să dispari! Mama a smuls o carte de pe raft și a aruncat-o în direcția unde stătea Helene.

Dulcea căință. Helene vorbea încet. De ce m-ai născut,

mamă? De ce? De ce nu m-ai trimis la îngeri?

Înainte ca oaspetele să poată pleca, o carte l-a lovit în umăr.

Hai, spune, n-ai știut cum?

Abia acum îl descoperi Selma Würsich pe oaspete. Lacrimile îi curgeau pe obraji, s-a lăsat în genunchi și l-a implorat pe oaspete: Ați auzit, domnul meu? Vă rog, ajutați-mă! Asta pretinde că-i fiică-mea. Sughițurile nu mai conteneau.

Iertați-mă. Oaspetele se bâlbâia. Stătea nehotărât pe scară și se sprijinea cu o mână de bastonul lui; Weimar, Cassel, Bad Wildungen, unde ați rămas? Se ținea strâns de balustradă, tremura.

Și asta mai pretinde că-i fiică-mea! Mama începuse să urle, să afle tot orașul de necazul ei, întreaga omenire. Sufletul ei a vrut la mine, el m-a ales.

Helene nu i-a dat nicio atenție oaspetelui, murmura încet că de vrut nici n-ar fi fost vorba.

S-a ridicat, și-a aranjat părul și a urcat cu mândrie treptele spre tatăl ei, care stătea culcat pe partea dreaptă a patului matrimonial și avea cu siguranță nevoie de îngrijire și de ajutor din partea ei. Înainte ca oaspetele s-o poată urma pe Helene, acolo unde bănuia că se află și Martha, nevasta vechiului său prieten s-a târât pe dușumea și i s-a oprit în drum. I-a apucat piciorul, i l-a cuprins cu ambele mâini, scâncind, gemând. Oaspetele s-a întors, a căutat-o cu privirea pe Mariechen, dar aceasta dispăruse. Rămăsese singur cu străina.

La etaj, Helene a încercat să deschidă ușa, dar în zadar. Așa că s-a așezat pe ultima treaptă, în întuneric, privind în jos la mama ei, printre gratiile balustradei, fără s-o vadă nimeni. Aceasta îi cuprinsese piciorul lui Grumbach cu brațele, târându-se de-a bușilea pe dușumea; degeaba încerca Grumbach să scape de ea.

Ați văzut și dumneavoastră, nu? Și-a înfipt unghiile în gleznele lui Grumbach.

Vă rog să mă scuzați, a repetat oaspetele, vai, scuzați-mă. Pot să vă ajut să vă ridicați?

Măcar un om cu suflet în casa asta! Mama Helenei i-a întins oaspetelui mâna, s-a ridicat cu greu, ținându-se de el și sprijinindu-se în cele din urmă cu brațele dezgolite de bastonul lui, astfel încât oaspetele începuse să se clatine. Privirea lui a căzut pe sânii ei, de acolo, pe broderia fină de margarete și înapoi pe sâni, unde se încolăceau bucle de un argintiu stins. Până la urmă și-a smuls privirea și a îndreptat-o cu greu asupra dușumelei.

Dar mama nici nu s-a ridicat bine în picioare, că l-a și privit de sus pe bărbatul aplecat în fața ei.

Cine sunteți dumneavoastră? l-a întrebat uimită.

Și-a dat la o parte părul de pe față, dar își ignora în continuare decolteul adânc. L-a privit neîncrezătoare pe bărbat. Vă cunosc de undeva? Ce căutați în casa noastră?

Grumbach e numele meu, Gustav Grumbach. Soțul dumneavoastră mi-a tipărit un volum. *Poemele grațioasei.* Grumbach tuși ușor, încercând să-și transforme emoția într-un surâs prietenos.

Poemele grațioasei?!. Mama izbucni într-un hohot de râs.

Trecerea de la plânsul sfâșietor la râsul cutremurător s-a făcut atât de brusc, încât pe oaspete l-au trecut fiori pe șira spinării, poate că de la bătăile accelerate ale inimii; în orice caz, n-a îndrăznit s-o privească în ochi pe femeie. De altfel, nici nu știa în ce direcție să se uite, căci decolteul cămășii ei de noapte cu sânii minusculi nu i se părea tocmai locul potrivit. Pe Selma Würsich o cunoștea de mai bine de douăzeci de ani, însă numai de la distanță. Ea mai stătea câteodată, pe vremuri, în spatele tejghelei de lemn din tipografie, sigur s-o fi întreținut cu ea în câteva rânduri, dar nu-și mai aducea aminte atunci. Cu trecerea timpului, aceasta se retrăsese din peisajul citadin. Fusese uitată, trebuia să fie uitată.

De când se întorsese de la Verdun, Grumbach n-o văzuse decât o dată, de la distanță. Dacă o fi fost ea. Locuitorii orașului povesteau că ceva nu era în

ordine cu ea. Cu atât mai eliberat s-a simțit Gustav Grumbach că de la începutul vizitelor lui în casa Würsich nu-i fusese dat s-o întâlnească pe această străină.

Poemele grațioasei?! Selma Würsich a adoptat o mină serioasă, dar câtă vreme i-a pus întrebări, nu și-a luat mâna de pe umărul oaspetelui. Și, mă rog, cine e această grațioasă? Cine să fie? În timp ce punea întrebările, părea să caute ceva, își pipăia furoul și privea neliniștită peste umerii oaspetelui. O țigară? l-a întrebat și a pus mâna pe un pachet aflat la îndemână, pe un raft îngust.

Nu, mulțumesc.

Selma Würsich și-a aprins o țigară fină și a inspirat adânc. Știți cine e grațioasa? Presupun că purtați pe cineva anume în suflet, nu? Ați auzit de Daumer? *Vai, adie vântișor, drăguț și ușor!* Vocea mamei era răgușită. Vai! A spus cu voce joasă și amenințătoare. Vai! Râdea, vaietul ei o durea pe Helene. Aceasta și-a acoperit urechile cu mâinile.

Selma Würsich trăgea din țigară cu o privire examinatoare, lăsând fumul să-i iasă pe nări.

Grumbach s-a chinuit să răspundă: Da, bineînțeles.

Era mai degrabă o afirmație, cel puțin așa a interpretat Helene tensiunea din spatele sunetelor pronunțate și privirea neobosită a acestuia.

De-ai vrea să-mi dăruiești inima ta… a început mama, cu o voce triumfătoare.

…vezi, să fie în taină. Și nimeni gândurile să nu ne poată afla. Bineînțeles, și asta, da, s-a grăbit să spună oaspetele, însă faptul că aveau ceva în comun nu părea să-i trezească de fapt nicio bucurie.

Și probabil că ați meditat la ce se ascunde în spatele acestui jurământ de amor? Nu? Da? Ce polemică! Vă dezvălui un secret: el îi cere ei să tacă, pentru ca numai el să poată vorbi despre ceea ce le aparține amândurora. Iar ea nu e fericită. Ați înțeles? E monstruos! Fie și numai pentru această

ofensă clară la adresa vorbelor ei și pentru nefericirea în care ea se depărtează de sine și cititorii ar trebui să plângă! Sau măcar cititoarele, a șoptit aproape fără glas, apoi i s-a adresat tare: însă dumneata nu plângi. Dumneata vrei să învingi. *Poemele grațioasei*!

Helene a auzit din nou râsul răutăcios al mamei, a cărui adâncime era greu de perceput pentru un oaspete. Acest Heine nu merită să fie citit de către dumneavoastră. Ați auzit? îl trădați înainte să vă fi apropiat de el. Ce, și încă-l citiți, da? Mai sunteți în toate mințile?

Nu merită să fie citit?

Nu de către dumneavoastră. Căci pe loc sunteți în stare să croiți un volum întreg din ceea ce n-ați înțeles. Poemele *grațioasei.* Auzi, dar nu se poate! Asta nu doar că-i rău, e foarte rău, foarte rău!

Vă rog să mă scuzați, stimată doamnă. Oaspetele se bâlbâia.

Numai că mama Helenei părea să aibă o problemă cu scuzele.

Nu există îndurare printre oameni. Nu intră în responsabilitatea noastră.

Vă rog să mă scuzați, aleasă doamnă. Poate că aveți dreptate și n-am făcut altceva decât să bat câmpii. Să ștergem totul cu buretele, stimată doamnă Würsich. Nu merită să mai vorbim despre asta.

Să bateți câmpii? Vă rog să mă ascultați, Grumbach, puteți să bateți câmpii cât vreți. Numai să vă scutiți semenii de unul ca dumneata și de toate prostiile astea! Adevărata îndurare să o căutați în fața lui Dumnezeu, domnul meu. Ultimele cuvinte ale mamei fură rostite clar și cu severitate.

Dacă Grumbach ar fi om deștept, se gândea Helene, ar pleca imediat și, cel mai bine, fără să mai spună nimic. Dar se vedea că nu-i stătea în fire să-l lase pe altul să aibă ultimul cuvânt.

Chiar aș vrea să vă rog, a început Grumbach.

Poemele grațioasei! Și Helene a auzit din nou râsul mamei, a cărui adâncime un oaspete ca acesta nu putea s-o bănuiască sau s-o măsoare niciodată, ceea ce nu era rău.

Mama i-a întins oaspetelui restul de țigară.

Iar acum, domnul meu, duceți asta cu dumneavoastră până afară. Vreți să mă rugați? Să cerșiți, să umblați din casă în casă și să cântați, știți dumneavoastră… Mă scuzați.

De sus, din întunericul ce o proteja, Helene îl văzu pe oaspete dând aprobator din cap. Acesta luase țigara aprinsă, care-i ardea între degete. Chiar și după ce mama dispăruse tușind în odaie și închisese ușa în urma ei, oaspetele continuă s-o aprobe din cap. Coborî cu atenție scara abruptă, ținând cu o mână bastonul și țigara aprinsă. Continuă s-o aprobe din cap și când ajunse jos, la ușa de la intrare, și puse piciorul pe Tuchmacherstraße. Ușa se închise în urma lui.

Helene s-a ridicat în picioare, voia să deschidă ușa de la camera tatălui ei. A început să zgâlțâie de clanță.

Lasă-mă să intru, sunt eu.

Mai întâi nu a răzbătut niciun zgomot din spatele ușii, apoi Helene a auzit pașii ușori ai Marthei.

De ce n-ai deschis?

N-am vrut să o audă.

De ce?

A uitat-o. N-ai văzut că în ultimele săptămâni n-a mai întrebat de ea? N-aș fi în stare să-i spun că locuiește cu un etaj mai jos și că pur și simplu nu vrea să-l vadă.

Martha a luat-o pe Helene de mână și a tras-o lângă patul tatălui lor.

Pare atât de destins, a remarcat Helene.

Martha tăcea.

Nu crezi că arată mai destins?

Martha nu i-a răspuns și Helene s-a gândit că tata trebuie să fie tare bucuros că are o fată care, ca

o asistentă grijulie, nu-i îngrijea zilnic doar ciotul inflamat de la piciorul pierdut, ci îi făcea și injecții de calmare a durerilor, străduindu-se în fiecare zi să alunge din gândurile lui și ale ei teama de vreun tifos adus din război. Tata nu mai putea păstra lichidele în el, dar pentru asta existau niște explicații, pe care Martha le-a cerut în grabă, în vreme ce Helene citea manuale de medicină, chipurile ca să se pregătească pentru meseria de asistentă medicală, în realitate însă, ca să nu uite în întregime de dorința ei de a studia.

Helene s-a așezat pe scaun și, în timp ce Martha se pregătea să-i spele tatălui piciorul gălbejit, a pus mâna pe prima carte din teancul de lângă ea. Își ridica privirea doar din când în când. În cele din urmă spuse că trebuie luat în calcul faptul că temperatura în creștere ar putea semnala o formă de tifos, care evoluează treptat.

Martha n-a spus nimic. Observase și ea că starea tatălui se înrăutățise simțitor de la întoarcerea lui acasă. Însă i-a răspuns: Nu înțelegi nimic din ce scrie acolo.

În ultimele săptămâni, Martha îi arătase Helenei toate trucurile sale. Aveau grijă cu rândul de trupul tatălui. Iar tatăl lor stătea acolo întins, fără să se apere, după cum i se părea Helenei. N-avea de ales, trebuia să suporte mâinile fiicelor lui umblându-i pe tot corpul. Nu erau mângâieri afectuoase, fetele apăsau, de parcă voiau să afle ceva care să le fie de ajutor. Martha i-a explicat Helenei unde se află fiecare organ în parte, deși Helene le știa de mult pe toate. Martha vedea splina umflându-se de la o zi la alta, nu știa ce înseamnă asta.

De câtva timp Martha nu mai mergea dimineața la spital. Rămânea acasă, ca să-și supravegheze tatăl și să-i ușureze chinul. Helene observase că, pe zi ce trecea, Martha se scărpina din ce în ce mai des. După fiecare vizită la patul tatălui, Martha se

scărpina puternic pe mâini, până sus, la coate, iar cu peria de păr se freca pe spate fără rușine.

La început ezitase s-o roage pe Helene, însă mai târziu devenise o regulă ca sora mai mică să ducă bazinetele pline de lichide din cameră, să le clătească cu apă fiartă și să curăță termometrul. Helene se spăla pe mâini până la coate, își freca degetele, palmele și podul palmelor cu periuța de unghii. Nu trebuia să simtă mâncărimea, n-avea voie s-o mănânce. Apă rece pe încheieturile mâinilor, săpun, mult săpun. Trebuia să facă spumă. N-avea nicio mâncărime, trebuia doar să se spele.

Conștiincioasă, Helene a trecut în tabel datele termometrului. Martha o urmărea.

Știi ce înseamnă când se umflă splina? a întrebat Helene. Martha nu s-a uitat la ea. Helene voia s-o ajute pe Martha, voia cel puțin să verifice pulsul tatălui, însă Martha a împins-o de lângă pat și de lângă bolnav.

Într-o seară, Helene a urcat treptele, adulmecând un miros dulceag. Mirosul de putred aproape că i-a tăiat răsuflarea. A deschis fereastra, prin care a pătruns o mireasmă de frunziș umed. O zi răcoroasă de octombrie se apropia de sfârșit. Vântul adia printre ulmi și ochiul tatălui nu voia să se mai deschidă, acesta respira pe gura larg deschisă.

Nu fără ea. Martha stătea în picioare lângă Helene, o prinsese de mână; îi strângea mâna surorii mai mici, cât să le doară pe amândouă, și repeta: Nu fără ea.

Martha a părăsit încăperea. Avea s-o aducă la el, chiar de-ar fi fost nevoie de forță; voia să spargă ușa de la odaia mamei.

După cele întâmplate în ultimele zile, acesta era singurul moment în care rămăsese singură cu tatăl ei. Helene respira cu greutate. S-a apropiat de patul lui. Mâna lui era greoaie, pielea era aspră. Când îi prindea pielea gălbejită cu două degete, aceasta nu

se mai întindea la loc. Helene nu s-a mirat când a văzut în lumina lămpii, prin deschizătura cămășii de noapte, erupția roșie de vase de pe piept. Mâna tatălui ei era caldă, plăcut de caldă, febra crescuse de la o zi la alta cu câteva zecimi de grad și ajunsese la patruzeci.

Jos se auzeau bătăi în ușă și strigăte furioase. Nimeni n-are voie s-o deranjeze pe mama! Helene a schimbat cearșaful cu care tata se acoperise în ultimele zile de arșiță interioară. Fără să vrea, privirea i-a căzut peste restul de picior plin de puroi, mirosul lui dulce atrăsese viermișorii. N-a rezistat să se uite prea mult, i se părea că rana e vie și că moartea se îndrepta cu ardoare către ea. Când i-a descoperit sexul, Helene a înghițit în sec – i s-a părut mic și aproape uscat, de parcă ar fi fost secătuit și ar fi nimerit absolut întâmplător în acel loc. Instrumentul zămislirii ei. Helene a pus mâna pe fruntea tatălui, s-a aplecat deasupra lui.

N-a șoptit cuvintele „vă iubesc”. Doar buzele ei luaseră forma acestora, în timp ce îl săruta pe frunte.

Un cerc de promoroacă, mic, mic. Porumbița mea. Nu mai înghețăm, bolborosea tatăl. Nu mai vorbise de săptămâni. Helene aproape că nu i-a mai recunoscut vocea, deși era imposibil să nu fie a lui. A rămas lângă el, ținându-și buzele lipite de fruntea lui. Deodată își simți capul atât de greu, încât vru să-și lipească fața de cea a tatălui ei. Știa că el îi spunea dintotdeauna mamei „porumbiță”.

Corpul nu e decât un înveliș înșelător, șoptea tata. Deloc, nu se vede. În cuib e cald, porumbițo, vino la mine, nimeni nu ne vede, nimeni nu ne sperie. Tata și-a acoperit urechile cu mâinile. Rămâneți aici, cuvintele mele, nu fugiți! Vine porumbița, vine porumbița mea.

Helenei i s-a făcut pentru o clipă rușine, căci auzise niște vorbe alese pentru mama ei sau cel puțin îndreptate către mama ei, pe care avea să le păstreze pentru ea însăși.

Abia când a început tremuratul, Helene s-a ridicat și l-a mângâiat pe tatăl ei pe cap. De mână i s-au lipit nenumărate fire din părul lui lung. Erau atât de multe fire care i se lipeau de mână! Uimită, Helene se întreba cum e posibil ca tatăl ei să mai aibă păr pe cap. Ceea ce debutase ca un tremurat se înteți se, trupul tatălui se zdruncina de-a binelea, saliva îi curgea din colțurile gurii. Helene aștepta să se învinețească, așa cum se mai întâmplase o dată, cu câteva zile în urmă. I-a spus: Eu sunt, Helene.

Numai că, deși tremura, cuvintele lui sunau neobișnuit de clar: Surâs dulce, tu. Noi doi, împreună. Doar grenadele apar și ne trădează, căci sunt atât de puternice, iar noi suntem atât de slabi. Prea slabi. Împroașcă, ai grijă!

Helene s-a dat cu un pas înapoi, ca să n-o nimerească pumnul tatălui, care se zbătea.

Tată, vrei să bei ceva?

Un picior, un picior, prins în dans uşor. Tata râdea și, odată cu râsul, se potolea și tremuratul. Valuri care se desprind de la locul lor. Helene nu era sigură dacă el vorbea despre piciorul pierdut.

Ceva de băut?

Brusc, mâna tatălui o prinse pe Helene neașteptat de puternic, o ținea strâns de încheieturi.

Helene s-a speriat, s-a întors, dar Martha nu se vedea pe nicăieri. Doar niște zgomote înfundate la etajul inferior erau dovada că Mariechen și Martha reușiseră să intre în cameră. Helene s-a desprins din mâinile tatălui, care păru să fi adormit, un moment mai târziu. A luat cana cu apă de pe noptieră și a turnat puțin din ea în sticluța pe care Martha o folosise în ultimele zile ca să-i dea să bea tatălui lor.

Cum i-a apropiat sticluța de buze, bolnavul a și început să vorbească prin somn: Muieri băute, în gură la mine.

Nu putea să mai bea, să mai primească apa. Helene umezi buzele tatălui ei cu degetele.

A luat seringa, a scos acul și i-a picurat apa în gură.

Apoi i-a pus din nou acul și a tras morfina până la ultima linie, a ridicat seringa și a dat tot aerul afară. Fiindcă brațele tatălui ei erau înțepate peste tot, a vrut să-i facă injecția în gât. Acolo se formase deja un abces, însă, imediat lângă el, Helene descoperi un loc bun pentru încă o înțepătură. Apăsă ușor.

Se pare că apoi adormise epuizată lângă patul tatălui. Căci se întunecase de-a binelea când și-a ridicat capul și a auzit blestemele cu care se apropia mama. Cu siguranță aceasta era împinsă cu forța pe scări, ca să urce. Se auzea și vocea Marthei, tare și înflăcărată: Să te uiți la el, mamă!

S-a deschis ușa, mama se apăra, nu voia să calce pragul camerei.

Nu vreau, repeta mama iar și iar, nu vreau. Se zbătea. Dar Martha și Mariechen nu i-au dat atenție, au împins-o înăuntru pe ușă și au îmbrâncit-o cu toată forța, deși ea se ținea strâns de amândouă, până la patul tatălui.

O clipă s-a făcut liniște. Mama și-a adunat puterile. Și-a descoperit soțul, pe care nu-l mai văzuse de șase ani. A închis ochii.

Ce ți-a făcut, mamă? Martha a rupt tăcerea, nu-și mai putea ține în frâu indignarea. Pentru prima dată în viață, Helene a auzit-o pe Mariechen vorbind în limba ei, care suna ca un cântecel tărăgănat și care nu-i era necunoscut, îl mai auzise la piață. Mariechen și-a împreunat mâinile, cu siguranță spunea o rugăciune. Fără să țină seama de nimic, mama înaintă, pipăind cu mâinile patul, asemenea unui cățel orb, a unui pui care nu știe drumul, dar îl acceptă. A prins în mâini cearșaful și s-a aplecat deasupra bolnavului. Când acesta a deschis ochiul sănătos, ea a șoptit cu o duioșie care a îngrozit-o pe Helene: Hai, spune, mai trăiești?

Și-a lipit capul de pieptul tatălui, iar Helene era sigură că o să înceapă să plângă. Însă ea a rămas

calmă, nemișcată.

Porumbița mea, a rostit tata, adunându-și cu greu cuvintele. Eu nu ți-am dat în casa mea o cameră ca tu să te închizi în ea.

Mama s-a tras înapoi.

Ba da, a spus ea încet. Toate lucrurile din odaia mea, munții și văile pe care le formează, doar acolo mă simt acasă. Nicăieri altundeva. Așa sunt eu. Cine să aprecieze cu câtă grijă sunt croite cărările mele? Luminișuri. Odată, fetele tale au vrut să arunce ziarul de știri din Bautzen, să facă ordine, după cum spun ele. Au rupt bucata de șifon de deasupra, de parcă ea nu acoperea ceva, și au împrăștiat edițiile din decembrie anul trecut, încât a trebuit să muncesc zile întregi ca să le adun din nou într-un singur teanc. Din punct de vedere tematic. Pe verticală sau orizontală, în concordanță cu tema lor, subiect, obiect și conținut, să le pun în ordine și nu după data apariției lor. Eu sunt un animal de noapte. La mine e întuneric, dar niciodată destul de întuneric.

Helene i-a aruncat o privire Marthei pe deasupra patului și a capetelor părinților. Aceștia erau atât de ocupați unul cu celălalt, încât Helene se simțea ca la teatru. Poate și Martha gândea la fel. Mama are un suflet orb, așa i-a spus odată Martha, când Helene și-a întrebat sora ce are mama ei. Nu mai percepe oamenii, ci doar obiectele, de aceea adună oale vechi, cârpe găurite și sâmburi obișnuiți, de la fructe. Nu aveai cum să știi la ce puteau folosi unele sau altele într-o bună zi. Nu demult cususe un sâmbure de piersică drept nasture la pelerina ei de lână. Într-o rădăcină de arbore îndoită, mama a văzut un cap de cal și i-a împletit la spate, în loc de coadă, părul pe care nu cu mult timp în urmă i-l tăiase uneia din fete. Prin gaura unei oale emailate, pe care stătea scris cu litere mari „săpun”, a trecut un fir de lână, de care a înnodat diverși nasturi și niște pietricele adunate în ultimii ani. A atârnat oala de săpun deasupra ușii, ca pe un clopot care s-

o anunțe și pe întuneric dacă intră cineva în odaie. Helene și-a amintit de o plimbare de acum câțiva ani – poate ultimul lucru întreprins în comun, înainte de plecarea tatălui la război. A fost o plimbare pe care mama, cu mare greutate și în urma nenumăratelor rugăminți ale soțului, a făcut-o împreună cu familia. Atunci ea s-a aplecat brusc, a ridicat de jos o bucată de fier sărită de la o mașină și a exclamat fericită: Evrica! Recunoscuse pământul din care se născuse fierul și focul care-i dăduse formă. Faptul că l-a cules, l-a ridicat în aer și l-a luat cu ea acasă, unde i-a atribuit un nou rol, de încălțător, însemna că mama a văzut sufletul obiectului. I-a dat viață, l-a însuflețit într-o anumită măsură. Mama-Dumnezeu. Fiecare lucru trebuia să-și dobândească rostul doar prin intermediul ei. Evrica. Helene meditase deseori la semnificația acestui cuvânt. Așa cum era ea, cu sufletul orbit, cum spunea Martha, de nu mai voia să vadă pe nimeni, mama n-o recunoștea nici pe fiica ei mai mică; ea îi suporta doar pe unii oameni, pe care îi întâlnise înainte de moartea celor patru băieți.

Helene își privi mama, care tocmai spunea că e un animal de noapte. Care își declara grija față de cărările, luminișurile și existența ei, și care apărea în toate aceste mărturisiri ca o actriță desăvârșită. Răul îi devenise a doua natură: era efectul pe care-l căuta. Helene se putea înșela. Răutatea era poate singura ei posibilitate de apărare, iar cuvântul rostit cu ură – singura armă în victoria asupra a ceea ce odată îi unise pe amândoi, ca bărbat și femeie. Era ceva la ființa aceasta care i se părea Helenei atât de infinit de fals, atât de necruțător de egoist, atât de lipsit de cea mai mică urmă de dragoste și de dorință de a-i arunca o simplă privire tatălui ei, încât nu simțea față de mama ei decât ură.

Tatăl își mișca buzele, se lupta cu un maxilar care nu mai voia să-l asculte. Pentru ca într-un

târziu să poată rosti deslușit: Voiam să te văd, porumbița mea. Pentru tine sunt aici.

Nu trebuia să pleci.

Nici urmă de milă în vocea mamei, toată mila încremenise, transformându-se în certitudine. Fetele tale au vrut să-mi arunce cărțile, însă eu am păstrat câteva vorbe pentru tine, de la iubitul meu, care m-a alinat, cât ai fost tu plecat.

Mă bucur că ai avut alinare. Tata vorbea cu glas scăzut, fără vreo urmă de ironie.

Numele lui e Machiavelli, îți amintești de el, nu? Ascultă, prima regulă pentru fiecare ființă spune: *Păstrează-te! Trăiește! – Să adunați cucută și să vă prefaceți că recoltați lanuri întregi de grâu!*

Îmi lipsește un picior, uite, de-acum nu mai plec. Tata s-a chinuit să scoată un zâmbet, unul binevoitor. Unul plin de înțelegere, de smerenie. Unul cu care odinioară putea să tempereze orice divergență dintre ei.

Aici nu l-ai fi pierdut niciodată, aici, cu mine.

Tata tăcea. Helene simțea o dorință imensă de a-i lua apărarea, voia să spună ceva care să-i îndreptățească plecarea de acum șase ani, dar nu-i veni nimic în minte. De aceea spuse: Mamă, a plecat în război pentru noi toți, pentru noi toți și-a pierdut piciorul.

Nu, a dat mama din cap. Nu și pentru mine.

S-a ridicat în picioare.

S-a dat la o parte din ușă, s-a întors încă o dată și, fără să se uite la Helene, i-a spus: Iar tu, copile, nu te mai amesteca! De unde știi tu ce-i între mine și el?

Martha și-a urmat mama pe hol, ea nu s-a speriat, nu s-a lăsat impresionată.

Numai că această mamă cu suflet orb, de la care Helene nu primea decât comenzi și de la care afla numai despre lucruri ce despărțeau șinele de lume, întoarsă la patul soțului ei muribund, știindu-și

fetele în spatele ei, rosti următoarele cuvinte: Eu nu mor acum întâia oară.

Helene a prins-o de mână pe Martha, îi venea să râdă. Atât de des își auzise mama rostind această propoziție; de cele mai multe ori, aceasta introducea și cerințe referitoare la mai multă hărnicie în casă, mai mult respect, sau era vorba doar de un mesaj, o simplă explicație, ale căror intenții nu erau ușor de descifrat și la scopul cărora fetele stăteau să mediteze ore în șir. Însă aici, la patul de moarte al soțului ei era clar că pentru mama lor doar emoțiile proprii și batjocorirea unui sentiment atotputernic puternic mai aveau valoare.

Martha și-a desprins mâna din cea a Helenei. A prins-o de umăr pe mama ei. Nu vezi că el e cel care moare? Tata moare. Nu tu, aici nu e vorba de moartea ta, înțelege odată!

Nu? Mama o privi mirată pe Martha.

Nu. Martha a clătinat din cap, de parcă trebuia să-și convingă mama.

Privirea nedumerită a mamei s-a oprit brusc asupra Helenei. Pe fața ei a apărut un zâmbet, de parcă tocmai întâlnea pe cineva pe care nu-l mai văzuse de mult. Vino, fetița mea. Asta i-a spus.

Helene n-a îndrăznit să facă nicio mișcare, nu voia să se apropie cu niciun centimetru de mama ei, cu niciun pas, oricât de mic. Ar fi preferat să plece din cameră. Nu se ferea de reacția amenințătoare ce putea să apară dintr-o clipă în alta, ci de simpla atingere a mamei – o atingere ce i se părea că ar fi putut-o contamina. Helene simți din nou cum o cuprinde groaza că într-o bună zi ar putea orbi ca mama ei. Zâmbetul blând al mamei îi îngheță pe față. Helene avea un coșmar ce o chinuia de ani de zile: cei doi zei, care semănau cu Apollo, din gravura de deasupra raftului cu hârtie din magazinul tipografiei, se certau cu privire la unicitatea existenței lor, fiecare strigând cât îl ținea gura: Eu, eu! Și în același timp strigau: Eu sunt Domnul, Dumnezeul tău! Și în jurul Helenei se

făcea întuneric. Atât de întuneric, încât nu putea să mai vadă nimic. În vis, înainta orbecăind, simțea deodată ceva alunecos, melci, ceva fierbinte, foc, și în final neantul, în care se prăbușea. Înainte să se ridice, se trezea de fiecare dată, inima îi bătea să-i spargă pieptul, își cufunda nasul în spinarea Marthei, care respira normal, și, pe când cămașa de noapte i se lipea rece și umedă de spate, se ruga la Dumnezeu să o elibereze de coșmar. Fără îndoială că Dumnezeu era supărat. Coșmarul se repeta. Poate se simțea jignit. Helene știa de ce, pentru că el credea că Helene îi făcuse un chip, era chipul falnicului Apollo, și nu era numai atât, ea îl vedea dublu, îi vedea fratele, iar în timp ce se ruga la unul, îi întorcea spatele celuilalt – astfel că, până la urmă, rugăciunea ei nu-i lăsa altă opțiune lui Dumnezeu decât să fie supărat.

În clipa următoare, în timp ce stătea acolo încremenită, când s-a înțeles foarte clar că nu voia și nu putea să răspundă la chemarea mamei, ea și-a amintit cum vorbise mama acum câțiva ani, pe muntele Protschenberg, despre Dumnezeul ei și despre cel al tatălui, ca și cum credința celor doi se afla în competiție. Helene vedea în faptul că mama ei îi numea pe oameni viermi de pământ o expresie a urii, pe care aceasta voise să i-o transmită și ei mai demult și care își arăta roadele în melcii fără cochilie din visele Helenei, în neantul în care se prăbușea, ce semăna cu poala mamei.

Helene voia să se spele, să-și spele mâinile până la coate, gâtul, părul. Totul trebuia spălat. Tot felul de gânduri i se învârteau în minte. S-a întors și a coborât treptele împiedicându-se. O auzi pe Mariechen strigând după ea, o auzi pe Martha strigând-o pe nume, însă nu mai avea putere să gândească și nu se putea opri, trebuia să fugă. A deschis ușa și a fugit în sus, pe Tuchmacherstraße, a trecut prin Lauengraben și a ajuns la Kronprinzenbrücke. Aici s-a strecurat prin întuneric, în vârful picioarelor, de-a lungul pantei

care cobora în grădină, până la Spree, ținându-se cu mâinile uneori de fundația podului, alteori de tufișuri și de copaci. A alergat în josul străzii, de-a lungul gardului din leaturi, pe lângă restaurantul Zur Hopfenblüte[2], unde era multă lume și răsuna muzica de dans, tare, oamenii voiau să uite în sfârșit de război, de tăcerea adusă de acesta și de înfrângere; abia când ajunse jos, la baraj, și auzi în întuneric doar gâlgâitul și susurul apei râului, se opri. S-a ghemuit, a băgat mâinile în apa rece ca gheața. Ceața plutea deasupra albiei și Helene își asculta respirația, care, treptat, se liniștea.

Mai târziu, când muzica din restaurant a amuțit și când hainele de pe ea s-au făcut ude și reci din cauza nopții și a râului, Helene s-a întors acasă. S-a furișat în vârful picioarelor până sus, în camera întunecată, a căutat-o cu mâna pe Martha și s-a strecurat lângă ea, sub pătură. Martha și-a trecut un braț și un picior peste ea, un picior greu, lung, sub care Helene se simțea în siguranță.

*

Helene stătea la fereastră și zgâria cu unghia frunzele florilor de gheață. Un strat subțire de gheață, neted încă, pojghița albă. O grămăjoară de cristale mărunte. Tata e mort. Martha i-a dat vestea de dimineață. Helene căuta acum o semnificație pentru fiecare cuvânt. Oare „e” și „mort”, „a fi” și „a avea” nu erau opuse ca sens? El nu mai avea viață și nici nu mai era nimeni să afirme că ceva îi aparține. Păi cum să-i aparțină, așa, o viață? Se gândea de ce n-o fi trezit-o Martha astă-noapte, ca să-l țină și ea de mână pe tata. Martha fusese singură cu el.

Cum s-a întâmplat?

Ce?

Cum a murit?

Doar l-ai văzut și tu, îngeraș.

Dar ultima suflare, ce-a fost după aceea?

Nimic. Martha se uita la Helene cu ochi mari, cu ochii ei care nu clipeau și voiau să spună că nu pot minți. Helene știa că Martha n-o să-i mai spună nimic, chiar să mai știe ceva. Va ține totul pentru ea. După aceea n-a mai fost, deci, nimic. Helene respira deasupra florilor de gheață, atingea cu buzele zimții lor ascuțiți. Buzele i se lipeau de gheață și o ardeau. Se desprinse pielea, pielea fină de pe buze. Martha i-o fi împreunat mâinile, o fi tras cearșaful peste chipul lui și o fi întors patul către geam, ca sufletul lui să-l poată privi în față pe Dumnezeu. Carnea buzelor era aspră.

Helene ar fi vrut să o trezească. Poate că nici n-ar fi murit dacă l-ar fi ținut ea de mână. Sau cel puțin n-ar fi murit așa, așa de simplu, pur și simplu așa, fără ea.

În toate camerele din casă ardeau lumânări, ziua întârzia să se arate. Norii zăceau grei deasupra acoperișurilor, atârnau printre ziduri, noaptea încă se legăna printre nori.

Așteptăm preotul, a spus Martha și s-a așezat pe scări.

Așteaptă-l tu, eu mă duc sus să citesc, i-a răspuns Helene. A urcat scările, dar n-a intrat în cameră, unde o așteptau prietenii ei, Werther și Marchiza, al cărei leșin i se părea Helenei în continuare incredibil și neobișnuit, ci a urcat mai sus. Acolo se lăsase frigul peste noapte. Dimineața nu mai aprinsese nimeni focul în sobă. A pășit spre pat, i-a văzut nasul sub cearșaf. Era curioasă cum arăta. Dar nicio imagine nu i-a apărut în fața ochilor. Însăși amintirea felului în care arăta în timpul vieții dispăruse; ieri încercase să-i toarne puțină apă în gură, deși el nu mai deschidea gura, nici măcar un pic, însă nu-și mai amintea cum arătase nici ieri. Perna era plină de fire de păr, părul lui lung, cenușiu și gălbui la capete, de asta își amintea. A smuls toate firele de păr de pe pernă și le-a păstrat multă vreme în palmă, căci nu știa ce să facă cu ele. Să arunce părul tatălui ei mort? Da.

A dus părul în toaleta din curte și a vrut să-i dea drumul în groapa înghețată. Dar părul pur și simplu nu cădea din mână. Nu voia să se desprindă de palma ei. Și aici a trebuit să-l smulgă din palmă, fir cu fir. Și tot nu cădea, ci plutea în aer, atât de încet, încât pe Helene o cuprinse greața și refuză să mai privească. Atât și-a amintit Helene, de părul lui, ieri, dar nu și de înfățișarea lui. Cearșaful era alb și nimic mai mult. Helene l-a ridicat, mai întâi puțin, apoi în întregime, și-a privit tatăl. Pielea de deasupra orbitei lucea, era perfect netedă. În jurul capului era legat cu un bandaj, care trebuia să-i țină maxilarul închis înainte de a se instala rigiditatea cadaverică. Helene era surprinsă că pielea lui mai răspândea lumină, că fața lui încă strălucea. Cu podul palmei i-a atins obrazul. Ceea ce devenise nimic se răcise, dar nu mult.

Helene a tras cearșaful peste el și a părăsit camera în vârful picioarelor, nu voia să-i audă pașii mama, de jos, nu trebuia să audă că a fost la el. Helene a coborât din nou treptele și s-a oprit în fața ferestrei. A inspirat adânc și a suflat peste florile de gheață, formând un ochi. Prin ochiul acesta, Helene l-a putut vedea pe preot, coborând cu pași grăbiți dinspre Kornmarkt, mergând pe lângă zidurile pline de funingine ale caselor, traversând pe partea cealaltă a străzii și îndreptându-se către casa lor. S-a oprit. Căuta ceva în paltonul lui lung, a scos un șervețel, și-a suflat nasul în el. Apoi a sunat la ușă.

Martha i-a oferit preotului un ceai. Vorbeau încet, Helene aproape că nu înțelegea ce spun. Din nou s-a auzit soneria și Mariechen le-a deschis ușa celor șase domni îmbrăcați în negru, într-unul din ei Helene l-a recunoscut pe primarul Koban, care nu trecuse până atunci pe la patul bolnavului, într-altul pe Grumbach, care se jena să-și ridice privirea, ca să n-o întâlnească pe a ei. În fața ușii aștepta o trăsură cu doi cai. Caii erau acoperiți cu pături, să nu le fie frig. Fornăiau, iar respirația lor

semăna cu aburul de la o locomotivă mică. Cei șase domni au urcat cu sicriul și după puțin timp au coborât din nou treptele.

Trebuie să mergem, așteaptă lumea la cimitir și o să înghețe de frig, biserica a pierdut în timpul războiului nu doar clopotele, ci și soba, a spus preotul. Apoi a întrebat: Scumpa dumneavoastră mamă e gata?

Abia acum l-a auzit și Helene.

Nu, a spus Martha. Ea nu vine.

Nu…? Preotul s-a uitat nedumerit la Martha, apoi la Helene, și în cele din urmă la Mariechen. Aceasta își lăsă privirea în jos.

Nu, a spus Helene, nu vrea.

Spune că-i obosită, a explicat Martha, iar vocea ei era neobișnuit de slabă.

Obosită? Preotul a rămas cu gura căscată. Helenei îi plăcea cum pronunța el consoana T, atât de moale. Nu era de prin partea locului, venea din Renania și luase în primire parohia cu doi ani în urmă. Helenei îi plăceau predicile lui, în limba lui avea impresia că află câte ceva despre lumea aceea mare, ceva ce depășea cu mult lumea lui Dumnezeu, despre care vorbea el.

Martha a luat hotărâtă paltonul. Preotul a rămas pe scaun. Dar e ultimul drum, a început el și a amuțit. D moale, M tare. Dar cine să-l mai asculte?

Să mergem și s-o lăsăm în voia ei, i s-a adresat Martha cu severitate preotului.

Nu, se tot bâlbâia preotul. Doar nu… fără ea, fără soția lui, fără scumpa dumneavoastră mamă, nu putem merge. O să vorbesc eu cu ea. Îmi permiteți? Preotul s-a ridicat în picioare. Credea că Martha o să-l conducă la stăpâna casei. Dar Martha i-a blocat drumul.

N-are rost, vă rog să mă credeți. Martha își aranja deja părul de plecare.

Vă rog! Preotul nu se lăsa. Dădea semne clare că n-o să cedeze.

Cum vreți. Doar dumneavoastră spuneți că așteaptă lumea la cimitir.

Martha i-a făcut un semn lui Mariechen să-l conducă pe preot până sus, în odaia mamei.

Vine și Leontine? Helene și-a îmbrăcat paltonul și a observat că Martha s-a înroșit la față.

Fetele au auzit zornăitul nasturilor și al pietricelelor din clopoțelul de la intrarea în camera mamei. Apoi s-a făcut neobișnuit de liniște, niciun țipăt, nicio bubuitură. Roșeața Marthei se transformă în pete care-i coborâră până pe gât, părea nefericită.

Ce e? V-ați certat?

Ce-ți veni? Martha era revoltată. A adăugat încet: Leontine nu poate veni.

Preotul și Mariechen au coborât treptele. Mariechen s-a îmbrăcat cu paltonul și a deschis ușa.

N-a vrut, nu-i așa? Helene l-a privit întrebător pe preot.

Nu putem să o obligăm. Fiecare trebuie să-și găsească drumul către Dumnezeu.

Dar nu și ea. Nu știați că e evreică?

Într-o zi vor sta și evreii în fața lui Dumnezeu. Preotul își cântărea cuvintele, vorbind cu severitate și totodată cu o bunătate imposibil de ignorat, cu R și D moale, Z tare; degaja o anumită certitudine, o certitudine izvorâtă din credință, care a trezit în Helene un respect profund.

Martha rezervase pentru praznic o masă în pivnița primăriei. Niciunul dintre domnii îmbrăcați în negru n-a scos un cuvânt. Tăceau și beau. Mariechen suspina ușor. În timp ce preotul recita încontinuu din Cartea lui Iov, Helene voia să-și astupe urechile, deși vocea lui era plăcută. Helene și-a întins piciorul după Martha pe sub masă, i-a atins ușor pulpa, însă Martha n-a reacționat.

Uitați-vă și dumneavoastră, domnișoară Martha, Dumnezeu îi ia pe cei care îi sunt mai dragi lângă el. Și le oferă bucurie și iubire tuturor celor care

pornesc pe un nou drum. Să luăm ca exemplu comunitatea noastră. Nu-i așa că domnișoara Leontine e o prietenă bună de-a dumneavoastră? Vedeți, logodna ei reprezintă un început de drum, leagănul pruncilor și al norocului ei. Dinspre catedrală răsuna acordul bine-cunoscut în la major, dangătul clopotelor părea să-i dea dreptate preotului.

Logodnă? Helene a rămas surprinsă. Să-i fi acoperit oare sunetul clopotelor întrebarea?

Martha a început să plângă, nu se mai putea opri din suspinat.

Domnișoara Leontine se căsătorește la Berlin, a zâmbit Mariechen printre domni, cu oarecare mândrie sau poate doar cu bucurie, ștergându-și lacrimile și mângâind-o pe braț pe Helene. Probabil că respira ușurată că tânăra, care se dădea atât de greu la măritat, își găsise până la urmă un bărbat. Era clar că Helene era singura de la masă care nu știa nimic despre logodna Leontinei.

Tu știai? Helene s-a aplecat în față, în speranța că Martha se va uita la ea. Dar Martha nu se uita la nimeni, dădu ușor din cap în semn de confirmare.

Deși gândul nu vă stă la asta acum, domnișoară Martha, și pe dumneavoastră o să vă răsplătească Tatăl. O să vă căsătoriți și o să faceți copii. Viața, buna mea copilă, ne rezervă atât de multe!

Atât de multe? Martha și-a suflat nasul. Dumneavoastră îl înțelegeți pe Dumnezeu, înțelegeți de ce ne lasă să suferim?

Preotul zâmbi blând, de parcă ar fi așteptat întrebarea Marthei. Moartea tatălui dumneavoastră e ca o probă. Dumnezeu vă vrea binele, Martha, știți asta. Nu-i vorba să înțelegeți, buna mea copilă, totul e să îndurați. Când preotul și-a întins mâna peste masă, ca s-o consoleze pe Martha, aceasta a sărit în picioare.

Vă rog să mă scuzați. Trebuie să văd ce face mama. Martha s-a repezit pe scări în sus și a părăsit pivnița. Helene n-a avut de ales, trebuia să

rămână la masă, deși bănuia că Martha nu făcuse altceva decât să găsească o scuză ca să poată pleca.

Și-a iubit tatăl foarte mult, a spus aprobator Grumbach, care lua pentru prima dată cuvântul în această rundă. Ceilalți bărbați au încuviințat din cap, și în atmosfera de aprobare generală, el a adăugat furios: Chiar prea mult.

Iubirea dumnezeiască este mare. Nicio fată nu-și iubește tatăl prea mult. Ea poate învăța de la Dumnezeu ce sunt iubirea și dăruirea. Martha va trece de această probă, cu siguranță. Preotul credea în cuvintele sale și le cunoștea efectul. Bărbații îl aprobau din cap.

Amândouă fetele l-au iubit, amândouă. Mariechen nu contenea să mângâie brațul Helenei.

Când s-a terminat praznicul, Helene a trimis-o pe Mariechen la prietenele ei ca să facă rost de ață pentru dantele noi; de fapt, ea voia să se întoarcă pe Tuchmacherstraße singură. În casă era liniște. Helene a bătut la ușa mamei, o dată, de două ori. Pentru că de partea cealaltă nu se auzea niciun răspuns, a deschis ușa.

Martha a trecut pe aici?

Mama stătea întinsă în pat, cu ochii deschiși, o fixa cu privirea pe Helene. Tot timpul vă căutați una pe cealaltă. Nu aveți altceva mai bun de făcut?

L-am îngropat pe tata.

Mama a tăcut, iar Helene a repetat cuvintele:

L-am îngropat pe tata.

Aha.

Helene aștepta, credea că mama o să mai spună un cuvânt sau chiar o propoziție întreagă.

Ce e? De ce-ai rămas proptită în ușă? Martha nu-i aici, nu vezi?

Helene a coborât treptele. A ieșit pe ușa din spate. Bruma încă acoperea copacii negri și frunzișul. Se părea că ziua nu mai avea putere să apară, era mereu dimineață, dimineață de noiembrie, după-amiază devreme. Helene a intrat

în grădină, a păşit cu greu spre toaletă, frunzişul se sfărâma sub picioarele ei. Uşa era blocată.

Eşti acolo? Helene a bătut nehotărâtă la uşă. Din interior s-a auzit un foşnet şi, în cele din urmă, Martha i-a deschis.

Nu-i nimic. Martha şi-a dat la o parte părul de pe faţă, care dintr-odată începuse să-i radieze.

Nu? Helene remarcase ochii sticloşi ai Marthei şi nu voia să fie mînţită.

Nu, totul e în ordine! Martha a tras adânc aer în piept, întinzându-şi braţele. Helene a cuprins-o pe Martha de şolduri. Nu aşa de pătimaş, micuţa mea! a râs aceasta. Nu uita că suntem afară, oricine poate să ne vadă!

Eşti îngrozitoare, Martha. Helene zâmbi, îi era ruşine, nu se gândise decât la consolare. Voia să o consoleze pe Martha, şi, deşi voia să afle totul referitor la Leontine şi Martha, îşi puse în gând să nu întrebe nimic.

Mergem sus? Martha a privit-o pofticioasă pe Helene.

Helene nu putea spune nu, dar i-a răspuns: Voiam doar să te consolez.

Da, consolează-mă! Din nou Martha inspira şi expira adânc şi zgomotos. Pe sub paltonul gros era îmbrăcată cu rochia ei nouă, neagră, cu guler înalt, cusută de Mariechen special pentru înmormântare. Rochia neagră se afla într-un contrast atrăgător cu pielea albă a Marthei. Obrajii şi nasul ei mare, fin, erau roşii de la frig. Ochii ei sticloşi păreau şi mai luminoşi decât de obicei. Consolează-mă, da!

Helene voia s-o prindă pe Martha de mână, însă aceasta şi-a tras-o. Ţinea ceva în ea, un lucru pe care l-a făcut să dispară în buzunarul paltonului.

Cele două surori au urcat scara şi au încuiat uşa de la camera lor. S-au aruncat pe pat, şi-au scos hainele. Helene răspundea la sărutările Marthei, o primea pe fiecare de parcă era numai pentru ea, niciuna din ele nu se mai gândea la Leontine.

Sânii mei nu mai cresc, a șoptit Helene într-un târziu, în lumina violetă a amurgului.

Nu-i nimic, i-a răspuns Martha, se fac mai frumoși. Nu e de-ajuns?

Helene și-a mușcat limba. Martha ar fi putut să-i spună să mai rabde și ea un an, doi, căci mai putea încă să spere, însă Helene a citit în răspunsul cordial al Marthei cât de greu îi venea acesteia să-și îndrepte în ziua aceea atenția către sora ei. Așa că Helene a început să se gândească și ea la Leontine și la logodna ei de la Berlin. Poate că Leontine i-a scris Marthei o scrisoare, pe care Martha a citit-o pe ascuns la toaletă și a făcut-o să dispară în buzunarul paltonului înainte ca Helene să o prindă de mână. O scrisoare de adio, ce avea menirea să-i explice Marthei de unde a apărut brusc acest logodnic și de ce ea urma să plece, în ciuda promisiunilor făcute până atunci. Helene se întreba ce se va întâmpla cu Martha de acum înainte. Era evident că aceasta nu voia să vorbească despre Leontine.

Mi-e sete, a spus Martha.

Helene s-a ridicat din pat. A luat ulciorul cu apă de pe lavoar, a turnat puțină apă într-un pahar și i l-a întins Marthei.

Întinde-te deasupra mea, îngeraș, hai!

Helene a dat din cap că nu vrea și s-a așezat pe marginea patului, mângâind brațul Marthei.

Te rog.

Helene a repetat gestul.

Atunci mă duc jos. Cred că am auzit-o pe Mariechen mai devreme. O s-o ajut să pregătească cina. Martha s-a ridicat, și-a prins ciorapii de lână și s-a îmbrăcat cu rochia neagră.

După ce Martha a dispărut pe ușă și zgomotul pașilor ei s-a pierdut pe scări, Helene a întins mâna și a ridicat paltonul de jos. Helene n-a găsit în el o scrisoare, niciun bilețel, ci un șervețel, cu o seringă în el. Amintire de la tata? Gândurile Helenei alergau în toate părțile. De ce să ascundă Martha

seringa de la tata? Helene descoperi pe șervețel mici pete de sânge, așa că înfășură din nou seringa repede în el, acesta se tot desfăcea, Helene l-a rulat, l-a învârtit și a băgat sulul la loc, acolo unde îl găsise. De ce în buzunarul de la palton, de ce cu ea la toaletă, cu seringa, și nu cu o scrisoare de la Leontine?

Nicio clipă

mai frumoasă ca asta

Iarna, după moartea tatălui, râul Spree a înghețat la mal, iar sloiurile de gheață au rămas până în ianuarie atât de dese, încât traversarea râului s-a transformat într-o probă de curaj pentru băieții din oraș. Toate acestea reprezentau în mintea Helenei un semn cu privire la adevărul biblic. Oare apa din deșert nu putea să înghețe, oare nu tocmai acesta era semnul, dacă ar fi să fie adevărat, că Isus a putut merge pe deasupra apei? în zori, fumul țâșnea din coșurile caselor, învăluind în aburi groși orașul așezat pe stânca de granit. Doar vârful de la Lauenturm, catedrala Sf. Petru și turnul strâmb – Reichenturm – ieșeau la orele dimineții în relief prin ceața ce învăluia orașul Bautzen din depărtări. Chiar și zidurile mai înalte din Ortenburg și pereții turbinei vechi de apă se pierduseră în ceață. Majoritatea gospodăriilor rămaseră fără lemne de foc la sfârșitul lunii ianuarie, și, unde banii lipseau, transportul de cărbuni se lăsa așteptat, iar oamenii tăiau în bucăți obiecte mici de mobilier, scăunele și băncuțe, mobilier de grădină, lucrurile de care li se părea că se pot lipsi în mijlocul iernii. Martha și Helene se uitau cum se duc banii. După ce reușeau să vândă un calendar sau o ilustrată, banii erau cheltuiți imediat. Pâinea se scumpea de la o zi la alta. Voiau să găsească un arendaș pentru tipografie, însă toate anunțurile și căutarea lor au fost în zadar. Fabricile din josul râului își concediau angajații; care putea migra spre Breslau, Dresda sau Leipzig. Orașele mari ofereau posibilități mai bune de a găsi ceva de mâncare și un adăpost încălzit.

Helene a făcut ordine în cămări și pe rafturile din atelier. Rafturile de sus erau pline de praf, pe ele se aflau o mulțime de machete mici de care

nimeni nu mai avea nevoie. Pe rafturile de jos, Helene clădise de-a lungul anilor munți de hârtii; multe dintre ele ajunseseră în ultimele săptămâni în sobe. Un foc, cât de mic, era mai bun decât nimic. Firește că scândurile mai lungi din raftul de sus ar fi dat și mai multă căldură. Însă acesta nu trebuia desfăcut în întregime. Helene voia să folosească doar lemnul de la cele două sertare de deasupra. Scândurile erau fixate bine, cu un pilon de susținere. Raftul se întindea de-a lungul peretelui, de la dușumea până la tavan și din colțul din spate până la ușă, în față și dincolo de ea. Raftul ar fi rămas destul de mare și fără scândurile de sus. Helene s-a urcat pe scară cu un ciocan în mână. Un carton alunecase pe după raft și se înțepenise acolo, între o scândură, perete și pilonul de susținere. Helene s-a aplecat ușor în față, s-a sprijinit cu mâna de raft. Voia să scoată cartonul. Apoi voia să desprindă cu ciocanul scândura de sus. Cartonul nu ieșea. Helene își plimbă mâna de-a lungul peretelui, încercând să desprindă un colț al cartonului din spatele pilonului, însă, tocmai în acel moment, simți ceva mișcându-se, ceva din metal. A pipăit obiectul blocat în spatele pilonului de susținere, apoi l-a desprins de la locul lui. Ținea în mână o cheie. Era puțin ruginită, însă Helene a știut imediat de unde era. Forma și ornamentele neobișnuite din jurul capului îi erau cunoscute. Până și greutatea cheii i se părea cunoscută, deși n-o mai ținuse niciodată în mână. Aceasta parcă se micșorase, parcă intrase la apă. Helene și-a adus aminte foarte clar cum, înainte de război, tata golea casa de bani la sfârșitul unei zile de muncă și, cu cheia în mână și cu palmele pline de bani, se ducea în cămara din spate, unde deschidea ușa de la dulapul mare. Deși Helene se întorcea cu fața către ușă încă din momentul golirii casei, în fiecare seară tata îi făcea cu ochiul, acela pe care avea să-l piardă mai târziu, spunându-i: Stai tu de pază la ușă? Și dacă vine cineva, fluieri! Helene îi mai

spunea uneori: Nu-i bine ca fetițele să fluiere. Atunci el o întreba, zâmbind: Serios, și tu ești fetiță? Odată, el a fredonat din spatele ușii deschise a dulapului niște versuri, pe care i le-a scris apoi și în album: *Să fii ca toporașul din câmpie, cuminte, simplu și curat! Nu precum trandafirul mândru, ce vrea mereu să fie admirat.* Cu intonația schimbată, i-a șoptit apoi cu un glas aproape implorator: Orice fetiță trebuie să știe să fluiere, ține minte!

Helene știa că în peretele din spatele dulapului se găsea ușa de la seif. În lipsa tatălui n-au putut găsi cheia, iar după ce el s-a întors, nu s-a ivit niciodată prilejul să-l întrebe de ea. Helene își iubea tatăl când el o mângâia pe păr și îi trăgea capul spre el, așa cum făcea și cu dulăul lui, și nu voia nicidecum să renunțe la sentimentul de siguranță pe care-l resimțea când rămânea așa, calmă, lângă el, până când tata o trimitea, cu o palmă dată în glumă, sus, la bucătărie sau pe stradă. Cu toate acestea, Helenei nu-i plăceau versurile despre toporaș. Îi plăceau mireasma dulce a toporașilor și aspectul lor gingaș, însă iubea cel puțin la fel de mult și felul semeț de a crește al trandafirilor, spinii cu care se apărau, coloritul lor viu, rozul proaspăt, galbenul asemănător luminii soarelui din amurg de octombrie, dar cel mai mult îi plăcea Helenei cântecul cu Fecioara Maria care mergea prin crângul de măceș. Leontine le-a învățat cântecul înainte de plecarea ei la Berlin. Simplul fapt că acești spini înfloreau nu era oare dovada vie a celui mai mare respect și a celei mai mari venerații față de Fecioară? Tot ce însemna trandafirul i se părea Helenei, dacă nu demn de invidiat, atunci cel puțin de admirat. Dar tocmai fiindcă își respecta tatăl, Helene încerca să mimeze că-i plăcea analogia dintre flori și fetițe, lucru care nu-i izbutea niciodată. Helene începuse să cultive cu un an în urmă, în grădina din fața casei, trandafiri, și

nu toporași. Nu altoia trandafirii, ci sădea puieți, pe care îi găsea la poalele muntelui Schafberg.

Când Helene și Martha au deschis pentru prima dată seiful, au dat peste mai multe teancuri de bancnote vechi, care însumau mai bine de două mii de mărci și care le-au făcut să zâmbească. Ce puteai să mai cumperi cu ele acum? Poate o pâine întreagă sau o jumătate de pâine. Sau cel puțin un sfert. Făceau două mii de pâini acum câțiva ani, a socotit Martha. Au mai descoperit o agendă de piele cu margini aurite și o mapă cu litografii așezate la întâmplare, de diferite mărimi și, după modelul imprimat pe ele, de proveniență diferită. Litografiile reproduceau femei goale. Femei corpolente, care nu semănau deloc cu ele două, nici cu mama lor. Femei în ciorapi, femei cu voaluri și corsete, dar și femei care nu aveau nimic pe ele.

Cele două surori au început să transcrie pe plicuri numele și adresele din agenda de piele. În fiecare plic strecurau câte un anunț funerar. La litera S au dat peste numele unei mătuși de care nu auziseră niciodată. Fanny Steinitz. În continuarea numelui, tatăl lor notase în paranteză, cu scrisul frumos al unui contabil pasionat: verișoara Selmei, fiica fratelui decedat Hugo Steinitz din Gleiwitz. Adresa era Achenbachstraße 21, W 50, Berlin-Wilmersdorf.

Săptămâna următoare, înainte de a găsi și a folosi momentul de luciditate al mamei pentru a-i pune întrebări despre verișoara ei din Berlin, Helene redactă, de probă, o scrisorică. Stimată mătușă, începea scrisoarea, din păcate ne adresăm dumneavoastră astăzi cu o veste tristă, deoarece tatăl nostru, soțul verișoarei dumneavoastră, Selma Würsich, a decedat pe unsprezece noiembrie anul trecut, din cauza unor răni de război. Atașăm anunțul funerar. Helene a reflectat dacă și în ce mod s-ar putea exprima cu privire la starea de sănătate a mamei ei, cum să-i explice care era

aceasta. Faptul că primea o scrisoare de la nepoate, și nu de la verișoara ei, o putea surprinde în cele din urmă pe mătușă. Firește că și mama noastră ar dori să vă transmită cele mai bune urări, numai că, din păcate, ea n-a avut parte de o sănătate prea bună în ultimii ani. Cu salutări cordiale, ale dumneavoastră nepoate, Martha și Helene Würsich.

Helene nu știa dacă mătușa mai locuia la aceeași adresă. Poate se căsătorise în anii care trecuseră și purta acum alt nume? Cu siguranță se va întreba cum de cineva o caută după atâția ani, mai ales că trebuie să fi fost un motiv care dusese la îndepărtarea acestei verișoare a mamei din istorioarele de familie. Însă dorința Helenei de a redacta această scrisoare, curiozitatea ei, precum și speranța că va primi un răspuns de la Berlin au făcut-o să dea repede la o parte toate îndoielile.

Veniseră și sărbătorile de Paște, iar poștașul a adus un plic ciudat de îngust și de îndoit, pe care era scris: Domnișoarei Helene Würsich. Scrisul mătușii era elegant, înclinat spre dreapta, bucla de sus a literei H răsucindu-se armonios deasupra literei E. Ce surpriză extraordinară! După această exclamație, mătușa lăsase două spații goale. De atâta timp nu mai auzise nimic despre trăsnită ei de verișoară. Se bucura foarte mult că de fapt avea două fete, căci legătura dintre ea și Selma s-a rupt după nașterea primului copil, Martha. De multe ori s-a întrebat dacă verișoara ei evită să reia contactul din cauza unor certuri mai vechi sau dacă aceasta nu murise de febră în timpul lăuziei. În post-scriptum, mătușa Fanny își întreba nepoatele dacă boala mamei lor era gravă.

Așa a început corespondența. Despre mama lor nu prea aveau ce povesti, fiindcă de vreo câțiva ani nu-i mergea bine, însă niciun medic nu putea să-i facă nimic. Helene și Martha s-au gândit cum să descrie mai bine starea mamei lor. „O constituție slabă” era prea puțin spus, mai ales că mama lor

nu avea nimic din punct de vedere organic. Atunci și-au amintit de femeia din amiază, despre care povestea Mariechen uneori, afirmând cu un zâmbet ciudat că doamna, după cum îi spunea Mariechen mamei lor, pur și simplu ezită să vorbească cu femeia din amiază. Și n-ai ce să-i faci, zicea Mariechen, strângând din umeri. Doamna n-ar trebui decât să-i povestească femeii din amiază, timp de o oră întreagă, cum se prelucrează inul, atât, spunea Mariechen, strângând din ochi. Să dea ceva din știința ei mai departe. Martha și Helene știau din copilărie povestea cu femeia din amiază, regăseau în aceasta o anumită formă de consolare, apropiată de certitudinea că starea de confuzie a mamei lor se datora unui blestem, care era ușor de alungat. Însă n-ai ce să-i faci, repeta Mariechen, strângând din umeri, iar zâmbetul ei trăda atât credința în existenta femeii din amiază, cât și un ușor sentiment de compasiune față de doamna cea necredincioasă. De altfel, Mariechen mai credea că, din pricina acestui lucru, doamna depindea în mod inevitabil de ea, de ea și de credința ei. Martha și Helene s-au hotărât să nu-i scrie mătușii despre femeia din amiază; nu doreau ca mătușa lor să stabilească o legătură între ele și credința populară și să le considere limitate. Astfel că au formulat o descriere obiectivă: o suferință inexplicabilă, un chin sufletesc, cauzat de ceva greu de definit și aproape imposibil de tratat.

Ah, nici nu-i de mirare, a răspuns mătușa Fanny, asemenea suferințe se trag din familie, apoi s-a interesat cine avea grijă de fete.

Fetele își poartă de grijă singure, a spus Martha cu mândrie și a rugat-o pe Helene să scrie chiar așa. Singure, ele două. Iar Helene să-i mai spună mătușii că în septembrie, adică exact după ce vor trece doi ani, ea va susține un examen și va fi cea mai tânără elevă de la școala sanitară. Și că încă de pe-acum lucrează ca ajutor la spălătoria spitalului

și mai câștigă un ban, astfel că ambele venituri le ajung pentru un trai decent. Cu restul moștenirii de la părinți le-au putut întreține până acum pe mama lor, casa și pe devotata Mariechen, chiar așa să scrie.

Helene ezita. N-ar fi mai bine să-i scriem despre o avere mai mică?

De ce? O avere nu poate fi mică. A fost considerabilă, îngeraș.

Dar acum nu mai avem nimic.

Și ce, trebuie să afle ea? Doar nu suntem cerșetoare.

Helene nu voia s-o contrazică pe Martha. Orgoliul surorii sale nu putea fi înfrânt, lucru care-i plăcea Helenei. A continuat să scrie. Nu am concesionat tipografia, însă am reușit să mai vindem din mașini. Acum suntem nevoite să vindem și Monopolul, pentru că banii pe care-i avem scad în valoare și sunt pe terminate, cât despre moștenirea din Breslau, nu mai primim nicio veste. Au întrebat dacă mătușa Fanny mai știe ceva despre unchiul decedat, pălărierul Herbert Steinitz, care avea salonul acela mare, ultima oară în Breslau, pe Ring.

Aha, pălărierul, a răspuns mătușa Fanny. Unchiul cel înstărit iubise o singură persoană pe lume, iar aceea a fost ciudata ei verișoară, Selma. Sigur i-a lăsat ei toată averea. Însă mătușa nu luase niciodată legătura cu acel unchi. Poate n-ar fi rău ca acum să se mai schimbe lucrurile. Oricum, respectul față de unchi se datorase în exclusivitate averii lui. Ar putea să-i întrebe pe frații ei, dintre care unul locuiește încă în Gleiwitz, iar celălalt stă în Breslau.

Venise toamna când Martha și Helene au primit moștenirea mamei lor. Era vorba de veniturile permanente rezultate din închirierea unei case și a unui spațiu comercial pe care unchiul le construise în Breslau, de câteva titluri de valoare, lipsite aproape de însemnătate, precum și de un

geamantan mare, nou-nouț, adus de o căruță într-una din primele zile mai reci de la sfârșitul lui septembrie.

Căruțașul le-a spus că geamantanul e atât de ușor, încât poate să-l urce pe scări și singur.

Norocul lor a fost că mama n-a observat apariția geamantanului. Așadar, Martha și Helene au așteptat până seara, când Mariechen s-a retras în camera ei. Atunci au spart încuietoarea și au desfăcut sigiliul cu un cuțit și un ciocan. Le-a învăluit o mireasmă de timian și de rășină din țările sudice. În geamantan se aflau, printre hârtia satinată și numărul mare de pălării, supraîncărcate cu pene și pietre, bucăți pătrate de lemn, care răspândeau un miros de rășină, șlefuite și cu margini lipicioase. Fiecare pălărie avea deasupra câte un săculeț neted, din cânepă galbenă, plin cu ierburi uscate, împotriva moliilor. Sub toate pălăriile se mai aflau două pălărioare rotunde, bizare, în formă de ceaun, care stăteau fix pe capul Marthei și al Helenei. Pe fundul geamantanului, învelite într-o catifea grea, de culoare verde închis, se aflau un sfeșnic cu șapte brațe și un pește cu o formă ciudată. Peștele era făcut din două coarne de culori diferite, ornate cu sculpturi și împreunate într-un mod artistic. Orbitele lui, intarsii ale unui corn deschis la culoare într-unul mai întunecat, păreau că adăpostiseră în trecut pietre prețioase, cel puțin așa credea Martha. În interiorul lui, în burta goală a cornului, Helene a descoperit un bilețel răsucit în formă de sul. Testamentul. Las întreaga mea avere iubitei mele nepoate, Selma Steinitz, căsătorită Würsich, din Bautzen. Testamentul era semnat de unchiul Herbert. Mai adânc în burta peștelui se ascundea un lănțișor subțire de aur cu pietricele transparente, roșii-albăstrii. Sunt rubine, a presupus Martha. Helene nu știa de unde avea Martha atâtea cunoștințe despre pietrele prețioase. Fără să vrea, Helene lăsă

pietrele să-i alunece în palmă și le numără, erau douăzeci și două.

Vom păstra peștele aici, în vitrină, a spus Martha, luându-l din mâinile Helenei și deschizând vitrina. Ea a așezat peștele pe unul dintre rafturile de jos, care nu se vedeau din exterior. Totul s-a petrecut într-o atmosferă de taină, căci Helene și Martha nu au întrebat-o pe mama lor unde să pună peștele. Cuvântul „păstra" desemna probabil o perioadă de timp corespunzătoare duratei de viață a mamei. Ei nu i-au spus nimic despre pește, cât despre cele două pălării moderne, în formă de ceaun, le-au făcut să dispară în dulapul cu haine.

Într-o dimineață, când Martha, ajutată de Helene, mai întâi a împins geamantanul cu celelalte pălării, testamentul și sfeșnicul cu șapte brațe în odaia întunecată a mamei, ca apoi să-l poarte cu pași ușori dintr-un colț mai luminat într-altul, fiindcă dușumeaua din cameră făcea imposibilă trecerea cu un geamantan atât de mare, mama și-a ridicat privirea, speriată. Ea urmărea, asemenea unui animal sfios, toate mișcările fetelor. Acestea au trecut geamantanul pe deasupra unui teanc de materiale și rochii, peste două măsuțe pline cu vaze și crengi, cutiuțe, pietre și o serie de obiecte greu de recunoscut la prima vedere, l-au ridicat în aer și l-au lăsat în cele din urmă să cadă peste patul mamei. Martha a deschis geamantanul.

De la unchiul din Breslau, pălărierul, a spus Martha, ridicând în aer două pălării mari, împodobite din belșug cu strasuri, pietre și perle.

Unchiul Herbert, din Breslau, a întărit Helene.

Mama le-a aprobat cu putere din cap și a privit speriată spre ușă, la geam și din nou la Helene, astfel că fetele nu știau dacă mama le înțelesese.

Să nu tragi perdelele, s-a răstit mama la Helene.

Ea a pufnit cu dispreț când Helene a așezat sfeșnicul cu șapte brațe lângă o veioză mai mică, pe pervaz. Ultima oară când mama aprinsese sfeșnicul ei fusese în ziua în care îi murise soțul;

ea aprinsese atunci numai șase brațe, iar la întrebarea Helenei, de ce lăsase tocmai brațul din mijloc neaprins, mama i-a șoptit cu glasul pierit că „lumea aceasta” a dispărut, în caz că Helene nu observase încă. Când Helene a deschis fereastra, a auzit brusc un râs înfundat în spatele ei. Mama se înăbușea de râs, ceva i se părea extraordinar de nostim.

Mamă? Helene a încercat mai întâi să o strige, căci mai fuseseră zile în care multe întrebări rămăseseră fără răspuns. Mama chicotea. Mamă?

Deodată mama amuți. Eu, cine altcineva? A întrebat ea, izbucnind din nou în râs.

Martha, care coborâse deja scările, a strigat-o pe Helene. Însă când Helene ajunse în fața ușii, mama răbufni din nou.

Crezi că eu nu știu de ce deschizi fereastra? De câte ori intri la mine în cameră, o deschizi, fără să mă întrebi.

Voiam doar să…

Tu nu gândești, copile. Crezi că în cameră la mine pute? Da, asta vrei să-mi arăți? Că eu put? Să-ți dezvălui un secret, prostuțo? Așa-i bătrânețea, va veni și peste tine, ea face ființele să putrezească. Da, privește cu atenție, așa o să putrezești și tu într-o bună zi. Bu-hu-hu! Mama sărea pe pat și, legănându-se pe genunchi, se afla pe punctul de a se rostogoli pe jos. Râdea, iar râsul ei, care i se rotea în gâtlej, o durea pe Helene. Și să-ți mai dezvălui un secret: dacă nu intri tu în cameră, nu pute. E atât de simplu, ha-ha-ha! Râsul mamei nu mai era unul răutăcios, ci unul nepăsător, ușurat. Helene a rămas încremenită, nedumerită. A încercat să mediteze la sensul cuvintelor. Ce e? Hai, cară-te de-aici sau ții morțiș să încep și eu să put, ființă necruțătoare ce ești?

Helene ieși.

Și închide ușa după tine! a auzit-o pe mamă strigând după ea.

Helene a închis ușa. S-a sprijinit cu mâna de balustradă și a coborât scările. Ce familiară i se părea balustrada, nu mai putea de bucurie că balustrada o ghida cu atâta precizie spre parter.

Aici a găsit-o pe Martha stând în fotoliul tatălui. O ajuta pe Mariechen la cârpitul lenjeriei de pat.

Helene și Martha i-au mulțumit mătușii Fanny pentru intermediere într-o scrisoare lungă, plină cu amănunte despre vreme și viața de zi cu zi într-un orășel de provincie. I-au scris că în grădina din spatele casei au semănat pentru a doua oară salată pentru iarnă și că în ziua următoare vor veni la rând sortimentele de varză pentru conserve. Sigur că nimeni n-ar putea pretinde de la ele ca în asemenea vremuri să se ocupe și de grădinița cu flori, însă, în cazul lor, este vorba de o chestiune de suflet. Indiferent cât de mult începuse să coste apa, au reușit în timpul verii să nu lase să se usuce stratul din fața casei. Sfârșitul lunilor de vară presupunea și multă muncă în aer liber. Helene a tăiat și a ars toate frunzele trandafirilor. Au preparat o soluție de cupru, contra ruginii, precum și o soluție sulfo-calcică, cu care să stropească plantele împotriva manei. Ochiul-boului tocmai înflorea. Însă nu știau cum să procedeze cu bulbii de flori. Mariechen le-a sfătuit să planteze deja bulbii de viorele, narcise, lalele și crizanteme. Doar că anul trecut mulți dintre bulbii aceștia, sădiți de timpuriu, au înghețat în timpul iernii. Le plăceau mult fetica și spanacul, pe care le sădiseră în iarnă în cantități mari, fiindcă nu se știe dacă se va mai îmbunătăți situația generală. Căci, până la urmă, cu o presă mică, dar în perfectă stare de funcționare, care până atunci stătuse acoperită în atelier, ele tipăriseră niște calendare mici pentru anul următor, pe care le colorau în fiecare seară de mână. Sperau să mai câștige niște bani cu ele la târguri, mai ales iarna, la târgul de Crăciun. Slavă Domnului că acesta era destinat numai negustorilor de prin părțile locului! Altfel ar veni

țăranii din munți și le-ar strica prețurile. Fiecare să-și vadă de treaba lui! Ieri au conceput un calendar micuț cu sfaturi și învățăminte pentru țărani. Oamenilor de aici, din provincie, le place să le reamintești de virtuțile lor în fața lui Dumnezeu, după cum tinde din ce în ce mai tare să creadă Helene, iar faptul că toți sunt de acord cu aceste chestiuni aici, în Lausitz, constituie baza formării unui spirit de comuniune, compasiune și curaj. Și ce-i mai important în vremuri ca acestea decât sentimentul de încredere și speranța? Ce părere are ea, mătușa, despre sfaturi precum: Cumpătarea și munca sunt adevărații doctori ai omului; Munca trezește pofta, iar cumpătarea împiedică satisfacerea ei exagerată? Ce des confundă oamenii tradiția și educația cu eticheta! Preferă să comită o ticăloșie decât să încalce tiparele tradiționale ale relațiilor sociale. Cu siguranță pervertești un tânăr dacă îl înveți să-i prețuiască pe cei care gândesc ca el mai mult decât pe cei care gândesc altfel. Strici cu siguranță un plan dacă discuți prea des despre el.

Helene și Martha aveau impresia că drăgălășenia din sufletele lor va răzbate până la Berlin și nu-și doreau nimic mai arzător decât ca aceste rânduri să pătrundă direct în inima mătușii. Educația înseamnă să reușești să comunici cu oricine, să rezonezi, nu-i așa, stimată mătușă Fanny? Dumneavoastră reprezentați pentru noi un model sfânt.

Helene și Martha se străduiau să-i dovedească mătușii în fiecare rând independența lor, buna dispoziție și totodată recunoștința pe care i-o purtau. O adevărată bucurie! Această exclamație i se păru Helenei prea frumoasă ca să rămână nescrisă. Martha, dimpotrivă, considera o asemenea expresie drept minciună și înjosire în raport cu starea de oboseală ce o cuprindea doar la gândul că locuiește în Bautzen. Granița subțire dintre mândrie și modestie din tonul adoptat li se

părea provocarea reală a scrisorii. De aceea, tăiau mereu propoziții și formulau altele noi.

Un model sfânt, își exprima Martha îndoielile, s-ar putea să interpreteze greșit.

De ce?

Pentru că ar putea să creadă că vrem să ne amuzăm pe seama ei. Poate ea se consideră cu totul altceva decât o sfântă și nu vrea să fie privită ca un model sfânt.

Da? Helene s-a uitat întrebător la Martha. Dacă-i așa, o facem cel puțin să râdă. Dar trebuie neapărat să scriem propoziția aceasta, altfel n-o să ajungem s-o cunoaștem niciodată.

Martha a clătinat gânditoare din cap.

După câteva ore, fetele au trecut la scrisul pe curat, lucru pe care trebuia să-l facă Helene, căci scrisul Marthei devenise în ultima vreme nesigur, strâmb. Martha pretindea că are ceva la ochi, dar Helene n-o credea. Ea a scris propoziția cu modelul sfânt, iar la sfârșit a întrebat-o politicos pe mătușă dacă nu ar dori să le facă o vizită la Bautzen.

După ce au trecut zile întregi, o săptămână, două și n-au primit niciun răspuns, Helene a început să dea semne de neliniște.

Mai mult ca sigur ochii Marthei nu erau bolnavi. Când mergeau la plimbare și Helene îi arăta în depărtare un câine de culoarea nisipului, care semăna cu dulăul bătrân al tatălui lor, dispărut din ziua în care acesta trebuise să se înroleze, sau când îi arăta câte o floare minusculă pe marginea drumului, Martha nu părea să aibă greutăți în a le distinge. Helene credea că scrisul dezordonat al Marthei din unele zile, ca și starea de confuzie bruscă de la anumite ore aveau o oarecare legătură cu seringa, care mai apăruse în ultimele luni pe marginea chiuvetei, uitată din neglijență de Martha. Deși Helene mânuia atâtea seringi la spital, faptul că vedea o asemenea seringă pe chiuveta ei de acasă îi tăia pur și simplu respirația.

Totul se convulsiona în interiorul Helenei când o vedea. Primele dăți se speriase și se rușinase atât de tare pentru Martha, încât voia să ascundă seringa înainte să o descopere Mariechen sau să-și dea seama însăși Martha de neglijența ei. Însă un asemenea gest abia ar fi atras mai mult atenția și ar fi făcut tăcerea practic imposibilă.

Cu timpul, Helene s-a obișnuit cu gândul că seringa devenise pentru Martha o obișnuință, un obicei cotidian. Helene n-a vorbit cu Martha despre asta. Nici măcar n-ar fi știut cum să formuleze întrebarea, când tot ea știa că, de la moartea tatălui lor și de când fusese părăsită de Leontine, Martha își injecta din când în când doze mici, probabil de morfină, poate de cocaină.

În anii de după moartea tatălui, singurele lucruri care o făceau pe Helene să spere la un trai mai bun, departe de granițele orașului Bautzen, erau în primul rând scrisorile de la mătușa Fanny. Numai privind la vederile cu Berlinul, și Helene tresălta cu entuziasm în fața nenumăratelor chipuri ale orașului. Oare nu era Berlinul, cu doamnele lui îmbrăcate elegant, Parisul Estului, și, cu nopțile lui infinite, Londra continentului?

Însă mătușa Fanny n-a răspuns toată luna octombrie la cea mai amănunțită și mai extraordinară scrisoare pe care Martha și Helene i-o compuseseră vreodată. La începutul lunii noiembrie, Helene n-a mai suportat așteptarea și i-a scris din nou. Își exprima speranța că mătușii nu i s-a întâmplat nimic rău. Oricum, acolo, în Bautzen, ele îi sunt sincer mai mult decât recunoscătoare pentru intermedierea contactului cu rudele celui care le lăsase moștenirea din Breslau. O întreba dacă primise ultima lor scrisoare. În Bautzen, viața își urma cursul. Ea începuse în septembrie, după examene –, din nou Helene a tăiat cuvântul „strălucit” – munca în secția de chirurgie a spitalului. De-atunci câștiga un pic mai mult, însă și mai tare se bucura de munca pe care

trebuia să o facă. Martha i-a luat penița din mână ca să adauge, cu scrisul ei înclinat, că Helene reușise să dobândească acolo poziția pe care o deținuse sora Leontine – o prietenă care se mutase în urmă cu doi ani la Berlin. Datorită talentului ei extraordinar, profesorul îi cerea din ce în ce mai des să stea la dreapta lui la operațiile mai dificile, când avea nevoie de cineva cu mare putere de concentrare și mâini sigure. Helene voia să șteargă propozițiile adăugate de Martha, care sunau a lăudăroșenie și necuviință. Însă Martha îi spuse că cel mai mare defect al ei ar putea deveni faptul că face din calități un secret și că așa va ajunge în final ca o cerșetoare, aruncându-se în brațele unui bărbat oarecare. Martha îi arătă penița.

Dar nu vorbești serios, nu? Helene ar fi vrut ca Martha să n-o mai provoace mereu în felul ăsta. A luat penița și a scris în continuare.

Cheltuielile pentru întreținerea mamei erau acoperite mai mult datorită moștenirii unchiului. Iar mătușa să știe că o invitau din toată inima să vină și că era oaspetele cel mai așteptat, oricând ar fi dorit. Cu cele mai bune gânduri și sperând la un semn de viață cât de curând posibil.

Helene se gândi dacă să-și ceară scuze pentru divagațiile legate de situația lor financiară din scrisoarea anterioară. În cele din urmă, asemenea lucruri ar fi putut-o plictisi și dezgusta pe mătușă. Helene nu-și putea imagina că ea ar fi putut lua propoziția cu modelul sfânt ca pe o jignire. Poate considera cel mult o îndrăzneală să fie luată drept model de către cele două nepoate reformate din cătunul Lausitz?

Au trecut câteva săptămâni. Scrisoarea mult așteptată a sosit cu puțin timp înainte de Crăciun. Era mai voluminoasă și părea scrisă mai în grabă decât celelalte, literele erau băgate una într-alta și greu de descifrat. Mătușa le scria că are o mulțime de lucruri de rezolvat cu organizarea sărbătorilor, copiii verișorului ei se bucură că vine Hanukka, iar

ea ar vrea să le cumpere câteva cadouașe, chiar și iubitul ei așteaptă să primească de la ea o mică atenție de Crăciun. O să vadă el. De Hanukka aștepta vizita verișorilor din Viena și Antwerp, împreună cu toată șleahta. Chiar în ziua aceea era atât de ocupată, căci voia să discute cu noua bucătăreasă despre ordinea felurilor de mâncare pentru sărbători. Bucătăreasa era tânără și avea prea puțină experiență, astfel că trebuia s-o ajute deseori la prepararea mâncărurilor. Nu că i-ar displăcea lucrul acesta, în cele din urmă o pasiona să gătească și nu suporta s-o vadă pe bucătăreasa bătrână, care ieșise în sfârșit la pensie, gătind cu atâta faină și transformând fiecare sos într-un terci gros. Cu cât bucătăreasa îmbătrânea, cu atât sosurile ei se îngroșau și cocoloașele de fainăă, pe care fie nu le mai vedea din cauza vederii slăbite, fie le lăsa intenționat să se formeze, deveneau din ce în ce mai numeroase. Din suprasaturație de muncă? Sau poate din prea mult necaz pe soțul ei, care o lăsase să muncească o viață întreagă singură, folosindu-și brațul slăbit ca pretext de a exploata vrednicia ei? Mătușa presupunea că bucătăreasa turna lapte sau smântână în oale, deși îi spusese de multe ori să se abțină de la asemenea fapte. Sigur, nu voia să fie ipocrită și să pretindă că nu mai poate după rețetele culinare tradiționale. Nu, doar că asemenea amestecături lăptoase nu-i plăceau defel. De fapt, cuvintele zilnice de ocară cu privire la trândăvia soțului bucătăresei o enervau și mai mult decât cocoloașele. Ca și cum sosurile ei se mai puteau numi sosuri! Faptul că bucățile de carne din ciulama se iveau din terciul de fainăă nu însemna că puteai și să simți gustul de dafin și de lămâie. Budincă de carne, pur și simplu îngrozitor!

Helene și Martha râdeau cu scrisoarea mult așteptată în mâini. O lume întreagă se deschidea în fața lor, fiecare propoziție trebuia citită de mai multe ori.

Cele două se întrebau dacă verișorii din Viena și Antwerp nu erau cumva și rudele lor; faptul că mătușa Fanny nu pomenea să aibă vreun soț în niciuna dintre scrisori le făcea să creadă că da. Fără să bage de seamă, Helene și Martha se ridicaseră. Stăteau pe bancheta de lângă sobă, ca să-și încălzească spatele. Aveau impresia că scrisoarea aceea cuprindea toată planeta ca într-o plasă și că mătușa Fanny era cea mai profundă cunoscătoare a acestei lumi, dacă nu era ea însăși lumea întreagă. În post-scriptum, mătușa le scria că în următoarea perioadă drumurile ei nu vor duce sigur către Lausitz, dar se gândește că poate fetele ar dori să vină o dată la Berlin, în vizită sau pentru mai mult timp. În plic urmau să găsească două bilete de tren la clasa întâi, de la Dresda la Berlin. La Dresda era cea mai apropiată gară, nu? Ea avea o locuință destul de mare și nu avea copii. Ceva de lucru pentru ambele fete s-ar fi găsit cu siguranță în Berlin. I-ar fi plăcut să se ocupe de viitorul lor.

Helene și Martha s-au privit una pe cealaltă. Și-au clătinat capetele, râzând. Dacă acum doi ani, la moartea tatălui lor, crezuseră că viața lor se va rezuma la munca din spital și că vor îmbătrâni în Bautzen, lângă mama lor, care devenea de la o zi la alta tot mai confuză, această scrisoare le deschidea calea spre un viitor de vis. Helene i-a prins mâna Marthei și i-a șters prima lacrimă de pe obraz. O privea pe sora ei mai mare, pe care o admirase întotdeauna pentru atitudinea ei modestă, a cărei privire își extrăgea grația din impresia perfectă de puritate, dar al cărei farmec mai purta urma acelor sărutări pe care Helene le observase între Martha și Leontine. Helene cunoștea foarte bine aparența de virtute feminină, de fetiță cuminte, modestă și pură, tot ce ar trebui să caracterizeze o fetiță. Însă cu totul altceva reieșea din acea scrisoare și îi trezea acum dorința Helenei. Aceasta i-a sărutat Marthei lobul urechii, apoi l-a luat în gură, și, cu cât surorii ei îi curgeau

mai tare lacrimi fierbinți pe obraji, cu atât mai pe negândite îi lingea Helene urechea, de parcă linsul urechii și pârâiașele de lacrimi sărate ale Marthei erau singura modalitate să nu-i observe lacrimile și să nu fie nevoită să gândească sau să spună ceva. Helene și Martha au rămas un timp una lângă cealaltă, obraz lângă obraz. A durat ceva până să-și vină în fire. Plânsul Marthei, sentimentul de ușurare pe care acesta îl produsese, care răzbătea din el, au făcut-o pe Helene să realizeze ce mult suferise sora ei până atunci. Se împlineau doi ani de corespondență romantică între Martha și prietena ei la distanță, din Berlin, care era nefericită în căsnicie, dar bucuroasă cu teatrele și cluburile din oraș! Acum câteva zile, când Helene aștepta plină de speranță și de incertitudine răspunsul mătușii Fanny, nu s-a putut abține și a sustras o scrisoare adresată Marthei. Era de la Leontine, din Berlin. Helene a profitat de tura de noapte a Marthei și a deschis cu îndemânare scrisoarea deasupra aburilor de la cazanul cu apă. Dulcea mea prietenă, începea Leontine. N-am cuvinte să-ți spun ce mult îmi lipsești. Studiul nu-mi impune să învăț până noaptea târziu. La patologie le țin deja prelegeri studenților mai tineri. La sfârșit de săptămână sunt complet liberă. Ieri am fost la dans. Antonie și-a adus prietena, pe Hedwig. Le-am prezentat fără rețineri noua mea garderobă, pe care am sustras-o de la Lorenz. Prietenele mele jubilau, însă eu port pantalonii lui numai în casă. Pentru ieșirile în oraș mi-am cusut o rochie nouă. Și Antonie purta o rochie fermecătoare, de culoarea cafelei cu lapte, pentru care noi am admirat-o și am lăudat-o. Până la genunchi! Fără talie! Dansa în ea atât de minunat, se vedea că îi plăcea să ne scoată din minți. Ce poate fi mai senzațional decât bănuiala că o talie sau un șold s-ar afla acolo unde rochia arată că n-ar fi nimic!? în decolteul ei înflorea un trandafir din mătase. A fost o adevărată bătaie cine să

danseze cu ea. Prietena mea înaltă și frumoasă, în tot acest timp nu mi-am putut lua gândul de la tine. Mai ții minte cum am dansat împreună în pod, o jumătate de noapte? Petiță dulce și gingașă, de-ai ști cât de mult mă gândesc la tine! Cum mi se rupe inima că nu pot veni nici acum, de Crăciun. Lorenz nici nu vrea să audă. Spune că e o cheltuială în plus, că până la urmă tata se simte atât de bine în familia surorii mele, Mimi, și că nimeni nu-mi duce dorul acasă. Lorenz are grijă să aibă dreptate mereu. Niciodată nu afirmă ceva în care să încapă vreo îndoială. Ți-o spun sincer, ar fi trebuit să fie jurist. La tribunal ar fi fost cu adevărat în elementul lui. Numai când rămânem noi doi nu-l prea ajută privirea lui onestă, aruncată asupra lumii din niște ochi strânși ca la șopârlă. Cred că-ți închipui cât de tare mă enervează afirmațiile lui. Aș putea să-l contrazic întruna. Dar cuvintele lui mă lasă brusc rece și de multe ori ajung să părăsesc încăperea, iar de cele mai multe ori casa, fără să-i mai răspund. Ține morțiș să aibă el ultimul cuvânt, așa că rămâne din ce în ce mai des singur cu el. Dacă e mulțumit? Din fericire, ne vedem destul de rar. El doarme în bibliotecă. În fiecare dimineață îi spun că sforăitul lui se aude în toată casa. De-ar fi numai asta! Ție pot să-ți spun adevărul: sforăie la fel de rar cât eu și cu tine la un loc. Însă mie îmi convine să doarmă la celălalt capăt al locuinței și să ne întâlnim cât se poate de rar. Diseară merg la teatru cu Antonie. S-a închis cinematograful Terra din față, de pe Hardenbergstraße, iar în locul lui se va deschide din octombrie un teatru nou. Faima piesei *Miss Sara Sampson*[3] a împânzit orașul. Lucie Höflich, în rolul lui Marwood, trebuie să fie absolut minunată. Dar ce-ți tot povestesc eu, sufletelul meu, tu n-ai văzut-o niciodată. Ce n-aș da să merg cu tine diseară la teatru! Nu fi geloasă, tu, gurița mea dulce ca mierea. Antonie se căsătorește în aprilie și pretinde că e foarte îndrăgostită. Odată l-am văzut

și eu pe mire, de la distanță, nu era o apariție tocmai elegantă, un tip grosolan, crăcănat, asta e! Total opusul gingașei Antonie. Cum a trecut Helene examenele? Transmite-i salutări din partea mea micuței, te îmbrățișez și te sărut, al tău, Leo.

Nu scria „a ta”, iar o buclă lungă de cerneală înlocuia restul numelui, însă era, fără îndoială, scrisul Leontinei. Helene nu realizase atunci că citise în întregime scrisoarea Leontinei către Martha. Abia acum, câteva zile mai târziu, când stăteau obraz lângă obraz deasupra scrisorii de la mătușa Fanny și când Martha plângea și râdea de fericire, Helene era convinsă că ea nu dorea altceva decât să-și facă pe loc geamantanul și să plece la Berlin pentru totdeauna. Cu trenul, la clasa întâi, de la Dresda la Berlin. Ce mai conta faptul că Bautzen avea o gară mare, unde profesorul o trimitea mereu pe Helene ca să-i întâmpine colegii, medici și profesori din toată Germania, o gară ce nu putea fi numită sub nicio formă o simplă gară de provincie? De aici, vagoanele produse la fabrica din Bautzen plecau aproape în toate direcțiile lumii, deci cu siguranță și către Berlin. Nu puteai să-i reproșezi mătușii Fanny convingerea că Bautzen era un sat, mai ales când dovedise atâta mărinimie neașteptată cu biletele de tren la clasa întâi. De unde nici Martha și nici Helene nu călătoriseră vreodată cu trenul!

*

Într-o după-masă de ianuarie, când deja se întunecase, profesorul-chirurg a invitat-o în cabinetul lui pe tânăra soră Helene. A început prin a-i spune că în martie voia să plece o săptămână la Dresda. Acolo urma să se întâlnească la universitate cu niște colegi de-ai săi și să pregătească împreună o carte despre cele mai noi descoperiri medicale. A întrebat-o pe Helene dacă nu ar dori să-l însoțească, căci nu avea să fie în

dezavantajul ei. Nu îi putea promite mai mult, i-a spus el surorii în vârstă de numai cincisprezece ani, însă el o vedea într-o bună zi ocupând un post de asistentă. Îndemânarea cu care bătea la mașină și cunoștințele ei de stenografie îl convinseseră. Avea talent, era deșteaptă, și pentru el ar fi fost o adevărată onoare să-l însoțească la întâlnirea cu profesorii. Sigur nu mai fusese niciodată cu mașina. Privirea lui impunătoare a derutat-o pe Helene, simțea cum i se pune un nod în gât. Să nu-și facă griji, i-a spus profesorul zâmbind, va trebui să redacteze niște protocoale, căci vechea lui secretară nu mai putea călători din cauza unei situații mai dificile, însă aceasta oricum nu mai făcea față sarcinilor. Helene simțea cum i se urcă sângele în obraji. În urmă cu puțin timp, o asemenea ofertă i s-ar fi părut o provocare extraordinară. Dar acum urzea alte planuri, despre care profesorul n-avea cum să știe.

Noi plecăm din oraș în martie, amândouă, Martha și cu mine, a izbucnit Helene.

Și fiindcă profesorul o privea în tăcere, de parcă n-ar fi înțeles ce voia să spună, ea a căutat mai multe cuvinte.

Plecăm la Berlin, avem acolo o mătușă care ne-a oferit găzduire.

Profesorul s-a ridicat în picioare și s-a aplecat cu monoclul deasupra unei hărți mari, Pharus, ce atârna pe perete. Berlin? Se purta ca și cum n-ar fi auzit niciodată de acel oraș și trebuia să-l caute pe hartă.

Helene a dat din cap afirmativ, mătușa le trimisese bilete de la Dresda la Berlin, numai că pentru drumul de la Bautzen la Dresda nu aveau bani. Și, dacă domnul profesor ar avea amabilitatea să le ia cu mașina până la Dresda, ea ar fi foarte bucuroasă să-l ajute la întâlnirea cu profesorii și după aceea să-și continue drumul cu trenul spre Berlin. Ați putea să-mi spuneți când urmează să aibă loc întâlnirea?

Profesorul nu se bucura în totalitate împreună cu Helene. Nu i-a răspuns la întrebarea cu privire la dată, ba mai mult, a avertizat-o să nu facă nimic pe negândite. Iar când Helene l-a asigurat că faptele ei nu sunt în niciun caz negândite, ba dimpotrivă, că de ceva vreme ea și Martha nu se mai gândeau la altceva, profesorul a devenit nepoliticos.

Ar fi bine ca tinerele domnișoare să nu se supraestimeze, a avertizat-o el. Ele provin dintr-o familie de reformați, tatăl lor a fost un cetățean respectat în Bautzen. Iar mama lor, săraca, a rămas, după câte știe el, singură, și are nevoie de îngrijire. Ce le-o fi apucat de întorc spatele, nerecunoscătoare, leagănului unde s-au născut?

Helene se legăna pe călcâie. I-a adus aminte profesorului că și Leontine locuia la Berlin și studia acolo medicina, datorită recomandărilor lui. Numai că n-ar fi trebuit să spună asta. Căci acum profesorul se mâniase de-a binelea. A strigat: Datorită recomandărilor mele? O șleahtă de nerecunoscătoare, asta sunteți, nu știți ce înseamnă decența! Ca să nu mai vorbim de recunoștință! Era mai mult decât evident că măritișul Leontinei nu fusese din dragoste. Cu urechile lui o auzise spunându-i unei colege că e un lucru inteligent să te căsătorești. Nu un lucru bun, nu, un lucru inteligent! Ca să vezi, să scoți așa ceva pe gură! Ce, credea că o să-l facă pe el, profesorul ei, de râs, poate gelos? Poate că micuței Leontine i se ridicase puțin la cap venerația lui! Un lucru inteligent? Mai inteligentă ar fi fost Leontine dacă ar fi rămas lângă el. Câtă osteneală și degeaba, auzi, să le permiți femeilor să studieze! Într-o meserie ce presupune rezistență, forță și putere de concentrare, da, supunerea omului în fața constrângerilor trupești și sufletești, acolo nu au ce să caute femeile. Ele vor sta mereu în rândul din spate, pentru că în breasla lui numai cei mai buni dintre cei mai buni pot face practică și cercetare. Profesorul nu mai avea aer. De acuitatea spiritului,

de asta depinde totul! Gâfâia din ce în ce mai tare. Deci de ce ar trebui să studieze o femeie? Leontine a fost o asistentă extraordinară, într-adevăr, excelentă. Să plângi după ea, nu alta. Cine s-ar fi putut gândi? Pentru el a fost o trădare faptul că n-a ținut cont de recomandarea lui și s-a măritat la Berlin!

Helene și-a cuprins obrajii în palme. Niciodată nu i-ar fi trecut prin cap că profesorul era atât de supărat pe Leontine. De câte ori își aducea aminte de ea, de față cu celelalte surori și ceilalți medici, vorbea cu multă admirație și respect despre calitățile surorii Leontine. Helenei i se părea chiar că auzea o anumită mândrie în vocea lui, când povestea cum mica lui asistentă, cum o numea el, își făcea acum studiile la Berlin.

Uită-te la mine, Helene, a strigat el și i-a prins mâinile ca să i le dea la o parte de pe față și s-o poată privi direct în ochi, însă mâinile lui i-au atins sânii, cu podul palmei și într-o manieră atât de grosolană, încât Helene încerca din răsputeri să se convingă că el nu remarcase nimic. Îi prinsese capul cu ambele mâini, o trăgea să se ridice de pe scaun. Mâinile lui îi apăsau atât de tare urechile, încât începea să o doară. Ce-ți închipui, soră? Crezi că o să-ți meargă vreodată mai bine ca aici, lângă mine, în secția mea? Te-am lăsat să-mi ții instrumentele când despicam capete de oameni, până și operația soției mele te-am lăsat să o coși. Ce vrei mai mult?

Helene voia să-i răspundă la întrebări, însă mintea i se golise.

Profesorul i-a dat drumul și a început să se miște cu pași repezi prin încăpere. Helene își simțea urechile îndurerate, îi ardeau. De când asistase prima dată la o operație și descoperise mâinile lui atât de calme și de sigure, atât de ușoare, care păreau că se mișcă pe instrumente, nu pe oase, ligamente, tumori și artere, din acea primă clipă în care îi văzuse mâinile și-i observase mișcările fine

și precise ale fiecărui deget în parte, Helene începuse să-l admire pe profesor. La început i-a fost teamă de el, din cauza admirației ei și a calităților lui, însă mai târziu a învățat să-l prețuiască, mai ales pentru că el nu se folosea niciodată de acestea din urmă ca să-și descurajeze asistenții, fiindcă stătea mereu în slujba pacienților și a artei lui, a artei medicale. Helene nu l-a auzit niciodată răstindu-se și nu l-a văzut făcând niciodată vreun gest grosolan. Chiar și atunci când lucrau zece ore fără pauză, câteodată cincisprezece, o jumătate de noapte întreagă, cum fusese după accidentul de la fabrica de vagoane, profesorul părea însuflețit mereu de un calm divin, din care transpărea nu doar siguranță de sine, ci și bunătate. Acum, profesorul a îndreptat lampa de pe biroul lui spre ochii Helenei, orbind-o.

Aroganță? A întrebat profesorul ca și cum ar fi vrut să alcătuiască o anamneză. Nici pe departe, își răspundea. A făcut un pas către ea și i-a prins bărbia în mână.

Nechibzuință? Cu siguranță. Profesorul și-a înclinat capul și vocea i-a devenit mai blândă. Poate prostie? Părea să reflecteze dacă acest diagnostic ar putea-o ajuta pe Helene.

Helene și-a coborât privirea. Vă rog să mă scuzați.

Să te scuz? Prostia e ultimul lucru scuzabil. Spune-mi sincer și deschis, copilă, ce așteptări ai tu legate de Berlin?

Helene s-a uitat la podeaua lustruită. Noi, noi… se bâlbâia și își căuta cuvintele care să exprime mai mult decât putea ea să-și formuleze cu claritate în minte. În ziua de azi, vedeți, scumpirea…

Domnule profesor. Oamenii vor să se adune în fața consiliului local, vor să ceară de lucru și de mâncare. Și aici, la spital, circulau zvonuri că se fac disponibilizări. Cred că ați auzit și dumneavoastră, domnule profesor. În Berlin, eu și

Martha vom avea oportunități, vă rog să înțelegeți, oportunități. Acolo vom munci, vom studia, poate.

Veți studia, poate? Nu știi ce înseamnă asta, copilă. Tu știi ce eforturi presupune un studiu, câtă stăpânire de sine, câte cerințe? Tu nu ești pregătită pentru toate astea. Îmi pare rău că trebuie să ți-o spun atât de deschis, copilă, dar vreau să te avertizez. Da, să te avertizez. Ca să nu mai vorbim despre costuri, nici nu-ți închipui cât costă. Cine o să-ți acopere costurile de studii? Doar nu ești o nelegiuită, să te vânturi prin lume ca o târfa.

Sigur că nu, domnule profesor, sigur că nu. Helene nu știa ce să mai spună. Îi era rușine.

Sigur că nu, murmură profesorul. Și-a lipit privirea de fața ei mare și netedă, care nu putea să ascundă nimic. Privirea lui i s-a părut grea, apăsătoare; voia să-i răspundă ceva, să se ferească de privirea lui, dar a recunoscut în ea o urmă de dorință, pe care a ignorat-o, lăsându-și apoi lacrimile să-i curgă în voie. Și-a scos batista din mânecă, și-a netezit cu ea ochii.

Helene. Vocea domoală a profesorului i se unduia în urechi. Nu plânge, copilă. N-ai pe nimeni, știu. Nimeni care să aibă grijă de tine și să te protejeze, cum doar un tată ar putea s-o facă.

Vorbele acestea au făcut-o pe Helene să plângă și mai tare, era ceva independent de voința ei, plângea de-acum cu sughițuri. L-a lăsat pe profesor să-i pună mâna pe umăr și, după puțin timp, să o cuprindă cu brațul.

Încetează, s-a rugat el de ea. Helene, iartă-mă că am fost atât de aspru. Helene. Profesorul o strângea grijuliu lângă el, Helene simțea că barba lui îi atingea părul, că își aplecase capul, ținându-și gura și nasul în părul ei, ca și cum ar fi fost soț și soție, făcuți unul pentru altul, ca soțul și soția. Era pentru prima oară când un bărbat se apropia atât de mult de ea. El mirosea a tutun, a vermut și, poate, a bărbat. Helene i-a simțit zbaterea din piept, inima lui gonea. I s-a făcut cald, frig, apoi rău. Uită să

mai respire. În cele din urmă se gândi că el ar trebui să-i dea drumul, altfel se vedea nevoită să-l dea ea la o parte, împingându-l, așa cum se cuvenea să facă o fată.

Însă el i-a dat drumul. Brusc. Pur și simplu. A făcut un pas înapoi și s-a uitat în altă parte. Fără s-o privească, i-a spus cu voce seacă: Vă iau la Dresda, Helene, pe tine și pe sora ta. Spui că ai bilete pentru mai departe?

Helene a dat din cap afirmativ.

Profesorul a trecut la masa de scris și a împins teancul de cărți la margine.

Bineînțeles, vă scriu protocoalele la Dresda, s-a grăbit să spună Helene. Vocea ei abia se auzea.

Cum? Profesorul o privea acum întrebător. Protocoale? A, da. Nu, soră Helene, nu trebuie să mai scrieți niciun protocol, de-acum nu mai e nevoie.

În săptămânile care au urmat, profesorul o mai chemă foarte rar pe sora Helene să stea alături de el, lângă masa de operație. Nici nu-i mai dictă rapoarte sau scrisori. Și orice activitate din afara sălii de operație era supusă indicațiilor severe ale asistentei-șefe. Helene dezinfecta instrumentarul, îi spăla și îi hrănea pe pacienți la pat, le golea bazinetele. Bătrânilor le îndepărta impuritățile de pe limbă și le ungea rănile. Deoarece încă nu-i fusese retrasă cheia de la dulăpiorul cu medicamente, putea să mai pună deoparte niște doze mici de morfină pentru Martha. Prin ușa dublă auzea strigătele și gemetele din sala de nașteri, iar în zilele însorite privea cum femeile le arătau în grădină nou-născuților zăpada. Secția de lăuze era în mâna sigură a moașelor. Dacă Helene ar fi vrut să mai rămână aici, ar fi trebuit să meargă la ele și să le ofere ajutorul. Și dacă ar fi rămas aici, acum ar fi stat lângă masa de operație și i-ar fi dat profesorului la mână instrumentele, ar fi luat acul și ar fi cusut burți. Helene freca podelele cu peria. Avantajul era că astfel lucra mai des în tură

cu Martha și că, în timp ce ștergeau împreună coridoarele, puteau vorbi despre viitorul lor și despre Berlin. În ciuda operațiilor la care Helene aproape că nu mai participa deloc, după ce profesorul își adusese lângă el o altă soră, acesta nu lăsase să apară nicio urmă de îndoială cu privire la promisiunea făcută. Urma, așadar, o perioadă de așteptare, până venea luna martie, care avea să treacă repede.

*

Cu ajutorul asistentului său, profesorul reuși să fixeze geamantanul celor două surori deasupra mașinii. Astfel că tinerele domnișoare puteau să urce. Pe drum, el le-a instruit pe fete, era nevoit să țipe din cauza huruitului motorului și a celorlalte zgomote. Le spunea că, în vremuri ca acestea, era important să investești în bunuri care să-ți rămână. O mașină, cum avea el, era cel mai potrivit obiect. Le-a întrebat dacă nu voiau și ele să conducă puțin.

Sigur că voiau. Marthei i s-a dat voie să conducă prima. După câțiva metri a virat și a pornit înainte pe câmp. Când roțile mașinii au intrat pe porțiunea de pământ, brazdele întunecate ale ogorului s-au surpat. Mașina s-a împotmolit și a început să scoată aburi. Cei trei au fost nevoiți să coboare. Deasupra brazdelor se formase o pojghiță de gheață subțire, care plesnise, sub roțile mașinii. În timp ce Martha își freca mâinile, profesorul și Helene împingeau și se opinteau din toate puterile, până când reușiră să aducă mașina din nou pe carosabil. Profesorul nici nu se mai gândea s-o lase pe vreuna din surori să conducă.

Înainte de prânz au ajuns la podul Das Blaue Wunder, Minunea Albastră. Profesorul nu mai contenea să admire splendoarea și măreția construcției, în timp ce Martha și Helene vedeau doar niște proptele de metal, care se înălțau dincolo de fereastră și al căror albastru legendar

nici nu se compara cu albastrul râului. Mult mai frumoasă li se părea Elba, ce își inunda propriile maluri. Drumul prin cartierul cu vile a fost mai lung decât se așteptau, au trebuit să se oprească o singură dată pentru a lua apă. După aceea au mers foarte repede, au depășit birjele, traficul redevenise la normal. Helene voia să viziteze portul, dar nu mai aveau timp. Profesorul le-a dus pe cele două surori la gară, cum le promisese. Cele două turnuri cu ceas arătau ore diferite; profesorul era convins că cel care mergea cu zece minute înainte era cel bun. Martha și Helene au rămas uimite la vederea halei mari cu arcade de oțel și cu trei nave. Vedeau pentru prima dată asemenea arcade de oțel susținând o cupolă de sticlă. Soarele apărea din când în când printre norii cenușii, care vesteau ploaia. Mase întregi de oameni se îmbulzeau în fața vitrinelor elegante ale magazinelor și voiau neapărat să ajungă pe unul din multitudinea de peroane. Un coș cu lămâi se răsturnase, oamenii s-au aplecat să culeagă fructele galbene care se rostogoleau, de parcă se termina lumea. Însăși Helene și-a strecurat o lămâie în buzunar. Doi băieți scunzi le-au asaltat pe Martha și pe Helene, încercând să le vândă un mănunchi de răchită. O bătrână, cu un sugar în brațe, stătea cu mâna întinsă. Era imposibil să fie copilul ei. Helene se gândi că mama lui o fi murit la naștere. Dar ce-i venise oare să se gândească la moartea unei mame? înainte ca surorile să se dezmeticească, un hamal le-a încărcat bagajele pe un cărucior. Alerga înaintea lor, strigând: Faceți loc, faceți loc! Profesorul le-a sfătuit pe Martha și pe Helene să nu-și ia ochii de la genți și de la hamal. Deși surorile au refuzat, profesorul a insistat să le însoțească până la tren. Le-a condus pe peron, până la căruciorul de bagaje, la vagon, iar în final la locurile rezervate în compartimentul de la clasa întâi. Cu un zâmbet resemnat, i-a întins Marthei un pachețel cu merinde, pregătit de soția lui

dimineață. Cârnați proaspeți și ouă fierte tari, a spus el încet. Și acum, ca și pe toată durata călătoriei, profesorul evitase s-o privească în ochi pe Helene. În schimb, a fost prietenos, a dat mâna cu amândouă și a coborât din tren. Poate va apărea pe peron, în fața geamului, și le va face din mână, cu o batistă albă? Nu, nu l-au mai văzut.

Trenul s-a pus în mișcare. După multe poticniri, a ieșit din gara Dresda. Duduitul locomotivei era atât de asurzitor, încât Helene și Martha nu mai vorbeau. Pasagerii se îmbulzeau în continuare pe coridor, își căutau compartimentele și locurile. Helene și Martha ședeau de mult pe bancheta tapițată cu mătase. De emoție, uitaseră să-și scoată pardesiele și mănușile; se aplecau în față și în lateral, ca să nu piardă nimic din priveliștea de afară. Simțeau că, odată cu acele locuri selecte, acea fereastră și acel tren începeau o viață nouă, care nu mai avea nimic în comun cu cea din Bautzen și le făcea să uite de ultimele săptămâni petrecute cu mama lor afurisită și confuză. În stânga se întindeau în depărtare, până la cer, macarale – probabil din port și de pe șantierul naval, care nu se vedeau din tren. Mariechen o să aibă grijă de mama lor cum nu se poate mai bine, ele îi vor trimite destui bani în fiecare zi de întâi a lunii, așa cum i-au promis la despărțire. Ce altceva să facă ele cu încasările din chiriile de la Breslau? Hotărâseră împreună ca Mariechen să rămână pentru început cu mama lor, în Tuchmacherstraße. Mariechen le-a mulțumit pentru propunere, de altfel nici nu ar fi știut încotro s-o apuce la vârsta ei înaintată și după douăzeci și șapte de ani de muncă în casa lor.

Au trecut pe lângă ultimele clădiri din centrul vechi, trenul trecea atât de încet peste Marienbrücke, încât puteai să mergi pe lângă el, câmpiile Elbei erau mai mult negre decât verzi. Elba se umfla în matcă, dar abia depășea malul la intrarea în oraș. Un șlep încărcat cu cărbune se țâra

agale împotriva curentului. Helene se întrebă dacă mergea la Pirna. Din nou se iveau case, străzi, piețe, trenul trecea printr-o gară mică. A mai durat până au depășit blocurile și au lăsat în urmă căsuțele și grădinile din afara orașului. Helenei i se părea că vede în depărtare crestele munților Lausitz, o stare de emoție, de bucurie și de ușurare a cuprins-o când și acestea au dispărut din câmpul ei vizual, iar trenul pufnea în continuare, traversând lunci, păduri și câmpii. Câmpurile pe lângă care treceau erau cufundate în ceață, aproape nimic verde nu anunța venirea primăverii, doar razele soarelui mai pătrundeau din când în când prin perdeaua de ceață.

Helene avea impresia că era de săptămâni întregi pe drum. A deschis pachețelul cu merinde pregătit de soția profesorului, oferindu-i din el și Marthei. Au mâncat chiflele cu așa-zișii cârnăciori proaspeți, care aveau gust de sânge și consistența fină a sângelui închegat, au înghițit chiflele cu terciul acela roșu-negricios, de parcă nu mai mâncaseră nimic de ani de zile, iar sângeretele ar fi fost o specialitate delicioasă. Au băut apoi din ceaiul pe care îl luaseră cu ele într-o sticlă adăpostită într-un coșuleț împletit. Mai târziu le-a cuprins pe amândouă o stare de moleșeală și ochii li s-au închis, înainte ca trenul să mai facă o haltă.

Când s-au trezit, călătorii stăteau deja la ferestre și afară, pe coridor. Intrarea în oraș și în gara Anhalter le smulgea ușoare strigăte de uimire. Cine reușise să-și închipuie Berlinul, măreția lui, mulțimea de trecători, biciclete, birje și mașini? Dacă Martha și Helene crezuseră că, după gara din Dresda, erau înarmate cu tot ce trebuia pentru o metropolă, acum se țineau una pe cealaltă de mâini, care erau reci și transpirate. O larmă asurzitoare pătrundea prin ferestrele deschise ale trenului dinspre hala gării. Călătorii se împingeau să iasă pe coridor, îndreptându-se apoi spre uși, de

afară Helene auzea hamalii fluierând și strigând, oferindu-și cu glas tare serviciile, încă de pe peron. Pe fete le-a cuprins o stare de panică, se temeau că nu vor putea coborî din tren la timp. Martha s-a împiedicat la coborâre și s-a încurcat în pardesiu, pe jumătate alunecând și pe jumătate căzând de pe ultima treaptă direct pe peron. A aterizat în patru labe. Helenei îi venea să râdă, cu toate că îi era rușine. A strâns din pumni, mușcându-și mănușa. În clipa următoare ea s-a prins de bară și de mâna unui domn mai bătrân, care voia s-o ajute, grăbindu-se să coboare din tren. Împreună cu domnul în vârstă a ajutat-o pe Martha să se ridice. Gara era plină de oameni, unii își așteptau rudele la tren, dar erau și mulți negustori, femei tinere, care se perindau în sus și în jos pe peron, oferind, începând de la ziare și flori, până la lustruitul pantofilor, doar lucruri de care, așa cum remarcaseră abia acum Helene și Martha, aveau și ele nevoie. S-au uitat amândouă în același timp în jos și au constatat că pantofii lor erau murdari. Rămăsese pe ei pământul din ogorul saxon, din brazdele căruia abia se urnise mașina profesorului. Și mergeau la mătușă cu mâna goală, când ar fi trebuit, de fapt, să se gândească mai demult la un cadou pentru ea. Oare nu de curând murise fizicianul Röntgen? Helene scotocea prin memorie după câteva știri mondene, pe care să le fi auzit în ultimul timp. În spital, Helene nu profitase prea mult de ocazia de a citi ziarele lăsate pe mese. Ce știau ele despre evenimentele din lume, în general, și despre cele din Berlin, în special? Poate doriți un buchețel de ghiocei? Lalele, oare erau adevărate? Helene nu mai văzuse niciodată lalele atât de mari și de subțiri.

Helene n-a reușit să oprească niciunul dintre gândurile care-i treceau fulgerător prin minte – trebuiau să fi tipărit bani, se gândea ea. Și: ce prostie! Și: cine-a fost și Cuno ăsta? Președintele Reichului, cancelarul? Apoi și-a amintit din nou

numele acela, care suna atât de frumos: Thyssen, și Franța, și cărbune, cărbune, cărbune, să fi tipărit bani, asta trebuia să fi făcut, că era legal sau nu, îi spuse ea Marthei, care își scotea pardesiul, în timp ce îl scutura și își băga părul sub pălărie: Și acum, tot înainte! Poate mai găseau geamantanele.

Cele două surori traversară peronul cu pași grăbiți, îndreptându-se către căruciorul cu bagaje. Acolo se formase deja o coadă mare. Fetele se uitau încontinuu peste umăr. Ea, mătușa, le propusese în ultima scrisoare să ia o trăsură sau un tramvai până la ea, în Achenbachstraße. Dar nu era mai bine, în ciuda acestor sfaturi, dacă ar fi venit chiar ea să le ia de la gară?

Crezi că mătușa Fanny o să ne recunoască?

N-are de ales. Martha ținea biletul pentru bagaj pregătit și potrivea banii, deși coada de oameni din fața lor era destul de mare.

Cu tine n-o să aibă greutăți. Helene a studiat-o pe Martha din priviri și a zis: Tu semeni cu mama.

Doar că nu știa dacă mătușa Fanny o să poată sau o să vrea să remarce acest lucru. Poate nici nu mai știe cum arată verișoara ei.

Nu are de unde să aibă fotografii cu mama, nici mama nu are decât una, făcută înainte de nașterea noastră, de la nuntă.

Nu are? Martha zâmbi. Eu aș spune mai degrabă că nici nu a avut. Cel puțin, fotografia aceea e la mine. Ne trebuia o amintire, nu?

O amintire? Helene s-a uitat buimacă la Martha. Voia să-i spună: Mie nu-mi trebuie, însă n-a mai spus nimic.

Doriți cazare? Han curat, don'șoarele! Cineva din spate o apucase de pardesiu pe Helene și o trăgea de el. Sau o cameră ieftină, privat, la o gospodină? Helene s-a întors, în spatele ei stătea un tânăr cu hainele ferfeniță.

Apă curentă și curent electric? întreba altul, împingându-l la o parte pe primul.

Pot să vă recomand eu ceva mai bun, căminele pentru străini sunt mizerabile, iar hotelurile au prețuri de nu te-apropii. Haideți cu mine! O femeie mai bătrână a apucat-o de braț pe Helene.

Dați-mi drumul! Vocea Helenei se ascuțise de frică. Mulțumim, mulțumim, dar nu avem nevoie, spunea Martha în stânga și în dreapta.

Avem o mătușă în Berlin, a completat-o Helene, încheindu-se la ultimul nasture de la pardesiu.

Sigur nu s-au simpatizat, căci mătușa Fanny se credea superioară, i-a strigat Martha din spatele mâinii pe care i-o ținea la ureche. Și chiar e superioară!

Crezi? Eu nu cred. Helenei nu-i pica bine când Martha o vorbea de rău pe mama lor. Pe cât de tare se temea de mama ei și pe cât de mult se certaseră, pe-atât de tare se speria și nu putea suporta când Martha spunea ceva rău de mama. Faptul că rostea acele răutăți îi provoca Marthei o adevărată plăcere, o bucurie a descoperirii, pe care însă Helene o împărtășea mai puțin, și doar în anumite momente.

Mătușa Fanny a furat de la mama, i-a răspuns Helene. Își aminti ce le spusese mama în seara în care ele îi povestiseră pentru prima oară despre corespondența lor cu mătușa Fanny.

Aha, da, și tu crezi? Martha o ironiza. Ce să fure? Bureți uscați? Dacă mă întrebi pe mine, sunt sigură că toate sunt invențiile ei. Poate a fost invers. Mătușa Fanny nu are nevoie de nimic, niciodată.

Ea este o adevărată doamnă, sunt convinsă. Helene a privit în față, coada se mai rărise, însă cele două surori se luaseră cu vorba și nu auziseră cum bărbatul din fața ușii mari a vagonului cu bagaje striga a patra oară numărul, iar acum și numele lor în mulțime.

Au fost respinse solicitările partidelor democratice! Un bărbat striga cât îl ținea gura și agita puternic cu mâna un ziar din teancul care

stătea să-i strâng lunece de sub braț. Batalioanele de asalt ale Partidului Național-Socialist pornesc la luptă!

Asta-i deja veche! îl ironiza un alt băiat cu ziare, strigând la rândul lui, cât îl ținea gura: Cutremur! Și el își agita mâinile, iar Helene se întreba dacă nu cumva inventase pe loc știrea, ca să facă vânzare mai bună. Oricum, oamenii îi sfâșiau ziarele din mână. Cutremur, mare cutremur în China!

Și acum, ultima dată! Clasa întâi, Würsich, numărul patru sute treizeci și șapte!

Aici, noi suntem, a strigat Helene cât a putut de tare și s-a repezit câțiva metri în față, spre bărbatul care se afla pe punctul de a împinge geamantanul lor, în lipsa posesorului, pe un cărucior mare, destinat bagajelor neridicate.

Drapelul roșu! Striga o fetiță slăbuță, care ducea în mână un coș plin cu ziare. *Drapelul roșu!*

Ziarul *Voss!*

Observatorul popular! Helene l-a recunoscut pe băiatul cu ziarele de mai devreme. Câți ani să fi avut? Zece? Doisprezece? Ocupația din Bazinul Ruhr continuă! Nu mai sunt cărbuni pentru Franța! Cutremur în China! Și el striga acum despre cutremur, deși nu era clar dacă și în ziarul lui scria despre asta.

Cumpărați *Tribuna,* doamnelor și domnilor, proaspăt tipărită, *Tribuna!* Un domn înalt, cu pălărie, ochelari și îmbrăcat în costum, traversa peronul cu pași mari. Deși vorbea cu un accent ciudat, în spatele căruia Helene bănui imediat că se ascunde un rus, caietelele lui roșii se bucurau de cel mai mare succes. Tocmai ce trecuse de Martha și de Helene, când o doamnă elegantă i-a cumpărat ultimul caiet.

Abia când cineva a strigat: *Tot înainte! Tot înainte! Tot înainte,* Helene a luat decizia curajoasă de a scoate din buzunarul pardesiului un teanc de bancnote. În buzunar era lămâia.

Bancnotele miroseau a lămâie. Cândva auzise și ea despre acest *Tot înainte! și,* poate, dacă intra în casa mătușii cu un ziar sub braț, dădea impresia de rafinament și cultură.

Au luat o trăsură cu mai multe locuri, ceea ce probabil mătușa Fanny numea „tramcar”. Casele și stâlpii cu afișe aruncau umbre lungi. Pe malul Schönebergerului trăsura s-a oprit, calul a părut că se frânge în două, s-a lăsat pe genunchi, picioarele din față s-au prăbușit sub el, s-au auzit trosnete, lemnul pocnea, iar calul a căzut pe-o parte, prins în hamuri. Birjarul a sărit de la locul lui. A strigat ceva, a coborât și a bătut ușor calul culcat pe coamă, a înconjurat birja, a luat găleata din cui și s-a îndepărtat, fără să scoată un cuvânt. Helene a văzut cum s-a îndreptat spre o pompă de apă, unde a trebuit să-și aștepte rândul după cel din fața lui, care își umplea găleata. Luminile s-au aprins pe toată strada. În jur, totul scânteia și strălucea. Erau atât de multe lumini! Helene s-a ridicat în picioare și a privit de jur-împrejur. O mașină cu un model vesel de tablă de șah, ce înconjura caroseria ca o bordură, s-a oprit lângă ele. Șoferul voia să afle dacă au nevoie de ajutor. Nu doreau un taxi? însă Martha și Helene au dat din cap că nu și l-au căutat din nou cu privirea pe birjar. Șoferul de taxi s-a mulțumit cu acest răspuns. La intersecția din față, un tânăr îi făcea deja semne cu mâna.

Poate ar trebui să urcăm în altceva, a spus Helene, rotindu-și privirile. Birjarul s-a întors cu găleata de apă. Mai întâi a stropit calul, apoi a vărsat toată apa din găleată peste el, dar animalul nu s-a mișcat din loc. Soarele apunea, se auzea încă ciripitul păsărelelor, se făcea răcoare.

Mai e mult până la Ham Ses? A fost primul lucru pe care l-au auzit de la birjar. Martha și Helene au strâns din umeri, nedumerite.

Aha, da, Achenbach. E prea departe, nu pot să merg pe jos, și mai e și bagajul. Chipul birjarului se întristase.

Un polițist trecea pe acolo. Geamantanul a fost dat jos, Martha și Helene au trebuit să coboare. Au chemat o altă birjă. Cerul era de un albastru întunecat când fetele au ajuns în cele din urmă în fața casei de pe Achenbachstraße. Intrarea casei cu patru etaje era luminată, o scară lată, din piatră, cu cinci trepte ducea spre o ușă elegantă din lemn și sticlă. La ușă aștepta un slujitor, care le-a urat bun venit și s-a îndreptat spre birjă, pentru a prelua geamantanul. Martha și Helene au urcat niște trepte late până la primul etaj. Să fie marmură, marmură adevărată, din Italia?

Ați ajuns, în sfârșit! a strigat o doamnă înaltă, întinzând mâinile acoperite cu mănuși până la cot spre Martha și Helene. Deasupra mănușilor îi străluceau umerii goi. Martha n-a mai așteptat, a prins-o de mână, s-a aplecat și a sărutat-o.

Păi nu așa, doar nu suntem la curtea regală! Nepoatele mele! Mătușa Fanny s-a răsucit pe tocuri, iar șalul ei lung i-a fluturat prin față Helenei. Câțiva dintre cei adunați acolo, doamne și domni, le-au salutat cu o înclinare a capului, au ridicat paharele în semn de bun venit și au închinat în cinstea celor două surori. Doamnele purtau rochii din stofe subțiri, fără talie, prinse cu cordoane și eșarfe în jurul șoldurilor, care cădeau puțin peste genunchi, iar în picioare aveau pantofi cu catarame și tocuri. Unele dintre ele aveau părul la fel de scurt cum și-l tăiase odată Leontine, până la baza urechii, iar pe gât, chiar mai scurt. O doamnă părea să aibă buclele aproape lipite de pielea capului; Helene privea curioasă toate coafurile, întrebându-se în sinea ei cum au fost făcute. Mulțimea de gâturi – care ieșeau fie dintre umeri drepți și impunători, fie dintre umeri aplecați cu grație, și care duceau spre capul fetițelor, tinerelor și doamnelor, de parcă acesta era, mai nou, podoaba creației, și nu șoldurile, pe care toți se săturaseră să le privească – o amețea pe Helene. Domnii purtau costume din stofă fină,

fumau pipă și le priveau pe cele două surori cu o bunăvoință pofticioasă. Un domn mai corpolent a privit-o amabil pe Helene, după aceea privirea i-a alunecat în jos, pe deasupra pardesiului ei desfăcut, de sub care ieșea la iveală o rochie de țară, în ochii lui cu siguranță demodată. Înclinând capul, ca un unchi binevoitor, acesta s-a întors, a luat un pahar de pe tava servitoarei și s-a adâncit în conversație cu o doamnă micuță, a cărei pelerină trecea de genunchi.

Ce copilași drăguți! O prietenă a luat-o de brat pe mătușa Fanny, clătinându-se de beată ce era și împingându-și ca un taur capul cu bucle roșietice în direcția Helenei. Pieptul ei puternic strălucea, acoperit cu paiete. Deodată, și-a ridicat brațele.

Cum ai putut să ne ascunzi atâta vreme aceste făpturi minunate, scumpa mea?

Lucinde, ți le prezint pe nepoatele mele.

Un domn s-a aplecat curios pe deasupra umerilor dezgoliți ai mătușii Fanny, plimbându-și privirea de la Helene la Martha și înapoi. Era evident că oaspeții umpleau primul etaj până în ultimul ungher. Ușa din spatele fetelor stătea în continuare deschisă. Helene s-a uitat în jur, ar fi vrut să evadeze de acolo. Când Helene a simțit ceva mișcându-i-se pe lângă picioare și s-a uitat în jos, a descoperit un pudel negru ca tăciunele, proaspăt coafat. La vederea pudelului, a început să respire mai liniștită.

O servitoare și un valet le-au luat surorilor gențile din mâini și le-au ajutat să își dea jos pardesiele. Helenei i-au luat ziarul fără să se uite la el, alți doi slujitori au urcat scările cu geamantanul. Helene fugi câțiva pași în urma servitoarei care-i luase pardesiul și scoase lămâia din buzunar.

O lămâie, ce grozav! strigă taurul cu bucle roșii, pe nume Lucinde, însă cât putu ea de încet.

Repede, înviorarea, schimbarea, dineul începe într-o oră. Mătușa Fanny radia. Chipul ei, îngust și bine proporționat, parcă era coborât dintr-un

tablou, cu obrajii daţi cu ruj şi pleoapele de un verde-auriu. Genele ei lungi se ridicau şi coborau ca nişte văluri negre deasupra ochilor ei tot atât de întunecaţi. Un tânăr a trecut pe lângă ea. S-a oprit lângă mătuşa Fanny, cu spatele la Martha şi la Helene. A sărutat-o pe umărul dezgolit, i-a netezit obrazul cu mâna şi a mers mai departe, spre o altă doamnă care îl aştepta. Fanny a simulat o bătaie din palme, nobilă, elegantă, graţioasă – în mintea Helenei se încurcau cuvintele care ar fi putut descrie acest gest atrăgător, căci mâinile lungi ale mătuşii se atingeau una pe cealaltă, însă nu scoteau niciun sunet. Fantastic. Perla mea o să vă prezinte totul. Ofta?

Servitoarea Ofta, cu părul alb şi pielea netedă, şi-a făcut loc prin mulţimea mare de oaspeţi şi le-a condus pe cele două surori într-o cămăruţă din capătul etajului. Încăperea mirosea a petale de violete. Cele două paturi înguste erau pregătite, un lavoar şi o oglindă mare, ale cărei margini erau incrustate cu petale de crin, se aflau într-o nişă, în perete. Lumânările de la un sfeşnic cu cinci braţe din argint răspândeau o lumină ca de altar. Servitoarea le-a arătat prosoapele, oala de noapte şi dulapul de haine. Baia şi toaleta (servitoarea aproape că şoptea cuvintele) împreună cu closetul, urmau să le găsească în faţă, la intrare. Femeia şi-a cerut apoi scuze, trebuia să-i întâmpine şi pe ceilalţi oaspeţi.

O fi vreo sărbătoare? zise Martha, privind cu mirare la uşa ce se închidea în spatele slujitoarei.

Să ne schimbăm hainele? Helene a aruncat lămâia pe pat, punându-şi mâinile în şold. Cea mai bună rochie e pe mine.

Îngeraş, mătuşa nu are de unde să ştie asta. Crezi că s-a uitat la tine cu atenţie?

I-ai văzut buzele? Şi cum e machiată?

Roşu-stacojiu. Şi părul ei, scurt până la ureche! Ăsta e oraşul, îngeraş. Mâine îţi tai părul tău blond, a spus Martha cu un râs nervos, în timp ce

deschidea geamantanul. Răscoli în el cu ambele mâini și răsuflă ușurată când își găsi gentuța. Se întoarse cu spatele la Helene și îi răsturnă conținutul pe lavoar. Helene s-a așezat cu atenție pe unul din paturi. A netezit pătura de deasupra, care era moale. I-a venit în minte cuvântul „cașmir", deși nu știa cum arăta cașmirul. O zări pe Martha deschizând o sticluță și trăgând lichidul din ea într-o seringă. Mâinile ei tremurau. Și-a suflecat mânecile rochiei. Și-a înfășurat brațul cu batista ei mare și a băgat acul.

Helene a rămas uimită cât de deschisă devenise Martha față de ea. Până acum nu o mai văzuse niciodată cu seringa în mână. Helene s-a ridicat în picioare și s-a îndreptat spre fereastra care dădea spre o curte umbroasă cu arțari, unde erau o bară de bătut covoare și o fântâniță. Clopoțeii înfloreau în amurg.

De ce faci asta?

Martha, cu spatele la ea, nu i-a răspuns. A împins ușor conținutul seringii în venă și apoi s-a întins pe pat.

Îngeraș, există clipă mai frumoasă ca asta? Am ajuns. Suntem aici. Martha s-a tolănit pe pat, întinzându-și brațul după Helene. Berlin, a rostit ea încet, cu glasul stins, înecat în extaz, acum suntem noi, pe picioarele noastre.

Nu mai vorbi așa. Helene a făcut un pas către geamantan, a scos peria din buzunărelul din față, și-a desfăcut părul.

Otrava e dulce, îngeraș. Nu te uita la mine cu privirea asta oropsită. Da, mor, și? Dar înainte de asta n-am voie să trăiesc și eu puțin? Martha s-a hlizit, amintindu-i pentru o clipă Helenei de mama lor, pe care o lăsaseră în nebunia ei.

Culcată pe spate, Martha și-a aruncat din picioare pantofii cu șireturile deja desfăcute, s-a descheiat la nasturii de la rochie, și-a dus cu naturalețe mâna la sânii dezveliți. Pielea ei era

albă, subțire și fină, atât de fină încât Helene vedea cum îi sclipeau dedesubt venele.

Helene se pieptăna. Se așeză în fața lavoarului, își turnă în castron niște apă din ulciorul de argint, luă săpunul cu miros rar, de lavandă din sud, și începu să se spele. Martha gemea la răstimpuri.

Îmi fredonezi un cântecel, îngeraș?

Ce cântecel? Vocea Helenei era seacă. Deși dormise în tren, era sleită de puteri și nu mai simțea bucuria pe care o așteptase atât de mult și care o copleșise pe peron, la sosirea lor în Berlin.

Mă iubești, sufletel, comoara mea?

Helene s-a întors cu fața spre Martha. Acesteia îi venea greu să-și concentreze privirea asupra Helenei, ochii îi alunecau mereu, iar pupilele i se făcuseră uriașe.

Martha, ai nevoie de ajutor? Helene își privea sora și se întreba în sinea ei dacă acela era efectul de după.

Martha fredona o melodie, care îi suna cunoscută Helenei numai pe alocuri, cu balansul ei între fa diez major și și bemol minor. Oare are pian mătușa?

Dar tu n-ai mai cântat de mult la pian.

Niciodată nu-i prea târziu. Martha s-a hlizit iarăși, într-un mod ciudat, plescăind ușor din gură, de parcă îi venea foarte greu să se oprească din chicotit. Până la urmă s-a înecat. Martha s-a ridicat imediat în picioare, a apucat unul dintre păhărelele roșii din vitrină și a scuipat în el.

Într-adevăr, e elegant așa un păhărel pentru scuipat! De toate a avut grijă mătușica noastră!

Martha, ce ai? Helene și-a ridicat părul, l-a răsucit în părți și l-a prins cu două ace. În jumătate de oră trebuie să ieșim. O să fii în stare? Poți să te aduni?

Da' ce atâta grijă, îngeraș? Nu ne-a reușit până acum tot, absolut tot?

Poate ar fi mai bine să deschid fereastra.

Tot, îngeraș, ce altceva puteam face decât să reușesc totul? Iar acum suntem aici, comoara mea.

De ce îmi spui comoara mea, ca tata? Helene a dat să se încrunte, deși deasupra nasului i s-au format doar câteva cute fine, atât de netedă era adâncitura dintre fruntea ei boltită și năsucul ei ascuțit.

Știu, știu. Să fi murit cuvintele de alint odată cu el, îngeraș?

Helene i-a întins Marthei un pahar plin cu apă. Bea, sper să mai împrăștie ceața.

Țțț, țțț, țțț, ceața, sufletel? Martha și-a clătinat capul. E deșteptarea primăverii, îngeraș.

Te rog, îmbracă-te, te ajut eu. Înainte ca Martha să se împotrivească, Helene i-a încheiat nasturii de la rochie.

Și eu care mă gândeam că vrei să mă săruți, sufletel! Nu mi-ai răspuns. Îți amintești ce te-am întrebat?

Helene se lăsase acum în genunchi în fața Marthei, ca să o ajute să se încalțe. Martha s-a întins din nou pe spate, șoptindu-i tandru: Sufletel, sufletel, o să-mi răspunzi.

Când Helene a terminat de legat șireturile de la pantofii Marthei, a tras-o de mână, ca să se ridice. Bustul ei lung era greu și se clătina. Căzu din nou pe spate.

Vai, piciorul meu e prea ușor ca să pășească pe acest parchet, te rog să-l ții strâns. Helene se uita cum Martha își întindea în față picioarele țepene, așa încât acestea să depășească marginea patului, în timp ce trăgea adânc aer în piept și ridica din umeri.

Poți să te ridici?

Nimic mai ușor! Martha s-a ridicat, sprijinindu-se de brațul Helenei, și-a îndreptat spatele. O întrecea doar puțin în înălțime pe Helene. Scotea cuvinte ascuțite, tăioase, fiecare S ieșea cu un șuierat, iar pauzele dintre cuvinte erau neobișnuit de lungi. Poate Martha credea că așa trebuia să

vorbească pentru a da impresia că e trează și lucidă.

S-au auzit bătăi în ușă.

Da, vă rog? Helene a deschis, iar servitoarea Ofta a intrat, făcând un pas mic în lateral și o reverență. Boneta îi stătea atât de albă și de țeapănă, de parcă n-avusese mai nimic de făcut în seara aceea.

Cum aș putea să le fiu de ajutor domnișoarelor?

Mulțumim mult, dar ne descurcăm și singure. Helene a îndepărtat un fir de păr de pe rochia Marthei. Care era oare în Berlin formula de adresare față de servitoare?

În curând veți auzi gongul pentru cină. Dacă doriți, puteți să veniți și să vă ocupați deja locurile.

Sigur că dorim, a rostit Martha solemn, trecând cu bărbia ridicată pe lângă servitoare și pășind pe coridorul lung. Clătinatul ei aproape că nici nu se mai observa.

La masă, locurile erau rezervate cu nume.

După ce s-a așezat toată lumea, un domn din capul mesei s-a ridicat. Pe fiecare deget de la mână purta câte un inel, unul mai strălucitor ca celălalt. *Bonsoir, mes amis, copains et copines, cousin et cousine.* A ridicat distins paharul către meseni. Părul lui pomădat și pieptănat pe spate se odihnea pe gulerul de la cămașă, chipul lui ca varul părea machiat. Avea un râs răsunător și vorbea o germană cu accent franțuzesc. Este o onoare pentru mine să-i urez verișoarei mele dragi, ah, să lăsăm minciunile și să ne dedicăm altor păcate, este o mare bucurie pentru mine să-i urez viață lungă tinerei mele iubite. Pentru Fanny, pentru prietena noastră!

Helene privi cu mirare în jur. Când a spus Fanny, oare s-a referit la mătușa Fanny? Cum s-o numească tânăra lui iubită, când aceasta trecuse sigur de patruzeci și cinci de ani, iar cel care vorbea nu avea nici treizeci? Fanny i-a mulțumit, zâmbind din ochii ei negri, ale căror gene atârnau

grele. Stele-i străluceau în păr. Și-a dus mâna la gâtul lung, părea că se mângâie singură, chiar aici, la masă, de față cu toți oaspeții. Părul ei scurt și negru era prins cu o plasă presărată cu diamante. Poate erau doar pietricele de sticlă. Însă ea le purta ca pe niște diamante. Doamnele și domnii și-au ridicat paharele, închinându-le în cinstea mătușii Fanny, rostind *enchanté* și *à votre santé*, *ma chère* și *à mon amie.*

De partea cealaltă a mesei, Martha se ținea dreaptă, ochii ei sclipeau, vorbea cu cei de alături, râdea des și tare, dându-și capul pe spate și permițându-le celorlalți să-i umple paharul cu șampanie. Helene n-o scăpa din ochi, trebuia să aibă grijă de ea. Martha aproape că nu se atingea de delicatesele de pe masă, mai găurea din când în când pateul cu furculița, pufăind întruna deasupra sufleului, ca și cum ar fi fost prea fierbinte. Dintr-o pâlnie de alamă ieșeau tot felul de scrâșnete, pocnete și o voce răgușită: *încă cincizeci de ani și totul se va termina.* Când au părăsit masa pentru a se așeza în șezlonguri, Martha a prins recunoscătoare brațul unui bărbat, care stătuse lângă ea în timpul cinei și o ascultase. O singură dată i s-a părut Helenei că Martha plânge. Doar că, după ce reuși cu greu să-și facă loc printre oamenii din salon, se auziră din nou râsete, iar Martha își ștergea cu batista, cu care mai devreme își legase brațul, lacrimile de fericire din ochi. Pe parcursul serii, Martha primi țigări și le fumă punându-le într-un portțigaret pe care Helene nu-l mai văzuse niciodată până atunci. Mai târziu, iubitul lui Fanny, pe nume Bernard, pronunțat franțuzește, și-a aprins o pipă. Ce-ar putea fi mai de preț în onoarea ei decât opiul? Prietenii izbucniră în aplauze.

Martha a strigat o singură dată mai tare. Mătușă, ce petrecere minunată, iar Helene nu putea să-și creadă urechilor, căci niciodată n-o auzise pe Martha strigând și râzând atât de degajată într-o asemenea situație. Mătușa Fanny a râs și i-a

răspuns din celălalt colț al salonului: Mătușă? Drăguță, acesta să fie numele meu? Mă simt cu o sută de ani mai bătrână. O bătrână, nu asta înseamnă mătușă? Fanny, drăguță, doar Fanny!

Helene nu primea nici pipă, nici țigări, se răspândise vestea că ea nu împlinise nici șaisprezece anișori și că venea din Lausitz. Doi domni aveau grijă de puicuță, cum îi ziceau, îi turnau Helenei șampanie, iar mai târziu, apă, se vedea atât de clar plăcerea pe care o simțeau când își aminteau mereu unul altuia că Helene era încă un copil. Dar ce puicuță! E pur și simplu fermecător cum poate ea să dea pe gât apa din pahar! O fi tot timpul așa de însetată? Cei doi domni se amuzau copios, în timp ce Helene se uita în jur, ca nu cumva să o piardă din priviri pe Martha. Aceasta râdea într-o parte și-n alta, își țuguia indecent buzele, de parcă ar fi vrut să-l sărute pe tânărul domn care nu-și dăduse jos șapca de pe cap. Însă, în următorul moment, ea și-a trecut brațul pe după o doamnă pe jumătate goală, îmbrăcată într-o rochie fără umeri, asemănătoare cu cea a mătușii, și ale cărei țipete, *o la la,* treceau pe deasupra capetelor tuturor și îi împungeau dureros urechile Helenei. *O la la,* striga femeia întruna, trecându-și la rândul ei brațul pe după Martha; de fapt, Helene vedea cum mâna ei o prindea pe Martha de umăr și cobora apoi de-a lungul taliei, parcă nu-i mai venea să-i dea drumul. Oare obiectul din care trăgea Martha era o pipă? Poate se înșela Helene.

Încă puțină apă? Unul din cei doi domni s-a aplecat în față ca să-i toarne Helenei apă din carafa de cristal.

Petrecerea s-a spart seara târziu. Însă nu ca să plece toți acasă, cum credea Helene, ci ca să meargă împreună într-un club.

Tu ajut-o pe nepoată-mea să-și îmbrace pardesiul, i-a poruncit Fanny cu voce catifelată unui admirator înalt și blond, arătând spre Martha.

Cât despre Helene, mătușa i-a spus cu amabilitate să se simtă ca acasă și i-a urat vise frumoase.

Numai că Helenei nu i-a venit chiar ușor să viseze frumos, darămite să și adoarmă! Rămasă singură acasă, doar cu personalul, s-a retras imediat în odaia ei, dar n-a avut ce face și a așteptat acolo până în zori. Când lumina dimineții a pătruns printre draperiile gris-vert, a auzit zgomote prin locuință și ușa de la intrare închizându-se. Voci, râsete, pași pe coridorul lung, din ce în ce mai aproape. Ușa de la camera ei s-a deschis și Martha a fost împinsă, pe jumătate împiedicându-se și pe jumătate împleticindu-se, în cameră, unde s-a prăbușit imediat pe patul Helenei. Afară, pe hol, Helene a auzit-o pe Fanny râzând cu iubitul ei francez și cu o prietenă. Poate era Lucinde. Helene s-a ridicat în picioare, a împins celălalt pat lângă al ei și a dezbrăcat-o pe Martha, care abia își mai mișca buzele.

Îngeraș, am ajuns. Răsplata e un sărut. Nu trebuie decât să o împingi, poarta paradisului, și să intri. Martha nu mai avea putere să chicotească, a răsuflat adânc și a adormit, iar capul i-a alunecat într-o parte.

Helene a îmbrăcat-o pe Martha în cămașa de noapte, i-a desfăcut părul și a tras-o lângă ea. Martha mirosea a vin și a un parfum greu, pe care Helene nu-l știa, o combinație de flori cu rășină. Helene a strâns-o în brațe, pierzându-și privirea în crepusculul dimineții, în timp ce Martha sforăia ușor.

*

În iarna următoare a căzut multă zăpadă. Martha și Helene au împins geamantanul cât au putut de adânc sub pat și nici măcar de Crăciun nu le-a venit în gând să împacheteze și să-și viziteze mama în Bautzen. La fiecare început de lună sosea câte o scrisoare de la Mariechen, în care se vorbea

despre starea de sănătate a mamei lor, starea vremii și cea financiară. În vreme ce Fanny se delecta în compania Marthei, o lua cu ea în toate cluburile și la toate spectacolele, Helene se bucura de liniștea de la primul etaj. Fanny avea o bibliotecă vastă, pretutindeni erau cărți, care se cunoștea că nu fuseseră citite nici măcar de ea, dar la vederea cărora se simțea, în schimb, măgulită. Helene își petrecea deseori nopțile pe canapea, citind. De câte ori Fanny și Martha intrau pe ușă în zori, împleticindu-se, urmate întotdeauna de câte un bărbat, privirea li se oprea asupra Helenei și izbucneau în râs. Și parcă Fanny strâmba din nas? Poate nu-i convenea că Helene îi citea cărțile. Copilaș, începea Fanny pe un ton ironic, ridicând amenințător arătătorul, cine ține la frumusețe trebuie să doarmă. Mai târziu, când Helene se întindea în pat, adulmecând mirosul nocturn de fum de țigară amestecat cu parfum ce venea dinspre Martha, întindea către ea o mână șovăitoare. O mângâia pe spate, apoi își lăsa mâna pe șoldul Marthei. Ascultând respirația regulată a surorii ei, adormea și Helene.

Vă iubesc, le-a zis Fanny într-o dimineață, când se adunaseră la ceai și bețișoare de ghimbir în verandă, în jurul unei mese joase, pe a cărei tăblie de faianță erau pictați discret niște trandafiri. Veranda mirosea intens a bergamotă, Fanny își bea ceaiul cu multe bucăți de zahăr și fără lapte. Pe masă stătea, ca în fiecare dimineață, o farfurie de prăjituri cu mac, din care Helene încă nu gustase, de rușine că, pentru a lua o bucată, ar fi trebuit să-și întindă pe nepoftite mâna pe deasupra mesei. Iubitul lui Fanny sigur mai lenevea în pat, în budoar, cum îi plăcea lui Fanny să spună. În ultimul timp venea deseori un altul, înalt și blond, Erich. Asemenea lui Bernard, și el era cu câțiva ani neînsemnați mai tânăr decât Fanny. Se părea că mătușa Fanny nu se hotărâse la niciunul din ei, însă rareori se întâmpla ca amândoi să fie invitați

în același timp. La fel ca Bernard, și Erich dormea deseori până la prânz, însă, în vreme ce Bernard își petrecea restul zilei cu pariuri la cursele de călărie și își umplea timpul mergând la hipodrom, pe Erich cel mare și blond îl atrăgeau mai degrabă terenurile de tenis din pădurea Grunewald, iar acum, pe timpul iernii, cele acoperite. O dată, acesta a întrebat-o pe Helene dacă nu voia să-l însoțească. A profitat de un moment în care Fanny nu era de față, atingând-o pe Helene atât de brusc și de înfocat pe gât, încât, din acel moment, Helene se temea de întâlnirile cu Erich. Pe cât de puțină atenție îi dădea în prezența lui Fanny, pe atât de pasional își îndrepta privirile spre ea când aceasta se întorcea puțin cu spatele la ei. Geamurile verandei erau aburite, casa era în continuare bine încălzită, iar zăpada de februarie se întindea peste copaci și peste acoperișurile caselor.

S-a deschis ușa, servitoarea Ofta aducea pe tavă o cană mare cu ceai proaspăt. Din Ceylon, a spus Ofta, așezând cana pe masă. A acoperit-o cu un capac argintiu ce strălucea și apoi s-a retras.

Vă iubesc, a șoptit din nou Fanny. Pudelul ei regal, negru, care răspundea la numele de Cleo – ea îl pronunța englezește și pretindea că vine de la Cleopatra – dădea din coada lui scurtă, un ghemotoc moale. Blana lui era strălucitoare. Își plimba privirea atentă de la o tânără la cealaltă. Când Fanny îi arunca o bucățică din prăjitura cu mac, o înhăța fără să se uite, ca și cum nu aștepta tratația, ci își concentra întreaga atenție asupra conversației. Fanny își tamponă nasul cu batista, mereu se smiorcăia, și nu numai iarna.

Nasul meu e din nou suferind, a șoptit ea, ațintindu-și privirile asupra genunchilor, pierdută în gânduri, ca de altfel toate simțurile mele. Copiii mei, eu vă iubesc.

Pe brațul de lemn al fotoliului în care stătea Martha era așezată Leontine, mișcând nerăbdătoare din degetele de la picioare. Martha o

reîntâlnise pe Leontine în vară și de atunci se vedeau în fiecare zi. Leontine rămânea deseori peste noapte la etajul întâi al casei din Achenbachstraße.

Prietenul meu spune că au un singur post vacant. Caută o asistentă cu experiență. Iar aceasta e Martha. Fanny a făcut o grimasă plină de compasiune în direcția unde stătea Helene, mișcându-și genele în așa fel încât aceasta să-i observe regretul. Buna noastră Helene, drăguțo, pentru tine găsim noi altceva, și chiar foarte repede, o să vezi.00000

Începând de săptămâna următoare, Martha trebuia să înceapă munca în Exerzierstraße, în nordul orașului. Unul dintre admiratorii lui Fanny era medic-șef la secția pentru bolnavi în fază terminală a Spitalului Evreiesc. Fanny spunea că e cărunt și plin de pofte și că a scos postul la concurs ținând cont de acestea. Asistenta ar trebui să aibă între douăzeci și treizeci de ani. Deci așa ca Martha. Adică vârsta potrivită. Îi plăceau femeile de vârstă potrivită. Și numai ele. Acesta ar fi fost și motivul pentru care admirația lui pentru mătușa Fanny se cam evaporase în ultimii ani. Munca în clinică nu era ușoară, din cauza bolilor incurabile și a muribunzilor, și tocmai de aceea conducerea prefera o soră mai în vârstă. Deși douăzeci și șase de ani nu însemnau neapărat „mai în vârstă”, Martha avea totuși mai multă experiență ca Helene, nu?

Helene se străduia să-și păstreze o expresie modestă. Martha nu se putu abține să nu caște. Purta capotul de mătase primit de curând de la mătușa ei.

Leontine aproba din cap în locul Marthei: Desigur, Martha golește și umple, curăță și alină, hrănește și învelește ca nimeni alta.

O să înveți și cum să te rogi, da? Fanny vorbea serios. Ea o lua pe Martha cu ea la sinagogă, la

cele mai importante sărbători, însă Martha nu se rugase nici în catedrală cu prea mult zel.

Martha luă un bețișor de ghimbir din bomboniera în formă de floare, întinse degetul mic de la mână și începu să-l rontăie, nehotărâtă. Helene și Martha vorbiseră deseori în ultimele luni despre cât de greu le venea să trăiască din banii mătușii și cât de mult detestau gândul că s-ar putea transforma într-o povară pentru aceasta. Le plăcea foarte mult viața pe care o duceau în comun, dar și-ar fi dorit să-i plătească și mătușii ceva și să le rămână și lor câțiva bani de cheltuială. Se simțeau prost să accepte cadouri în bani de la mătușa Fanny. Moștenirea de la Breslau se dovedise a fi până la urmă o problemă destul de complicată. Banii din chirii nu veneau în mod regulat, iar administratorul caselor nu mai dăduse niciun semn de viață de câteva luni bune. Martha și Helene nu aveau curajul să-i ceară mătușii bani, pe care să-i trimită apoi la Bautzen. Când au primit o scrisoare disperată de la Mariechen, în care aceasta le spunea că nu mai știe din ce bani să cumpere de mâncare pentru mama lor, Helene s-a strecurat în cămară, a furat niște alimente și le-a trimis într-un pachet la Bautzen. În același timp, Martha a sustras un disc de la Fanny și l-a vândut la consignație pentru câteva monede. Un împrumut, așa categorisiseră ele acțiunea, până când mătușa Fanny le-a întrebat odată, printre altele, dacă nu cumva știu unde i-a dispărut discul cu Richard Tauber. Helene a izbucnit într-un acces de tuse, ca să nu-și trădeze conștiința încărcată. Îi alunecase din mână și se stricase, răspunse Martha pe loc. Și n-avusese curajul să-i spună mătușii până acum. Iar regretele sunt de prisos. Era uimitor felul în care Martha își mișca pleoapele, câtă inocență i se citea pe chip! Fanny s-a dovedit însă destul de înțelegătoare.

În ultimele luni, Martha și Helene se tot prezentaseră pe la câteva spitale, dar deocamdată

fără succes. Se părea că tot orașul căuta de lucru, iar cine lucra deja voia ceva mai bun și mai bine plătit. Cei care nu lucrau făceau afaceri; cât despre aceștia din urmă, cele două surori nu înțelegeau prea multe. Se făceau aluzii și pariuri și se vorbea că numai fetele drăguțe ar reuși să facă bani, cel puțin pe la reviste. Lucinde, prietena lui Fanny, lucra la o revistă, poza goală, cum se lăuda ea, fără alt acoperământ decât părul. Recomandările pe care le avea Helene din Bautzen se bucurau de oarecare admirație, însă vârsta ei îi speria pe toți, era prea tânără pentru a fi angajată permanent la spital.

Așa o să fac, spuse Martha, punând ce mai rămăsese din bețișorul de ghimbir pe marginea farfurioarei. Se sprijini cu capul de Leontine, ducându-și din nou mâna la gură. Fanny le privi pe Leontine și pe Martha, zâmbi, își netezi cu limba dinții și apoi buzele.

Mă bucur. Doar v-am spus că puteți fi musafirii mei pentru totdeauna, dacă mă înțelegeți. Din partea mea, nu-i nevoie să lucrați niciuna din voi. Știți asta, da? Fanny le-a privit pe toate trei. Sigur, ea nu era căsătorită și părinții îi muriseră, însă era evident că Fanny era bogată, singură și cu atâta avere încât era imposibil să-și facă vreodată griji cu privire la bani. Cu excepția Leontinei, bineînțeles, a continuat Fanny, cine nu are până la urmă nevoie de un medic de familie care să fie și o doctoriță frumoasă? Leontine, tu când susții examenul final?

În toamnă. Dar nu vă faceți speranțe deșarte, voi începe să lucrez cu profesorul Friedrich, la Charité. E posibil ca el să mă recomande mai târziu și pentru abilitare.

Ce dezamăgire, drăguță, eu te vedeam mai degrabă cu trusa sanitară, coborând dintr-o ambulanță mică, în fața casei mele. De ce nu vrei să-ți deschizi un cabinet? Ai putea să mai angajezi

niște asistenți tineri, care să te ajute, ca Erich, de exemplu, sau ca Bernard.

Leontine a zâmbit măgulită. De când locuia în Berlin, căpătase un rafinament neobișnuit, zâmbea mai des, uneori numai din ochi, până și mișcările ei semănau din ce în ce mai mult cu cele ale unei pisici. Leontine s-a ridicat și a înconjurat masa. A prins cu ambele mâini codița blondă a Helenei, ca și cum ar fi vrut s-o cântărească, punând apoi o mână pe capul fetei. Acesteia i s-a făcut deodată cald, nu era nimic mai bun pe lume ca palma Leontinei de pe capul ei.

Pacienții cu asigurare privată nu au deocamdată încredere într-o doctoriță, a spus Leontine, ridicând din sprâncene, ca și cum ar fi dorit să se scuze. Și, pe deasupra, nici nu dispun de atâția bani.

Sigur că nu trebuie să fie neapărat asistenți, pot fi și asistente, Leontine. Așa ca Martha și Helene. Fanny chicotea. Am auzit că ești căsătorită cu un paleontolog debil. Se vorbește că el ar avea ceva bani.

Lorenz, debil? Ochii Leontinei aruncau săgeți. Cine a spus asta? Scumpul meu soț nu are destulă încredere în ce aș putea să întemeiez eu. Acum Leontine râdea ca de obicei, era râsul ei macabru.

Oare nu e debil dacă nu observă că soția lui nu-și petrece nopțile acasă? Limba lui Fanny alunecă din nou pe deasupra dinților de sus și trecu apoi peste buze.

Lorenz e liberal din naștere, și, în afară de asta, el și-a pierdut pur și simplu interesul pentru mine.

Fanny îi mai aruncă o firimitură din prăjitura cu mac lui Cleo, pudelul ei regal, apoi își turnă un păhărel de coniac. Acum privirea ei se opri asupra Helenei. Leontine spune că știi să bați la mașină și să stenografiezi. Lui Fanny îi curgea nasul, însă nu remarcă asta imediat. Până la urmă reuși să prindă pârâiașul ajuns pe bărbie într-un șervețel. Tu ai ținut contabilitatea la tipografia tatălui vostru, nu?

Helene a dat nedumerită din umeri. Avea impresia că trecuse prea mult timp de când rezolvase asemenea probleme. Viața ei anterioară alunecase într-un colț îndepărtat de timp, prefera să nu-și mai amintească nimic. Făcea exerciții de ștergere a memoriei. Doar așa poți să te mențiii tânăr, îi șoptise ea nu demult unui curtezan la o petrecere. Când îi spusese asta, îl privise cu atâta inocență, încât curtezanul a trebuit să o ia în serios și să-i dea dreptate.

În ultimele luni petrecute la Berlin, Helene fusese preocupată în principal de cărțile din biblioteca lui Fanny, de plimbări, și îi purtase în ascuns de grijă Marthei. Cu greu își putea lua ochii de la Martha. În același timp, o admira pentru cutezanța cu care se furișa, împreună cu Leontine, în clubul acela rău famat de pe Bülowstraße. Helene detesta nopțile în care o trezeau gemetele surorii ei și ale prietenei acesteia. Niciodată nu se simțise mai singură în patul ei strâmt ca în nopțile în care, pe un pat la fel de strâmt și la niciun metru distanță de ea, Martha și Leontine gâfâiau, abia mai respirând. Uneori râdeau pe înfundate, alteori se opreau, mai șușoteau și se întrebau una pe cealaltă, tare, cât să audă și ea, dacă șoaptele lor n-or fi trezit-o pe micuță. Apoi se auzeau din nou plescăieli și gemete, mai ales ale Marthei, precum și foșnetul cearșafului de la pătură. Helene avea câteodată impresia că simte căldura pe care o emanau corpurile lor.

Tu îl cunoști pe prietenul meu Clemens, farmacistul. Caută pe cineva care să știe să bată la mașină, să fie drăguț și amabil cu clienții. Aș putea să-l întreb.

Numai bine pentru ea, a spus Leontine, mângâindu-i părul Helenei.

Sper că ești discretă, s-a încruntat Martha.

Este, a spus Leontine, continuând să-i mângâie părul Helenei.

Farmaciștii păstrează cele mai mari secrete, Fanny nu mai vorbea în șoaptă, ci aproape că murmura cu vocea ei catifelată, ale mele, ale lui Bernard, ale Lucindei, ale unei jumătăți întregi de oraș.

Helene nu știa ce să răspundă. Spre deosebire de Martha, ea nu reușise să câștige admirația și încrederea mătușii Fanny. Deși locuiau de aproape un an de zile la mătușă, care le dădea hainele ei și le introdusese în cercul ei de prieteni, se părea că aceasta o privea pe Helene ca pe o copilă nevinovată și făcea tot ce-i stătea în putință ca situația să nu se schimbe. Helenei i se părea uneori că mătușa Fanny avea unele rețineri față de ea. Anumite lucruri le discuta doar cu Martha, când era vorba despre garderoba ei sau despre bârfele din cercul lor. Nu de multe ori simțise Helene diferența de nouă ani dintre ea și Martha atât de tare ca acum, în prezența mătușii. De obicei, toate ușile stăteau deschise la primul etaj. Însă când Fanny o chema pe Martha la ea în cameră, închidea ușa, iar Helene bănuia că în spatele ei Fanny scotea la iveală cutiuța ei rotundă, cu praful acela alb și o linguriță, pe care le împărțea doar cu Martha, cu nimeni altcineva. Helene trăgea cu urechea la ușă, le auzea prizând și oftând, iar în asemenea momente, în care ea stătea în vârful picioarelor reci, pe un coridor întunecat, acompaniată doar de pendulul ceasului de perete englezesc, alb și cu un cadran auriu, Helene regreta cel mai mult că venise cu Martha la Berlin. Nici măcar o dată n-o întrebase Fanny dacă nu voia s-o însoțească seara în oraș.

Doar când Leontine și Martha mergeau într-un parc acum cam părăginit, care se chema Luna, Helene avea voie să le însoțească. Acolo, fetele intrau în vechea piscină cu apă, care ajunsese să facă valuri numai de la vânt, râdeau și se bălăceau, fără să le pese de privirile domnilor mai tineri sau mai bătrâni care trândăveau pe margine. Piscina cu

valuri era cunoscută în oraș sub numele de „bazinul nimfelor” sau „acvariul cu târfe” – denumiri despre care fetele considerau că nu exprimă suficient interesul viu cu care le priveau domnii aceia tineri și bătrâni. Fetele își plătiseră singure intrarea, le plăceau nespus valurile și toboganul care se revărsa în lac. Oare asta nu însemna că spectatorii de sex masculin nu aveau niciun drept să se simtă ca niște pești sau chiar potențiali clienți?

E mic orașul, vă spun. Toată lumea îl consideră mare, fiindcă arată ca un minunat balon de săpun, născut din imaginația noastră. Fanny își aprinse unul dintre trabucurile ei englezești, lăsând capul pe spate. Fiecare bulă de fantezie îl face mai larg, mai mare, mai sclipitor, mai fragil. Amețitor? Fanny trăgea din trabucul subțire. În creștere? Fanny scotea fumul în inele mici. În cădere? Lui Fanny îi surâse ideea, după care zâmbetul îi pieri. E bine să știi să păstrezi secretele, Helene. Farmacistul va ști să prețuiască acest lucru. La fel și eu. O să-l întreb. Fanny a făcut un gest aprobator din cap, de parcă era nevoie să-și întărească afirmațiile sau să prindă curaj. Sorbi și ultimul strop de coniac din pahar, tamponându-și cu grijă nasul cu batista. Din colțul ochiului i se scurgea o lacrimă. Dragele mele, copiii mei, vă iubesc. Doar știți că nu trebuie să lucrați, nu? Nu se poate să vă meargă mai rău decât lui Erich sau lui Bernard. Rămâneți cu mine. Umpleți-mi casa și inima, a spus ea, părând cu adevărat mișcată de emoție. Să fi fost oare din cauza singurătății sau a ideii pe care o avea ea despre o inimă mare? se întreba Helene. Fanny se smiorcăia și o mângâia pe Cleo pe botic.

S-a auzit soneria. După scurt timp și-a făcut apariția Ofta anunțând un vizitator. Prietenul dumneavoastră, *mademoiselle,* domnul Baron. A sosit cu mai multe geamantane. Să pregătesc o cameră?

Vai, am uitat complet. Buna mea Ofta, da, vă rog să pregătiți o cameră, mai bine pe cea aurie. Dânsul va rămâne la Berlin pentru mai multă vreme. Fanny a rostit către Martha: E pictor, un artist adevărat. Ochii înroșiți ai lui Fanny s-au făcut mari. Scrumul de la trabucul ei crescuse. Fanny aruncă o privire iscoditoare în jur. Nu mai vedea scrumiera, de aceea scutură scrumul în farfuria cu prăjitură cu mac. A încercat și la Paris, acum a ajuns și aici. Poate să picteze până la epuizare. Dar de-ar fi numai asta! În ziua de astăzi fiecare vrea să fondeze și să conducă cluburi. Fanny se scutură. Nu demult, întâlnise ea un bărbat de statură mică, dar foarte vivace, care vorbea mult despre el și își crease deja o faimă – un artist care se opunea la tot ceea ce însemna conținut. Pe el îl interesau doar forma, existența de artist, prestigiul de care se bucura și, desigur, suita de admiratori. Acesta întemeiase un club și se proclamase singur șeful acestuia. Ceea ce-o uimea pe Fanny era faptul că lua totul în serios. Ceva din întâlnirea lor îi displăcuse iremediabil lui Fanny, poate pretenția acestuia de a avea adepți care să-l îndrăgească și să-l idolatrizeze.

Fetele au ridicat curioase privirile, până atunci Martha și Helene nu mai văzuseră niciun aristocrat de aproape. Numai că, după cum avea să reiasă din discuția lor, acesta nu era aristocrat. Doar numele lui de familie era Baron, Heinrich Baron.

Nu avea avere, avea chiar puțini bani. Însă puținul pe care-l avea dorea să-l împartă cu o tânără drăguță, care să accepte să-i fie model și să-l lase s-o picteze, s-o picteze până la epuizare. Baron era un bărbat mic de statură, mic însemnând aproape la fel de înalt ca Helene. Avea o frunte înaltă, păr deschis la culoare, dar care îi lipsea de pe o porțiune a capului ce se întindea de la frunte până la ceafă. Helenei îi plăceau ochii lui, a căror expresie tristă și pierdută îi trezea un ușor

sentiment de încredere și care da, o putea face pe o tânără ca ea să se simtă importantă.

Cu toate că Helenei nu-i cădea ușor să-l vadă pe Baron cum o soarbe din ochi, privirea lui îi inspira o anumită protecție în fața uriașului Erich, care, cum se ivea vreo ocazie să rămână singuri, o împingea pe Helene într-un colț întunecat și, în timp ce Fanny se ducea puțin până la bucătărie, ca s-o caute pe Ofta, iar Martha lucra la spital, rămânând doar Cleo, cu privirea atentă și dând din coadă, drept unică martoră, îi punea o mână pe sân, împingându-i în același timp limba lui groasă și umedă în ureche, și rotindu-i-o, cu respirația îngreunată, în aceasta. Când Helene, care își ținea respirația speriată, fără să-i vină în gând să strige, înțelegea, după zgomotele ușoare făcute de lăbuțele lui Cleo, că Fanny se întorcea din bucătărie, auzindu-i într-un târziu și pașii, Erich se desprindea brusc de ea, cu o smucitură, și pășea hotărât înspre Fanny. O întreba dacă nu voia să-și ia racheta de tenis și să-l însoțească în pădurea Grunewald, fiindcă împrumutase o mașină și știa că ei îi plăcea foarte mult să conducă.

Într-o zi, Baron și-a dat jos ochelarii, le-a șters lentilele, netezindu-și cu palma chelia accentuată. A întrebat-o pe Helene dacă nu voia să mai câștige niște bani. Helene s-a simțit flatată, nu mai întâlnise până atunci un pictor care să vrea s-o picteze. S-a rușinat. În afară de Martha, cine o mai văzuse goală?

Rușine ar trebui să le fie altor fete, și nu unor frumuseți ca ea. Așa a strigat Baron din celălalt colț al camerei în care și-au dat întâlnire într-o dimineață de duminică, când nici unuia nu-i trecea prin cap să meargă la biserică sau să se gândească la Dumnezeu. El spera ca astfel s-o poată ademeni pe Helene să iasă din spatele paravanului. Doar n-o făcea pe degeaba, să se lase văzută goală. Primea ceva bani pentru asta. Baron flutura o bancnotă.

Prea puțin îl deranjau pe Baron sânii ei mici, dimpotrivă, el îi considera un simbol al tinereții. Părul ei blond însemna pentru el o bucurie. Râdea, spunându-i că e încă un copil. Iar lui îi plăcea asta și o picta la nesfârșit, fără să cadă totuși epuizat. Helene era frântă. Câteva săptămâni mai târziu, Baron i-a spus că e o magiciană, deoarece arăta în fiecare zi altfel și-l ajuta și pe el s-o vadă într-o nouă lumină. Baron îi spunea că, în fiecare zi, ea îl răsplătește cu câte o privire nouă. Îi dădea monede noi și bancnote proaspăt tipărite, pe care nu mai scria „Rentenmark", ci „Reichsmark"[4], și pe care Helene le privea ca pe niște tichete de acces la o viață independentă.

Ziua, Helene mergea la farmacie, unde avea grijă să păstreze confidențialitatea, iar seara se dezbrăca pentru Baron, care o privea ca pe o magiciană și totodată ca pe un copil, și în prezența căruia s-a simțit, totuși, pentru prima oară ca o femeie. Acesta era secretul ei. Până la urmă, totul stătea în sentimentele ei de rușine și emoție, nu în privirea lui severă, cu care îi dădea târcoale, o ruga să se așeze, să se întindă, să îndoaie brațul, să scoată piciorul stâng și mai mult în față, da, așa, să-l desfacă; peste ceva vreme, el a făcut o întindere de ligament. Helene și-a amintit de povestea zmeului care trăia pe o stâncă și se hrănea numai cu fecioare. De altfel, ea nu se simțea vinovată, îi era milă de el. Nici cărbunele nu-l mai putea ține în mână. Helene nu mai trebuia să se dezbrace. Nu mai primea niciun ban de la el și petrecea mai mult timp la farmacie.

Seara, când se întorcea de la farmacie, Helene aducea o cutiuță cu un praf alb, pe care o punea, fără să scoată o vorbă, pe noptiera din camera lui Fanny, ca dovadă de loialitate. De Martha avea grijă Leontine, chiar dacă nu era de acord cu asta. Numai câteodată, când se ivea vreo ocazie, Helene aducea de la farmacie puțină morfină și pentru Martha. Baron stătea pe canapeaua din salon,

așteptând-o pe Helene cu privirea tristă și pierdută. Helenei îi plăcea că el o privea, dar n-o atingea. Toate femeile din jurul ei aveau relații. Helene se gândea că nu mai era prea tânără pentru asta, numai că nu putea lua nicio hotărâre. Îi bandaja brațul lui Baron, îi punea comprese reci și calde peste ligament. El îi dărui un buchețel de flori gălbui de ochiul-boului. Ea îl primi cu plăcere. În timp ce punea florile în vază, Helene și le imagina ca pe niște trandafiri târzii și se gândea cum ar fi fost dacă ar fi primit florile de la farmacistul Clemens. Helene își dorea să iubească, cu toată înflăcărarea fără margini și teama de rigoare. Asta să fie tot, gâdilături în stomac și palpitații? Helene zâmbi. Nu putea să-i dea dreptate lui Fanny, care vedea în Clemens un amic. Farmacistul lipsit de vlagă, la care Helene se gândea din ce în ce mai des când avea câte o zi liberă, n-o privea nici pe Fanny și nici vreo altă femeie în ochi mai mult decât era nevoie. Nu se uita după niciuna și nu scotea niciun cuvânt în plus. Doar atunci când soția lui intra în farmacie, cu vreo doi-trei copilași ținându-se de fusta ei, din cei cinci pe care-i aveau în total, și voia să cumpere sau să întrebe câte ceva, cu fața ei rotundă și roșie de frig și cu ochii ei mari, albaștri, care străluceau, chipul farmacistului se lumina și se trezea la viață. Își săruta soția, își mângâia copiii, ca și cum nu i-ar fi văzut de cine știe când.

Farmacistul nu provenea dintr-o familie înstărită, își câștiga banii cu greu și trebuia să achite și datoriile pentru farmacie. Ziua se prăpădea de dorul soției lui și al copiilor. Dacă Fanny se gândea la el ca la un prieten, asta era pentru că ea nu știa ce importanță aveau banii pentru el. Helene bătea la mașină tot felul de bonuri de comandă, scrisori și facturi. El îi arăta ce consistență trebuiau să aibă amestecurile de grăsimi și acizi, o învăța cunoștințe elementare despre reacțiile chimice dintre baze și săruri,

dându-i în cele din urmă și o carte groasă, pentru acasă. Helene știa că acele cunoștințe i-ar fi folosit în eventualitatea în care ar fi început să studieze, astfel că învăța tot ce prindea. Făcuse un obicei din a împacheta în fiecare seară câte cinci dropsuri pentru farmacist, iar când borcanul se golea, lua din altul mai mic bomboane cu aromă de zmeură și violete. Le făcea o bucurie copiilor. Helene pregătea chitanțierele, amesteca salvia și rămânea în farmacie până la ora închiderii, când el se grăbea să ajungă acasă, la soție și la copii. Procesul de separare a substanțelor nocive devenise ușor. În scurt timp Helene a învățat toate semnăturile și parafele medicilor, știa cine, cui și ce i-a prescris și unde putea să completeze comenzile cu un zero în coadă. Din două grame de cocaină se făceau douăzeci, însă un gram de morfină se transforma destul de rar în zece sau într-o sută de grame. Ea însăși prelua comenzile și știa când trebuia să vină furnizorul. Tot ea dădea comandă de pahare și de cutii, semna pentru primirea mărfurilor și cântărea substanțele. Farmacistul era convins că putea să aibă toată încrederea în Helene. Aceasta îl scutea de responsabilități, dar și de muncă. Când pisa cristalele și le transforma în pudră, cu care umplea capsulele, sau când umplea sticluțele cu lichid, câteva instrucțiuni scurte sau un zâmbet trecător erau de ajuns. Cu timpul, Helene a învățat și mai mult, amesteca alcoolul cu substanțe active prețioase și producea bazele și sărurile din tincturi, astfel că nu-l mai întreba nimic pe farmacist.

Însă zâmbetul farmacistului dispărea prea repede. O simplă gâdilătură în stomac și câțiva fiori în piept nu ajungeau să-i aprindă focul și nici nu-i dădeau Helenei sentimentul pe care credea ea că trebuia să-l aibă.

Baron se purta cu ea măgulitor și o urmărea cu privirile lui atente, însă nu profita de ocaziile care se iveau ca să întindă mâna după Helene.

Odată stăteau cu toții într-o seară devreme, Martha își lăsase capul în poala Leontinei și adormise, Fanny se certa cu Erich cu privire la programul din seara aceea, iar Helene citea cu voce tare din noua ediție *Roșu și negru.* Baron se așezase într-un fotoliu lângă Helene, sorbea dintr-un pahar de absint și asculta cu atenție.

Leontine s-a scuzat, a scuzat-o și pe Martha, s-a ridicat cu greu în picioare. Martha cerea îndurare, oasele, nervii, rădăcinile firelor de păr, totul o durea. Leontine pe jumătate o sprijinea, pe jumătate o căra de-a binelea ca să ajungă cu ea în pat. Imediat ce au părăsit camera, Erich a sărit în picioare, hotărât. E încă devreme, nu mai e mult până se întunecă și el vrea să plece. Fanny îl ținea de cămașă. Erich a împins-o la o parte. Ia-mă cu tine, îl implora ea. S-au auzit uși trântindu-se.

Deodată, Helene a rămas singură cu Baron, ea citea mai departe, cum Julien i-a propus doamnei de Renal să-și părăsească reședința, cum el dorea să salveze onoarea doamnei inimii lui, dar și dragostea dintre ei, cum doamna s-a ridicat și a spus că e pregătită să înfrunte orice suferință. Să fi venit momentul în care distanța dintre Baron și Helene ar fi putut să dispară, să se topească de-a binelea? Ea fiind înflăcărată de pasiuni străine, care păreau să fi devenit mai intense în realitate decât în carte, el nu trebuia decât să întindă o mână. Însă el a ridicat brațul ca să-l pună pe spătarul fotoliului, adică între el și Helene. Cu cealaltă mână ținea strâns paharul, din care sorbi ultima picătură, apoi îl umplu din nou. Helene simți cum nerăbdarea ei se transforma în nervozitate. Se opri din citit.

Vrei și tu ceva de băut, Helene?

A dat din cap că da, deși nu voia. Stendhal n-ar fi trebuit să-l lase niciodată pe Julien să rostească asemenea lucruri banale. Privirea Helenei căzu pe prima filă: *Adevărul! Crudul adevăr!* Helene bănuia ce voia să spună Stendhal cu această

exclamație a lui Danton. Baron i-a umplut calm Helenei un păhăruț, a ciocnit cu ea și a întrebat-o dacă nu vrea să citească mai departe. Să fi observat Baron ezitarea ei? Cu o bucurie neobișnuită, acesta își luă avânt și începu să povestească cum a fost el în Franța și cum vorbește franceza fluent, doar că până atunci nu avusese timp să citească romanul. Și că îi este atât de recunoscător Helenei pentru că-i deschide această lume nouă. Helene simțea cum o cuprinde oboseala, se abținea să nu caște. O fecioară trebuie să rămână fecioară, trebuie să rămână fecioară. În timp ce continua să citească, lipsită de chef și plină de încordare, obrajii ei roșii păleau de la atâta așteptare. O durere de cap amenința să i se urce de-a lungul cefei. Când orologiul din hol bătu ora zece seara, Helene închise cartea.

Dar nu ar vrea să mai citească? Baron era uimit.

Nu. Helene s-a ridicat, gâtul i se uscase, gustul de pelin îi provocase o ușoară stare de greață. Voia să ajungă în pat și spera din tot sufletul că Martha și Leontine dormeau deja.

*

Trecu și primăvara, fără ca ele să prindă de veste. În cea mai scurtă noapte din iunie, Helene a împlinit nouăsprezece ani. Nu avea încă douăzeci și unu, dar era destul de mare, după cum își dădeau cu părerea Fanny și Martha, ca să o ia cu ele pentru prima dată la Șoarecele alb. Fanny i-a întins Helenei un plic îngust, în care se afla un tichet-cadou, cu scrisul aplecat al lui Fanny, pentru un curs liceal de fete în Marburger Straße. Cursul urma să înceapă în septembrie și se potrivea cu programul de lucru al Helenei, căci orele se țineau seara. Din motive necunoscute, Fanny scrisese pe tichet „Pentru confirmare” și sublimase cuvintele, care tronau acum deasupra tuturor celorlalte și-i dădea impresia Helenei că mătușa ținea să

imortalizeze acest gest, care nu trebuia uitat cu niciun preț.

Helene i-a mulțumit, însă Fanny a privit-o aspru și a început să se întrețină cu Martha despre primul concurs de frumusețe, ce urma să se desfășoare în anul următor pe tărâm german și la care, după părerea lui Fanny, Martha ar fi trebuit neapărat să participe.

Sunt numai oase și nervi, a spus Martha, epuizată.

Ce tot spui? a replicat Fanny. Cel mai bine se vede din afară. Uită-te la tine! Fanny și-a pus mâna ei lungă pe gâtul Marthei. Helene a trebuit să se uite în altă parte.

Dintr-o simplă toană și ca să-l șocheze pe Baron, Leontine i-a tăiat Helenei într-o după-masă părul scurt, până la baza urechii, și i-a îndepărtat puful rămas pe gât cu un briceag. Ce ușor își simțea acum capul!

În cinstea zilei de astăzi, a spus Leontine și a lăsat-o pe Helene să o sărute, în semn de mulțumire. Nici nu-și închipuise Helene vreodată că-i va simți lobii urechilor atât de aproape! Oare putea ajunge la ei ca să-i sărute? Helene și-a atins ușor obrajii de ai Leontinei, sărutările s-au risipit în aer, pe deasupra umerilor acesteia, două, trei, patru, doar nasul Helenei mai atingea urechile prietenei ei. Cum o fi reușit Leontine să-și păstreze încă mirosul din Lausitz?

Pe tot parcursul procedurii de tăiere a părului, Baron își făcea întruna drum pe lângă ușa deschisă de la baie, băga capul înăuntru, sub diferite mici pretexte, și scotea sunete de nemulțumire. Striga că el nu mai suportă să vadă așa ceva, în timp ce-și pipăia timid chelia, pe care abia o mai putea acoperi cu o singură mână. Păcat! striga el.

Martha i-a dat Helenei o rochie lungă până la genunchi, din atlaz mătăsos și șifon, pe care ea însăși o îmbrăcase în sezonul trecut și pe care o primise inițial de la Fanny. Spunea că Helene a

crescut, ceea ce era adevărat. Numai că Helene nu era la fel de slabă ca Fanny și Martha. Leontine n-a mai stat pe gânduri, a desfăcut rochia din cusături și a cerut un ac. În mai puțin de jumătate de oră, rochia stătea ca turnată pe Helene. Cu coada ochiului, Helene îl observa pe Baron aplecându-se și ridicând de jos părul căzut. Își trecea peste braț șuvițele lungi și aurii și dispărea cu acestea din baie, aproape neobservat. Fanny le anunța că se simte prea tânără și totodată prea bătrână pentru a purta atlaz. Dar rochia i se potrivește cel mai bine Helenei, a spus Fanny, dar nu s-a mai uitat la ea când Helene a îmbrăcat-o. Cursul liceal și rochia i se păreau probabil cea mai bună soluție pentru a scăpa de ea.

Era o noapte de vară, cu aer cald, vântul adia. Oare Helene se simțea bine cu noua ei coafură? Și-a pus pe cap pălăria primită în Bautzen, odată cu toată moștenirea de la unchiul din Breslau – o pălărie în formă de ceaun, asemănătoare cu pălăriile pe care aici le purtau toate doamnele, doar că a ei era din mătase și ornată cu pietre care imitau diamantele.

Fanny a pornit înainte, însoțită de Lucinde și de Baron, iar Leontine și Martha au luat-o pe Helene la mijloc, se țineau de braț. Simțeau în nări mireasma florilor de tei. Helene purta în loc de haină un șal transparent din organza. Vântul îi răcorea ușor gâtul.

La intrarea în local stăteau două persoane cu fețele pictate în alb, dar din cauza machiajului nu puteai să vezi dacă erau bărbați sau femei. Portarii îl cântăreau cu severitate pe fiecare oaspete în parte, cei cunoscuți erau salutați, iar cei străini erau respinși. Pe Fanny au recunoscut-o, ea și-a apropiat capul de unul din portari, spunându-i că Baron, Lucinde și tinerele domnișoare erau cu ea. Portarul nu s-a împotrivit și le-a deschis ușa, poftindu-i pe toți înăuntru. Localul nu era prea mare, oamenii stăteau înghesuiți. Lângă scenă erau

mese unde stăteau unii dintre oaspeți. Trecuseră vremurile în care faimoasa Anita Berber se prezenta în fața tuturor într-un dans al viciilor și al fiorilor, un adevărat spectacol, care purta acum doar numele unui dans macabru; despre aceasta se vorbea că ajunsese pe o scenă adevărată, dar că aparițiile ei nu erau prea dese. Însă fiecare dintre cei prezenți aici încă și-o imaginau în fața lor, pe scenă. Privirile lor nu mai conteneau să scruteze cortina roșie, de unde așteptau ca ea să apară dintr-un moment în altul și să înceapă dansul. Nu se putea să nu fi citit despre cum fusese ea prădată și părăsită în Viena de iubitul ei, care a plecat mai târziu în America și s-a căsătorit cu patru femei diferite într-un singur an. Ultimele zvonuri erau că acesta revenise după aceea la Hamburg și murise la scurt timp.

În locul lui Berber au apărut pe scenă trei muzicieni, cu un trombon, un clarinet și o trompetă. Și tocmai când Helene credea că sunetele acelea lungi erau de încălzire, câțiva oaspeți s-au pornit să danseze. Helene a fost prinsă de mulțime. Fanny și-a lăsat pelerina la garderobă și i-a luat Helenei pălăria de pe cap, fără s-o mai întrebe, pe când Lucinde a comandat șampanie și pahare. Șușoteau între ele, oare cea care stătea în spate, în ciorchinele acela de oameni, nu era Margo Lion? Baron avea ochi doar pentru Helene, și-i fixase asupra ei, asupra chipului ei, asupra umerilor și mâinilor ei. Privirea lui îi dădea acesteia un sentiment de siguranță, combinat cu oarecare jenă. Goliciunea gâtului ei era o provocare nedorită, dar absolut excitantă. Deodată, simți o respirație pe umăr, iar Baron rosti cu o voce blândă, care aproape scârțâia acolo unde el voia să-i confere o undă de fermitate: Helene, ți-a alunecat șalul de pe umeri. Helene se uită în jos și-l privi încurcată pe Baron, care, în noaptea aceea, i se părea și mai scund ca de obicei. El și-a apropiat

din nou buzele, cât pe ce să o sărute pe gât: Îți văd gropițele de pe umeri și simt că o iau razna.

Helene râse. Cineva a împins-o ușor de la spate.

Ar fi bine să-ți pui din nou șalul pe umeri, altfel te descoperă și alți bărbați.

Baron părea să-și exprime un drept la goliciunea ei. Helene s-a întors. În spatele ei stăteau Fanny și Lucinde, care-l întâlniseră pe Bernard, venit cu un prieten. Fanny își invită prietenii și nepoatele să servească un pahar de pe tavă. Noroc că în local era foarte mare zgomot. Helene n-a vrut să-i răspundă lui Baron, a lăsat șalul să-i cadă neglijent peste coate, modul în care își agita genele false era de asemenea excitant, iar faptul că și alți bărbați îi vedeau gropițele n-o deranja nicidecum.

Leontine a salutat un tânăr, a făcut prezentările. Numele acestuia era Carl Wertheimer. Muzica era atât de tare, încât Feontine a fost nevoită să țipe, în timp ce el își ținea mâna pâlnie la ureche. Unul dintre studenții ei la patologie, striga Feontine, unul care se strecurase printre ceilalți. În realitate, el studia filosofie și limbi străine, latină, greacă, dar și literatură contemporană, sigur voia să devină poet. Tânărul a scuturat din cap cu vehemență. Niciodată. Ba da, a spus Leontine râzând, ea îl văzuse odată recitând o poezie într-un cerc de studenți, sigur era o poezie compusă de el. Carl Wertheimer nici nu știa cum i s-a întâmplat. Era un student ca oricare altul, iar când îi cita pe Ovidiu sau pe Aristotel n-o făcea asemenea celorlalți, mai maturi, ca să-și demonstreze superioritatea. De altfel, el pretindea că nici nu ar avea curajul, dacă ținea cont de prezența atâtor domnișoare inteligente, să se identifice cu asemenea tendințe. Leontine îi trecu o mână prin păr, așa cum doar o soră mai mare ar fi făcut-o, astfel încât el să apară în fața celorlalți ca un băiețel; în tot acest timp, Helene îl cerceta cu privirea, ochii lui se aflau la aceeași înălțime cu ai ei, iar corpul lui subțire era ca de adolescent. Era poate de-o vârstă cu Helene.

Pentru o clipă, aceasta îl privi ca pe un bărbat care ar fi putut fi al ei, însă întreaga lui atenție era îndreptată spre Leontine. Era foarte clar, Carl Wertheimer privea în sus la Leontine nu numai pentru că aceasta părea să fie cu câțiva centimetri mai înaltă decât el, ci pentru că o prețuia pe această făptură extraordinară cu alura ei de profesoară sau poate era chiar un pic îndrăgostit de ea.

Primilor muzicieni de pe scenă li s-au alăturat între timp și alții, care cântau la trombon, clarinet și trompetă. Sunetele se răspândeau, ritmul făcea sala să se unduiască și să vibreze. Spre surprinderea Helenei, tot mai multă lume din jurul ei a început să danseze. Nici nu mai vedea parchetul de sub picioarele ei, care vibra în ritmul muzicii. Fanny și Bernard s-au repezit în față, Lucinde l-a prins pe prietenul lui Bernard de mână, Martha și Leontine s-au amestecat printre cei care dansau, numai Baron s-a dat la o parte. Acesta avea grijă de tava cu pahare, stătea cu spatele la perete, dar nu-și lua ochii de la Helene, care părea în continuare nehotărâtă. Deodată, o mână a prins-o ușor de braț. Nu dorea să danseze? a întrebat-o un bărbat spân. Apoi i-a luat paharul din mână și a tras-o după el. Cu o mână o ținea strâns, de parcă trebuia să aibă grijă de ea, ca să nu i-o fure muzica; mișcându-se la început mai încet, apoi mai repede; cu cealaltă mână îi atingea în timpul dansului, ca din întâmplare, brațele dezgolite. Niciun lucru și nicio ființă nu rămaseră neatinse de muzică, aceasta trecea prin toate, cuprindea fiecare părticică din sală și o transforma în fragmente de timp. Sala, care până atunci fusese liniștită, amorțită, era acum cuprinsă de un tumult, după cum i se părea Helenei, care nu făcea doar să vibreze fiecare moleculă și fiecare organ în parte, ci amenința să pulverizeze atât hainele de pe trupuri, cât și pereții strâmți ai sălii. Muzica se răspândea peste tot, umplea spațiul cu strălucire, o

scânteiere ușoară, radiind cele mai frumoase melodii, care nu se mai supuneau regulilor obișnuite ale ritmului și făceau trupurile dansatorilor să se îndoaie, să se aplece și să se îndrepte din nou – ca niște trestii în bătaia vântului. Când spânul i-a pus brusc mâna pe șold, Helene s-a speriat foarte tare, deși acesta nu voia decât să evite ciocnirea cu altă pereche de pe ring. Helene privi în jur, recunoscu forma gâtului Leontinei, părul ei tuns scurt și negru, își croia drum să ajungă pe margine, se unduia împreună cu celelalte trupuri, care veneau înspre ea și se depărtau din nou, se strecura printre cei care dansau, bărbatul spân o urmărea pas cu pas, ea trecea pe lângă ei și pe sub brațele lor, până reuși să o prindă de mână pe Martha și descoperi râsul Leontinei. Spânul vâslea din brațe năvalnic, mereu pe punctul de a cădea, după care își revenea, se redresa iarăși. Helenei îi veni să râdă. Ea încerca să se adapteze ritmului muzicii, mișcându-și umerii și brațele, toți cei din jurul ei se bâțâiau, se învârteau pe muzică, se împiedicau și se călcau reciproc pe picioare. Muzica aceasta îi amintea Helenei de datul în scrânciob: la împingere, scrânciobul capătă avânt, devine puternic și pare să aibă o țintă precisă, ca în clipa următoare să se poticnească. Când începeai să te datini sau să întinzi picioarele într-o parte sau în alta, porneau vârtejul și amețeala. Sala se învârtea cu ea, în cercuri din ce în ce mai mici. Capul Marthei se clătina într-un mod ciudat, părul i se desfăcuse, iar ea nu mai contenea să-și arunce brațele în direcția Leontinei, asemenea cuiva aflat pe punctul de a se îneca. Helene i-a văzut ochii sticloși, privirea învăluită în întuneric, care nu mai avea țintă și nu mai recunoștea pe nimeni. I-a făcut cu mâna Marthei, însă ea se sprijinea acum de Leontine, în timp ce un zâmbet beat, aproape prostesc, îi inundase întreaga față. Din nou s-a auzit trompeta, care dădea tonul, și dansatorii au început să

transpire, brațele dezgolite și umerii doamnelor străluceau în razele de lumină slabă ale reflectoarelor mici. În clipa următoare, Helene n-a mai zărit albastrul-violet al rochiei Leontinei, până și zâmbetul plin de emoție al Marthei dispăruse, se schimbase ritmul, Helene a privit în jur, însă nu le-a mai descoperit nici pe Leontine, nici pe Martha. Între timp l-a observat pe partenerul ei spân, care dansa cu spatele la ea, cu altă domnișoară.

Helene s-a trezit brusc singură, în mijlocul unei mulțimi dezlănțuite. Muzica o pătrunse, o luă în stăpânire, voia să intre și totodată să iasă din ea. Helene se tot ferea de invazia de brațe și de picioare. O stare de teamă o cuprinse, căci nu știa niciuna dintre mișcări și nici nu mai vedea dușumeaua. Picioarele ei atingeau podeaua și se ridicau iarăși în aer – era o adevărată interdependență. Helene voia să ajungă pe margine, acolo unde bănuia că se află Baron, deși încă nu-i descoperise pălăria și nici nu reperase pe altcineva din grupul ei, dansatorii o împingeau mereu către mijloc, picioarele ei nu se mai puteau opri din ritmul nebunesc. Nicăieri nu era mai bine să dispari decât în mijlocul acestor oameni care dansau. Helene s-a predat; picioarele ei goneau pe ritmurile de clarinet, care o ajunseseră din urmă, și își agita brațele pe deasupra.

O mână de bărbat a prins-o, nu-l cunoștea. Chipul acestuia era pictat în alb, buzele îi erau aproape negre, Helene dansa. În timp ce dansa, cel din fața ei își schimba mereu înfățișarea și statura. Leontine și Martha s-au ivit din nou, iar sora ei zâmbea în timp ce dansau, poate îi zâmbea Leontinei, poate zâmbetul ei era îndreptat în direcția unde se afla Helene sau era dedicat muzicii, modului în care puteai să dispari, dar Helene nu mai căuta cu privirea. Exista însă o altă privire, care o urmărea pe Helene de ceva timp din întunericul de lângă scenă, de la una dintre măsuțele cu luminițe verzi. Helene l-a recunoscut

pe Carl Wertheimer și s-a bucurat că l-a descoperit în cele din urmă. Poate că el era doar curios să vadă ce fel de amici avea Leontine. Privirea lui nu avea nimic insistent în ea, ci era doar foarte atentă. Carl Wertheimer nu se dezbrăcase de palton, al cărui guler neted de blană strălucea, sau poate că tocmai se îmbrăcase ca să plece. Trăgea dintr-o pipă scurtă și subțire. Privirea îi aluneca mereu spre ceilalți dansatori, spre Leontine și se întorcea din nou la Helene. Deși era destul de tânăr, trăsăturile chipului său erau severe, demne, gândea Helene.

Când se auzea clarinetul, Helene sărea în sus, când intra trombonul, Helene se lăsa pe spate, când începea trompeta, Helene se ridica.

Nu după mult timp, Helene a făcut o mișcare greșită, și-a răsucit glezna, și-a pierdut echilibrul. Ca să nu cadă, a prins-o de umăr pe Martha și s-a sprijinit de ea. Posibil ca Martha s-o fi confundat, fiindcă nu i-a dat nicio atenție și i-a împins mâna la o parte, cu un gest grosolan. Cureluța de la pantoful Helenei s-a rupt, astfel că n-a avut ce face, a luat pantoful în mână, croindu-și drum printre cei care dansau și prin mirosul lor dulce-acrișor. Când ajunse la balustradă, merse numai pe partea stângă. Nu scăpase bine de căldura umedă a dansatorilor, din ghearele lor fierbinți, când simți un val de răcoare venind din întuneric. O fi fost vreun geam deschis? Nu existau geamuri. Probabil că cineva deschisese ușa de la intrare, ca să intre aerul. Helene a privit pe deasupra capetelor și a zărit în spate, în întuneric, chipul alb al lui Fanny. Din fericire, nici urmă de pălăria lui Baron cât vedeai cu ochii. Ceva de băut? Cineva a îmbrâncit-o, Helene i-a mulțumit scurt și s-a grăbit mai departe. Trecu pe lângă figuri pe care se vedeau ravagiile nopții și chipuri ce purtau paloarea dimineții. Un fior o străbătu pe șira spinării și, pe neașteptate, se trezi ochi în ochi cu bărbatul cu trăsături uscățive.

Vă rog să mă scuzați, a spus el, sunteți prietenă cu Leontine. Vocea lui era neobișnuit de gravă pentru vârsta pe care o avea. Helene își fixase privirea asupra gulerului său de blană. Lucea atât de frumos, că-i venea aproape să-l atingă.

Helene a încuviințat, se gândea că sigur nu știa cum o cheamă. Astfel că rosti: Helene, Helene Würsich.

Wertheimer, Carl. Domnișoara Leontine a fost atât de amabilă și m-a prezentat de la început.

Studentul.

El o aprobă și-i oferi brațul. Pot să vă ajut?

Desigur, mi s-a rupt pantoful. Helene i l-a arătat, ca dovadă. Și-a amintit de reacția Marthei și a privit cu teamă în jur, descoperindu-și sora printre cei care dansau, când aceasta tocmai își împletea brațele în jurul Leontinei; nu mai lipsea mult și

Martha avea să o sărute în fața tuturor. Helene a simțit un oarecare disconfort, o senzație ușoară de rău – mai mult decât sentimentul vag de a fi exclusă, îi era teamă ca străinii să nu descopere încrengătura din care făcuse parte, în rol de soră și complice. De aceea, Helene voia să-i distragă repede atenția lui Wertheimer.

O cunoașteți de mult pe doctorița Leontine?

Mătușa noastră ne-a invitat aici, ea are un cerc mare de prieteni. Helene a făcut un gest nedefinit. Mă tem că trebuie să plec.

Desigur. Îmi permiteți să vă conduc? Nu se poate să șchiopătați singură pe străzi până acasă.

Cu plăcere. Mi-e teamă, a spus ea, gândindu-se la porumbeii care adunau semințele din *Cenușăreasa*, că eu nu am nici porumbei, nici cenușă, care să mă înconjoare de farmec. Apoi, își dădu seama că urechile începuseră să-i ardă – farmecul la care se gândise era răbdarea ei feciorelnică.

Helene și-a luat rămas-bun de la mătușa ei. Fanny nici măcar nu s-a uitat la tânărul student

Wertheimer, asigurând-o pe Helene că Ofta îi va deschide ușa acasă.

Afară se luminase de ziuă. Păsărelele ciripeau ușor în întâmpinarea unei zile de vară care începuse demult, iar strada nu mai era iluminată electric. O trăsură își aștepta clienții. Era clar că cei mai matinali se grăbeau la muncă. La colț stătea un vânzător de ziare, care oferea tuturor *Curierul de dimineață* și *Sumarul presei.*

Sumarul presei, atât de dimineață, Carl a clătinat din cap, zâmbind.

Helene era încântată de întâlnirea ei cu Wertheimer și, în timp ce-și puneau unul altuia întrebări legate de viața lor de zi cu zi, s-a abținut să-i spună cât de aproape locuia. Cu un picior în pantof și altul desculț, Helene simțea asfaltul lipindu-i-se de picior. Din tei picurase nectar în timpul nopții.

Vino, să ne ascundem mai aproape… Wertheimer o cercetă pe Helene cu privirea.

Căci viață e în inimile tuturor. Helene o spuse pur și simplu, ca din întâmplare.

La fel și în sicrie. Wertheimer era în culmea fericirii, însă Helene nu-i mai răspundea, prefera să zâmbească. Ce s-a întâmplat, nu mai vreți să continuați?

Am uitat cum vine mai departe.

Nu vă cred. Privirea i se întunecă pe loc, dar ea căută să-l îmbuneze.

Recitați cu atâta bucurie! *Sfârșitul lumii* e un poem destul de trist, nu credeți?

Trist? E optimist, Helene! Ce poate fi mai atrăgător decât sacrificiul, un sărut, o dorință care ne cuprinde și apoi ne lasă să murim?

Credeți că autoarea s-a gândit la Dumnezeu când l-a scris?

În niciun caz, dumnezeirea e aproape de ea. Poemul nu debutează cu altceva decât cu îndoieli repetate, ea vorbește despre plâns, ca și cum bunul Dumnezeu ar fi murit. Iar dacă ea ar crede în

Dumnezeu, i-ar recunoaște acestuia nemurirea, ar fi ca și cum s-ar opune de două ori credinței, ea crede la fel de puțin în bunul Dumnezeu, ca și în Cel Rău sau în oricare altul. Moartea lui Dumnezeu ar trebui să provoace o adevărată jale în lume, cât despre lume – va plânge din cauza lui sau va plânge fiindcă a scăpat de el?

Helene îl privi pe Wertheimer, uitând să închidă gura. Oare nu-i tot spusese Martha să învețe să închidă gura, căci altfel îi intrau muștele în ea? Nu mai auzise niciodată pe cineva comentând într-un asemenea mod o poezie.

Și poezia aceasta nu-i aparținea ei și numai ei? A început să vorbească cu pasiune, mai mult despre poezie decât despre viața ei, însă cele două nu erau atât de ușor de separat în fața unuia ca Wertheimer.

Laske-Schüler nu se bucură de existența lui Dumnezeu și nici de a oamenilor și a suferinței lor, ci doar îi face să simtă sărutarea deșertăciunii. Credeți-mă, sentimentul propriei morți, pe care o privește în față – indiferent că e dorită sau nu, însoțită de jale sau nu efemeritatea umană, acceptarea ei, fatalitatea, toate acestea sunt opusul nemuririi lui Dumnezeu.

Întotdeauna citiți poeziile începând cu sfârșitul?

Numai atunci când vine cineva și insistă asupra linearității.

Tânărul voia să ia un tramvai sau un autobuz, așa că au dat colțul.

Și dumneavoastră, care folosiți termeni latini, delectându-vă cu ei, de fapt mă acuzați pe mine de linearitate!? Chiar îmi place să mă abat de la linia dreaptă, dar promit să nu mai insist cu nimic, mai ales față de dumneavoastră. Cuvintele lui Wertheimer erau pătrunse de seriozitate, pentru ca în următoarea clipă în ochi să i se citească o expresie mucalită. Și de lucrurile legate de cultură și știință ce ziceți? Spuneți-mi, nu credeți că toate străduințele noastre sunt de o aroganță

condamnabilă? Nu e așa că doar clubul acela, în care fiecare poate fi președinte, are cei mai mulți clienți? Dada e coșul de hârtii al artei?

Helene reflecta. Ce e rău în faptul că există diferențe, puteți să-mi spuneți? O întrebare justificată, în sfârșit, se gândea Helene, pe cine să deranjeze toate cluburile existente, atâta timp cât fiecare era liber să-și întemeieze unul sau să devină membru într-altul, ori de câte ori dorea?

Când au ajuns pe Kürfurstendamm au lăsat să plece primul tramvai. Era arhiplin și numai cei curajoși mai săreau în el, iar discuția dintre ei nu le îngăduia nicio pauză și nu putea fi întreruptă pentru acel moment de curaj și nici pentru un sărut.

Ați auzit de Lenz al lui Büchner? De ce suferă el, Helene?

Helene a simțit cu câtă nerăbdare aștepta Carl răspunsul ei și de aceea ezita. Din cauza diferenței? Asta vreți să-mi spuneți? Dar nu orice diferență provoacă suferință.

Nu? Carl Wertheimer părea și mai hotărât cu privire la finalitatea conversației. N-a mai așteptat răspunsul Helenei. Sunteți femeie, iar eu sunt bărbat – credeți că acest lucru ne va aduce fericirea?

Helene a schițat un zâmbet, strângând totodată din umeri. Ce altceva, domnule Wertheimer?

O să-mi spuneți că da, Helene. Cel puțin, sper că o să spuneți asta. Căci așa v-ar sta bine. Doar pentru că fericirea și suferința nu se exclud reciproc. Dimpotrivă, suferința include ideea de fericire, o păstrează în ea. Ideea de fericire nu se pierde niciodată în mijlocul suferinței.

Da, numai că ideea de fericire și fericirea însăși sunt două lucruri total diferite. Helene a conștientizat cât de încet mergea, șchiopăta, și deodată a realizat cât de tare o dureau picioarele. Dar Lenz are totul, lumea lui e roz, cerul e senin – toate lucrurile la care ceilalți numai visează.

Helene și Carl s-au urcat într-un autobuz care mergea spre est, s-au așezat la etaj, curentul le venea în față și, pentru ca Helenei să nu-i fie frig, Carl i-a pus haina lui pe umeri.

Dar toate lucrurile acestea îl fac pe Lenz al lui Büchner să sufere, i-a reproșat Carl. Ce să facă el cu norii, la ce bun munții, dacă nu-l poate convinge pe Oberlin?

Să-l convingă? Helene avea impresia că gândurile lui Carl erau stăpânite de o anumită incertitudine, spiritul ei de observație o făcea să nu poată trece ușor peste asta. O fi înțeles Carl greșit întrebarea ei.

Ce vă aduce pe voi, două surori, la Berlin? Vă vizitați mătușa?

Helene a aprobat din cap cu hotărâre. E o vizită pe termen lung, suntem aici de mai bine de trei ani. Helene și-a lipit bărbia de gulerul de blană al paltonului lui. Ce neted era, ce bine mirosea, un guler de blană în toiul verii! Martha lucrează la Spitalul Evreiesc. Și eu sunt asistentă medicală, am susținut examenul la Bautzen, însă aici, la Berlin, nu e deloc ușor să fii asistentă când ești prea tânără și nu ai recomandări. Helenei îi ardeau tălpile. Se gândea dacă să-i spună că e ziua ei de naștere, că în curând va începe un curs liceal pentru fete și că ar vrea să studieze, dar nu i-a mai spus nimic. Mai ales că ziua ei de naștere trecuse de câteva ore, iar soarele dimineții – și era prima dată când soarele de vară răsărea după solstițiu, încălzindu-le chipurile cu razele lui – era mai important decât orice altceva, atâta timp cât îi simțea blana paltonului lipită de obraz.

Chiar atât de tânără? Carl a privit-o admirativ. Obrajii Helenei ardeau, picioarele ei erau reci, în mână ținea pantoful, simțea cum rochia transpirată de la dans i se lipea de spate și o făcea să tremure de frig, în schimb obrajii îi ardeau, zâmbea, îi răspundea privirii lui Carl.

Acesta s-a aplecat spre ea, Helene credea că voia să o sărute, însă el i-a șoptit ușor la ureche: Dacă aș avea puțin curaj, mi-ar plăcea să vă sărut.

Helene și-a tras mai bine șalul transparent în jurul umerilor, printre frunzele platanilor privirea îi căzu asupra magazinelor pe lângă care treceau. A sărit în picioare, trebuiau să coboare.

Dar n-am mers decât o stație. Wertheimer alerga în urma ei, pe trepte în jos și afară, în stradă.

Helene șchiopăta, piciorul drept, acum desculț, era mai scurt decât stângul.

Aș putea să vă duc în brațe, Helene, dar poate nu v-ar plăcea.

Cum să nu, sigur că mi-ar plăcea, a exclamat Helene, întorcându-și privirile; noaptea o înveselise, iar lumina dimineții îi dădea curaj. Satisfăcută, l-a înconjurat pe Carl Wertheimer cu brațele. Acesta a rămas uimit și a șovăit o vreme. Cum a cuprins-o în brațe ca să o ridice, Helene l-a și sărutat scurt, obrazul lui era aspru, și apoi l-a îndepărtat cu blândețe.

Soarele strălucea. Helene rămase în picioare, se sprijini de umărul lui Carl Wertheimer, își scoase celălalt pantof din picior. Fii fără grijă, pietrele sunt calde.

În timp ce mergea cu câțiva pași în fața lui, iar el voia s-o ajungă din urmă, ea începu să alerge. Se gândea că la despărțire o va săruta. Deodată, Helenei i se păru că putea citi gândurile oamenilor și că știa exact către ce fel de rezultat ducea fiecare pas. Putea să manevreze oamenii, pe fiecare în parte, să tragă de sforile lor, ca de ale unor marionete, iar acest gând era atât de important, mai ales în ceea ce-l privea pe Carl Wertheimer, pe care îl știa în spatele ei, ai cărui pași se apropiau tot mai mult și a cărui mână o simți în următorul moment pe umărul ei. Când ajunse în fața casei, se opri și se întoarse cu fața spre Carl Wertheimer, acesta o prinse de mână, o trase până la intrarea în casă și îi cuprinse obrazul în palmă.

E atât de moale, rosti el. Helenei îi plăcu mâna lui, se gândea cum ar putea să-l încurajeze pe tânărul ei prieten, așadar și-a pus mâna peste a lui, a apăsat-o de obrazul ei și i-a sărutat palma aspră. Apoi l-a privit cu luare-aminte. Lui Carl i se zbătea o pleoapă, doar una, fâlfâia ca o pasăre înfricoșată, poate nu mai sărutase nicio fată până atunci, o trase lângă el. Îi plăcea cum își ținea buzele în părul ei. Helene nu știa ce să facă cu mâinile, paltonul lui i se părea prea gros și respingător. Îi atinse cu o mână tâmpla, apoi oasele feței și ochii, iar cu un deget îi căută pleoapa care se zbătea. Își puse degetul protector peste ochiul lui, ca să-l liniștească. Helene simți înțepături într-o parte, respiră adânc, regulat, cât de regulat posibil. În îmbrățișarea lui Carl ea nu se simțea nici foarte mare, nici foarte mică, mâinile lui pe gâtul ei gol o încălzeau, în timp ce pielea de pe brațele dezgolite i se făcea ca de găină. Helene s-a scuturat. Pe cât de necunoscută era atingerea, pe atât de cunoscută era dorința. O mierlă cânta foarte tare, însă o alta o întrecea când ajungeau la triluri și la acordul triplu de pe treapta de jos, astfel că cele două păsări intraseră în competiție. Helene pufnea de la atâta încordare; el credea că pufnește în râs. Ei îi era rușine, teamă, ca el să nu-i remarce atotputernicia, pe care abia și-o constatase și ea, o coajă sub care sâmburele era strivit, din care nu mai rămăsese decât aparența de orgoliu sau chiar de vanitate, pe care el trebuia să o creadă aproape inexistentă. Se întreba ce voia el de fapt. În general, dar și de la ea. Își simțea bătăile inimii în gât. Trebuiau să-și ia rămas-bun.

Ea îl anunță mândră că nu demult le instalaseră telefon.

Carl Wertheimer nu i-a cerut numărul, s-a prefăcut că n-a auzit-o, a rămas s-o privească și să-i facă cu mâna. Ea i-a răspuns la fel, mâinile îi erau calde.

Înainte să ajungă la ușa impresionantă a lui Fanny și să tragă de inelul greu, de alamă, pentru a suna, impunându-și să nu privească înapoi după Carl, și înainte să-i deschidă Ofta, îmbrăcată din cap până în picioare, cu șorț și bonetă, Helene a început să se îndoiască de faptul că el o va suna vreodată. Probabil pentru el fusese doar un flirt sau voise numai un sărut, pe care-l primise deja, poate că asta era tot ce își dorea, și nimic mai mult.

În casă mirosea a cafea, pendulul ceasului din perete bătea de șase jumătate. Helene auzi zgomotul obișnuit al farfuriilor și tacâmurilor venind din bucătărie, sigur bucătăreasa făcea cafeaua și pregătea micul dejun, fără să țină cont de absența stăpânilor, tăia prăjitura cu mac în felii și amesteca fulgii de ovăz pe care Fanny îi savura ori de câte ori își permitea să ia puțin în greutate. Cu pași ușori, ce-i aminteau de dansul pe ritmuri de trompetă și de clarinet, Helene intră în verandă și se așeză pe unul dintre scaunele joase, tapițate. Șuvițele de păr, care abia îi ajungeau până la nas, miroseau a tutun. Și-a pipăit ceafa, îi venea acum atât de ușor să-și miște capul! Simți nevoia să facă niște mișcări repezi și, scuturându-și capul, părul îi veni tot pe față. Helene își smulse genele false de pe pleoape. Ochii îi ardeau de la fumul din timpul nopții. Când puse genele pe masă se gândi ce bine ar fi fost dacă ar fi putut să-și așeze și ochii lângă acestea. Cleo a ieșit din coșulețul ei de sub masă, dând din codița ei scurtă și dreaptă și lingându-i mâna. Limba acesteia o gâdila; Helene și-a adus aminte de caprele din grădina de pe Tuchmacherstraße, pe care le mulgea uneori în copilărie. Când apăsa cu degetele de sus în jos, simțea pielea aspră a ugerului în palme, iar după aceea trebuia să se spele bine pe mâini, cel mai bine cu apă fierbinte și cu mult săpun, căci mirosul era persistent, ca de smoală amestecată cu sulf, și avea în el ceva rânced, mirosea a capră și a rânced. Ce bine că scăpase, se gândea Helene bucuroasă și,

în vreme ce se instala comod între perne, i se făcu puțin rușine de ceea ce simțea. Ce voia să însemne asta, că scăpase? Să treci prin viață în viteza cea mai mare. Consecvent, consecvent, își spunea Helene în șoaptă, iar când și-a auzit șoaptele, a început să rostească mai tare, cu voce sigură, cuvintele cu care se încheia *Lenz* al lui Büchner: *Inconsecvent, inconsecvent.* Helene a mângâiat blănița aspră, cârlionțată a câinelui. Ce animăluț drăguț ești tu! Urechile pleoștite ale acestuia erau moi și mătăsoase. Helene a sărutat botul lung al câinelui, n-o mai sărutase niciodată pe Cleo, însă în dimineața aceea nici nu se putea altfel.

*

Apariția neașteptată a lui Carl Wertheimer nu stârnise prea multă vâlvă în casa mătușii. Acesta n-o căutase pe Helene la telefon, ci îi trimisese flori printr-un curier. Helene s-a arătat surprinsă, speriată, încântată. Ea a cuprins cu ambele mâini, protejându-le, florile, aerul din jurul lor, prea dens în comparație cu mireasma lor ușoară. Ca pe o comoară a dus Helene anemonele în cameră. Acolo putea fi singură și se bucura din tot sufletul că Martha urma să ajungă mai târziu. Era curioasă unde o fi găsit el anemone la vremea aceea. Culoarea lor albastră se schimba de la o zi la alta, iar petalele delicate căpătau mai multă greutate.

La sfârșitul zilei, când anemonele se veștejiseră, n-a lăsat-o pe Ofta să ia florile din vază. Helene nu putea să adoarmă. Când închidea ochii, vedea în fața ei numai albastru. Această stare de neliniște se datora acelei întâlniri cum nu mai avusese vreodată, o întâlnire cu cineva de care o legau un anumit mod de a gândi, o curiozitate comună și, așa cum era și cu Martha, aceeași pasiune pentru literatură.

Confesiunea a făcut-o pe Martha să caște. Totul e împărtășit, asta vrei tu să spui, îngeraș, nu

comun.

Helene realiza acum din ce în ce mai clar că i se întâmplase ceva cu totul unic. Nu trebuia să mai intre în concurență pentru a câștiga iubirea Marthei, întâlnirea ei cu Carl era incomparabilă și părea să fie de neînțeles pentru una ca Martha.

Într-o duminică, sună în cele din urmă soneria și Helene auzi în hol vocea Ottei, deslușită și politicoasă: Carl Wertheimer? Sări în picioare, puse mâna pe hăinuța din mătase, pe care Fanny o purtase până nu demult, când i-o dăruise ei, și îl însoți pe Carl la plimbare, în dimineața de vară.

Au luat trenul în direcția Wannsee și s-au plimbat până la Stolpchensee. Carl nu îndrăznea să o prindă de mână. Pe drumul prin pădure le-a sărit în față un iepuraș. Prin frunzișul copacilor se zărea luciul apei din vale, iar în depărtare se vedeau niște pânze albe, arcuindu-se în vânt. Helene simți că i se pune un nod în gât, deodată i se făcuse teamă să nu se bâlbâie și astfel să iasă la iveală gândurile ei despre lucrurile pe care le aveau în comun și bucuria pe care o trăia în acel moment.

Atunci Carl începu să vorbească: Oare nu satisfacția pe care ne-o dă însăși natura, suveranitatea clipei, așa cum le prezintă Lenz, sunt motivele pentru care trebuie glorificată viața?

Sună ca un sacrilegiu.

Probabil că vă referiți la îndoială, Helene, dar nu e interzis să te îndoiești, îndoiala nu e un sacrilegiu.

Poate că așa o vedeți dumneavoastră, însă pentru noi, creștinii, este.

Protestantă, am dreptate? întrebarea lui Carl nu avea nimic ironic în ea, de aceea Helene a confirmat ușor din cap. Deodată i se păru lipsit de importanță ceea ce spusese despre apartenența la credința luterană și ființa acesteia, însă nu pentru că se gândise la ateism și la un altfel de a te naște, ca în cazul mamei ei, ci pentru că, aici, Dumnezeu i se părea atât de departe și de alungat din lume de

către Büchner. Cine să vadă în Dumnezeu absolutul?

Pot să vă încredințez un secret, Carl? Cei doi s-au oprit la o răscruce de drumuri, prin partea dreaptă se ajungea la un pod, iar prin stânga se intra mai adânc în pădure.

Încă se întrebau în ce direcție ar fi trebuit s-o apuce, când ea a început să-i mărturisească ce avea pe suflet și o apăsa ca plumbul de greu.

Știți, în ultimii ani, de când am venit la Berlin, mi-a fost rușine de Dumnezeu ori de câte ori îmi apărea în minte, eram convinsă că-l uitasem pentru zile și săptămâni întregi. Aici n-am intrat în nicio biserică.

Și i-ați găsit vreun înlocuitor?

Ce vreți să spuneți, Carl?

Ați avut între timp vreo mare bucurie și acum ați ajuns să credeți?

Nu știu, ca să fiu sinceră, până acum nu mi-am pus această întrebare.

Carl și-a îndreptat pumnul către cer: *Iar el se simțea în stare să strivească lumea în dinții săi și să i-o scuipe Creatorului în față; așa blestema și bombănea Lenz.*

Nu râdeți, râdeți de mine!

Helene, eu nu râd de nimeni. Nici n-aș îndrăzni vreodată. Carl își înăbuși veselia cum putu mai bine.

N-aveți decât să râdeți. Prin râs, ateismul a pus stăpânire și pe Lenz.

Credeți că eu sunt ateu? Nu e chiar ușor, Helene. Într-adevăr, Dumnezeu nu cunoaște râsul. Dar nu-i păcat? Carl și-a băgat mâinile în buzunarele de la pantaloni.

Nici nu mi-ar fi trecut prin cap să vă confund cu Lenz. Helene i-a făcut cu ochiul. În sfârșit venise momentul pentru care se pregătise ore întregi în ultimele săptămâni în fața oglinzii, exersând cum să facă cu ochiul. Apoi a devenit serioasă și l-a

privit pe Carl cu severitate. Voiam să vă încredințez un secret.

Știu, tac. Și Carl tăcu, într-adevăr.

A durat o veșnicie până când Helene a reușit să rupă tăcerea.

Nu-mi mai este rușine, iar asta mă dezgustă. Mă înțelegeți? N-am mai fost în nicio biserică, l-am uitat pe Dumnezeu, într-o vreme îmi era rușine când mă gândeam la el. Și acum? Nimic.

Să mergem mai departe. Carl o apucă pe drumul ce ducea spre pod. Norii se adunau unii peste alții, nori groși, albi, doar în spatele lor bolta senină a cerului era de neclintit. De partea cealaltă a podului se afla un local cu grădină. Cu greu ai fi putut găsi o masă liberă în grădină, adulți și copii stăteau sub umbrelele de soare și vorbeau tare, probabil nici ei nu se mai gândeau la Dumnezeu. Carl a ales un loc la o masă. I-a spus că locul acela era al lui, că a fost mai întâi al părinților lui, însă, de când el mai venea uneori și singur, locul îi era rezervat. Helene și-a imaginat cât de frumoasă trebuia să fie o viață în care puteai merge cu părinții într-un local cu grădină. Carl i-a arătat o altă masă și i-a șoptit că acolo stăteau de obicei pictorii. Magia unei asemenea lumi i se părea Helenei atât de străină, încât ar fi preferat să se ridice și să plece. Însă Carl o prinse de mână și-i spuse că-i place cum zâmbește și că și-ar dori să o vadă zâmbind mai des.

Carl Wertheimer venea dintr-o familie bună, înstărită și cultivată, tatăl lui era profesor de astronomie, astfel că, în ciuda pierderilor financiare din ultimii ani, i-a putut finanța studiile fiului său. Chelnerul le-a adus sucul de zmeură. Carl a arătat cu mâna în direcția nord-est, acolo, la orizont, pe malul apei, se afla casa părinților săi. Cei doi frați au dispărut în război, cel mare se pare că ar fi murit, toate lucrurile lui au fost trimise acasă, însă părinții lui continuau să creadă că el

mai trăiește. Helene s-a gândit la tatăl ei, dar nu voia să-i povestească despre el.

Spre norocul mamei lui, el n-a trebuit să se înroleze. Sora lui termina Fizica anul acesta și era singura femeie de la facultatea ei. În anul următor avea să se căsătorească. Carl era mândru de sora lui. El e cel mai tânăr dintre toți, iar mama lui îi spune că mai are timp. Carl plescăia din buze, deși ochii îi sclipeau ca și cum regretele păreau a fi totul și nimic serios, în același timp. O vrăbiuță s-a așezat pe masa lor, sărind înainte și înapoi și ciugulind firimiturile rămase de la cei care stătuseră acolo înaintea lor.

O privire aruncată asupra lumii pașnice de la Wannsee, lumea lui Carl, trezi în Helene o stare inexplicabilă de neliniște. Cu ce să compenseze ea această lume, cu ce să o completeze? în sucul ei de zmeură înota o viespe, luptându-se să scape cu viață.

Carl a remarcat că Helene amuțise la masă, în fața lui. I-a spus: Ochii vă sunt mai senini decât cerul. Și când îi descoperi zâmbetul, înțepenit ca în strânsoarea unei menghine, se gândi că ei îi era rușine, că nu uitase de Dumnezeu. Nici nu e de mirare, mai ales când eu o prind de mână! Pentru a o scoate din încurcătură, i s-a adresat: *Scumpa mea, nu-i așa că lumea ta prezintă acum o fisură adâncă?*

Helene observă neastâmpărul din ochii lui, redescoperind acel ceva care o făcea să creadă că ajunsese să-l cunoască măcar puțin, iar lucrul acesta o consolă. El nu se mai putea abține să nu răscolească printre amintiri: Dar ca să nu rămânem la Lenz, aș vrea să vă propun să lăsați toate cuvintele abstracte să putrezească asemenea ciupercilor. Însuși Hofmannsthal s-a descotorosit de tot ce-a fost plictisitor. Și nu e doar plictiseala care se întinde în fața noastră, ca neantul, și ne umple de neliniște?

Asta era, neliniștea. Helenei i se păru că ceea ce spunea el era o obrăznicie, ceva amenința cu eșecul, viespea din sucul ei de zmeură aluneca în jos, pe pereții paharului, Helene simțea cum începe să o doară capul. De la masa de alături se auzeau râsete puternice, iar Helene uită să-i mai răspundă lui Carl.

Mi-ar plăcea să ne plimbăm cu barca. Dumneavoastră să stați întinsă în barcă, iar apa să vă legene, să priviți cerul, îmi promiteți? Carl i-a făcut semn chelnerului, voia să plătească.

În fața localului se afla un Mercedes decapotabil, în jurul lui se îmbulzea mai multă lume, oamenii se tot mirau, îi mângâiau caroseria ca și cum ar fi mângâiat spinarea unui cal, ciocăneau ușor metalul. Helene s-a bucurat că ea și Carl s-au ridicat până la urmă de la masă și au lăsat viespea în legea ei.

Carl o prinse acum de mână. Palma lui era neașteptat de îngustă și de tare. Te obișnuiai ușor cu ea. Umbrele plumburii dispăruseră, nimic nu mai amenința cu o tăcere grea, ca de mormânt, lumea încă mai avea mult până să ajungă la sfârșitul ei. Un pocnet s-a auzit de undeva de sus, din cer, făcându-i să se oprească. Helene și-a dat capul pe spate.

Pot să vă încredințez și eu un secret, Helene?

Dați-i drumul. Helene își ținea mâna la ochi din cauza soarelui orbitor. Aveți o slăbiciune pentru avioane, asta vreți să-mi spuneți?

Carl făcu un pas spre ea. Junkers F 13. Îi simțea respirația pe gât în timp ce el îi vorbea.

Fără să-și ia mâna de la ochi, Helene își coborî fruntea, iar cu mâna aproape că îi atinse sprâncenele lui Carl.

Carl se dădu din nou un pas înapoi. Nu pot vorbi când sunt atât de aproape de dumneavoastră. Nu, nu slăbiciunea mea pentru avioane voiam să v-o divulg. Carl s-a oprit. Îmi plac buzele dumneavoastră, sunt frumoase. Și nu-mi vine în

minte niciun citat. Dar de ce să împrumut cuvintele altcuiva? Doar eu sunt cel care și-ar dori să vă sărute.

Poate, cândva.

La anul? Știați că fabricile Junkers planifică un zbor peste Atlantic?

Au eșuat de prea multe ori, îi răspunse Helene, dovedindu-se destul de informată.

Din Europa în America. Însă eu nu pot aștepta atât de mult pentru un sărut.

Helene o luă înainte, era fericită, Carl nu-i observase zâmbetul. Au mers o vreme în tăcere. Fiecare cu gândurile lui, știindu-l alături pe celălalt. Helene ajunsese să se mire de sentimentul de înstrăinare pe care-l avusese în grădină, spera să nu-l fi remarcat și Carl. Acum se simțea foarte departe de un asemenea sentiment. Omul de la debarcader stătea într-un scaun pliant și citea ziarul de seară, pe care îl primise probabil de la unul dintre clienții săi. Îi părea rău, însă toate bărcile erau închiriate, iar pe cele care urmau să se întoarcă primele voia să le rețină acolo. E trecut de opt și nu mai are nimeni voie pe apă, le-a spus. În timp ce se plimbau în picioarele goale de-a lungul malului, surprinși de fierbințeala pe care nisipul o absorbise întreaga zi, Carl începu să vorbească despre teatru. Din câteva propoziții scurte și-au descoperit pasiunea comună pentru tragediile clasice, pe scenă, și pentru literatura romantică, acasă, iar faptul că se înțelegeau atât de bine, că își dădeau dreptate și spuneau întruna „da” se datora în primul rând nerăbdării de care dădeau dovadă. Nu mai voiau să se ferească, ci să se apropie unul de celălalt, de aceea căutau o punte de legătură între modurile lor asemănătoare de a gândi. Tulpinile roșiatice ale pinilor Brandenburg îi plăceau Helenei, nimic nu-i aducea aminte de acasă, nu mai exista decât Berlinul. Acele lor lungi i se potriveau perfect între degete. De ce erau întotdeauna două și erau unite? Sub coaja de lemn,

o pieliță fină unea cele două ace de pin. Helenei i se părea că pădurea ardea în lumina soarelui la apus. Ziua se apropia de sfârșit, mirosul de pin era greu, pe Helene o cuprinse amețeala, voia să se așeze pe iarba din pădure și să rămână acolo. Carl se așeză lângă ea și-i spuse că nu-i dă voie să rămână în pădure, căci acolo trăiesc animale sălbatice și ea e pur și simplu prea gingașă pentru a fi lăsată singură.

Marthei nu-i displăcea faptul că Helene avea un prieten, cu atât mai mult cu cât ea însăși putea să trăiască de acum încolo nestânjenită, împreună cu Leontine. Era însă ca și cum apariția lui Carl Wertheimer le deposedase pe ambele surori de ceea ce se numea limbaj. Nu mai aveau ce să-și spună. Locuința mătușii, care fusese până nu demult atât de îndrăgită, devenise din ce în ce mai neprimitoare. Și asta nu pentru că mătușa ducea unul după altul obiectele din casă la consignație, mai întâi samovarul mic, care, chipurile, nu i-ar mai fi plăcut la fel de mult ca cel mare, apoi tabloul lui Corinth, care, la o adică, nu i-a plăcut niciodată, căci tânăra cu pălărie i s-a părut dintotdeauna dizgrațioasă și, după cum afirma acum, ar fi preferat autoportretului, cel cu scheletul, iar în final, însuși gramofonul, a cărui valoare putea să fie la fel de mult pusă sub semnul întrebării ca și pasiunea ei pentru acesta.

În zilele care au urmat, Fanny și Erich au putut fi văzuți stând la prânz în verandă și certându-se cu privire la ceea ce urmau să facă în cursul zilei. Când el se ridica în picioare, căci se săturase de ea și prefera să-și petreacă ziua de unul singur, Fanny striga în urma lui, de răsuna mezaninul: Vreau o dragoste pasională! Pe cineva care să mă sufoce!

Totul suna în același timp ironic și implorator, însă Helene avea grijă să nu le iasă în drum nici lui Erich, nici lui Fanny. Închisese ușa de la camera ei. Cât de plăcute fuseseră orele petrecute cândva de

una singură în locuință! Se părea că nu aveau să se mai întoarcă, pentru că, ori de câte ori Helene venea acasă, cineva făcea curat în bucătărie, vorbea tare la telefon sau stătea întins pe canapea și citea.

Nu mă mai iubești! Camerele vuiau, Helene nu putea să nu audă, nici vorbă de liniște, avea să urmeze declinarea nesfârșită a bănuielilor pe care Fanny le avea. Helene se strecura în vârful picioarelor pe hol, voia la baie. Abia când Fanny rămânea întinsă la pământ și striga că ea nu poate trăi fără dragoste, Erich îi întindea o mână. O trăgea în sus și o împingea în față, până ajungeau în dormitor. Helene și-a calculat economiile, nu-i ajungeau să plătească nici chiria pe o lună a unei camere la mansardă. Cărțile pentru cursul liceal erau scumpe, iar Fanny îi dăduse de înțeles că ea nu mai dispune de bani pentru acestea. Helene să fie mulțumită că Fanny îi plătise primii doi ani de curs la începutul anului trecut, fiindcă acum nici ea nu mai avea bani și nu știa ce să mai facă în continuare. Helene nu mai aducea prafuri de la farmacie, sentimentul de încredere reciprocă dintre mătușă și ea se diminuase, astfel că și gradul de amabilitate din relația lor scăzuse într-o anumită măsură. Câteodată se întâmpla ca, atunci când Helene intra în casă, Ofta să-i ia paltonul și Helene să intre în salon ca să o salute pe Fanny, aceasta să nu-și ridice ochii din carte sau să se prefacă a dormi adânc, în timp ce din paharul cu ceai de pe măsuța de lângă canapea ieșeau aburi.

Nopțile petrecute pe patul îngust, lângă Leontine și Martha, deveniseră un chin, căci dragostea și dorința celor două nu păreau să obosească. Baron trecuse la o nouă etapă, în care îi trimitea Helenei scrisori pline de tristețe. Cum că o vede atât de rar și inima lui sângerează și îi îngheață. Că viața lui e fadă în lipsa ei. Însă adorata lui nu-i răspundea. După ce, la început, n-a prea înțeles așteptările lui Baron și confesiunile

unei iubiri pe care ea n-o împărtășea, Helene a dat drumul printr-o deschizătură în geamantanul de sub pat tuturor scrisorilor pe care le găsea băgate pe sub ușă, fără să le mai citească. Prima încercare de zbor deasupra Atlanticului cu două Junkere dinspre Europa către America eșuase în august, furtunile de toamnă și fronturile atmosferice ale iernii deveniseră obstacole de neînfrânt, astfel că următoarea încercare de zbor avea să aștepte până în primăvară. Numai că Helene și Carl n-au mai așteptat.

Carl a dus-o pe Helene la Opera de Stat de pe bulevardul Unter den Linden, au văzut *Demonul cântător*[5], la sfârșit au aplaudat în picioare douăzeci de minute, deși le țiuiau urechile de la fluierături; pe Helene o dureau palmele de la aplaudat și spera că nu va trebui să se amestece cu mulțimea care se îndrepta către ieșire. Însă inevitabilul s-a produs. Când au ajuns la garderobă, Helene l-a rugat pe Carl să n-o ducă direct acasă. Voia să mai facă o mică plimbare prin noapte. Zăpada cădea cu fulgi mari, care piereau însă imediat ce atingeau trotuarul întunecat. Carl și Helene au trecut pe lângă Adlon. Zăpada se topea pe limba Helenei. La intrarea în marele hotel au văzut oprindu-se trăsuri oficiale, mulțimea de oameni din față anunța sosirea unui oaspete important.

Ai înghețat și ești obosită, te conduc acasă.

Nu, te rog. Helene s-a oprit. Carl căuta cu mâinile căldura din manșonul ei de blană.

Nu putem să ne oprim aici, a spus Carl.

Vin cu tine, în camera ta, a spus ea pur și simplu.

Carl și-a retras mâinile. Nu-i venea să-și creadă urechilor. De câte ori nu o rugase el pe Helene să-l însoțească și de câte ori n-o liniștise, spunându-i că el are toate cheile și că proprietara nu aude bine? Mă bucur, a spus el încet, sărutând-o pe frunte.

Pe drum spre Viktoria-Luise-Platz l-a rugat insistent să nu sune acasă la mătușa ei. Acolo nu interesa pe nimeni unde rămânea ea peste noapte, nimeni nu-i remarca absența. Helene știa camera lui Carl de sub acoperiș. Îl mai vizitase acolo în timpul zilei. Cu toate acestea, i-a venit greu să o recunoască. Lumina lămpii făcea culorile mai fade, cărțile erau stivuite pe jos, patul era desfăcut. Mirosea a urină, de parcă nu s-ar fi vărsat olița de noapte. Carl nu avusese cum să prevadă vizita ei. Și-a cerut scuze și a tras repede pătura peste așternut. I-a spus că-i poate împrumuta o cămașă de noapte și a întrebat-o dacă vrea să-i citească ceva. Vocea lui era seacă, iar pauzele dintre cuvinte trădau cât de neobișnuite erau pentru el prezența ei, ca și întreaga ei ființă și existență.

Mai citești Hofmannsthal? Ea i-a luat din mână cămașa și s-a așezat pe scaunul de la masă, cu paltonul încă încheiat.

El i-a arătat cărțile de pe dușumea. Aseară a fost Spinoza, în cadrul seminarului facem o comparație între etica lui și concepția dualistă asupra lumii a lui Descartes.

Dar nu mi-ai povestit nimic până acum. Helene îl privi neîncrezătoare pe Carl, era imposibil să-și încrunte fruntea netedă, iar cutele fine care se formau deasupra nasului ei mic arătau pur și simplu foarte ciudat.

Ești geloasă? Carl o tachina, deși știa foarte bine că ea vorbea serios și că era într-adevăr geloasă pe studiul său, dar nu pentru că dorea să-l aibă doar pentru ea și de aceea nu voia ca el să studieze, ci pentru că și ei i-ar fi plăcut să facă același lucru.

Pantofii tăi sunt uzi, așteaptă, ți-i scot imediat. Carl s-a aplecat și a descălțat-o. Și picioarele tale sunt reci ca gheața. Nu ai încălțăminte de iarnă? Helene a dat din cap că nu. Așteaptă, îți aduc niște apă fierbinte, trebuie să faci o baie la picioare. Carl a dispărut, Helene îl auzi coborând treptele. S-a uitat la cămașa de noapte pe care o ținea în poale,

înțelegea plecarea lui ca pe o invitație să se schimbe. A pus hainele pe spătarul de la scaun, și-a rulat ciorapii, a lăsat pe ea doar chiloțelul cel nou. Pe pervaz, într-un colț, Helene descoperi cu privirea un terrarium cu o orhidee înflorită. O orhidee ce înflorea într-o cameră de mansardă, în mijlocul unor culori șterse, care se reflectau într-o lumină electrică slabă. A auzit zgomote pe scară și și-a tras repede cămașa de noapte peste cap. Aceasta avea mirosul lui Carl. Lipsea al doilea nasture de sus, ea l-a încheiat pe primul, acoperind cu mâna locul îndoielnic. Helene începuse să tremure de-a binelea. Carl îi adusese apă fierbinte. Puse ligheanul în fața patului și-i spuse să se așeze. O înfășură cu pătura și-i frecă tălpile până când degetele de la picioare își pierdură culoarea vineție. Helene a scrâșnit de câteva ori din dinți.

În timp ce Carl era ocupat cu mutarea cărților dintr-o parte în alta, îi mai turnă de două ori apă fierbinte în lighean. Abia s-a încălzit și el a ieșit să ducă ligheanul și să se îmbrace cu o pijama pe care i-o adusese de Crăciun mama lui, la întoarcerea de la Paris. Helene se băgase deja sub pătură, stătea culcată pe spate, dreaptă ca o lumânare, părea să fi adormit. El dădu puțin pătura la o parte și se întinse lângă ea.

Să nu te mire dacă auzi cum îmi bate inima, spuse el cu o voce nu la fel de seacă precum cea dinainte, stingând lampa.

Nu voiai să-mi citești ceva?

El s-a sprijinit într-un cot, a aprins din nou lumina și a observat că ea avea ochii deschiși.

Bine, îți citesc. A pus mâna pe *Etica* lui Spinoza, care stătea pe noptieră, și a început s-o răsfoiască.

În Antichitatea greacă, i-a explicat el, neînfrânarea și libertatea, desfrânarea totală erau corespondentul fericirii. Mai târziu au venit stoicii, care tindeau spre Dumnezeu, datorie și virtute, considerând că tot ce era de natură spirituală trebuia să se ridice deasupra tuturor poftelor

josnice, și astfel trupul a fost anatemizat. O adevărată vale a plângerii, Evul Mediu! în concepția lui Kant, bătrânul moralist, exista doar datoria – pustietate cât vezi cu ochii!

De ce vorbești cu atâta dispreț? Ca și cum fericirea ar sta numai în unirea trupurilor! Helene își rezemă capul de pernă, se gândea cum de putea Carl să condamne sterilitatea lui Kant, când el însuși nu-și făcea nici cele mai mici gânduri în legătură cu sărutul pe care ea i-l datora de câteva luni de zile.

Carl a sărit peste replica ei. Ca să nu mai vorbim de Schopenhauer, care considera faptul că omul trăiește pentru a fi fericit drept o deficiență înnăscută, cu siguranță, o malformație a acestuia. Iar aici nu e vorba numai de fericire, Helene, știi și tu asta, nu? Așa, cască! Carl a lovit-o ușor cu semnul de carte peste frunte.

Helene i-a luat semnul de carte din mână. Dacă aș putea să citesc fiecare carte împreună cu tine, aș fi fericită, mă crezi? Helene zâmbi. Cel mai mult mi-ar plăcea să citesc prin ochii tăi, cu vocea ta, cu inflexiunile ei.

Inflexiuni? Ce tot spui? Carl a râs.

Îmi place să te ascult, uneori e ca și cum ai sări pe fereastră, alteori parcă te-ai târî pe sub masă.

Iar tu parcă te-ai sui în copaci și ai sări, după cum mi se pare mie, din principiu, peste masă, în timp ce eu mă târăsc pe sub ea.

Chiar așa? Helene se gândea ce voia să spună. L-o fi enervat ea cumva, poate nu-i plăcea felul în care se măsurau unul pe altul din priviri sau tensiunea care creștea între ei doi?

Mai mult, acum stăm amândoi sub aceeași pătură, un înger și cu mine, cum s-a putut întâmpla așa ceva? Carl o privi atât de provocator, gura lui se apropiase de cea a Helenei cu un milimetru întreg, astfel că aceasta își pierdu orice dram de curaj, teama de sărut devenise deodată mai mare decât dorința însăși. Deci nu contează fericirea,

nu? Helene bătea darabana în coperta cărții. Fără plăceri și desfrânare, da?

Carl tuși ușor. Tu ce vrei, Helene, vrei să înveți să gândești?

Cu coatele rezemate de carte și cu bărbia sprijinită în mâini, Carl râdea acum în cupa pe care acestea o alcătuiau în fața gurii. Schopenhauer ne consolează: bogăția spirituală întrece orice durere sau sentiment de plictiseală – dacă ar fi după el, bătrânul nostru Lenz nu e chiar atât de deștept.

Helene își lăsă din nou capul pe pernă, ținându-și cu bună știință gâtul întins spre el, se răsuci pe-o parte, fixându-i cu privirea gura, în timp ce el vorbea. Buzele lui, puțin prea groase, se mișcau mult prea repede pentru ea. El i-a observat privirea, pleoapa a început din nou să i se zbată, ca și cum tot ce ar fi așteptat era o atingere. Deodată el își coborî privirea, Helene observă cum degetele îi tremurau pe carte, deși citea curajos în continuare, era vorba despre un fragment pe care îl însemnase chiar la începutul cărții: *Fericirea nu e răsplata virtuții, ci virtutea însăți. Nu suntem fericiți când ne înfrânăm poftele, ci ne putem înfrâna poftele când suntem fericiți.*

Sună ca un sfat bun pentru preoții în devenire.

Te înșeli, Helene. E un sfat prețios pentru orice băiat. Prețios, fiindcă noi studiem ani la rândul și abia după ce am studiat atâția ani ajungem să cunoaștem o fărâmă de fericire. Carl își mușcă limba. Voia să-i spună cât de important era pentru el, ca pe lângă toate aceste lucruri, să aibă o fată în patul lui, o femeie, și nu una oarecare, ci pe aceasta, pe Helene a lui. Însă i-a fost teamă să n-o sperie cu o asemenea remarcă. Nu voia ca ea să-și tragă iarăși ciorapii, să se încalțe cu pantofii uzi și reci și să alerge în noapte, către Achenbachstraße, iar acolo să se culce într-un pat, lângă sora ei. Astfel că întoarse pagina acolo unde ținea cartea deschisă cu un deget și continuă să citească.

Dorința care se naște din cunoașterea binelui și a răului poate fi înăbușită sau limitată de multe alte dorințe născute din sentimentele care ne asaltează. Degetele lui Carl făceau pagina să tremure.

Ți-e frig? Helene își întinse mâna alături de a lui, astfel că degetele lor mici aproape se atinseră.

Rațiunea poate înfrânge pasiunea când ea însăși se transformă în pasiune.

Helene l-a ascultat și i-a spus: Ai ochi frumoși.

Drept dovadă putem menționa faptul că sentimentul de afecțiune față de un obiect pe care ni-l imaginăm în viitor e mai slab decât cel față de un obiect din prezent.

Vorbești despre noi, vorbești despre iubire? Helene îi atinse degetul cu al ei și-l simți tremurând. El era atât de concentrat, încât nu-și mai întorcea privirea către ea.

Tu ai vrut să-ți citesc, așa că îți citesc. Iubirea nu înseamnă pentru Spinoza decât bucurie – bucuria asociată cu imaginea cauzei ei exterioare.

Îți sclipesc ochii. Aș putea să stau toată seara întinsă lângă tine, să mă uit numai la bărbia ta, la profilul tău, la nas, la felul în care pleoapele îți coboară peste ochi. Helene își întinse genunchii, între ea și Carl rămase doar pătura.

Carl voia să-i explice ceva despre legătura dintre iubire și dorință și dintre cele două și rațiune, însă uitase logica, altceva pusese stăpânire pe el, ceva ce nu mai avea liniște, ce nu mai putea fi obiectul gândirii, ce se depășea pe sine și voia să iasă din matcă și să ajungă la ea. Cuvintele zburau. Gura ei era atât de dulce! Nu mai putea gândi, voința dispăruse, nu se mai putea stăpâni. Se simțea dezgolit. Atingerea păturii care îl separa de ea îl excita peste măsură. O privi pe Helene cu ochi însetați de dorință și o sărută. O sărută pe gură, pe obraji, pe ochi, buzele lui simțiră pielea netedă de pe fruntea ei învolburată, îi atinse cu mâna părul mătăsos. Din deschizătura îngustă a

ochilor lui curgea aur – o rază de lumină din părul ei. Îi simți în mână clavicula, arcuirea umărului, cu vârful degetelor îi atinse gropițele, pe care le văzuse de atâtea ori. Brațele ei păreau infinit de lungi, subsuoara ei era umedă, el își lipi mâna de ea. Își auzea respirația grea. Mirosul Helenei îl atrăgea atât de tare, încât începuse să-l doară. Brațele lor s-au împreunat, el a trebuit să tragă aer în piept, văzu în fața lui timpul derulându-se; cum putea să-și regăsească liniștea dacă voia, dacă voia într-adevăr, însă unde era ea, voința? Rațiune, rosti ușor în sinea lui, vedea cuvântul scris în fața ochilor, dar nu mai știa ce înseamnă. Nu vedea decât litere cărora nu le putea asocia sunete. Sunetele și semnificațiile lor dispăruseră. Respirația lui grea se prinsese undeva între buzele lui și arcuirile și adânciturile trupului ei, aducându-i înapoi la urechi respirația ei.

Lumânarea pâlpâia, fitilul se aplecase și se afundase în ceară. Era un întuneric răcoros, plăcut. Carl privea undeva în întuneric. Helene respira regulat, avea ochii închiși. El nu putea adormi, mirosul ei îl ținea treaz și îl deștepta când aținea pentru câteva secunde. Respirația ei era mai sacadată decât a lui, poate că nici ea nu adormise încă. El întinse mâna spre ea.

Ei îi plăcuse gura lui moale, îi plăcuseră buzele lui, altfel decât ale Marthei, gustul lor, nou pentru ea.

Ar fi frumos să-ți lași părul mai lung, îi șopti Carl în întuneric. De ce te-ai tuns?

Ca să te cunosc pe tine. Nu mai ții minte? înainte l-am avut lung, până aici, cu câteva ore înainte să te văd prima dată. Leontine mi l-a tăiat.

Carl își lipi obrajii de gâtul ei, pleoapa care i se zbătea îi mângâia urechea. Părul tău strălucește ca aurul. Când noi n-o să mai avem ce mânca, o să ți-l tai noaptea pe furiș și o să mă duc să-l vând.

Helenei îi plăcea să-l audă spunând „noi” și să stea în brațele lui.

*

Venise primăvara, trecuseră furtunile și primul zbor peste ocean, de la est la vest, reușise. Începând din acea zi de iarnă, Helene rămase toate nopțile la Carl. Mai trecea din când în când prin Achenbachstraße și răsufla ușurată când vedea că Marthei îi merge mai bine. Leontine stătuse închisă în casă cu ea câteva zile. Se părea că Martha făcuse scandal și suferise o vreme; oglinda netedă, cu crini, de deasupra lavoarului era spartă, lenjeria patului era mereu ferfeniță și atât de transpirată, încât trebuia schimbată dimineața și seara, uneori și în mijlocul zilei, însă mai târziu s-a liniștit, era slăbită, dar calmă. Rămăsese un gol mare între ele, întrebări precum de unde și de ce și cine. Era o minune cum de reușea Martha să meargă în fiecare zi la serviciu, la spital. Leontine spunea că are un organism puternic. Corpul ei se obișnuise cu toate. Cele două fete trăseseră paturile unul lângă altul și numai geamantanul de dedesubt mai amintea de Helene, de viața ei de odinioară, pentru că în el se aflau lucrurile ei. Helene a venit, a deschis geamantanul și a împins la o parte scrisorile de la Baron. A luat cornul cioplit în formă de pește și a scos din el colierul.

Poți să-l iei, i-a spus Martha. Pe aceasta n-o interesa deloc geamantanul, voia ca el să dispară. Pălăria Marthei era roasă de molii, Helene se întreba unde o fi fost a ei. O fi uitat-o acum doi ani, în seara aceea, la garderoba de la Șoarecele alb.

În secția mea se eliberează un post, a spus Martha, poți să-ți depui dosarul. Helene a refuzat, nu voia să meargă în nord, la Spitalul Evreiesc. Farmacistul o plătea mai bine, cât despre ea, nu se mai gândea la el ori de câte ori rămânea singură în farmacie și amesteca fineturi. Carl nu-i lua bani de chirie, la începutul fiecărei luni părinții lui îi

dădeau câte ceva. Când îi vizita, o lua pe Helene cu el cu trenul până la Wannsee, o așeza în grădina localului de pe malul lacului Stolpchen, îi comanda un suc de zmeură și după o oră venea să o ia. Uneori o întreba dacă nu dorea să-l însoțească, ar fi vrut să le-o prezinte părinților. Însă ea se temea. Poate n-o să mă placă, se gândea Helene, respingând orice formă de încurajare sau de protest, în realitate, ea iubea cu adevărat după-amiezile de duminică, în care putea să stea în grădina localului și să citească fără să o deranjeze nimeni.

La sfârșitul verii, datorită relațiilor pe care le avea Bernard, au reușit să facă rost de două bilete la o piesă nouă, ce se juca pe Schiffbauerdamm. Carl stătea lângă Helene, dar uitase s-o țină de mână. Strângea din pumni, se bătea cu palma peste frunte, plângea, ca peste numai o clipă să țipe cât îl ținea gura. Abia când, la dorința publicului, a fost repetată aria tunurilor, iar în rândurile din spate oamenii se ridicau în picioare, se luau de braț, se legănau și cântau, Carl s-a lăsat pe spate, aproape epuizat, și a privit-o pe Helene.

Nu-ți place?

Helene a ezitat să-i răspundă, lăsându-și capul pe-o parte. Nu știu.

Dar e genial, a spus Carl, privirea lui aparținea din nou scenei și urma ca, în timpul spectacolului, nici să nu mai ajungă la Helene, el o asculta fermecat pe Lotte Lenya, părea aproape amețit. Când, după prima strofa a duetului geloziei, urmă și a doua, Carl pufni în râs, se ținea cu mâinile de burtă de atâta râs.

Când s-a ridicat în picioare ca să aplaude, înainte să cadă cortina, obrajii lui Carl erau roșii. Publicul clocotea. Lumea n-a vrut să plece până când nu s-au mai cântat o dată ultimele strofe din baladă[6]. Publicul striga, însuși Harald Paulsen își mișca buzele, însă, într-o gălăgie ca aceea, nimeni nu mai auzea dacă acesta cânta balada sau altceva.

Aplauzele făceau sala să vuiască. Pe scenă se aruncau flori din sală și din loje. Helenei i se părea că actorii se aplecau ca niște păpușele, asemenea unor hopa-mitică, forțați de aplauzele spectatorilor să tot iasă la rampă. Reflectoarele treceau peste fiecare actor de pe scenă și peste fiecare spectator din sală. Se aplaudau ei între ei, i-a trecut prin cap Helenei, după ce privise cu atenție în jur. Roma Bahn, care tocmai pățise din nou pe scenă, și-a desprins de la gât șiragul lung de perle și l-a aruncat în public, ca și cum ar fi vrut să părăsească scena, însă bărbații au început să fluiere, de supărare sau de bucurie, nimeni nu știa de ce, așa că a mai rămas. Lumea urla, aplauda tropăind din picioare, un bărbat arunca în jur cu monede.

Helene și-a dus mâinile la urechi. Era singura din întreaga sală care nu se ridicase în picioare; s-a aplecat în față, și-a pus bărbia în piept și privea în jos, ca și cum ar fi vrut să dispară cu tot cu scaunul pe care stătea. Tare și-ar fi dorit să plece! Aproape o oră a durat până au putut părăsi sala. Oamenii blocaseră ușile de la ieșire, stăteau pe loc, aplaudau, făceau câțiva pași înapoi, se împingeau și se îmbulzeau unii în alții. Era înăbușitor, Helene transpirase. Era speriată de atâta agitație. Cineva a bătut-o pe umăr, probabil un tânăr, care a dispărut imediat. Helene nu se desprindea de mâna lui Carl, lumea se băga între ei, cât pe ce să-i despartă. Helenei i s-a făcut rău. De-aș ajunge odată afară, se gândea ea, afară.

Carl voia să se plimbe pe Friedrichstraße și pe sub tei[7]. Apa canalului era neagră, pe deasupra trecea un tren. Helene s-a aplecat peste balustrada din piatră a podului și a vomitat.

Nu ți-a plăcut. Nu fusese o întrebare, ci o constatare.

Erai de-a dreptul fascinat.

Da. Eram entuziasmat.

Helene căută șervețelul, nu-l găsi. Din cauza gustului acrișor pe care îl simțea în gât, tot îi era

greață. O amețeală ușoară a cuprins-o brusc, astfel că se sprijini cu mâinile de balustrada de piatră.

Nu este acesta începutul, adevărata modernitate? Noi toți facem parte dintr-un întreg, granițele dintre ființă și reprezentare devin fragile. Existența și aparența ei se apropie una de cealaltă. Lumea e flămândă, n-ai observat? Oamenii sunt însetați după o lume pe care să o poată defini singuri.

Ce tot spui? Ce să definească, ce fel de lume? Spui că e entuziasm; o adunătură care urlă! Mă înspăimântă îngâmfarea fără limite a tuturor păturilor sociale! Helene a sughițat, amețeala a cuprins-o din nou, la fel și starea de rău, s-a întors cu spatele la Carl și s-a aplecat din nou. Ce aspră și tare era gresia!

Carl i-a pus o mână pe umăr. Iubito, ți-e rău? Crezi că n-au fost bune perișoarele Königsberg?

Helene stătea aplecată deasupra apei și se imagina sărind în ea. Din gură i se prelingeau niște firișoare de salivă, nasul îi curgea și nu avea la ea niciun șervețel.

De unde să știe el că ea nu avea șervețele, nici măcar unul singur, cu care să se șteargă, ca apoi să-și poată înălța din nou fruntea? Așadar, a fost nevoită să-l întrebe: Ai cumva un șervețel?

Bineînțeles, poftim. Hai, lasă-mă să te ajut. Carl deveni grijuliu, însă pe Helene o cuprinse enervarea.

Cum poți fi atât de naiv, cum poți numi așa ceva entuziasm? Doar îi citești pe Schopenhauer, pe Spinoza, și te arunci într-o seară ca asta în mijlocul mulțimii, de parcă n-ar mai exista și ziua de mâine, n-a mai fost și o zi de ieri și nu ți-a mai rămas altceva de făcut decât să te scalzi în mulțime, ca orice sărman?

Ai tu ceva împotriva acestui sărman?

Nu. Helene își strânse buzele. Ba chiar îl respect. S-a gândit dacă să-i spună că ea însăși era o sărmană. Dar la ce bun? Așa că spuse: Sărmanul nu-i sărman și bogatul nu-i bogat. Poate fiindcă

provii dintr-o mare familie de burghezi, te bucuri atât de mult să fii sărman. Deschide larg ochii, Carl!

Carl a luat-o în brațe. Hai să nu ne certăm, a rugat-o el.

De ce nu? l-a întrebat Helene încet. Ea prefera să se certe, în loc să fie nevoită să clasifice acea buimăceală a lui Carl ca fiind entuziasm. Piesa a fost o simplă succesiune de șlagăre.

Ca să o facă să tacă, Carl i-a pus mâna peste gură. Sst, sst, i-a spus el, de parcă ea ar fi plâns și el ar fi vrut s-o consoleze. Nu suport gândul de a ne despărți.

Dar nu ne despărțim. Helene și-a netezit gulerul de la palton.

Te iubesc. Carl a dat s-o sărute, însă ei îi era jenă de gustul acru al gurii ei. A întors capul într-o parte.

Nu te feri, iubito! Doar pe tine te am.

Helenei îi veni să râdă. Dar nu mă feresc, spuse ea, râzând. Cum poți să crezi așa ceva? Doar știi că am vomat, mi-e rău și sunt obosită. Să mergem acasă!

Dacă ți-e rău, luăm un taxi.

Nu, am nevoie de aer curat.

Au mers mult prin întuneric și au tăcut la fel de mult. Podețurile înguste de lemn din Tiergarten trosneau sub picioarele lor și împrăștiau un miros de putregai. Desișul foșnea, șobolanii alergau tăindu-le calea. Sub teiul din apropierea canalizării s-au oprit, au ascultat maimuțele urlând în noapte din țarcul lor.

Lui Carl i s-a părut ciudat ca el să-i adreseze primul cuvânt. Oricum, ceea ce voia el să-i spună nu-și găsea locul în niciun fel de discuție. S-a aplecat și a ridicat o frunză de tei de jos. „Invulnerabilă”, există cuvântul? Ținea frunza de tei la piept, nu departe de locul unde majoritatea oamenilor ar spune că se află inima. Helene și-a pus mâna peste a lui și i-a condus-o atent înspre

mijloc. N-a spus nimic. Carl a dat drumul frunzei, a prins-o de ambele mâini și s-a gândit că ea putea să-i simtă bătăile inimii între palme. Aș putea să te întreb dacă n-ai vrea să fii soția mea, se auzi el vorbind. Ai douăzeci și unu de ani. Mama ta e evreică, însă părinții mei nu se vor opune alegerii mele.

Ai putea să mă întrebi? Privirile ei nu-i trădau gândurile, îl cercetă din ochi.

Ți s-a desfăcut șiretul, îi spuse ea, fără să se uite la picioarele lui. Era clar că observase asta mai demult. Carl s-a aplecat, s-a încheiat la pantof.

Tu nu o cunoști pe mama, nu-l știi pe tata, nu știi pe nimeni.

O cunosc pe Martha. De ce m-ar interesa pe mine părinții tăi sau pe tine ai mei? Acest lucru e între noi doi, numai între noi doi. Promiți că vei fi soția mea?

Țipătul strident al unei maimuțe le-a ajuns la urechi. Helenei îi veni să râdă, însă Carl o privea serios, așteptând un răspuns.

Ea a spus un da scurt și abia șoptit; mai întâi s-a temut că el n-a auzit-o, ca apoi să spere că o auzise, fiindcă acel „da” fusese prea slab, iar ei i-ar fi plăcut să-l rostească din plin, deslușit, însă un al doilea „da” l-ar fi transformat pe primul într-un „da” nehotărât și laș.

Carl a tras-o pe Helene lângă el și a sărutat-o.

Nu miros a ceva fermentat?

Carl a aprobat-o. Ba da, puțin. Am așteptat oare prea mult?

A prins-o de mână. Gheața s-a spart. Poate îmi dăruiești și niște copii, i-a spus el, gândindu-se ce frumos ar fi fost să aibă doi-trei copilași.

Helene a amuțit din nou, în timp ce pășeau iarăși unul lângă celălalt.

Poate ți s-a făcut rău fiindcă aștepți un copil? Carl părea să se bucure foarte tare la gândul ăsta.

Helene s-a oprit brusc. Nu.

De unde știi?

Știu, pur și simplu. A râs. Crede-mă, o asistentă medicală știe foarte bine cum să se ferească de ăsta.

Helene era veselă, dar Carl se arătă șocat.

Nu se cade să spui așa ceva. Nu-mi place. Doar și tu vrei copii, nu?

Bineînțeles, dar nu acum. Vreau mai întâi să termin școala și încă n-am renunțat de tot la gândul de a studia. Muncesc atât de mult și banii nu-mi ajung nici să-mi închiriez un loc al meu.

Al nostru. Te poți baza pe mine. Dacă îmi dăruiești un copil, eu îți fac cadou studiile. Carl vorbea serios.

Vrei să negociezi asta cu mine?

Părinții mei ne vor ajuta.

Da, poate. Părinții tăi, pe care nici nu-i cunosc. Carl, trebuie să-ți spun ceva. Eu nu-i pot dărui unui bărbat copii. Copiii nu se dăruiesc. Creștinii îi dăruiesc ceva Domnului lor, îi dăruiesc iubire. Mai devreme, la teatru, era vorba tot despre a dărui. E o prostie. Și nu accept studii în dar de la tine.

De ce nu? Tatăl meu mi-a promis niște bani dacă voi lua examenul cu distincție.

Păi, oricum e prea târziu pentru mine. Helene simțea că își pierde răbdarea. După ce termin școala, voi lucra și îmi voi finanța singură studiile.

N-ai încredere în mine?

Carl, te rog, nu e vorba de încredere.

M-aș bucura să avem copii cu părul tău blond. Carl îi prinse fața în mâini.

Helene zâmbi. Carl o sărută din nou, fără să țină seama de gustul acru al gurii ei, o lipi de tulpina teiului și începu să guste din pielea obrajilor ei, plimbându-i vârful limbii de jur-împrejurul gurii.

Trecea lume pe lângă ei, însă Carl afirma întruna că nimeni nu putea să-i vadă în lumina nedeslușită a felinarului și în umbra teiului. Din copac căzu o frunză; se opri pe umărul lui.

Copiii noștri o să aibă poate nasul meu mic și oasele tale înguste. Helene suflă, voia să dea jos

frunza de pe umărul lui Carl.

Nu contează. Carl îi mângâia obrajii cu ambele mâini. Îi acoperi cu palmele. Să mergem acasă! își băgă mâna pe sub pardesiul ei, îi mângâie ultimul arc al coastelor. Acesta e cel mai frumos loc de pe corpul tău. Helene se temea să nu-i fi confundat arcul coastelor cu pieptul, căci, sub un asemenea pardesiu, care mai era pe deasupra și atât de ușor, nu era greu să te înșeli. Suflă din nou înspre umărul lui, însă frunza de tei se încăpățânase să rămână acolo. Și-a ridicat mâna, nu voia ca el să observe frunza, așa că îi netezi gulerul, urmărind apoi cu coada ochiului cum aceasta plutea ca o bărcuță spre pământ.

De la stația Grădina Zoologică[8] au luat tramvaiul până la Nollendorfplatz. Au urcat spre mansardă mână în mână. El a descuiat ușa de la intrare, și-a atârnat pălăria în cui și a ajutat-o să se dezbrace de pardesiu, să-și dea jos pantofii și rochia. Haide, arată-mi-te! Ea i s-a arătat. Nici nu sperase el vreodată ca o femeie să i se arate așa cum o făcea ea acum, îi lipsise pur și simplu orice urmă de imaginație. Ea râdea, de parcă îi era rușine, dar el o cunoștea, știa că nu era pudică. O iubea pentru acest joc. Ea și-a dus o mână la pântec, asemenea unei femei care voia să se acopere. Însă a coborât cu ea mai departe, spre despărțitura dintre pulpe. Privirea i-a devenit fixă, nările îi tremurau, iar gura ei schiță un zâmbet. Degetele ei păreau să cunoască drumul. Apoi și-a dus mâna la gură, ca și cum i-ar fi fost jenă și ar fi vrut să-și roadă unghiile. S-a răsucit brusc, l-a privit peste umăr, acolo unde se aflau gropițele ei atrăgătoare, și l-a întrebat: Ce aștepți?

El o culcă pe pat și începu să o sărute.

Când au reușit în cele din urmă să se dezlipească unul de celălalt, se făcuse dimineață.

Carl se ridică din pat și deschise fereastra. Vine frigul, e un aer de toamnă.

Vino aici, l-a chemat Helene, bătând perna cu palma. Carl s-a întins lângă ea. Nu voia să se bage sub pătură. Goliciunea trupului lui i-a plăcut Helenei. Era frânt, nu mai dormise de mult. În ziua precedentă ea lucrase, el învățase, mâncaseră într-un restaurant mic perișoare Königsberg, mâncarea ei preferată, fuseseră la teatru și stătuseră pe pod. Mai târziu, ea rostise un „da" slab, sub tei. S-a rușinat când și-a adus aminte. Îl mângâia pe piept și în jurul buricului, de unde pornea în jos o cicatrice mai lungă. Apendicită acută, hernie strangulată, aproape de ocluzie intestinală, aproape de final. Mâna ei îi atingea cu îndemânare fiecare părticică a corpului, se mișca de jur-împrejurul sexului; îi căuta șoldurile, dar evita sexul. El știa că era un joc, căci în alte zile ea îl apucase direct de-acolo. Corpul lui nu avea nimic de care ei să-i fie jenă. Uneori nu-i venea nici lui să creadă, chiar dacă ea afirmase într-un final că el fusese primul ei bărbat. Ce însemna primul? El voia să fie și ultimul, așa că i-a spus: Tu ești ultima, mă auzi, cea din urmă și cea mai dulce! Și își așează mâna pe șoldul ei.

Cel mai mult mi-a plăcut de Lotte Lenya, cum spunea ea că se răzbună. Recunoaște că-ți intră sub piele, nu alta!

Helenei nu-i venea să creadă că începe din nou.

Biata fetiță, îi răspunse ea. Spera ca din tonul vocii ei Carl să înțeleagă că nu simțea niciun fel de compasiune.

Iar tu ești atât de ușor de impresionat! Helene a clătinat din cap, cu bunătate, ca o mamă care-i vorbește copilului ei.

M-am aprins, da. Am lăsat ca opera să mă înflăcăreze! A fost ca o explozie!

Și puf! Helene i-a suflat în ureche.

Mâinile lui îi mângâiau pântecul, cu gura îi căuta sânii mici, care erau ai lui, doar ai lui, numai ai lui. Înainte ca Helene să i se dăruiască, îi șopti în moțul de păr de pe frunte: Nu vreau să devii orb.

Mai târziu, când razele soarelui cuprinseseră patul, Helene îl privea dormind. Pupilele i se mișcau sub pleoape ca niște ființe micuțe, un mic horcăit îl făcu să tresară, după care continuă să respire liniștit. Helene îi șopti ceva la ureche și spera ca acele cuvinte, care se strecurau prin somn și printre vise, acele cuvinte, rostite cu vocea ei, să coboare în adâncimile lui, până în fiecare celulă a ființei lui. Ea era prea obosită ca să mai adoarmă.

*

Trupul trebuie neapărat separat de suflet, spuse Leontine, altfel nu se poate lucra.

A separa sentimentul de obiect e posibil, dar numai în favoarea obiectului. Asta pentru că e greu de imaginat un sentiment care apare din senin, independent de obiect, zise Carl umplându-și din nou pipa cu tutun și aprinzând-o. Ochelarii lui noi, cu ramă de corn, se pierdeau într-un nor de fum; se vedea că încă îi lipsea eleganța pe care o au de obicei bătrânii când fumează pipă. Și când spunea câte ceva, ca în asemenea discuții incitante precum cea de acum, el vorbea atât de repede, încât înghițea cuvinte întregi și trebuia să te gândești multă vreme ca să înțelegi la ce se referise mai exact. Și cum să-și păstreze un obiect calitatea de obiect, în lipsa cuiva care să-l privească? Căci și obiectul acesta are o anumită înfățișare, consistență, temperatură și, până la urmă, o funcție.

Leontine îi aruncă o privire Helenei, care stătea întinsă în șezlong, cu ochii închiși.

Probabil că asta e, într-un final, provocarea meseriei mele: separarea. Prin disecția corpului se separă bucățile de întreg. Noi le putem observa pe fiecare în parte, ficatul și tumoarea lui. Putem separa tumoarea de ficat și ficatul de întregul corp.

Dar nu-l poți separa de om, ficatul va rămâne pentru totdeauna al unui anumit om. Separarea

locală sau întreruperea funcțională a simbiozei dintre cei doi nu desparte nici omul de ficat, nici ficatul de om.

Să luăm, de exemplu, piciorul. Carl nu era sigur dacă ideile lui veneau să le completeze sau să le contrazică pe cele ale Leontinei. Căruia dintre tații noștri nu îi lipsește un membru? Câți nu trăiesc fără un braț sau fără un deget?

Martha a scos un geamăt demonstrativ, discuția dintre Leontine și Carl i se părea prea lungă, era pentru prima dată când ea și Leontine reușiseră să-și ia liber în aceeași zi; voiau să facă o excursie pe la mijlocul săptămânii, să viziteze un cuplu de prieteni în Friedenau. Martha înconjură cu brațul gâtul Leontinei și o strânse lângă ea.

Dacă voi doi n-o să încetați cu discuțiile, atunci gazdele noastre vor termina de mâncat prăjitura înainte să ajungem noi acolo.

Leontine a îndepărtat brațul Marthei de pe gâtul ei. Însuși termenul „cunoaștere” poate suferi anumite modificări în propria sa substanță. Învelișul rămâne, însă dacă până ieri cunoașterea îl avea în vedere pe Dumnezeu și atotputernicia lui, astăzi ea presupune studiul tumorilor.

Carl fuma, cu privirea înainte, era atent la poziția lui, atent să nu-și clatine capul înainte de a-și formula clar gândurile și de a găsi cuvintele potrivite pentru un contraargument.

Între timp, Leontine se folosi de ocazie pentru a continua cu afronturile. Carl, nu numai medicina i-a adăugat atâtea atribute noi cunoașterii, încât ea nu mai înseamnă același lucru. Dacă ți-ai ridica privirea o singură dată către cer, ai înțelege că tehnica avioanelor, exterminările cu gaz de la sfârșitul războiului, toate infirmă existența lui Dumnezeu.

Nu, Carl și-a lăsat fruntea în jos, nu, asta e o abordare greșită, știința și tehnica sunt rezultatele nemijlocite ale cunoașterii divine. Este o alegere firească faptul că omul nu se retrage singur din

fața luminii, a luminii cunoașterii. Cele două nu se pot separa. Omul trage învățăminte. Nu știu nici eu dacă numai din această cauză e bine să te rogi la Dumnezeu. N-am vrut să-i atribui lui Dumnezeu trăsături umane, el nu vorbește, după cum spun scrierile sfinte, el nu judecă. Tot ce înseamnă capacitate morală, umanitate – n-aș afirma că acestea sunt trăsăturile lui Dumnezeu. Pe Dumnezeu îl poți descrie cel mai bine ca pe un principiu, el este principiul care guvernează lumea. Doar oamenii, cu abordarea lor emoțională, pot fi suspectați că ar crede în Dumnezeu ca și cum acesta ar fi o persoană. Carl a tras din pipă.

Astăzi, cel care provoacă toate catastrofele e omul, uită-te, de exemplu, la război și la eroii lui. Ne-am mai revenit oare după toate acestea? Și ce-a fost mai rău: distrugerile, pierderea de vieți umane sau umilința? Leontine s-a ridicat în picioare, s-a îndreptat spre un samovar mare – singurul obiect de pe toată lungimea consolei – și a deschis robinetul. Eroii au fost cu totul alții. Apa era prea fierbinte, ea ținea păhărelul la gură, fără să poată bea din el. Vorbea peste marginea paharului fierbinte: N-au trecut zece ani de atunci și uită-te cum stau toți la pândă, pe după chioșcuri, și smulg din mâna vânzătorilor *Vossische Zeitung*[9]. Și când se reped asupra textului lui Remarque și sorb descrierile lui de război, ei își admiră, de fapt, propria operă. Ne suntem suficienți nouă înșine.

Tocmai că nu, dacă oamenii și-ar fi suficienți, n-ar mai fi flămânzi, nici din punct de vedere spiritual, nici fizic. Vocea lui Carl devenise mai apăsată, iar cuvintele pe care obișnuia să le rostească foarte repede le pronunța acum doar pe jumătate. Aș vrea să mă corectez, n-aș spune că omul și sentimentele lui ar trebui să fie judecate. Mai bine să tragem puțin cu ochiul la principiul divin, care, așa cum am mai spus, după părerea mea, nu este unul moral. Să încetăm să mai

iscodim ce e bine și ce e rău în om, să dăm dovadă de compasiune față de ființa lui.

Ești nebun, i se adresă Helene cu blândețe, dar ușor nesigură; nu era deloc convinsă că el avea dreptate; își îndreptă spatele, se întinse pe șezlong și se strânse ca o pisică. Apoi ridică brațele și scoase un geamăt de eliberare.

Pentru mine, ca doctoriță, compasiunea joacă un rol decisiv. Eu vreau să-l ajut pe om să trăiască pe cât se poate de sănătos. Durerea nu e bună, așa că eu îl consult pe om, cercetez să aflu cauza durerii, încerc s-o înlătur. Leontine sorbi o gură de ceai negru și se așeză din nou. Își trecu mâna prin părul scurt și întunecat, apoi se dădu mai în față, către marginea pernei tapițate, lăsându-și picioarele să-i atârne, ca pe vremea când era mică. Era un mister de unde făcuse ea rost de o fustă-pantalon, cusută atât de grosolan, ce amintea de acea *jupe-culotte* pe care Helene o văzuse doar în câteva reviste de modă mai vechi. Leontine se sprijini cu un braț pe genunchi, cu celălalt ținând, cu cotul în afară, paharul de ceai. Însuși felul în care se așezase era o provocare – o poziție pe care Helene o vedea astăzi la fel de incitantă ca în trecut, însă, pentru prima dată, lipsită de feminitate.

Helene își lăsă picioarele pe dușumea și se aplecă să-și caute pantofii. Carl, a rostit ea, cu atât mai mult cu cât tu crezi că morala e o caracteristică a omului, nu ar trebui să disprețuim acest element la origine omenesc.

Dar eu n-o disprețuiesc, eu propun să o ignorăm pur și simplu.

Cu capul lipit de dușumea, ca să vadă mai bine dedesubt, Helene ajunse cu mâna departe sub șezlong. Chipul ei era transfigurat de la efort. Privi în sus, către Carl: Hai mai bine să mergem la cinematograf! Mâine lucrez până la șase, iar cursurile durează și ele până la zece. Helene și-a găsit cizmele, s-a încălțat și s-a încheiat la șireturi. Luna noiembrie transformase orașul într-un ținut

cenușiu. Pentru a-ți face acele zile lipsite de culoare mai ușor suportabile, trebuia să te îmbraci gros și să mergi de mai multe ori pe săptămână la teatru sau la cinematograf. Carl rămase pe scaun, fumând mai departe. Nu era clar dacă auzise că Helene tocmai îi făcuse o propunere.

Eu vă admir, Leontine, de aceea permiteți-mi să vă mai spun ceva. Eu cred că durerea e unica stare pe care ar fi bine să n-o punem în aceeași balanță cu sentimentele noastre obișnuite. Durerea îl face pe om să-și imagineze un viitor, chiar dacă e vorba de o utopie, de un paradis. Când, în calitatea dumneavoastră de doctoriță, alinați suferința omului, îi faceți un bine acestuia și un rău lui Dumnezeu. Principiul numit Dumnezeu se bazează pe durere. Abia când vom reuși să eliminăm durerea din lume, vom putea vorbi și despre distrugerea lui Dumnezeu.

Deci vrei să ajungem în Friedenau până se lasă întunericul sau nu? Martha stătea în ușa camerei, sperând că Leontine o să încheie în cele din urmă discuția cu Carl.

Leontine se uita la Carl, care era cu cel puțin zece ani mai tânăr decât ea; pe chipul ei se citea un amestec de tristețe și resemnare. Rosti cu un glas ferm: îngrozitor! Apoi făcu o pauză; părea să aibă nevoie de puțin timp de gândire. Viziunea dumitale e îngrozitoare, Carl. Acum chiar că a venit momentul să încheiem. În vocea Leontinei se simțea o anumită duritate, care îi trăda amărăciunea. Dacă ar fi așa cum afirmi, atunci s-ar putea spune că preoții, căci despre rabinii dumneavoastră nu știu prea multe, că preoții, așadar, cei care au promis alinarea tuturor durerilor, au fost primii eretici. O bandă organizată, toți creștinii, nu-i așa? Leontine a dat din cap. Chipul i se umplu de dispreț. Și-a întors privirea, s-a uitat la Martha, care o aștepta în fața ușii duble deschise. Leontine s-a ridicat în picioare

și a prins-o pe aceasta de braț. Hai să mergem, Martha!

Cele două femei au părăsit încăperea. Le putea auzi cum vorbeau pe hol, încet, în propoziții puține și scurte. Apoi s-a auzit ușa de la intrare închizându-se. Helene nu avea curajul să-l privească pe Carl. Tăcerea dintre ei se prelungi. Carl fuma, așezat acolo în continuare, în lumina care cădea din partea opusă. Profilul lui ascuțit semăna cu cel al unui omuleț în vârstă. Nu era obișnuit ca interlocutorul să-l părăsească în mijlocul conversației. Helene își încrucișă brațele. Se gândea la ceva ce l-ar putea înveseli, dar simțea totodată că nu putea să facă asta. La urma urmelor, el ignorase cu totul intervenția ei de mai înainte, cu siguranță că fără să vrea.

La șase am putea să ne uităm la *Pat și Patachon*[10], sigur îi prindem. Helene rosti totul în grabă, căci ajunsese deja la ușă, în speranța că el o să se ridice până la urmă și o s-o urmeze.

Leontine spusese ceva despre umilință; Carl vorbea rar și în mijlocul propoziției se opri. Privirea i s-a îndreptat către scaunul Leontinei. Îi venea greu să se obișnuiască cu ideea că cea care stătuse în fața lui plecase. Leontine și-a exprimat o dorință – dorința de a avea eroi sau măcar eroism. Eu nu cred în eroismul unuia ca Arthur Trebitsch[11]. Nu există nici mântuirea prin rasa nordică, nici conspirația mondială a evreilor. Mai tragic e faptul că, odată cu sfârșitul unei suferințe personale, să spunem, prin moarte, anumite idei, poate chiar toate, rămân valabile. Ele se perpetuează în afara individului, care a crezut că au o durată scurtă de viață. Nu știi cine a fost de fapt autorul lor, căci acest amestec de spirit omenesc, marcat și fecundat de suferință și de îndoieli de sine, nu are nici început, nici sfârșit. Lipsa aceasta a limitelor mă face să mă simt slab. Nu există o limită a omenirii. Omul îl alungă pe Dumnezeu de pe pământul lui. Îl face să dispară într-o cutie neagră.

Carl vorbi ca pentru sine, în direcția Leontinei, care dispăruse de mult. Epuizat, își lăsă mâinile să-i cadă în poală.

Ce-ai spune de *Circul* lui Chaplin? Helene își încrucișă din nou brațele și se rezemă de tocul ușii.

Carl o privi mirat. Îi luă ceva timp până să-i răspundă. Cinematograf, a spus el sever, mergem la cinematograf, acum se dezmeticise de-a binelea. Oare nu rulează filmele acelea cu box? Toată lumea face filme cu box, ar trebui să vedem și noi unul. *Combat de Boxe*, al tânărului regizor avangardist belgian cu un nume imposibil de pronunțat, Dekeukeleire. Doar numele și ajunge ca să torni un film, nu? Sau englezul acela, filmul lui se numește *The Ring* – proprietarii cinematografelor de aici l-au transformat într-un succes mondial. Nu-i așa că-i amuzant? Carl încerca să se convingă singur de caracterul comic al comentariilor lui.

Un film despre box? Helene nu era convinsă, dar voia să facă tot ce-i stătea în putință ca într-un final Carl să se ridice de pe scaun și să iasă cu ea din casă.

Strada avea un luciu cenușiu-închis, o umezeală rece atârna printre case. Felinarele erau deja aprinse, iar pe la colțuri se vindeau ziarele de seară.

Tu ai fost îndrăgostit de Leontine?

De Leontine? Carl și-a băgat mâinile în buzunarele de la palton. Bine, recunosc. Nu s-a uitat la Helene, iar ea n-a vrut să-i ceară mai multe explicații.

*

Helene parcurse în fugă ultimii metri până la Charité. În seara aceea nu fusese la școală, în ultimele săptămâni singurul subiect abordat se referise la eventualele întrebări de la bacalaureat. Veniseră sărbătorile de Paște, iar farmacistul îi

dăduse liber până la sfârșitul săptămânii. Geamantanul ei vișiniu era mic și ușor, îl cumpărase cu câteva zile în urmă și nu împachetase prea multe lucruri în el. Helene sufla din greu când a ajuns să bată la ușa doamnei doctor. Leontine i-a deschis, s-au sărutat fără să-și atingă obrajii.

Ești sigură?

Da. Helene s-a dezbrăcat de palton. Oarecum. Nu mi-e rău, n-am nimic, doar noaptea simt că apasă ceva pe vezică.

Când ai avut ultima menstruație?

Helene s-a înroșit la față. Nu mai conta cât de des le schimbase femeilor imobilizate la pat tampoanele în timpul practicii din spital sau cât de bine își amintea cum îi spălase Marthei lenjeria intimă, căci până atunci ea nu vorbise niciodată despre propria menstruație. Iar acum, prima întrebare a Leontinei se referise la ultima ei sângerare.

Douăzeci și nouă ianuarie.

E posibil să fi întârziat. Leontine o privi întrebător pe Helene, fără reproșuri, fără să o judece.

Așa am crezut și eu.

Doar n-o să trebuiască să aduc acum unul dintre șoarecii lui Aschheim? Leontine lucra cot la cot cu Aschheim în laboratorul acestuia, însă, pentru ceea ce voia Helene, ar fi avut nevoie de o probă din urina ei de dimineață. Ar fi trebuit să ia un șoarece-femelă, căruia încă nu-i crescuse blana, și să-i facă o injecție subcutanată cu urina Helenei. După aceea ar fi trebuit să mai aștepte două zile și apoi să facă disecția. Dacă acel șoarece-femelă minuscul ar fi reacționat intrând la ovulație, era clar că femeia era însărcinată. Leontine îl ajuta pe Aschheim la redactarea unui tratat pe această temă, care, dacă totul decurgea bine, ar fi fost gata până la sfârșitul anului și ar fi apărut pe piață în anul următor.

Îți dau să bei un anestezic.

Și n-o să simt nimic?

Nu. Leontine s-a întors cu spatele, a amestecat un lichid într-o cană de sticlă, pe care apoi i l-a turnat Helenei într-un pahar. Știu cum fac anesteziștii.

Nici nu mă îndoiesc. Helenei i s-a făcut frică. Nu-i era frică de întrerupere, mai mult îi era frică de starea de inconștiență. S-a așezat pe un scaun și a golit paharul dintr-o înghițitură. Datorită slujbei de la farmacie, știa ce fel de substanțe erau bune pentru o anestezie temporară reușită.

S-au auzit bătăi în ușă, a intrat Martha. A răsucit cheia în ușă și s-a îndreptat spre fereastră, ca să tragă jaluzelele.

Nu trebuie să ne vadă nimeni, a spus ea și a venit spre Helene. Acum inspiră. E doar un pic de eter. Helene a observat că pașii Marthei deveneau tot mai înceți și a simțit cum sora ei o prinde de mână. N-a simțit mâna Marthei. Aceasta s-a așezat lângă ea și i-a înconjurat umerii cu brațul. Sunt lângă tine.

Nu a urmat nimic: niciun vis, nici lumina de la capătul tunelului, nici măcar o bănuială despre ce-ar fi putut urma și nici degetul arătător al lui Dumnezeu-Tatăl, care să se înalțe amenințător deasupra Helenei.

Când s-a trezit, tot corpul îi era amorțit, iar treptat a început să simtă arsura. Stătea culcată pe spate, legată strâns cu o bandă elastică peste sâni. Cum reușiseră cele două femei să o mute pe pat? Helene n-avea curaj să se miște. Pe masa de scris ardea o lampă, în fața ei stătea Leontine, citind.

S-a dus? Helenei îi tremura vocea.

Leontine și-a întors fața spre Helene. Rămase așezată pe scaun și îi spuse: Dormi, Helene. Noi rămânem aici peste noapte.

S-a dus?

Leontine s-a adâncit din nou în carte, ca și cum n-ar fi auzit întrebarea Helenei.

Era băiat sau fetiță?

Leontine s-a întors brusc spre ea. N-a fost nimic, spuse ea nervoasă. Trebuie să dormi. N-a fost niciun embrion, niciun ou fecundat, nu erai însărcinată.

Pe hol se auzeau pași care se depărtau. Helene era complet trează. Nu te cred, a șoptit ea și a simțit cum lacrimile îi curgeau de-a curmezișul tâmplei și îi intrau în urechi, călduțe.

Leontine tăcea, stătea aplecată deasupra cărții și întorcea paginile. În reflexia luminii, care se spărgea în lacrimi ca o prismă, i se părea că vede mii de Leontine. Purta ochelari? Helene își mișcă degetele de la picioare, ceva o durea atât de tare și de ascuțit în interior, încât simți o senzație ușoară de rău.

Martha e de gardă? Helene încerca să-și înăbușe durerea, nu voia ca aceasta să-i răzbească în voce.

Toată săptămâna. Vine și ea mai târziu și te ducem acasă. Până atunci mai sunt șapte ore, trebuie să dormi.

Dacă Helene n-ar fi avut dureri așa de mari, ar fi reușit să-i spună Leontinei că nu voia să doarmă. Însă durerea a lăsat să iasă la suprafață doar câteva cuvinte fără nicio urmă de încăpățânare în ele. Există pe undeva o sticlă cu apă caldă?

Nu, căldura ți-ar face și mai rău. Leontine a schițat un zâmbet. S-a ridicat în picioare și a venit lângă Helene, ca să-i pună mâna pe frunte. Plângi? Aș putea să-ți dau niște morfină, măcar un pic.

Helene a scuturat din cap cu putere. Nu, în niciun caz. Întotdeauna refuzase morfina, era în stare să suporte durerea, orice durere, chiar dacă n-o spunea cu voce tare. Și-a mușcat buzele, gura i s-a încleștat.

Nu uita să respiri. Leontine zâmbea acum de-a binelea, o mângâia pe Helene pe părul ud de transpirație de pe frunte. Lacrimile îi curgeau, nu le putea opri.

Când vrei la toaletă, să-mi spui, prima dată doare tare. Dar urina e bună, o să se vindece. Trebuie să stai culcată cât poți de mult. Carl a aflat ceva între timp?

Helene și-a scuturat din nou capul, nu-i păsa că plângea. I-am spus lui Carl că plec cu voi în vacanță, la mare. Suntem la Ahibeck, da?

Leontine a ridicat din sprâncene. Și dacă se întâlnește întâmplător cu mine sau cu Martha?

Imposibil, învață pentru examen. Stă de trei săptămâni închis în camera lui. Helene gâfâia, nu reușea să mai râdă din cauza durerii. Mi-a spus că la mare e cu siguranță încă frig și că trebuie să avem grijă să nu răcim.

Leontine își luă mâna de pe fruntea Helenei, se îndreptă spre masa de scris, trase lampa mai aproape de ea, astfel încât să se facă mai întuneric în restul încăperii, și continuă să citească, în lumina lămpii i se păru că buza de sus a Leontinei era umbrită de un puf.

Nu știam că porți ochelari.

Să nu spui nimănui, altfel te spun și eu.

Dimineața, Martha și Leontine au luat-o pe Helene la mijloc între ele. Martha ducea geamantanul mic, vișiniu, al Helenei, în care îi pusese toată lenjeria. Helene se tot oprea din mers, își simțea corpul încordându-se, dar nu voia să se aplece în mijlocul străzii. Îi curgea sânge, mai gros ca de obicei. Bătea vântul, fetele își țineau cu mâna pălăriile. Helene se simțea udă pe dinăuntru și pe dinafară; umezeala părea să-i urce până la rinichi, să-i alunece de-a lungul picioarelor și Helene se simțea de parcă i-ar fi ajuns până în dosul genunchilor.

Leontine i-a spus Marthei: Tu aștepți aici, cu ea. Și Martha așteptă împreună cu Helene, îi puse un braț în jurul taliei. Brațul i se păru Helenei neplăcut de greu, avea senzația că atingerea acestuia îi stârnea durerea, o ademenea. Brațul Marthei o incomoda. Dar nu putea vorbi, nu voia

să o împingă pe sora ei de lângă ea. Deodată îi apăru în gând chipul mamei ei și i se făcu rău. Nu mai știau nimic despre ea în ultima vreme. Ultima scrisoare a lui Mariechen venise de Crăciun. Scria că totul e în regulă, că mama lor e bine și că merg uneori împreună la plimbare. O durere i-a despicat Helenei trupul în două, aproape că îngenunchease fără să-și dea seama. Martha și-a ridicat brațul și i-a pus mâna pe umăr; fără s-o întrebe nimeni, ea a asigurat-o că vor ajunge în curând acasă. Pe chipul Marthei se instalase o expresie ciudată, pe care Helene n-o mai văzuse niciodată. Spaimă?

Îngeraș. Martha a tras-o pe Helene lângă ea și s-a strâns la rândul ei lângă Helene. A mângâiat-o pe față. Helene voia să-i spună că nu era nevoie, că era din cauza durerii, nimic altceva. Și că trebuia să o înfrângă, să reziste în fața ei, să aștepte. Leontine făcea semne cu mâna în fața lor, în stradă, în cele din urmă a oprit un taxi. Începuse ploaia, trecătorii își deschideau umbrelele. Leontine vâslea acum din brațe, trebuiau să ajungă pe partea cealaltă a străzii. Sângele dintre picioarele Helenei se răcise. Martha și Leontine au dus-o în cămăruța din Achenbachstraße. Acolo au desfăcut din nou paturile și pe al ei l-au împins la perete, asigurând-o pe Helene că pe ele nu le deranjează cu nimic dacă vor dormi toată săptămâna aceea într-un singur pat. I-au adus apă și i-au spus că e important să se odihnească mult. În cameră era un miros de bergamotă și lavandă. Helene voia să se spele, dar nu avea voie să se ridice din pat. Pe hol se auzea cum se deschideau și se închideau ușile. Poate era Baron?

Nu, Heinrich Baron plecase la Davos din cauza tuberculozei, în ultima vreme se simțise atât de rău, încât Leontine îi dăduse o mulțime de trimiteri și rețete. Camera lui fusese închiriată de soții Karfunkel. Fanny era bucuroasă că primea bani buni din chirie, orișicât, putuse să-și răscumpere gramofonul.

Helene s-a întins pe patul îngust și a închis ochii, era prea multă lumină.

Mai bine te culci pe burtă, îngeraș, așa e mai ușor pentru uter să coboare. Helene s-a întors pe burtă. Perna, salteaua, absolut totul era impregnat cu mirosul Leontinei. Helene a închis din nou ochii. Durerea nu era insuportabilă. N-a fost însărcinată, asta era tot ce conta.

Toată săptămâna a stat culcată pe spate, a tras adânc în piept mirosul Leontinei și a învățat să aibă răbdare.

Martha aflase că circula un autobuz de la Ahibeck către Heringsdorf și că rapidul de la gara Heringsdorf Seebad ajungea la Berlin, cu oprire în gara Stettin, la orele două și jumătate. Așadar, Leontine a vorbit la telefon cu o prietenă din Ahibeck și a rugat-o să trimită o telegramă: Către Carl Wertheimer. Sosire duminică, două jumătate, gara Stettin. Sărutări, Helene.

Duminică, Leontine era de gardă la spital. Martha și Helene au plecat singure cu tramvaiul către Bernau. Acolo au așteptat trenul o jumătate de oră. Câțiva vânzători de ziare alergau în întâmpinarea trenului și le ofereau călătorilor prin geamuri edițiile speciale. Trenul scotea aburi și șuiera pe loc. Berlin, urcarea. Era atât de plin, încât Martha și Helene abia au reușit să se urce în el. Se auzi un fluier. Și – plecarea. Trenul era plin cu berlinezi care își petrecuseră zilele de Paște la mare sau altundeva, în nord-est, și acum se întorceau în oraș. Ei se delectau cu ziarele și schimbau între ei păreri cu privire la ultimele întâmplări din Schleswig-Holstein. Un bătrân spunea: N-aveau ce să caute la Wohrden. Ce-au făcut acolo? în jurul bătrânului oamenii blestemau. Lași, asta sunt.

Ei, lași, aici e vorba de dreptate.

Cu iataganele nu te joci.

Helene se ținea de bară. Nu mai găsiseră niciun loc liber. Durerea se domolise, se mutase din

partea de jos în șale și zvâcnea acolo într-un grad suportabil pentru Helene. Oamenii din jurul ei nu se mai opreau, vorbeau încontinuu. Era clar că zelul acela era molipsitor, fiecare bărbat, până și femeie, voia să-și dea cât mai bine cu părerea și să-și argumenteze spusele.

Mișei, eu așa le zic. Femeia care vorbise părea jignită.

Nu lăsăm noi pe nimeni să ne interzică adunările, strigă un bărbat, iar vecinul lui îl aprobă din cap, darămite să ne măcelărească! Martha și Helene au rămas în picioare, lângă ușă, până la Stettin.

Carl aștepta la gară, le făcea semne cu ambele mâini, parcă avea aripi. Trenul gemea și până la urmă se opri. Ele au coborât, Carl alergă să le întâmpine. Dădu mâna cu Martha și o luă pe Helene în brațe.

Ce dor mi-a fost de tine!

Helene și-a apăsat cu putere obrajii de ai lui, de gulerul său neted de blană, nu voia ca el să o privească în ochi. Oamenii curgeau în valuri pe lângă ei.

Toată săptămâna la mare, iar eu stau la mine în cameră și mă întreb dacă Hegel a trebuit să înstrăineze limba germană de uzul ei originar ca să-și poată exprima gândurile în mod adecvat. Chiar era nevoie? Carl a râs. Unde ați lăsat-o pe Leontine?

A trebuit să se întoarcă mai repede, profesorul Friedrich o anunțase prin telegraf că avea nevoie urgentă de ea.

Ia să te vedem, arăți relaxată. Carl o privi pe Helene ca pe o caisă de cumpărat, o ciupi delicat de obraz. Doar niște cearcăne mici. Sper că n-ați fost la dans fără mine, nu?

Și dacă am fi fost? Martha i-a pus lui Carl geamantanul în mână.

Primăvara și vara au trecut în zbor. Helene lucra la farmacie, dăduse bacalaureatul și aștepta rezultatele. Carl stătea de dimineață până seara între tomurile de cărți de pe masa lui de scris, iar dacă ieșea, n-o făcea decât ca să dea câte un examen scris sau oral. Când vara s-a sfârșit, amândoi credeau că viitorul le stă la picioare. Doi profesori concurau între ei pentru a-i câștiga atenția lui Carl, care nu trebuia decât să se hotărască dacă voia să continue cu lectura din Hegel sau să meargă după un model deja încetățenit și să se ocupe mai în profunzime de Kant și Nietzsche. Acesta trimitea scrisori la Hamburg și la Berlin, unde știa că există profesori a căror muncă îl fascina pe el. După obținerea distincției, *summa cum laude,* primise o invitație de la Dresda, unde ar fi trebuit să se dedice tematicii valabilității universale în estetica lui Kant. Dar Carl mai aștepta niște răspunsuri de la Hamburg și de la Freiburg.

Știi că trebuie să ne căsătorim înainte de plecarea mea din Berlin, da?

Carl i-a strâns mâna Helenei. Au traversat Passauer Straße. Mirosea a frunziș. Soarele de toamnă evidenția galbenul pal al frunzelor de tei de pe ramurile întunecate. Pe Nürnberger Straße frunzișul era adunat în grămezi. Helene a trecut prin mijlocul unei grămezi, din vârfurile pantofilor ei zburau frunzele, care, uscate fiind, foșneau. Arțarul strălucea în verde și-n roșu, ramificațiile frunzelor în galben și-n verde luceau, cu un foc maroniu înspre margini. Aurul maroniu al frunzelor de castan. Helene s-a aplecat și a ridicat de jos o castană. Uite ce netedă e și ce culoare frumoasă are! Ea a mângâiat cu degetul mare rotunjimea acesteia și i-a arătat-o lui Carl.

Carl i-a luat castana din mână, aștepta să-i răspundă. Ochii ei luceau, păreau verzi în lumina galbenă a soarelui care apunea. În ei i se citea un zâmbet. Trebuie?

El a dat din cap că da, nu mai putea aștepta. Vrei să fii soția mea?

Helene n-a trebuit să se întindă prea tare ca să-l sărute pe gură. Dar sunt a ta, i-a spus în șoaptă.

La primăvară? Voia să fie sigur, a luat-o de mână și a mai făcut câțiva pași. La primăvară, l-a aprobat ea. Nu s-a lăsat trasă după el, l-a ajuns din urmă și amândoi au grăbit pasul. Erau invitați la masă. În Achenbachstraße luminile ardeau deja. Fanny era încă ocupată cu pregătirile, avea nevoie de ajutorul personalului din casă, tocmai de aceea îi rugase pe Carl și Helene să facă o plimbare cu Cleo. Când aceștia s-au întors mai târziu, casa era deja plină cu oaspeți. Din pâlnia gramofonului răsuna o voce răgușită, ce deplângea vremurile în care trăiau. Verișorul de la Viena, pe care Helene îl cunoștea doar vag, se repezi asupra ei încă de la ușă. Ce mult se bucura să o revadă, căci n-a putut uita discuția lor extraordinară, de acum doi ani. Helene se gândea la ce discuție se referea. Își amintea foarte vag că fusese vorba despre educația copiilor. Păcat că nu știe franceza, îi susură la ureche verișorul ei. Și-a pus mâna mare și moale pe brațul Helenei. Chiar se gândea să-i facă o ofertă, să devină profesoara fetițelor lui în particular. Helene îl privi surprinsă. Ce minunat ar fi să veniți la Viena! Puteți sta în camera fetițelor, doar suntem rude.

Dacă poate să ia paltoanele? Se vedea că Ofta nu punea această întrebare pentru prima oară. Helene s-a răsucit ușurată spre ea, s-a dezbrăcat de palton și a schimbat o privire cu Carl, care aștepta răbdător alături. Helene l-a prins de mână.

Am auzit de la Fanny că ați trecut bacalaureatul cu note extraordinare. Ei, dar cine se aștepta la altceva? Sunt convins că le puteți preda fetițelor mele de minune, sunt două.

Logodnicul meu, Carl Wertheimer, l-a întrerupt Helene pe verișorul ei în mijlocul propoziției.

Verișorul înghiți în sec, pentru prima dată privirea lui se îndreptă asupra lui Carl.

Încântat. Verișorul întinse mâna către Carl. Deci dumneavoastră sunteți norocosul… Verișorul a trebuit să mediteze o vreme la motivul pentru care era Carl norocos. Norocosul, a mai încercat el o dată, care se va căsători cu această frumoasă și tânără domnișoară.

Carl nu-și ascundea nici bucuria, nici mândria. Era pentru prima dată când Helene îl prezenta ca fiind logodnicul ei. Veți primi invitația la nuntă, îi spuse Carl amabil. Vă rugăm să ne scuzați. Carl o împinse în fața lui pe Helene, ca să poată trece printre oaspeții care așteptau pe hol și să ajungă în salon. Acolo, oamenii stăteau în picioare sau erau așezați înghesuiți unii-ntr-alții. Martha se întreținea cu noii chiriași. Față de ceilalți, ea părea înaltă, palidă, lucidă. Ținea în mână un pahar și o lăsa pe Leontine să i-l umple mereu cu apă. Spre marea ei surprindere, Helene descoperi lângă Leontine bine-cunoscuta chelie a lui Baron. Acesta stătea cu spatele la ușă și n-o văzuse pe Helene intrând.

Mă bucur să vă văd, îi spuse Helene, atingându-l ușor pe umăr.

Helene! Baron își desfăcu brațele cu palmele îndreptate în sus și degetele ușor strâmbe – un gest care exprima totodată distanța. Luă mâna Helenei și o sărută.

Vă simțiți mai bine, v-ați putut odihni?

Nici vorbă. Când am ajuns acolo, medicul m-a diagnosticat imediat: răceală la inimă. Helene, ce părere aveți? Pentru o clipă, Baron lăsase impresia că voia să divulge totul de față cu ceilalți. Cuprinse mulțimea cu privirea, în timp ce începuse deja să râdă copios. Davos nu mai e de mult ce-a fost pe vremuri. E plin de bolnavi care zac și pe care nu ți-ai dori să-i întâlnești, de o mulțime de isterici care schimbă între ei istorioare de spital cât e ziua de lungă și care aleargă de nebuni prin parcurile

stațiunii. Fac plimbări în grupuri mici la sanatoriul din pădure.

Chiar așa? rosti o femeie mică și slabă, pe care Helene încă n-o cunoștea. Se vedea că ființa aceea gingașă avea o anumită admirație față de Baron, trăgea cu urechea, la care își ținea și un deget.

Dar acolo nu are acces orice muritor de rând. Baron se bucura că, în sfârșit, avea audiență. Atunci eu am spus pur și simplu, cu o mină serioasă, că aveam o întâlnire cu un anume domn Richter. Numele îmi venise atunci în minte. Portarul a dat din cap că da, el nu era împotrivă, și m-a lăsat să stau o vreme cufundat într-un fotoliu mare. Mă purtam ca și cum aș fi așteptat pe cineva. Insuportabilă societatea de acolo, groaznică!

E adevărat, spuse ființa cea gingașă și își îndepărtă de pe față o șuviță de păr arămie.

Helenei îi plăcea buna dispoziție a lui Baron, se vedea că acesta era odihnit.

Carl Wertheimer, spuse Baron, străduindu-se să-și arate bucuria. Ce bine că ați venit și dumneavoastră!

Noi doi ne-am logodit. Helene îl privi provocator pe Baron.

Da, aha, da, am auzit. Baron se scărpina la ureche. Leontine mi-a spus câte ceva. Păi atunci, vă felicit. Ca și cum i-ar fi venit destul de greu să spună asta, Baron își pusese palma netedă peste chelie și smulgea absent, cu degetul arătător și cel mijlociu, din firele rare de păr. Ființa cea gingașă de lângă el se clătina nerăbdătoare de pe un picior pe altul și privea cu amabilitate la mulțime.

Dumnezeule, dar ce voiam să spun? Voiam să vă povestesc de la simpozionul de filosofie despre o ceartă care nu putea lipsi din Davos. Dar mai întâi dați-mi voie să v-o prezint pe domnișoara Până Giotto, ne-am cunoscut în Arosa.

În aceeași pensiune, da, consimți cu ușurare în glas ființa cea gingașă.

Așa. Acum, prețurile din Davos sunt de neimaginat aici. Și Arosa, ei, e aproape același lucru. Baron se juca în continuare cu părul, privirea lui o fixa pe Helene, uită să mai clipească.

Deși e așezată mai la nord, spuse femeia.

Baron se smulse din contemplare și o privi nesigur pe însoțitoarea lui. Îndrăzni, însă cu mare atenție, să schițeze cu mâna un gest delicat, dar defensiv, în direcția ei și luă din nou cuvântul.

Sigur ați auzit, Carl, disputa dintre Cassirer și Heidegger a încins cumplit spiritele.

Groaznic, într-adevăr, confirmă domnișoara Giotto. Unul dintre ei a și plecat de acolo.

Heidegger a anunțat că are de gând să distrugă filosofia lui Cassirer.

Da, unul chiar a plecat. Unde s-a mai văzut așa ceva? I-am spus lui Heini, ăla e un laș. Nu-i frumos să te eschivezi.

Baron se înroși la față, sudoarea îi curgea pe frunte. Afirmația domnișoarei Giotto nu-i displăcuse. Era vorba despre altceva. Cerându-și scuze, Baron își plimbă privirea de la Carl la Helene și se întoarse la cel dintâi. Lăsați-mă să vă explic. Baron își trecu o dată batista peste frunte și de-a lungul porțiunii defrișate de pe cap. Venise vorba despre Kant. Teoria lui Heidegger despre ființă este fundamentală, radicală; el nici nu l-a lăsat pe Cassirer să deschidă gura și acesta a simțit poate că nu era luat în serios. Pentru el, formele simbolice sunt cele mai importante. Mereu a vorbit despre simbol. Poate de aceea plecarea lui grăbită li s-a părut multora un semn, un simbol al înfrângerii.

Helene a evitat schimbul de priviri cu Carl. Nu voia să-l dea de gol. Nu erau tocmai acești doi domni cei cărora Carl le trimisese scrisori la Hamburg și la Freiburg și de la care aștepta un răspuns de câteva săptămâni?

După ce oaspeții s-au așezat în jurul mesei și când, după mai multe feluri de mâncare, a fost

adus un sufleu cu mere, Carl se întreținea cu Erich despre cele mai noi progrese din economie.

Cumpărați, vă spun eu, cumpărați, cumpărați și iar cumpărați. Erich stătea la masă, în fața lui Carl și a Helenei. Își întinsese un braț peste spătarul scaunului lui Fanny și agita un pahar de coniac. Gâtul sportiv al lui Erich i se părea Helenei acum și mai voluminos ca de obicei. Vom face profit, credeți-mă. Faptul că s-a spart bula cu speculații constituie pentru noi, cei care trăim în Europa, un mare avantaj.

Nu vedeți niciun risc?

Ah, New York! Sunteți încă tânăr, Carl. Probabil că nu aveți bani. Dar dacă ați avea, v-aș da un sfat foarte bun. Colapsul din America este în avantajul nostru. Erich s-a aplecat peste masă și a rostit cu mâna la gură, ca să nu-l audă Fanny, care stătea lângă el și se întreținea cu domnii din fața ei: Iar ea o să fie din nou o femeie bogată. Am reușit s-o conving să ipotecheze locuința, în scurt timp, o să poată cumpăra întreaga casă, credeți-mă.

Fanny s-a ridicat în picioare, a ridicat paharul înalt, de cristal. A lovit cu lingura în el, însă paharul era atât de gros, încât cu greu scoase un clinchet. I-a rugat pe oaspeți să-i acorde puțină atenție. Fanny și-a lăudat prietenii, a enumerat aniversările și onorurile de care se bucuraseră unii dintre ei în ultimele săptămâni. După fiecare laudă, toată lumea aplauda. Helene și Carl erau bucuroși că nu amintise nimic despre examenele și rezultatele lor, că nu erau nevoiți să se ridice în picioare, să-și încline capul cu demnitate în fața mulțimii și să arate cât erau de mândri.

Carl s-a aplecat către Helene și i-a spus încet: Mândria e pentru filistini. Helene a clipit, i-a dat dreptate. Pentru ea, modul în care domnii dădeau cu plăcere și mândrie din cap intra în contradicție cu orice formă de demnitate, deși exact despre aceasta era vorba acolo.

Seara târziu, Helene stătea între Baron și Până Giotto. Pe cât de mult detesta conversația acestora, pe atât de puțin ținea să-și schimbe locul de lângă ei, căci Erich o urmărise toată seara cu ochii lui plini de pofte. Prin ușa deschisă a verandei, Helene îl văzuse pe Carl întreținându-se cu Leontine, Martha și un cuplu necunoscut. Până Giotto voia să-l convingă pe Baron să meargă cu ea a doua zi la unul dintre cele mai mari magazine, își dorea un boa din pene, lung, de pus în jurul gâtului. Baron căuta o scăpare, probabil bănuia cât de mult costa un asemenea accesoriu. Un boa din pene, Până Giotto nu-l mai lăsa în pace. Boa din pene, boa din pene. Pene lungi, pene ușoare, strălucitoare sau mate? Pene de păun, pene străine, rochie de pene. Helenei îi veni să râdă de atâtea pene, își aminti de mama ei. În ultima scrisoare scria că-i merge mai bine. Starea de confuzie dispăruse, deveniseră posibile plimbările. Era în jur de unsprezece când primii oaspeți se adunară în hol, voiau să li se aducă paltoanele. Unii voiau într-un club de noapte, alții la bal. Veniți și voi cu noi, a hotărât Fanny, făcând un semn circular pe deasupra capetelor lui Baron, al domnișoarei Giotto și al Helenei. Când, mai târziu, Fanny o recunoscu pe Helene printre oaspeți, strigă la ea cu un lălăit: Și tu, ticăloasă mică!

Helene îl căuta din priviri pe Carl, însă în verandă se aflau acum doi bărbați, care făceau skandenberg pe o măsuță joasă. În timp ce domnișoara Giotto îi explica lui Baron că briliantul pe care îl văzuseră amândoi la amiază, la bijutier, avea dimensiuni potrivite și mergea de minune pe un lănțișor simplu, pe Helene o cuprinse un sentiment de neliniște. Oriunde privea, nici urmă de Carl, Martha sau Leontine. Cu tot riscul că Erich ar fi putut-o urmări, ea își ceru scuze abia inteligibil și începu să se plimbe agale, cât putea de nepăsătoare, prin camerele alăturate. Nu-i zărea nicăieri pe cei dispăruți. Tocmai când traversa

salonul, uitându-se încă o dată în jur și în urma ei, în câmpul ei vizual apăru Erich. Acesta o urmărise și se îndrepta cu pași mari spre ea. Helene deschise ușa salonului care ducea către fundul apartamentului. Pe hol nu era aprinsă lumina, se grăbi să treacă pe lângă primele două uși, când auzi în spatele ei pași. Pentru o clipă, conul de lumină ce cădea asupra holului dinspre salonul berlinez dispăru. Erich închisese ușa. Helene înaintă cu un sentiment de panică, pipăind tapetul de pe perete, până ajunse la tocul ușii și dădu de clanță. Trebuia să fie vechea ei odaie, cea în care locuiau acum Leontine și Martha. Din spatele ușii se auzeau voci și râsete. La celălalt capăt al holului, Erich își pierduse simțul orientării. Îl auzea gâfâind. Însă ușa nu se deschise. Helene zgâlțâi clanța.

Pentru o clipă se auzi o voce din interiorul camerei. După câteva secunde, aceasta se deschise. Martha o lăsă pe Helene să intre.

Tu ești, răsuflă ușurată Martha și o rugă pe Helene să intre mai repede. Apoi încuie ușa în spatele ei. Fără să-i mai pese de Helene, se așeză din nou pe patul îngust, la marginea căruia stăteau Leontine împreună cu o necunoscută, pe care Helene o văzuse mai devreme în verandă, printre ceilalți invitați. Femeia purta un boa de pene, așa cum visa Până Giotto. Penele, de un violet-închis, îi scoteau în evidență oasele pronunțate ale obrajilor și ochii întunecați, iar pe capul armonios, prelung, avea o buclă îngustă, fină. Carl stătea cu spatele la Helene, în fața lavoarului, iar acum se ridicase în picioare și se arăta surprins să o vadă. Helene îl văzu cum acoperea cu mâna și împingea o cutiuță argintie peste masă unui domn străin, despre care Helene crezuse, când își aruncase mai devreme privirea în verandă, că era soțul acelei doamne care stătea acum pe marginea patului și se săruta cu Leontine. Penele ei violete îi acopereau fața Leontinei. Helene tresări când își dădu seama

că surpriza o făcuse să se holbeze la ele și încercă să-și îndrepte privirea în altă parte. Dar unde? Ea știa ce se afla în cutiuță, iar modul în care Carl o împinsese pe ascuns spre celălalt bărbat fusese o dovadă clară că nu voia să o implice pe Helene în asta.

Ceilalți pleacă. Fanny ar vrea să mergem cu ei, să dansăm.

Ea vrea de fiecare dată în Konigsklub, a spus Martha descumpănită. Dar haideți să mergem în Silhouette, e mai frumos acolo. Martha a descuiat ușa.

Bun, să mergem, a spus Carl pe un ton formal. Și-a tras nasul, pe neauzite. A venit lângă Helene și a prins-o de braț. Să mergem la dans, draga mea.

Helene a fost de acord, voia să pară că nu știe nimic.

Doar mai târziu, când dansau într-o sală de bal slab luminată, iar Carl nu-și mai lua mâinile de pe șoldurile ei, mângâind-o peste tot, pe unde n-o mângâiase niciodată în prezența altora, lipindu-se de ea, de parcă nu s-ar fi văzut de câteva zile și n-ar fi făcut dragoste chiar în dimineața respectivă, ea n-a mai putut să-și păstreze calmul, n-a mai putut să se abțină. Așadar i-a strigat în ureche, încercând să acopere muzica: Prizezi des?

Carl a înțeles, a bănuit că ea observase cutiuța. A împins-o puțin de lângă el, întinzându-și brațele, și-a aplecat ușor fruntea și a privit-o în ochi, clătinându-și capul. Era atât de serios, încât trebuia să-l creadă. Și l-a crezut, nu doar fiindcă n-avea de ales. Trupurile le aparțineau unul altuia: când el o strângea în timpul dansului, când se despărțeau doar pentru a se apropia din nou, când ochii lui îi căutau pe ai ei, întrebători și nesiguri, când o răscolea cu sărutul lui, când ea simțea că erau făcuți unul pentru celălalt – atunci înțelegea că totul ținea de un sentiment de apropiere care nu permitea secrete și certuri mărunte, ci încuraja secretele, cu orice preț.

Helene dansă cu el până în zori. O dată îi strigă: Hamburg sau Freiburg?

Helene, a strigat Carl. A tras-o lângă el și i-a șoptit: Unde ești tu, acolo vreau să fiu și eu, limba lui îi atingea lobul urechii. Dacă soția mea vine cu mine, mergem la Paris.

Într-o zi de februarie, când soarele strălucea pe cerul albastru și zăpada de pe străzi devenise maroniu-roșcată de la cenușă, Helene cântărea frunze de salvie pentru o clientă. Să fie o jumătate de kilogram. Helene băga lopățica în borcan și o răsturna pe cântar. Poate clienta voia să facă baie în salvie, cine știe? A sunat clopoțelul și ușa de la intrare s-a deschis. Helene și-a ridicat privirea. Băiețelul care zăbovise o vreme în fața borcanelor cu bomboane ieșea acum din farmacie cu mâinile în buzunar. De afară a pătruns un miros de cărbune ars și de benzină. Era ora prânzului și, în afară de clienta ei, la rând mai aștepta o bătrână. A sunat telefonul. Farmacistul a apărut în pragul ușii care dădea în depozit. Pentru dumneavoastră, Helene, a strigat el și a privit-o cu veselie. Era pentru prima dată când, în atâția ani, preluase el apelul pentru Helene. Mă ocup eu mai departe, mergeți. Farmacistul o împinse la o parte pe Helene, care se îndreptă spre telefon.

Da, vă rog? Probabil că vorbise prea încet, așa că strigă în bâzâitul care se auzea pe fir: Da, vă rog?

Eu sunt, Carl. Helene, trebuie să vorbim.

S-a întâmplat ceva?

Vreau să ne vedem.

Cum?

Poți să ieși mai devreme?

E miercuri, ies întotdeauna la prânz. Într-un sfert de oră sunt gata.

Helene trebuia să-și țină mâna pâlnie la urechea stângă ca să-l poată auzi mai bine.

Excelent, strigă Carl. Ne vedem la Cafeneaua Romană.

Când?

Un zgomot puternic le-a întrerupt discuția.

Iubito! La unu, la Romană?

La unu, la Romană. Helene a pus receptorul jos. Își apăsase atât de tare receptorul de ureche, încât acum o durea tâmpla. Când reveni în față, farmacistul împacheta o cutie de veronal și lua banii de la bătrână.

Puteți să vă schimbați deja, Helene, îi spuse el amabil, cu un zâmbet șiret, de parcă numai lui îi stătea în puteri să intermedieze o întâlnire cu iubitul ei.

Helene a traversat Piața Steinplatz. Dezgheț, vreme schimbătoare. Se gândea ce putea să vrea Carl de la ea atât de urgent. Poate îi răspunsese filosoful din Hamburg. De la cel din Freiburg primise un răspuns negativ înainte de Crăciun. Îi spunea că fusese impresionat de distincția lui *summa cum laude,* dar mai puțin de Hegel. Toate posturile lui de asistent erau deja ocupate. Helene se opri pe Fasanenstraße. A auzit pe cineva mergând pe bicicletă în urma ei. S-a gândit că ar putea fi Carl, care mergea peste tot cu bicicleta, indiferent de vreme. S-a întors, însă era băiatul de prăvălie al unui brutar, căruia carosabilul i se păruse prea mocirlos. Helene a făcut un pas în lateral, s-a urcat pe un morman de gheață cu marginile topite și i-a făcut loc băiatului. Roțile bicicletei i-au împroșcat paltonul cu zăpadă cenușie. Mai rămăsese răspunsul de la Cassirer. Lui Carl îi stăteau încă din ianuarie toate ușile deschise la Berlin. Putea să aleagă, doi profesori se luptau pentru el. Însă cel mai mult și-ar fi dorit un post în cercetare. Iar în ultimele săptămâni nu părea să mai aștepte cu adevărat răspunsul de la acest Cassirer, din Hamburg. Ce altceva să fie, care să i se pară lui Carl atât de urgent, încât să nu mai poată aștepta până seara? Poate că voia s-o

vadă, ca să pună la punct planul legat de vizita la părinții lui de la sfârșitul săptămânii? Ea se temea de această vizită. Cu o seară înainte aproape se certaseră din cauza asta. Helene i-a spus că nu poate merge la ei cu mâna goală, voia să le cumpere un cadou. Lui Carl nu i-a surâs ideea. Aveau nevoie urgentă de bani pentru alte lucruri, pentru mâncare, cărți și, nu în ultimă instanță, pentru o viață în doi, o locuință nouă. Helene voia să le dăruiască părinților lui o vază mică, verde, pe care o văzuse ea la colț, în vitrina de la Kronenberg. O vază verde? o întrebase Carl neîncrezător, iar Helenei i s-a părut că întrebarea lui fusese ironică. Și dimineață, când s-au despărțit, Carl i-a spus că părinții lui nu se așteaptă la niciun fel de cadou. Carl o sărutase. Și că ei erau curioși de atâția ani să o vadă. Până la urmă, părinții lui știau că ei nu erau bogați. Carl își adunase cărțile de care urma să aibă nevoie în ziua respectivă, stând cu spatele la ea, și mai murmurase ceva. Ce-ai spus? a trebuit să întrebe Helene, ca el să se întoarcă și să-i spună în treacăt: Numai că ei nu știu că tu stai cu mine. Helene simțise nevoia să se așeze. Se făceau trei ani de când locuia cu el, în camera aceea. În fiecare lună, ea încercase să cumpere cât mai multă mâncare din banii ei, căci Carl nu voia să primească de la ea o parte din banii de chirie, odată ce aceasta era plătită de părinții lui. Și atunci, ce fel de rol trebuia să joace duminică, în fața părinților lui? Să spună că locuia încă la mătușa ei?

Ca s-o liniștească, el i-a promis că o să le povestească singur totul, duminică.

Însă lucrul acesta era și mai grav în ochii Helenei. Era imposibil ca el să-și aducă pentru prima dată logodnica la el acasă și să spună, în timpul mesei: Știți, noi ne cunoaștem deja de patru ani, de doi ne-am jurat să ne căsătorim și de mai bine de trei locuim împreună. Helene s-a frecat la ochi.

Uite ce e, până acum n-ai vrut să mă însoțești când eu îi vizitam, ce-ar fi trebuit să le spun, că locuim împreună, dar că tu nu vrei să-i cunoști?

Acum eu sunt vinovată?

Nu, Helene, n-are nimic de-a face cu vina. Pentru ei ar fi însemnat o lipsă de politețe. Cum i-aș fi putut convinge că îți lipsește îndrăzneala?

Helene voia să-i răspundă ceva, nu-i plăcea când nu avea curaj. S-a tot frecat la ochi, până când Carl a venit lângă ea și i-a strâns mâinile. Ce credeau părinții lui, cine-i spăla și cosea lenjeria, cine avea grijă să mănânce o masă caldă seara și cine însufleția locuința, hrănea vrăbiuțele de pe acoperiș și uda orhideea din glastră, în vreme ce Carl pleca în fiecare vară cu părinții lui în vacanță, trecând prin Monti dellatrinită și ajungând la lacul Zürich, unde tatăl lui își putea continua cercetările la Observatorul astronomic al Confederației Elveției, calculând cicloizi și cartografiind pete solare, pe când mama mergea la concerte împreună cu fiul ei? Sora lui nu-i mai însoțise în asemenea călătorii de când se căsătorise. Carl îi sărută Helenei mâinile și o asigură că duminică aveau să clarifice totul, împreună. Că doar era o bagatelă ceea ce aveau ei de clarificat duminică, împreună, căci până la urmă era vorba de viața lor în doi și de tot ce avea să urmeze de aici înainte.

Helene trebuia să fie foarte atentă pe unde mergea, ca să nu alunece. Sub zăpada care se topea încă mai erau urme de gheață. În față la Gedächtniskirche a trebuit să aștepte mult timp, mașinile se mișcau încet, derapau pe carosabil. Carl era un biciclist bun, era imposibil să nu fie atent. Sau poate își lăsase bicicleta în fața bibliotecii. Ceasul mare de pe bulevardul Kurfurstendamm arăta ora unu fără zece. Pe Helene o cuprinse o stare de neliniște, se opri sub acoperișul de sticlă care apăra vitrinele imense de la Cafeneaua Romană.

Era sigură că voia să-i dea o veste bună. Poate primise o altă ofertă, nu se putea hotărî și voia să audă și părerea ei, ce credea ea că e mai potrivit. Dar dacă el petrecuse prima parte a zilei în bibliotecă, cum îi spusese de dimineață, era imposibil să se fi produs atât de repede ceva care să revoluționeze universul. Helene zâmbea plină de enervare. Își amintise cum Carl o mai întrerupea uneori seara din citit, fiindcă voia să-i împărtășească un gând măreț. Helene privi la dreapta și la stânga bisericii Gedächtniskirche, aflate de cealaltă parte a intersecției. Oare bărbatul de pe bicicletă, cu o căciulă pe cap cum avea și Carl nu era chiar el? însă era posibil și să fi plecat mai demult de la bibliotecă și s-o fi sunat din Viktoria-Luise-Platz. Pentru că se întâlnise cu poștașul. Și el îi adusese scrisoarea de la Hamburg. Acesta părea un oraș frumos. Helene mai visa din când în când să locuiască într-un oraș-port. Iubea vapoarele mari. I se părea o nedreptate faptul că nu se născuse nici la mare, nici la munte. Văzuse munții din depărtare, deși erau mici munții din Lausitz, mai degrabă dealuri. Vedea limpede marea cu ochii minții. I-o zugrăvise și lui în cele mai frumoase culori. Dar de văzut, ea n-o văzuse niciodată.

Helene ieși puțin în afara acoperișului de sticlă, făcu câțiva pași la stânga, spre Tauentzienstraße în direcția șoselei, poate venea dintr-acolo, privi cu atenție în jur, de-ar veni odată, cele patru puncte cardinale nu-i mai ajungeau, nu știa de unde o să apară. Cunoștea vapoarele mari de pe Elba, din apropiere de Dresda. Ceasul arăta unu și cinci. Deodată, Helenei i se păru că știe motivul pentru care el voia să o vadă atât de urgent. Un zâmbet de ușurare îi înflori pe față. Cumpărase verighete. Helene își îndreptă pălăria. Cum de nu se gândise la asta! Intenționase să-i facă o surpriză, fără îndoială. Voia să o întâlnească pe cât posibil în local, înăuntru, și ea nu înțelesese despre ce era

vorba? Voia să o invite la masă pentru a sărbători acea zi. Helene se uită în jur. Nu putea să intre, așa ar fi ratat sosirea lui. O mașină a claxonat. Și femeia aceea cu doi copii – nu putea să meargă și ea mai repede? Condițiile de trafic se îngreunau, unde mai pui și vremea! Helene privi în sus la ceas. Era unu și un sfert. Poate îl reținuse cineva. Nu-i stătea în fire să întârzie. Când își dădeau întâlnire, ajungea întotdeauna mai devreme la locul stabilit și o aștepta. Helene s-a uitat din nou în toate direcțiile, a făcut câțiva pași spre dreapta, putea să vină și dinspre Budapester Straße. Piața în care se afla biserica înaltă, trotuarele, șoselele – nu puteai vedea nimic, deși bătea soarele. Stâlpii pentru afișe, oamenii care stăteau la cozi în fața chioșcurilor. Din cauza mocirlei mașinile și trecătorii alunecau, un căruțaș trebuia să-și rotească mereu biciul în aer, ca să-l facă pe cal să se miște. Helene se legăna de pe un picior pe altul, tălpile îi erau ude și reci. Îi veni în minte calul care se prăbușise în prima zi în care ajunseseră la Berlin. O fi murit? Infarct, accident vascular, pulmonar? Embolie. Și-a propus să ducă în acea săptămână cizmele la reparat. Aceea ar fi fost o zi bună ar fi avut timp. Și pentru că altă pereche de cizme nu avea, trebuia să aștepte acolo, la cizmar, până când acesta le cosea și le punea tălpi noi.

Puțin înainte de unu și jumătate, Helene se hotărî să arunce o privire în local, poate Carl ajunsese înaintea ei și intrase. Poate voia să-i îndeplinească dorința de a merge împreună pe patine cu rotile și plecase să se intereseze de modalitatea de închiriere și de bilete. Sigur era scump. Rusoaicele de la cursul liceal pe care-l frecventa Helene vorbeau deseori despre patinoar și despre cunoștințele noi pe care le stabileau acolo, unde se întâlneau cu regularitate ca să se învârtă în piruete. Fetele erau mai mici decât Helene, proveneau din familii înstărite de evrei. Probabil că era o plăcere să te dai cu patinele cu

rotile. Helene a așteptat până când acul cel mare al ceasornicului a trecut de șase, șapte și s-a oprit în cele din urmă la opt. Atunci intră.

Localul era plin. Oamenii stăteau la mese mici, iar oglinzile care ajungeau până sus, la tavan îi făceau să pară și mai mulți. Era ora prânzului, unii mâncau ruladă și cartofi, mirosea a varză creață. Un domn distins, îmbrăcat în negru, îi făcu semn cu mâna unui alt domn, care atrăgea privirile cu îmbrăcămintea lui lejeră: pantaloni largi, deschiși la culoare, bretele puse peste cămașa necălcată și o pălărie dreaptă, albă; îi lipsea din mână numai paleta. Era un loc unde te puteai retrage foarte bine într-unul dintre separeurile privilegiate. Vinul era servit în pahare înalte. Helene se sufoca. Privi în jur; într-adevăr, mai vedeai pe la mese câte un bărbat singur, mai bătrân, mai tânăr, dar nici urmă de Carl. Ceasul de la bar arăta două fără un sfert. De ce-i bătea inima atât de tare? Nu avea motive de îngrijorare. Helene ieși din localul de pe Kurfurstendamm. Văzu o mulțime de oameni, o doamnă mai bătrână striga încontinuu: Hoțul, hoțul. Câțiva țineau un băiat de mâini, să fi avut vreo zece-doisprezece ani. Acesta nu se apăra, ci plângea. Ștrengar, spuse unul dintre cei trei bărbați care-l țineau strâns. Însă bătrâna nu părea mulțumită, îl certa: Golanii ca tine trebuie să stea după gratii, așteaptă tu să vină poliția!

Helene nu mai putea să aștepte. Carl nu mai venea, era sigură.

Poate fusese o neînțelegere și el îi spusese o altă oră? Deși știa că el zisese unu. Era posibil să fi spus altceva? Poate era vorba de alt loc? însă nu era pentru prima oară când se întâlneau la acest colț. Poate voia să se întâlnească cu ea în altă parte și a spus din greșeală de acest loc, deși s-a gândit la un altul? Helene nu știa încotro să apuce, pe unde să meargă, i se făcu frică, dar își repeta în gând că nu trebuia să-i fie teamă. A mers la chioșc și a cumpărat țigări. Era prima dată când își

cumpăra țigări. Ar fi avut nevoie de banii aceia pentru cizmar, dar acum nu voia să se gândească la niciun cizmar, voia să fumeze o țigară. Nu avea portțigaret, trebuia să fumeze fără. A rupt două chibrituri până a reușit să-și aprindă țigara. O fărâmă de tutun s-a desprins, lăsându-i un gust amar pe limbă. Nu era ușor să prindă țigara, să o țină între degetele înmănușate. Helene nu știa în ce direcție să se mai uite. Stătea în mijlocul oamenilor care treceau în grabă pe lângă ea, căci terminaseră pauza de prânz și erau nevoiți să se grăbească înapoi la locurile lor de muncă; doar câte unul mai trebuia să ajungă la vreo întâlnire și alerga la gară, ca să prindă trenul spre vest.

Vântul îi sufla în față, un vânt dinspre vest, dinspre Gedächtniskirche. Helene voia să inspire adânc, să tragă fumul în piept. Sud, est, nord. Dar până să reușească ea să tragă fumul în plămâni, bronhiile i s-au închis, așa că a început să tușească. Așadar, pufăia. Din gura ei ieșeau norișori. Gustul amar-acrișor al fumului îi dădea o senzație plăcută de amețeală. Trăgea repede și des, își umfla obrajii cât putea de tare, apoi lăsa mucul să cadă în mocirla de la picioarele ei, unde acesta se stingea imediat.

Helene nu știa încotro s-o apuce ca să-l caute pe Carl. A coborât pe lângă Tauentzienstraße înspre Nürnberger Straße, a trecut pe lângă mai multe blocuri, pe lângă școala ei, la care nu trebuia să mai meargă de câteva luni și abia când se lăsă întunericul coti înspre Geisbergstraße. Observase acoperișul întunecat încă de pe cealaltă parte a pieței, nicio lumină, cât de slabă, nu ardea sus, în cameră.

Cu toate acestea, a urcat scările și a verificat dacă între timp nu venise cineva. Ușa de la cameră era încuiată. Camera arăta la fel cum o lăsase de dimineață. Helene nu s-a dezbrăcat de palton. A coborât scările, a trecut pe lângă tânărul care locuia la etajul trei și își uita deseori cheia, de

aceea stătea în fața ușii proprietarilor, cu un teanc de hârtii pe care era scrisă o piesă de teatru sau un scenariu, și aștepta până venea cineva să-i deschidă. De cele mai multe ori ținea în mână un pix și mâzgălea ceva pe marginea foilor. Helene a mers pe Bayreuther Straße până la Wittenbergplatz și s-a întors prin Ansbacher Straße, din nou pe Geisbergstraße, până la Viktoria-Luise-Platz, a urcat până în mansardă și a coborât iar în stradă. Între timp, chiriașul de la etajul al treilea intrase deja în locuința lui.

Helene nu se mai gândea la ce-o fi vrut Carl să-i spună atât de urgent la amiază, ci doar spera ca el să apară și să cadă unul în brațele celuilalt. Trebuie să-l fi reținut ceva. Helene a fumat a doua țigară, iar la a treia tură, pe-a treia, și până la urmă s-au făcut opt țigări fumate în total. Îi era rău de foame, deși nu simțea nevoia să mănânce nimic.

Își spunea în sinea ei că trebuia să fie acasă când sosea el. De-ar fi venit, ar fi luat masa împreună, el i-ar fi atins obrazul, numai de-ar fi venit!

S-a descălțat de cizme. Nu voia s-o mai deranjeze pe proprietară și să-i ceară niște apă fierbinte. Astfel că s-a așezat pe pat, și-a învelit picioarele reci cu pătura și a încercat să citească din cartea aceea nouă, pe care Carl i-o adusese cu două zile în urmă, însă n-a reușit să treacă de prima poezie. Citea mereu de la capăt, fiecare vers de mai multe ori, iar când termina de rostit ultimele versuri, *Suferind din vremuri de demult / golești cupa / cu care din tine am băut,* începea din nou cu primele, *Și după fiecare ceas / când s-o-ntâmpla, apoi, ce-o fi / nimeni nu știe, nicio veste / vreodată nu va mai veni*[12]. Helene a înțeles doar o parte din mesaj, era pe jumătate adâncită în gânduri, pe jumătate amorțită, și își simțea inima bătându-i repede și ochii închizându-i-se. Era ca un sentiment de certitudine ce răzbea din versurile citite iar și iar și punea stăpânire pe ea. Helene s-a ridicat o singură dată. Îi era frig. Sub lavoar era un

coș, iar deasupra coșului era agățat maioul lui Carl, pregătit pentru spălat. Și l-a tras direct pe piele și s-a îmbrăcat pe deasupra cu pijamaua lui. Noaptea a numărat bătăile clopotelor care răsunau în depărtări. Când, în întunericul dimineții, în casă s-au auzit primele zgomote, Helene ședea pe pat, rezemată de perete, și se gândea că ceva ar trebui să se întâmple ca ea să se poată ridica din pat, spăla și îmbrăca. Cu o zi înainte, farmacistul îi spusese: Pe mâine. Nu-l putea lăsa să aștepte. Helene a auzit pași pe trepte, pe ultima scară, care ducea doar la ea, sus, spre camera de la mansardă. S-au auzit bătăi ușoare în ușă. Helene știa, Carl nu era uituc, avea mereu cheia la el, așa că nu s-a dus să deschidă. Bătăile se întețeau. A privit spre ușă. Inima abia îi mai bătea, obosise după noaptea trecută. Helene știa că nu avea încotro și trebuia să se ridice. S-a ridicat să meargă la ușă, a mers la ușă, să o deschidă, a deschis-o.

În fața ei stătea proprietara, îmbrăcată în capot. Domnișoară Helene, începu ea și își coborî privirea. Helene se sprijinea de clanța ușii, era atât de slăbită, încât vedea dușumeaua ondulându-se ușor și mișcându-se, învârtindu-se, dansând înainte și înapoi. Proprietara vorbea cu greutate, există oameni cărora nu le face plăcere să vorbească dis-de-dimineață. A sunat telefonul, domnul Wertheimer mi-a spus că fiul lui nu mai vine, a murit într-un accident.

Care fiu? se gândi Helene.

Știa că e vorba de Carl, că a avut un accident, bănuise asta înainte să audă pași pe scări și să fie nevoită să deschidă ușa. Dar care fiu, despre care fiu vorbea acum proprietara? Helene a spus da, nu voia să-și miște capul inutil, să încuviințeze sau să-l încline, căci nu era exclus ca acesta, în timpul răsucirii, să-i cadă până la urmă de pe umeri.

L-am întrebat pe profesorul Wertheimer dacă v-a anunțat cineva. El mi-a spus că nu crede. I-am spus că mă ocup eu de asta, că pot să urc până la

dumneavoastră. Profesorul Wertheimer a spus că nu știe unde locuiți, dar că, dacă m-aș putea ocupa eu de asta, ar fi foarte bine. M-a întrebat dacă am adresa dumneavoastră, i-am spus că trebuie s-o caut mai întâi. El încă nu știe că locuiți aici?

Helene se ținea cu ambele mâini de clanța ușii.

E mort. Proprietara spunea asta ca să se asigure că ea înțelesese bine mesajul. Atât voiam să vă spun, ca să știți.

Helene a inspirat adânc, odată și-odată trebuia să dea drumul aerului din plămâni. Da. Helene împinse ușa, ținându-se în continuare cu mâinile de clanță, până auzi cum aceasta se închide.

Dacă vă pot fi de folos cu ceva… a auzit-o pe proprietară dincolo de ușă, Helene, vă rog să mă anunțați, da?

Helene nu i-a mai răspuns. Se așeză din nou pe pat și luă cartea în brațe, continuă să clipească: *Citesc în ochii tăi, și la sânul tău aduni ale noastre bucurii, visuri, destin.* Citea acum cu voce tare, ca și cum îi citea cuiva și numai în felul acela poezia reușea să iasă din ea. Ceea ce nu reușea era să urce sau să coboare vocea. Helene citi poezia până la sfârșit, pentru ultima oară. Noaptea trecuse. Apoi închise cartea și o puse pe masă. Deschise fereastra. Aerul rece inundă încăperea. Pe cer se zăreau primele dungi luminoase ale zilei care urma să înceapă. În ele strălucea ceva roz, pal și delicat. Nu trebuia să se dezbrace de maiou. Helene s-a spălat și s-a îmbrăcat din nou cu rochia. Cizmele erau încă ude, uitase să le umple cu ziare. Paltonul mirosea de la fumul din ziua trecută.

Helene n-a mai ajuns în dimineața aceea la muncă. La ultimul colț, de unde putea să vadă tăblița bine-cunoscută a farmaciei, a mers mai departe. Mergea pe stradă în jos, îndepărtându-se de farmacie. Nu știa unde voia să ajungă, nici nu se gândea unde ar fi putut să meargă. Punea pur și simplu un picior în fața celuilalt. Treceau mașini,

oamenii mergeau la treburile lor, tramvaiul se mișca, scârțâia din toți rărunchii și, cu toate acestea, Helene avea impresia că orașul stă pe loc. Nu că nu respiră, ci doar că stă pe loc.

Ușurința cu care Helene punea un picior în fața celuilalt îi trezi o amintire, care dispăru imediat. Ea traversa străzile fără să mai privească în stânga sau în dreapta. Lumina trandafirie înflăcărase cerul, lumea se adâncea acum într-o nuanță de roz-gălbui, chiar dacă nu i se potrivea. Albastrul caselor devenea violet. Imediat se făcu dimineață, iar trandafiriul dispăru cu desăvârșire. Farmacistul o să se întrebe unde dispăruse. Dar ea nu dispăruse, era acolo. Putea să-l sune și să-i spună că nu avea să ajungă astăzi. Iar el avea să se mire, ea nu fusese niciodată bolnavă, dar astăzi, astăzi nu putea. Helene puse un picior în fața celuilalt. Mâine? Ce zi era aceasta, mâine? Ce putea fi mâine? Helene nu știa. Se opri în fața scării de piatră din Achen bachs trafic. Îi deschise Ofta și îi spuse că Martha încă doarme și că Leontine plecase de-o oră la spital.

În camera Marthei, Helene se așeză lângă lavoar. Mai erau câteva ore până când aceasta avea să se trezească. Lucrase în tura de noapte. Helene nu aștepta. Ședea acolo, pur și simplu, ca să treacă timpul. Nu le aștepta nici pe Martha, nici pe Leontine. Helene nu mai aștepta nimic. O liniștea faptul că timpul trecea totuși.

Martha îi aduse mai târziu un ceai, ceva de mâncare și sună în locul ei la farmacie. Când stătea jos, Martha se ținea de masă, când mergea, se sprijinea de perete. Helene știa că Martha avea probleme de echilibru de mai multă vreme. Privea aburii care ieșeau din cana cu ceai. Martha îi spuse ceva. Helene și-a aplecat capul până când bărbia i-a atins pieptul, așa putea să-l simtă cel mai bine pe Carl, al cărui miros îi ajungea în nări din decolteu. Numai puțin, așa, cât să nu observe Martha, și-a

ridicat un braț. Și subsuorile emanau tot mirosul lui. Maioul îl păstra lipit de ea. Martha ridică vocea, atât de tare încât Helene trebui în cele din urmă să asculte ce zicea, cum că ar trebui să bea ceva, că ar trebui să mănânce. Ceea ce Helene nici nu-și putea imagina.

Putea să stea jos, dar nu știa dacă era în stare să înghită. A încercat, a luat o înghițitură, a pus cana la loc. Ajungea pentru dimineață, poate.

La prânz a vărsat ceaiul rece și a băut dintr-o înghițitură apa din ulciorul de pe lavoar. Ulciorul era gol, gâtul o durea de la cât se dilatase și se contractase în timp ce băuse apa. După aceea s-a așezat din nou jos, fără să aștepte nimic. Au trecut așa zile întregi.

Când Martha era la lucru, Helene stătea culcată pe spate în patul ei și gemea, uneori scâncea.

Când într-o zi Martha și Leontine i-au spus Helenei să-și pună paltonul, ea l-a pus și le-a urmat. Martha a trecut strada către Viktoria-Luise-Platz numărul unsprezece și a adus lucrurile Helenei de sus, i-a înapoiat proprietarei cheia și a rugat-o să nu le spună părinților lui Carl că aceasta locuise acolo. Chiria fusese plătită de părinții lui Carl până la sfârșitul lunii.

Helene se așezase pe o bancă în piața din fața casei. Privea în adâncul fântânii arteziene și urmărea cu privirea vrăbiuțele care săreau pe marginea băltoacelor, băgându-și ciocurile în apă. Făceau baie, apa era rece ca gheața.

Martha și Leontine voiau ca Helene să iasă cât mai des din casă, să meargă mai departe. Helene mergea mai departe. Martha era de părere că trebuia să și mănânce ceva, Leontine o contrazicea, susținea că nu trebuia să facă nimic. Foamea urma să vină de la sine. Era bine că Helene nu mai aștepta nimic, nici foamea, nici mâncarea. Se făcu duminică. Helene se gândi la întâlnirea pe care urmau s-o aibă ea și Carl în ziua aceea cu părinții lui. Dacă părinții lui se rugau?

Dumnezeu nu era acolo, ea nu auzi nicio voce și niciun semn nu i se arătă. Helene nu știa când va fi înmormântat. Nu avea curajul să meargă la telefon, nu era decât o străină, cum să-i deranjeze ea pe părinții lui tocmai în asemenea momente? Timpul se comprima, se derula, se încrețea.

A trecut o duminică, aveau să mai treacă și altele.

Strălucirea soarelui era tot mai caldă, pe marginea bulevardelor înfloreau brândușe. Leontine și Martha și-au luat rămas-bun, Leontine voia s-o trimită pe Martha pentru o lună într-un sanatoriu. Echilibru disfuncțional. Cu alte cuvinte, avea probleme de echilibru! Martha plânse la despărțire, îi părea rău că tocmai în acele momente nu putea fi acolo, lângă îngerașul ei. A prins-o pe Helene, a încolăcit-o cu brațele ei subțiri și lungi, astfel încât aceasta abia mai putea să respire. Dar la ce-i mai trebuia aer? Helene nu se desprinse de ea. Leontine a trebuit s-o tragă pe Martha la o parte, Martha a certat-o, i-a adresat acesteia niște expresii pe care Helene nu le mai auzise până atunci.

Vai, vrei să mă desparți de sora mea, ticăloaso, dar n-o să ne desparți!

Leontine știa foarte bine ce făcea, lucrurile nu mai suportau amânare, și, pentru că nu voia s-o piardă pe Martha, trebuia s-o scoată din oraș, pentru o lună sau poate două. Leontine a tras-o pe Martha la o parte, folosind mai întâi forța fizică, apoi trecând la amenințările verbale. Helene o auzise pe Leontine cum încerca s-o convingă pe Martha când ieșiseră din casă, cum ai convinge un animal, adică fără să primească vreun răspuns. În lipsa Marthei, Leontine n-a mai găsit de cuviință să locuiască în casa lui Fanny. Helene n-a mai întrebat-o pe Leontine dacă avea să locuiască din nou cu soțul ei.

Aproape că nici n-a mai văzut-o pe Leontine. O dată Leontine i-a adus mătușii Fanny niște

medicamente, altădată a venit să-și ia cizmele, pe care le uitase acolo. Helene a condus-o până la ușă. Acolo, Leontine s-a întors și i-a pus o mână pe umăr. Martha are nevoie de mine. Știi că eu trebuie să am grijă de ea de acum înainte? Helene a dat din cap că da, știa, ochii îi ardeau. A vrut s-o ia în brațe pe Leontine, s-o strângă tare, dar s-a înroșit. Iar Leontine și-a lăsat mâna să alunece de pe umărul Helenei, a deschis ușa și a plecat.

Helene dormea acum singură în camera ce dădea spre curte, despărțise din nou paturile. Mergea la lucru la farmacie și era bucuroasă că farmacistul își exprima compasiunea cu o anumită rezervă. Nu-i punea Helenei niciun fel de întrebări. Nici nu avea de unde să știe cât de amorțită se simțea Helene. În primăvară, farmacistul i-a spus că a slăbit prea tare. Helene știa că așa era, hainele începuseră să-i atârne de pe ea, uita să mănânce, iar dacă i se punea ceva în față, nu avea poftă de nimic.

Într-o zi a primit o scrisoare de la mama lui Carl. Aceasta îi scria cât de tristă era și cât de greu îi venea să continue să trăiască fără fiul ei cel mic. Să nu fi pomenit intenționat de ceilalți doi fii, despre care, din ceea ce-i povestise ei Carl, refuza cu îndârjire să creadă că muriseră? Carl a fost înmormântat în cimitirul din Weifiensee. Întâmplările din ultima vreme aduseseră câteva schimbări în viața lor. Soțul ei primise o ofertă de la New York și se gândeau ca de data aceasta să o accepte. Niciunul din băieți nu mai stătea în Berlin, iar fiica lor urma să se mute în zilele acelea în Palestina. În final, doamna Wertheimer i-a scris că era conștientă că Helene i-ar putea considera dorința cel puțin ciudată, însă că ea s-ar fi bucurat foarte mult să o cunoască, în ciuda morții lui Carl. Acesta le povestise cu atât de mult atașament și entuziasm despre ea, cu atâta dragoste, încât ei erau siguri că, atunci când el i-ar fi vizitat în februarie, ar fi vrut să le anunțe o viitoare logodnă.

Sau poate se înșela ea și între ei doi nu fusese mai mult decât o simplă prietenie? Trimisese respectiva scrisoare pentru că își dorea foarte mult să o invite pe Helene la ei și o ruga totodată să-i sune. În cazul în care Helene, indiferent de motive, n-ar fi vrut acest lucru, ea ar fi înțeles, dorindu-i din tot sufletul mult noroc în viață.

Helene nu voia. Nu găsea în ea nicio urmă de voință. Dar, așa cum o părăsise voința, o părăsise și teama. Dacă mama lui Carl își dorea acest lucru din toată inima, atunci ea avea să-i îndeplinească dorința. De la telefonul lui Fanny a sunat la Wannsee și au fixat vizita pentru începutul lui mai.

În ziua respectivă a cumpărat liliac alb și a plecat către Wannsee. Un grădinar i-a deschis poarta. La intrarea în casă a întâmpinat-o o slujitoare. Dorea oare să lase ceva la garderobă? Din cauza căldurii de afară, Helene nu mai purta haină, ci doar șalul subțire din organza, iar pe acela n-a vrut să i-l dea slujitoarei. Aceasta i-a luat liliacul din mâini, iar Helene rămăsese în picioare, cu mâinile goale, când auzi o voce în spatele ei: Bine ați venit!

Bună ziua. Eu sunt Helene. Helene a pășit spre doamna Wertheimer.

Mama lui Carl i-a întins mâna. Doamna profesor Wertheimer. Soțul meu sosește îndată. Mă bucur că ați venit tocmai până aici. O mireasmă ușoară de flori o învălui.

Nicio problemă, a spus Helene.

Cum ați spus?

Helene s-a gândit că poate se exprimase greșit. Mi-a făcut plăcere să vin. Pleoapele doamnei profesor se zbăteau ușor, ceea ce ei îi aduse aminte pentru o clipă de Carl. Helene privi în jur.

Doriți un ceai? Mama lui Carl o conduse pe Helene prin salonul cu tavan înalt de la intrare. Pe pereți se aflau tablouri. În trecere, Helene recunoscu acuarela de Rodin despre care îi povestise Carl. Voia să se întoarcă și să se oprească

în fața ei, dar se temea ca mama lui Carl să nu considere gestul ei nepotrivit. Tabloul acela întunecat putea fi din Spania. Mama lui Carl străbătea în veșmântul ei lung, nobil, care amintea de ținuta de seară a unei prințese din Orient, camera alăturată, cu ferestre înalte și vedere liberă spre grădină. Bujorii de munte înfloriseră, strălucind în nuanțe de lila și violet pe fundalul verde-închis al frunzelor catifelate. Aici, sus, iarba era înaltă, presărată cu plante și flori, printre care umblau tot felul de insecte. Helene știa de la Carl că grădina se întindea în jos până la lac și că era acolo un podeț, de care erau legate o barcă cu pânze și una cu vâsle, pe care le folosise fratele lui, dispărut în război în urmă cu mai bine de cincisprezece ani.

Mama lui Carl intră în salonul de alături. Acolo se aflau vase chinezești, înalte de câțiva metri, și mobilă în stil Biedermeier. Ușa dublă, ce dădea înspre terasă, era deschisă. Jos se vedea lacul. Prin aerul cald și umed de primăvară urca un miros de iarbă proaspăt tăiată, probabil că grădinarul lucra pe undeva, chiar dacă nu se vedea. Totul semăna mai degrabă cu un parc sălbatic decât cu o grădină; oriunde se uita, Helene nu vedea niciun gard. Doar arcadele din lemn de la grădina cu trandafiri sclipeau în alb, din rondul ce se afla puțin mai în jos.

Ne așezăm? Mama lui Carl a tras unul dintre scaune și a îndreptat perna, ca Helene să se poată așeza. Masa era aranjată pentru trei persoane. În mijlocul ei stătea o fructieră plină cu căpșuni, care proveneau probabil dintr-o țară sudică, deoarece nu era încă sezonul lor. Căpșunile erau așezate pe un pat de frunze tinere de fag. O umbrelă mare ținea umbră. Printre bujorii de munte și prin frunzișul din vârfurile copacilor mai bătrâni ciripeau păsările. Acesta era deci locul unde venea Carl în duminicile acelea, în care ieșeau în afara orașului și Helene se așeza în localul cu grădină,

ca să citească? Helene nu-și închipuise în niciun fel locul în care dispărea Carl de câte ori își vizita părinții. Pe peretele galben-ocru al casei se întindea vița-de-vie, frunzele ei păreau încă tinere și fragede. Din această minunăție de culori se desprindea Carl ca să vină s-o ia de la grădină? Poate că și el stătea la această masă și pe acest scaun și privirea îi cădea, la fel ca și Helenei acum, asupra mărului înflorit. Mama lui se dădea întotdeauna cu acest parfum fin, dulce și atât de ușor? În lădițele și vasele mari de pe terasă, fucsiile își arătau primele flori, iar de-a lungul treptelor, care se lățeau în partea de jos, în grădina care se reflecta în apă, creșteau ferigi mari, de un verde-deschis, aproape ireal. Culorile i-au luat ochii Helenei. S-a așezat cu grijă. Scaunul trosni și se clătină ușor. Fața de masă era brodată cu floricele – o broderie atât de frumoasă, cum nici Mariechen n-ar fi reușit să facă. Helene o își plimbă ușor degetele pe ea.

Doriți să vă spălați pe mâini, să vă răcoriți puțin?

Helene tresări, se grăbi să spună da. Abia la întoarcerea în casă aruncă pe furiș o privire asupra mâinilor ei, dar nu descoperi nicio dungă de murdărie sub unghii și nici altceva suspect.

Baia era din marmură, până și soba de acolo avea un suport de marmură, săpunul mirosea a lemn de santal. Helene nu s-a grăbit. Aveau s-o aștepte. Pe marginea căminului se afla o pereche de ochelari cu ramă din corn. Helene i-a recunoscut. Ca și cum Carl i-ar fi pus acolo, ca să se întindă în șezlong și să se frece la ochi. În timp ce Helene se îndrepta din nou spre terasă, auzi de departe o voce masculină, care o duse cu gândul la Carl.

Asemănarea fizică dintre tatăl lui Carl și fiul său au făcut-o pe Helene să amuțească de-a binelea. A salutat doar din cap, iar buzele i s-au strâns într-un

zâmbet, în timp ce mama lui Carl îl prezenta pe soțul ei și rostea numele Helenei.

Cei trei s-au așezat la masă. Nu am foarte mult timp, a spus tatăl lui Carl, în timp ce soția lui îi turna ceaiul. Nu vorbise în direcția Helenei, ci cu fruntea aplecată, aruncând o privire la ceasul mare pe care îl purta la mână.

Sunteți foarte drăguță, a spus mama lui Carl, și puțin timidă, și adăugă, spre mirarea ei: Și atât de blondă.

Blondă este, da. Tatăl lui Carl plescăia în timp ce sorbea ceaiul din cană, de parcă și-ar fi clătit gura.

Și atât de drăguță, a repetat mama lui Carl.

Mai las-o și tu în pace pe biata fată, Lilly, o intimidezi de tot.

Sunteți studentă, dacă îmi permiteți? Profesorul puse întrebarea fără s-o privească pe Helene. Luă în mână o căpșună și-o băgă în gură. Soția lui îi întinse o farfurioară pentru fructe și un cuțit, fără îndoială pentru ca data următoare să le folosească, înainte însă ca Helene să răspundă, soția lui i-a spus: Nu, doar ne-a povestit Carl, a făcut școala de asistente medicale.

Asistentă? Profesorului i-a luat o secundă ca să poată vorbi mai departe. Acum, ca asistentă medicală, desigur, sunteți foarte utilă. O prietenă de-a lisei…

Lise e fiica noastră, îi explică mama lui Carl.

Însă tatăl lui Carl nu voia să fie întrerupt…a făcut și ea școala de asistente, iar acum e medic.

La Londra, a completat mama lui Carl și i-a întrebat dacă să le mai toarne ceai.

Helene își bău ceaiul, nu voia să le spună că lucrează într-o farmacie și să le explice, fără s-o întrebe nimeni, cum își imaginase ea viitorul alături de Carl. Cum s-au gândit să meargă împreună la Freiburg sau la Hamburg, iar Helene să studieze acolo. Probabil chimie, farmaceutică sau medicină. Carl voia chimie, ea voia medicină,

iar ceea ce se apropia cel mai mult de munca ei actuală ar fi fost, probabil, farmaceutica. Helenei îi lipseau banii de studii. Însă, independent de asta, dorința ei arzătoare de a studia rămăsese într-un trecut îndepărtat, Helene avea impresia că această dorință data de demult, dintr-o viață anterioară și nu-i mai aparținea ei. Helene nu mai avea nicio dorință. Nu mai existau planuri, așa cum fuseseră ele formulate și cântărite, în comun. Toate dispăruseră odată cu Carl. Nu mai exista cel cu care să-și împartă amintirile și gândurile. Helene își ridică privirea. Oare tăcea de mult? Tatăl lui Carl mâncase jumătate de fructieră de căpșuni fără să se folosească de cuțit. Din ceainic picurase și ultimul strop de lichid negru, iar bucuria și emoția afișate la început de mama lui Carl dispăruseră cu totul.

Ei, gata. Tatăl lui Carl și-a scos șervețelul, pe care îl fixase în partea de sus a cămășii, și l-a așezat lângă farfurioara și cuțitașul pentru fructe, rămase neatinse.

Soțul meu muncește mult.

Nu-i adevărat, nu muncesc mult, muncesc cu plăcere. Profesorul a atins ușor brațul soției sale.

El are un observator mic acolo, sus. Mama lui Carl a arătat în sus, spre terasa de deasupra, de unde se vedeau ieșind în afară, peste balustradă, câteva telescoape.

Unul mic, spuse profesorul și se ridică. Se înclină în fața celor două și tocmai voia să-și ia rămas-bun, când Helene se ridică și ea.

Puteți să vă considerați fericiți că ați avut un fiu precum Carl. A fost un om minunat. Helene a rămas uimită de veselia și de optimismul din vocea ei. Cuvintele sunaseră ca o urare pentru o zi de naștere.

Mama lui Carl a început să plângă.

A fost preferatul ei, îi spuse Helenei tatăl lui Carl. Helene s-a gândit din nou la ceilalți doi fii, despre care niciunul din ei nu spusese nimic.

Tatăl lui Carl se apropiase acum de scaunul soției sale, îi luă capul în mâini și îl lipi de el. Ea își ascundea chipul în spatele palmelor lungi și înguste. Ceva din gestul acesta îi amintea Helenei de Carl, de felul în care se apropia de ea când era supărată sau epuizată, de picioarele ei reci, obosite, pe care i le încălzea.

Profesorul i-a dat drumul soției. Îi spun Giselei să vă mai aducă un ceai. Helene voia să refuze, nu putea să mai rămână, nu mai putea suporta tăcerea și culorile frumoase de aici. A deschis gura, însă din gât nu i-a ieșit niciun sunet și oricum nimeni nu remarcase că ea se ridicase în picioare ca să plece odată cu el. Profesorul i-a întins o mână caldă și puternică. I-a urat toate cele bune și a dispărut prin ușa dublă în interiorul casei. Helene a trebuit să se așeze din nou.

Scumpul meu mic, a spus mama lui Carl, cu o blândețe care a înfiorat-o pe Helene. Mama lui Carl îndoi batista și o puse pe masă, uitându-se la ea cum se desfăcea în pliuri. Degetele ei lungi se terminau cu unghii ovale, a căror semilună strălucea. Acestea erau atât de simetric tăiate, încât Helene nu se putea abține să nu se holbeze la ele.

Voia să se căsătorească cu dumneavoastră, nu? Mama lui Carl o privea pe Helene cu ochi mari, cu niște ochi care voiau să știe și să cuprindă tot.

Helene a înghițit cu greutate. Da.

Lacrimile au început să curgă pe obrajii fini și frumoși ai mamei lui Carl. El nu putea altfel, știți? Era făcut să iubească.

Helenei îi trecu prin cap să o întrebe: Nu suntem toți făcuți pentru asta? Dar probabil că nu era așa. Probabil că era adevărat că unii oameni iubeau mai profund decât alții, iar Carl nu putea altfel. Helene era curioasă cum se întâmplase totul, se gândea dacă să o întrebe pe mama lui, dacă nu cumva întrebarea era indiscretă și venea într-un moment nepotrivit. Cum murise de fapt? Pe de altă parte, mama lui Carl nu avea de unde să știe că ei doi

trebuiau să se întâlnească tocmai în ziua aceea. Că el a murit pe drumul către ea. Că ea l-a așteptat în zadar.

Helene ar fi vrut de asemenea să știe dacă, în momentul producerii accidentului, Carl avea verighetele la el. Nu avea curajul s-o întrebe pe mama lui Carl. Nu putea face asta. Ultima lui intenție trebuia să-i aparțină doar lui, poate și moștenitorilor lui, iar cei care-l moșteneau erau părinții.

Era încă zăpadă. Mama lui Carl își șterse ochii cu batista; alte lacrimi au izbucnit și i s-au prelins pe obraji, oprindu-i-se sub bărbie, unde s-au adunat până au devenit grele și au început să-i picure pe veșmântul oriental, pe care formau pete din ce în ce mai mari și mai întunecate.

Helene și-a ridicat capul. Aveam întâlnire în ziua aceea.

Nicio tresărire, nicio privire, nimic nu trăda faptul că mama lui Carl auzise cuvintele Helenei, rostite tare și deslușit.

Soarele strălucea, vorbi mama lui Carl, însă era încă zăpadă. A alunecat și s-a izbit cu capul de radiatorul unei mașini. Mașina n-a putut frâna la timp. Ne-au adus bicicleta. Era îndoită. Eu am șters-o. Pe spițele de la roți mai era puțin sânge. Foarte puțin. Cel mai mult a rămas pe asfalt.

Slujitoarea a adus o cană cu ceai și le-a întrebat dacă mai doresc ceva. Însă, cum mama lui Carl nici măcar n-a observat-o, aceasta s-a retras.

Ghioceii din mâna lui erau încă proaspeți. Polițistul ne-a adus tot. Ghioceii, ochelarii, bicicleta. Avea o geantă cu cărți la el. În geantă avea fix nouă mărci, nicio para, niciun pfenig în plus. Pe neașteptate, mama lui Carl zâmbi. Nouă mărci, m-am întrebat dacă nu-i luase cineva banii din geantă. Zâmbetul i-a pierit. Și mai era o buclă blondă înăuntru. A dumneavoastră, nu? A murit pe loc.

Mama lui Carl își tampona ochii, degeaba. Se părea că asta o făcea să lăcrimeze și mai tare. Își suflă nasul, iar cu un colțișor de la batistă, pe jumătate uscat, își șterse colțurile ochilor.

Helene își îndreptă spatele. Nu putea să mai rămână mult acolo, un picior îi amorțise. Sincere condoleanțe, doamnă profesor. Helene se auzi vorbind, falsitatea cuvintelor o sperie. Deși le rostea din toată inima, acestea sunau fals, distant, rece.

Mama lui Carl își ridică ochii și o privi pe Helene printre genele grele și ude. Sunteți tânără, aveți toată viața înainte. Mama lui Carl făcu un gest aprobator din cap, ca și cum ar fi dorit să întărească ceea ce spusese, în timp ce privirea ei emana o bunătate pe care Helene n-o mai văzuse până atunci la o femeie. Veți găsi pe altcineva care să vă iubească și cu care vă veți căsători. Așa de frumoasă și de inteligentă cum sunteți.

Helene știa că profeția mamei lui Carl, cuvintele de alinare, pe care și le adresa ei și Helenei, nu erau adevărate. Ea vorbea, iar vorbele ei ascundeau o mică diferență de perspectivă: Helene putea să-și caute un alt bărbat și-l va găsi, nimic mai simplu. Însă nimeni nu putea să-și caute un alt fiu. Această ecuație bărbat-bărbat, strălucitoarea concurență dintre rolurile pe care le are un om, reducerea acestuia la locul pe care îl ocupă în viața celor care-l iubesc, toate acestea i s-au părut Helenei de la bun început false. Dar ea știa că orice gest de dezaprobare sau de împotrivire ar fi putut-o răni pe mama lui Carl. În cazul de față, era imposibil să măsori tristețea, ar fi fost ceva îngrozitor, fiecare deplângea un alt Carl.

Trebuie să plec, spuse Helene. Se ridică în picioare, fără să țină cont de cana plină cu ceai din fața ei. Împinse cu mâna scaunul, care scoase un scârțâit aspru. Mama lui Carl se ridică și își îndreptă cu o mână veșmântul. Helene avea senzația că se micșorase în interiorul lui. Cu o

mână arătă spre ușă, pentru a risipi orice urmă de îndoială, adică putea să treacă tot prin casă, în drumul spre ieșire. Helene o auzi venind în urma ei prin salon, trecând pe lângă căminul unde se aflau ochelarii lui Carl, pe lângă vazele înalte și broderiile de mătase înrămate, pe care Helene le remarcase abia acum, pastelurile reprezentând bădani și bambuși, fluturi de noapte și flori de lotus. Din nou au ajuns în holul de la intrare. În tabloul de Rodin se vedeau două femei dansând, erau goale.

Vă mulțumesc pentru invitație, se întoarse Helene spre mama lui Carl, întinzându-i mâna.

Noi vă mulțumim, îi spuse ea, trebuind să mute batista în mâna stângă pentru a-i putea oferi Helenei o mână lungă, neobișnuit de călduță și uscată, și totodată umedă. O mână ușoară. O mână care nu mai avea să strângă și nici să fie strânsă de o alta.

Slujitoarea i-a deschis Helenei ușa și a condus-o până la poarta de fier forjat.

După ce auzi poarta închizându-se în spatele ei și coborî strada, trecând pe lângă pădure, pe sub razele soarelui ce i se păreau nemiloase, Helene începu să plângă. Negăsind în geantă nicio batistă, își ștergea din când în când ochii cu brațele dezgolite. Când începu să-i curgă și nasul, ridică o frunză de arțar și-și suflă nasul în ea. Vlăstare de stejar în desiș. Traversă pădurea pe lângă tulpinile pătate în roșu ale pinilor, pe deasupra rădăcinilor groase. Praful țâșnea din pământul nisipos.

Capcana nopții

Cum de m-ați crezut mort? Carl îi înconjură Helenei umerii cu brațul și o trase ușor către el. Ce cald era! Gulerul lui de blană avea reflexe verzui. Helene își îngropă nasul în părul lui lins, în blana care avea mirosul lui și un iz de tutun aromat.

Toți au crezut asta. Doar dispăruseși.

A trebuit să mă dau la fund. Carl nu părea dispus să mai adauge ceva. Helene se gândea că ar putea exista motive de care ea nu trebuia să afle. Era bucuroasă că era lângă ea.

Doar ciripitul păsării îi deranja. Cirip, cirip. Verde ca piatra. Perdelele erau verde ca piatra, verde ca mușchiul, iar lumina făcea ca verdele să pară fluid și perdelele să se deschidă la culoare. Inima Helenei bătea cu putere. O briză ușoară puse perdelele în mișcare. Acestea nu puteau fi cele din camera de la primul etaj, ale cărei ferestre dădeau în curte. În niciun caz. Inima Helenei bubuia cu putere se întoarse pe burtă, inima îi bătea tare în saltea, ca și cum ar fi vrut să plece undeva. Ca și cum, dacă s-ar fi întors din nou pe spate, i-ar fi sărit din piept. Respiră adânc, respiră calm, îmblânzește-ți inima, nimic mai ușor, inima, prea ușoară, dispăru de îndată. Helene numără bătaie cu bătaie, trecu de o sută, începu să se sufoce, nu mai ținu pasul cu bătăile, își apăsă degetele pe încheietura mâinii și pulsul galopa, puls în stare de repaus o sută patru, cinci, șase, șapte. Trebuia să-i fie cunoscută pătura asta, era oare a ei? Și unde era opt? Aceasta ar fi trebuit să fie deja a douăsprezecea bătaie, o sută douăsprezece. Închise strâns ochii, ochi împietriți, poate se putea întoarce la Carl. Dar nu reuși. Cu cât și-o dorea mai tare, cu atât el se îndepărta mai mult în vis, într-o lume în care voința ei nu însemna nimic. Helene își șterse fața cu cearșaful. Pete de soare pe saltea. Urme luminoase ale unei amintiri, ce fel de amintire?

Pături. Helene întinse mâna către pata de lumină, simți soarele pe piele, un lucru destul de plăcut. O senzație plăcută, ziua se anunța promițătoare. Pete mai închise, umede, pe cearșaf, transpirația îi cursese de la subsuoară, plânsese din porii de la subsuoară, lacrimi, câteva fire de transpirație. Helene s-a ridicat din pat, era așteptată, după tura de noapte, serviciul începea la două. Cu o seară înainte își spălase hainele și le întinsese pe spătarul scaunului din fața ferestrei, ca să se usuce până dimineață. Hainele ei miroseau a săpunul lui Fanny, toate, în afară de maioul lui, pe care ea îl purta încă, ce el purtase pe dedesubt ea purta pe dinafară, acolo unde era el era acum ea, noaptea. Nu voia ca alții să simtă mirosul lui Carl ori amestecul dintre Carl și ea, care se născuse cu timpul.

Afară, aerul era plin de razele soarelui, poștașul își urma calea fluierând și balansându-și ușor tașca, poate că scăpase deja de toate scrisorile, privirea lui trecu peste Helene, el fluieră prietenos printre dinți și continuă cu o melodie cunoscută. Doi copii cu ghiozdanele în spate săreau de zor pe trotuar, unul din ei căzu, împins de celălalt, care acum fugea, râzând răutăcios. Pretutindeni erau fluierături și asfalt și sărituri, și copii, și căi, toate acestea fără vreo intenție, nu aveau nimic de-a face cu Helene, toate ar fi fost probabil la fel și dacă nu ar fi fost ea. Nimeni nu-i voia răul Helenei.

Căldura verii făcea ca aerul să fiarbă în apropierea pavajului, aer lichid, imaginile se estompau și apăreau bălți acolo unde nu mai fuseseră de săptămâni în șir.

Mirosea a asfalt, de partea cealaltă a străzii un gard era vopsit în negru, iar Helenei i se afundau ușor picioarele în pământ. Tramvaiul scârțâia în curbă, mergea încet, scârțâitul se prelungea, se auzeau scrâșnete, și totul a continuat așa pentru o bună bucată de vreme. Helene agrea în ultimul timp tot ce era vag, imprecis, căuta chiar acest

sentiment, iar în momentul în care credea că l-a găsit, el se disipa. Căldura încetinea forfota orașului, dând o stare de slăbiciune locuitorilor, se gândea Helene, îi făcea flexibili și blânzi, îi paraliza. Cu cât Helene devenea mai ușoară, cu atât căldura o apăsa mai tare. Ceea ce nu i se părea neplăcut. Corpul Helenei se subția, nu slăbea. La recomandarea Leontinei, obținuse un loc de muncă în Bethanien și lucra acum, după mulți ani, iarăși ca asistentă medicală. Farmacistul a respirat ușurat, i se lua cu adevărat o piatră de pe inimă, căci în ultima vreme nu prea mai știa din ce s-o plătească. Nici din Bethanien nu primea deocamdată bani, primele trei luni erau de probă, iar salariul urma să vină după ce va fi adus restul de documente. Așa că Helene împrumută niște bani de la Leontine.

Helene era politicoasă cu toată lumea, dar nu vorbea cu nimeni. Bună ziua, spuse ea intrând în camera douăzeci și șase, către bărbatul acoperit de umflături, care era pe moarte. Vă simțiți mai bine astăzi?

Sigur. Datorită pastilelor pe care mi le-ați dat aseară, am reușit să nu-mi mai fac griji pentru moștenire și să dorm puțin.

Pacienților le făcea plăcere să vorbească cu ea, nu numai despre suferințele lor, ci și despre rudele lor, care, în preajma patului de moarte, se comportau uneori foarte ciudat. Astfel, soția bărbatului acoperit de umflături nu mai avea curajul să se apropie singură de patul lui, așa că venea întotdeauna însoțită de fratele lui mai mic, a cărui mână ba o căuta, ba o respingea; era ceva cu mâinile celor doi, iar cel aflat pe moarte îi mărturisi Helenei că știa deja de câțiva ani de relația lor secretă, dar le ascundea acest fapt, ca ei să-l poată moșteni cu inima împăcată. Așa rămânea totul în familie, nu? Niciunul dintre pacienți nu îndrăznise vreodată să o întrebe pe Helene cum îi mai mergea. Uniforma o proteja. Halatul alb era un

semnal mai puternic decât oricare dintre semafoarele care erau instalate în din ce în ce mai multe intersecții și care luminau până departe, arătând cine să meargă înainte și cine să se oprească. Cel care purta alb avea voie să tacă, cel care purta alb nu era întrebat cum îi merge. Pentru Helene, politețea era doar un lucru de suprafață, ce nu-i îmblânzea disperarea, ci mai curând o îngrădea, iar preocuparea pentru suferința altora era un scut interior. Astfel, se întreba dacă nu cumva pacientului îi venea mai ușor să moară știind că soția era cuplată cu fratele lui. Poate că această relație era doar o închipuire, care-i ușura despărțirea celui aflat pe patul de moarte. Helene reținea cu ușurință numele pacienților, locul de unde erau, poveștile familiilor lor. Ea știa precis pe ce ton dorea fiecare dintre ei să i se pună întrebări, la fel cum le respecta dorința celor care preferau tăcerea. Deși reușea să adoarmă, se trezea noaptea scrâșnind din dinți și plângând. Doar atunci când visa revenirea lui Carl, care o îmbrățișa și se mira că își speriase și întristase familia și pe Helene, și lămurea lucrurile, căci el nu murise nicidecum, doar atunci reușea să doarmă bine. Numai că trezirea de după asemenea nopți, întoarcerea la viața ei, la ziua următoare, la o zi de la sine înțeleasă, nedorită, nepoftită și cu totul inimaginabilă, era grea. Ce era de fapt această viață a ei? Ce-ar fi trebuit să fie, ce trebuia să fie viața, ea? Helene încercă să respire, să respire ușor, prea ușor. Coșul pieptului refuza să se dilate, aerul de-abia putea pătrunde. Își amintea cum era când cădea în copilărie, se izbea de pământ, cădea cât era de lungă, iar plămânii se comprimau din cauza loviturii, respirația devenind imposibilă pentru ceea ce părea o eternitate; gura deschisă, aerul în dreptul ei, dar corpul închis în sine, etanș. Era surprinzător de ușor să duci o viață obișnuită, neobservată. Era sănătoasă, își întinse și îndoi degete de la picioare, le depărtă mult unele de

altele, până începură să arate ca o palmă cam scurtă, înclină capul într-o parte, corpul o asculta, iar tulburările ei interne nu deranjau deloc. Helene putea munci, chiar dacă uneori inima i-o lua razna și îi venea greu să respire.

Celelalte asistente mergeau împreună la baluri, făceau plimbări nocturne cu mașina și o întrebau și pe Helene dacă nu voia să vină cu ele. În camera asistentelor probau pantaloni scurți, în care urmau să se arate la ștrandul de la Wannsee.

Astfel, tânăra soră pe care toți o numeau ștrengărița[13] își dezgoli șoldul, arătându-și fără jenă fundul. Gestul îi plăcu Helenei, o făcu să se gândească la Leontine, ceva la această soră ștrengară îi amintea cumva de aceasta. Aerul băiețesc pe care i-l dădea părul tuns scurt și felul în care stătea acolo, în pantalonii ei scurți, arătându-le celorlalte asistente fundul, cu o privire severă și poznașă în același timp. După aceea, altei asistente îi veni rândul să probeze pantalonașii scurți. Nu voia și Helene? Oricum trebuia să vină și ea o dată la ștrand cu ele. Helene refuză, spunând că avea deja ceva în program. Inventă o mătușă, care trebuia îngrijită, voia să aibă liniște. Chicotelile surorilor și râsul lor slab erau plăcute atâta vreme cât o lăsau în pace, cât erau doar un fundal al liniștii, dar în momentul în care fetele doreau s-o atragă în grupul lor, în care i se adresau, în care cereau de la ea răspunsuri și participare, i se păreau deja obositoare. Nici ea nu știa să înoate, recunoscu sora cea ștrengară, care presupunea că, neștiind să înoate, Helene refuza să meargă cu ele, simțindu-se jenată sau stingherită.

Nu-i nimic, majoritatea fetelor învață de-abia în vara asta să înoate, nu-i așa? Da, strigară asistentele vesele în cor. Helene le plăcea pe celelalte asistente, îi plăcea veselia lor. Nu voia compasiune, tăcere derutată, nu povestise nici uneia dintre ele despre Carl și moartea lui.

În toamnă, o colegă mai în vârstă îi spuse Helenei că arăta slăbită. Se subțiase. De o vreme se afla sub observație. Era cumva bolnavă? Helene înțelesese că întrebarea ascundea bănuiala lor că avea tuberculoză. În sufletul ei se înfiripă o mică speranță. Helene spuse că nu, dar fu trimisă la medic, căci nimeni nu-și asuma riscuri la secția de boli infecțioase.

Helene nu era bolnavă, doar pulsul ei era cam mare, iar inima îi bătea uneori neregulat. Medicul o întrebă dacă are dureri, dacă a observat ceva neobișnuit. Helene îi spuse că uneori i se făcea frică și nu știa de ce. Atunci inima îi bătea foarte tare, atât de tare, încât se poticnea și părea să nu mai aibă loc în piept. Medicul o mai ascultă încă o dată, așezând aproape tandru metalul rece pe pieptul ei, a cărui mișcare ușoară dispăruse și sub care se simțeau coastele, îi ascultă inima și dădu din cap. Un mic murmur cardiac, unii au așa ceva. Nu e nimic îngrijorător. Iar frica, eh, poate avea totuși cauzele ei, nu? Helene dădu din cap. Nu voia să vorbească despre Carl. Și nici despre faptul că de atunci nu mai sângerase. Poate că bea prea puțin lichid. Asta nu era treaba nimănui. În primăvară o vizitase pe Leontine la Charité și o rugase să o consulte. Dar Leontine o asigurase că nu era gravidă. Helene simți doar o mică dezamăgire de moment. Cum ar fi putut crește ea un copil? Doar inima se comporta câteodată mai ciudat. Pieptul, care părea uneori prea strâmt. Marea ei teamă era teama de teamă.

Dacă e numai asta… zise medicul făcându-i cu ochiul. Helene bănui că el se gândea la studiile vieneze privind isteria. După ce se îmbrăcă, medicul o întrebă dacă o poate invita cândva la o cafea.

Helene spuse că nu, îi mulțumea frumos, dar nu. Doar atât. Se îndreptă spre ușă.

Doar atât? Nu? Medicul ezită, ar fi vrut să-i întindă mâna, însă după ce Helene ar fi acceptat.

Dar ea ieși pe ușă, dorindu-i o zi bună.

Martha trebuia să mai stea până la începutul iernii la sanatoriu, iar Leontine căuta un apartament, astfel ca la întoarcerea Marthei să nu mai trebuiască să se mute în Achenbachstraße. Așa se făcuse că Helene nu mai putea evita întâlnirile între patru ochi cu Erich. Ei îi lipseau puterea și voința pentru niște mici calcule, care ar fi putut duce la evitarea unor asemenea întâlniri. El își lipea buzele de-ale ei, o săruta unde și când îi convenea. Ea se împotrivea, dar fără succes. O trăgea într-o cameră, își adâncea limba în gura ei, iar mai nou îi frământa cu mâna lui grosolană vârful unuia din sâni. Nu-l deranja dacă în timpul acesta Cleo schelălăia de teamă și dădea din coadă, cerând astfel mai curând îndurare decât semnalând bucurie.

Helene se bucura dacă în asemenea situații o auzea pe Ofta, ceea ce îl făcea pe Erich să o lase în pace. Și mai bine era când Fanny venea acasă de la cumpărături sau din vreo vizită, iar Erich se îndepărta de ea fără să mai zică nimic. Erau zile în care, instinctiv, Helene se ținea scai de Ofta, însoțind-o în bucătărie și la cumpărături. Dar mai erau și zile ca aceasta, în care Helene credea că e singură în apartament, își lua un ziar și se așeza în sera pe care o amenajase Fanny, înconjurând veranda cu pereți de sticlă. Din liniște se desprinseră niște pași săltăreți. Erich veni, se așeză vizavi de ea, își puse un picior peste genunchiul celuilalt. Acesta descria un unghi larg. Hmm. Din când în când scotea sunete nearticulate, hm, ca și cum ea ar fi zis ceva, hm și hm, iar el o aproba, hmhm, hmhm, poate era un hm dezaprobator, poate unul de expectativă, hmhm, hm, parcă avea un tic, hm, ca un cobai, hm, se uita la ea cum citește ziarul. Zece minute fără dialog erau de-ajuns, Erich se ridică, îi luă ziarul și spuse: Știu ce-ți lipsește.

Helene ridică sprâncenele fără să-l privească.

De sus, Erich îi prinse sânii. Helene se apără. Nasturii bluzei săreau, iar sub ei materialul subțire se rupea.

Ai grijă, spuse el râzând, și orice oftat suprimat până atunci deveni un gâfâit sonor. Erich râse, strângând-o acum pe Helene de încheieturile mâinilor, se așeză în genunchi și se repezi cu o gură salivând la corpul ei gol. Un tors, se gândea Helene, amintindu-și de mulajele pe care învățase în timpul școlii despre corpul omenesc, un tors în care bătea doar inima, fără minte și fără gândire. Membrele și funcția lor își pierduseră însemnătatea. Dincolo de fereastră totul luase culoarea purpurei.

Helene încercă să-l împingă cu umerii, cu tot corpul, voia să se desprindă, dar Erich era greu ca o piatră și sugea pierdut din pielea ei. Voia să sugă totul din ea, împânzindu-i fiecare părticică a corpului cu salivă mirosind a untură de pește. Pentru că el o ținea de încheieturi, apăsând-o în fotoliu, Helene încercă să-l îndepărteze cabrându-se. Însă orice mișcare a ei părea să-l întărâte și mai tare. Își trecu stângaci limba peste fața, gâtul și sânii ei. Helene înțepeni. Te-am prins, te-am prins, mormăia el mereu.

Tocmai voiam să ud violetele de munte, se auzi deodată o voce deasupra lor. Vocea lui Fanny nu era tocmai calmă, ci stridentă și clară. Fanny ridicase în aer o stropitoare mică de alamă, cu ciocul lung. În clipa următoare îl lovi pe Erich cu stropitoarea în cap. Erich nu se prăbuși, ci, sărind în picioare, împiedică o a doua lovitură, care ar fi atins-o pe Helene, stropitoarea căzând de data aceasta pe jos. Erich îi dăduse drumul la încheieturi.

Fanny țipă. Helene nu înțelegea ce spune. Nu suntem printre barbari, probabil că asta țipase. Purpura căpătă contur, dar frunzele violetelor nu se aplecară. Ținându-și bluza cu ambele mâini, Helene se ridică și se îndreptă în grabă spre

camera ei. Ajunsă acolo, își apăsă palmele reci pe obrajii înfierbântați, ceva îi lovea craniul din interior, ceva foarte moale lovindu-se de fruntea ei foarte tare.

Îi auzi pe Fanny și pe Erich certându-se până noaptea târziu, dar asta nu era ceva neobișnuit. Helene se ducea la muncă, venea acasă și o ocolea pe Fanny.

Helene își blestema existența, îi era rușine de o viață care îi permitea, fără mari eforturi, să respire, să muncească și, cu timpul, să bea iarăși lichide și să doarmă. Se rușina pentru că era vina ei, ea știa foarte bine cum se putea muri, repede și neobservat. Ce mai conta o durere, o mică greață, măcar de-ar veni în curând! Helene conștientiza că voia să fie luată prin surprindere, nimeni nu trebuia să fie preocupat nici de ea, nici de moartea ei, și nici Martha, nici Leontine, nimeni care o cunoștea și de care nu-și aducea aminte acum nu trebuia să se gândească după moartea ei la răspundere și vină. Dispariția neobservată, eliberarea definitivă, acestea erau mai greu de realizat. În ultimă instanță, viața și amintirile celorlalți nu mai trebuiau s-o intereseze, trebuia să se despartă și de acestea, fiecare era, până la urmă, răspunzător pentru el însuși. De câte ori nu ținuse Helene în mână otrăvurile, de câte ori n-o împărțise pe una dintre ele în doze mici, împotriva durerii, iar pe cealaltă în doze aducătoare de somn? Cutia de veronal, pe care-o luase de la farmacie pentru orice eventualitate, dispăruse din geamantanul ei vișiniu. Mai puțin o bănuia pe Ofta, mai curând presupunea că Fanny cotrobăia în absența ei printre lucruri și nu rezistase la vederea cutiei. Dar la spital erau destule. Nu numai morfină și barbiturice, dar și injectarea unei mici cantități de aer putea, în caz de reușită, să aibă efect letal. Helenei i se părea că viața ei continua fără sens, era o supraviețuire nedorită, o supraviețuire care era de fapt a lui Carl. Când

dorea să-și micșoreze întru câtva sentimentul de rușine, căci, fiind încă în viață, i se părea totuși o dovadă de aroganță și ușurătate să se rușineze că trăiește, își spunea că amintirea lui Carl împiedica oarecum sau amâna dispariția lui totală. Îi surâdea ideea că, atâta vreme cât ea trăia și se gândea la Carl, la fel ca și familia lui, o urmă a lui încă stăruia în lume. În ea, cu ea și prin ea. Helene hotărâse că trăiește ca să-i păstreze amintirea. Voia să fie într-o bună zi din nou veselă, să poată râde, tot de dragul lui. Chiar dacă el nu ar mai fi câștigat nimic de pe urma acestui lucru. Helene nu credea într-o revedere pe altă lume. Și chiar dacă exista, această altă lume exista fără legarea corpului de un singur suflet și nevoia lui permanentă de a se uni cu altele, eliberat de condamnarea la izolare și singurătate. De aici gândurile, vorbele, îmbrățișările noastre. Helene se afla în dilemă, sfâșiată de îndoială. Ea nu-și mai dorea să gândească, să vorbească sau să iubească un alt bărbat, niciodată. Ea dorea să-l trăiască în continuare pe Carl, nu să-l supraviețuiască, ci să-l trăiască. Ce altceva decât amintirea îi rămânea din el? Cum era posibilă continuarea vieții Iară gânduri, vorbe și îmbrățișări? Totul era să nu întrerupi mecanismul vieții, adică somnul strict necesar, mâncatul strict necesar, iar Helene era ușurată că munca ei de la spital îi delimita ziua în porțiuni clare și regulate; la fel cum pendula ceasornicului făcea ca timpul să pară limpede, tot așa și munca în spital o făcea pe Helene să-și vadă viața cu claritate. Nu era nevoie să se gândească la momentul în care avea să i se sfârșească viața, se putea baza liniștită pe orele la care începeau și se terminau turele. Între aceste ore, Helene măsura temperaturi, lua pulsuri, curăța instrumente chirurgicale. Helene îi ținea de mână pe muribunzi, pe femeile care nășteau, pe cei însinguraţi, schimba bandaje, tampoane, scutece, munca ei era utilă.

Se lăsa dusă de val, trăia de la o tură la alta.

Aflată în căutarea unui apartament, Helene trecu o dată pe lângă biserica Apostolul Pavel; ușa era deschisă și ea realiză că nu mai fusese de mult la biserică. Intră. Mirosul de tămâie învăluia băncile. Era singură. Se duse în față și se așeză pe o bancă din rândul al doilea, își împreună mâinile, scotoci prin minte după începutul unei rugăciuni, dar cu toată străduința nu-și aminti niciuna.

Doamne, șopti ea, dacă mă auzi… Helene se opri. Oare de ce i se spune Domnului „tu”? Mi-ai putea trimite un semn, șopti Helene, unul cât de mic? Îi dădură lacrimile. Fă-mă să nu-mi mai fie milă de mine și să nu mă mai doară, spuse. Te rog, adăugă ea. Lacrimile îi secară, durerea din piept rămase, ceva îi făcea bronhiile să se strângă și respira greu. Oare cât avea să mai dureze? Helene ascultă, dar de-afară nu se auzi decât zgomotul unui autobuz. Spune-mi doar atât: Cât trebuie să mai rămân aici? Nu-i răspunse nimeni, iar Helene își ascuți auzul să surprindă un eventual zgomot venit din adâncul naosului.

Dacă ești aici, începu ea din nou, gândindu-se acum la Carl, însă iarăși nu știu cum să continue. Oare unde era Carl acum? În spatele ei se auziră pași. Întoarse capul. Intrase o mamă cu un copil mic. Fă-mă să dispar, șopti ea, de data aceasta fără urmă de milă de sine. Helene simțea doar o dorință limpede de mântuire.

Unde? Se auzi vocea subțire a copilului.

Acolo, zise mama, acolo sus.

Unde? Nu-l văd. Copilul își pierdea răbdarea, scâncea. Unde? Că nu-l văd.

Păi nu-l poți vedea, zise mama, nu cu ochii, cu inima trebuie să-l vezi.

Copilul amuți. Oare putea vedea cu inima? Ochii Helenei se opriră pe scrijeliturile din lemnul băncii. Se îngrozi. Cum a putut să-i adreseze o rugăminte lui Dumnezeu, când ea îl uitase de-atâta timp? Iartă-mă, șopti ea. Carl nu murise pentru ca

ei să-i fie dor de el. El murise fără vreun motiv. Putea să-și trăiască viața așa, cu speranța că va găsi un răspuns care nu exista. Helene se ridică și părăsi biserica. În drumul spre ieșire se surprinse căutând în continuare semne, semne legate de existența lui și de mântuirea ei. Afară soarele strălucea. Oare era și ăsta un semn? Helene se gândi la mama ei. Poate că toate lucrurile pe care le descoperea erau pentru ea semne, rădăcinile de copac, pământufurile de șters praful. Astea nu-s gunoaie, auzi Helene vocea mamei ei. Dumnezeu nu are nevoie de mai mult decât de memoria oamenilor și de îndoielile lor, îi spusese ea odată.

Chiria pentru mansardele și camerele pe care le vizitase Helene era prea mare. Ea avea prea puțini bani, iar proprietăresele cu care vorbea o întrebau mereu de soț și de părinți. Ca să n-o împovăreze pe Fanny și să-l evite mai ușor pe Erich, Helene ceru o cameră la căminul de surori medicale.

Îi lipseau documentele, observă cu blândețe asistenta-șefa. Helene afirmă că de la Bautzen primise vestea unui incendiu care distrusese totul acasă. Asistenta-șefa își arătă compasiunea și îi acordă Helenei o cameră. Numai să facă repede rost de noile documente.

La întoarcerea din sanatoriu, Martha își luă un apartament împreună cu Leontine. Munceau atât de mult, încât Helene nu le vedea cu săptămânile, uneori chiar cu lunile.

Criza economică atingea mereu noi apogeuri. Nimeni nu scăpase neafectat. Se făceau cumpărări și vânzări, speculații și se vânau chilipiruri și toți vorbeau că nu voiau în niciun caz să înregistreze tocmai atunci pierderi, dar nimeni nu descoperise încă trucul prin care să le evite. Fanny sărbătorea ziua de naștere a lui Erich. În stil mare. Cel mai mare, mai mare decât la petrecerea ei, mai mare decât la orice petrecere de până atunci. În lunile precedente, Erich se despărțise de ea în repetate rânduri, dar reapăruse cu toate acestea la fel de

des, ca și de această dată. Fanny invitase cu generozitate pe toată lumea, prieteni și necunoscuți, persoane știute doar de Erich, unele care habar n-aveau că ea nu era doar partenera lui de tenis.

Helene n-ar fi vrut să vină, însă Martha și Leontine au insistat. Poate aveau mustrări de conștiință fiindcă nu se mai ocupaseră de Helene de atâta timp.

Invitația lui Fanny i se păru Helenei a fi o încercare de reanimare, o măsură de întreținere și de prelungire a vieții, o reiterare jalnică a unor invitații din trecut. Musafirii erau îmbrăcați tot în vestimentație de gală, ștrasurile luceau, vorbeau despre pariuri la cursele de cai și despre cotele bursei, fuseseră peste șaptezeci de mii de falimente anul acesta, iar numărul șomerilor tocmai depășise cifra de șase milioane. Fu aprinsă o pipă cu opiu. Cei care aveau locuri de muncă însumau doar douăsprezece milioane, nu era de mirare că salariile trebuiseră micșorate cu până la douăzeci și cinci la sută, se făcea schimb de păreri și puncte de vedere în legătură cu eșecul Teatrului Piscator, Helene nu voia să audă nimic din toate acestea. Oare trebuia să se jeneze că avea un loc de muncă? O viață lipsită de metronomul activității ei la spital era de neînchipuit. Helene nu se duse nici către Baron și-a lui Până, care se căsătoriseră cu doi ani în urmă și care de atunci se tot certau, nu pentru briliante sau vreun boa din pene de struț, ci pentru o rochie pe care Până o cumpărase fără acordul lui, din bani inexistenți. Baron o acuza că lua bani cu împrumut de la prietenii lor și că nu respecta fondul lor financiar comun. Ea nega totul. Curând, începu să strige, aruncându-și brațele în sus: Recunosc! Am furat! Tu ai vrut să știi neapărat, iată adevărul: Sunt o hoață. Am furat-o! Din Magazinul Vestului. Și acum? Helene se uită la ceilalți musafiri, la pantofii ei, la mâinile ei. O unghie avea sub ea o dâră mai întunecată. Helene

se ridică de pe șezlongul pe care stătuse până atunci singură și nestingherită, își strânse degetele cât putu, le ascunse, ca nimeni să nu vadă unghia cu negru sub ea, ieși în coridor, unde se văzu nevoită să aștepte la ușa băii. Cum se deschise ușa și baia se eliberă, Helene se năpusti înăuntru. Încuie ușa. Încălzirea funcționa, Helene deschise robinetul, apa țâșni albă și fierbinte, și ea își frecă unghiile sub jetul puternic. Săpunul făcea clăbuc, Helene freca, dădea cu săpun, freca și dădea cu săpun. Mâinile i se înroșiră, unghiile îi deveneau din ce în ce mai albe. Se spălă și pe față, și, pentru că simțea o mâncărime de-a lungul coloanei, trebui să se spele și pe gât, ajungând cât de departe era posibil fără să se dezbrace. Cineva bătu la ușă. Helene știa că trebuie să închidă robinetul, mâinile ei deveniseră roșii, calde și curate, mai roșii, mai calde, mai curate, și nu-i venea să iasă. În cadă, sub robinet, era o dâră albăstruie-verzuie-galbenă de la sărurile minerale pe care le lăsase în urmă apa. Oare ce fel de săruri adusese apa odată cu calcarul?

Întoarsă printre musafiri, Helene tocmai se hotărâse să plece, căci oricum asistentele trebuiau să fie înapoi la cămin până la ora zece și tura de noapte nu se termina până la șase dimineața, când în fața ei se ivi un tânăr zâmbitor. Părea să o cunoască, după felul insistent în care privea în jos la ea.

Wilhelm al nostru, spuse Erich, care apăru din spatele tânărului.

Lasă-mă să ghicesc cum o cheamă, spuse Wilhelm.

Cu asta se ocupă în seara asta, ghicește toate numele, explică Erich și îl bătu pe umăr pe prietenul său. Erich râse. E un nou Hanussen, un clarvăzător.

Wilhelm îndepărtă mâna lui Erich de pe umărul său. Aiurea, Hanussen.

O singură dată a ghicit, iar numele nici măcar n-a fost al unei doamne. Erich o sorbea din ochi pe Helene.

Wilhelm nu se lăsă intimidat de Erich, o privea la rândul lui pe Helene. Nicio grijă, e doar un joc. Wilhelm se aplecă într-o parte, ca și cum numele Helenei ar fi fost scris pe o tăbliță fixată de tâmpla ei. Apoi dădu din cap. Alice. O cheamă Alice.

Erich râse. Fanny, care se alătură grupului lor, își șterse lacrimile din ochii iritați și îl rugă pe Erich să-i toarne un absint. Erich nu reacționă la cererea lui Fanny, privirile lui sfredeleau chipul Helenei, ochii, obrajii, gura ei.

Eh, nu e o femeiușcă pe gustul tău? Wilhelm adoră fetele blonde. Erich îl bătu pe umăr pe prietenul său, ca și cum ar fi vrut să-l frăgezească, ca pe un șnițel. Poate că nu e cine știe ce de capul ei, dar blondă e! Erich râse, crezând că făcuse o glumă.

Privirea lui trăda deja felul în care ar fi pus mâna pe Helene, dacă ar fi fost singuri. Wilhelm stătea nevinovat, cu spatele la prietenul său, iar în privirea lui se citea ceva între surprindere și pură mirare.

În orice caz, sunteți de o frumusețe amețitoare, domnișoară, se bâlbâi Wilhelm. Alice. Nu-i așa că îmi veți destăinui numele dumneavoastră?

Helene se strădui să zâmbească prietenos, peste umărul lui Wilhelm văzu ceasul din coridor, pendula albă arăta nouă și jumătate. Helene voia să plece.

Deja? Lui Wilhelm nu-i venea să creadă. Distracția de-abia a început. Doar nu vreți să mă părăsiți deja!

Cu un zâmbet prietenos, Helene îi spuse: Trebuie.

Căminul de surori, spuse Erich, plimbându-și limba peste dinți și pocnind apoi în mod obscen din ea. Stă la cămin.

Călugăriță, Maica Precista? Wilhelm îl crezu imediat.

Aiurea. Erich îl întrerupse. Nu-i fecioară, prostule, e asistentă medicală.

Asistentă medicală. Wilhelm pronunță cuvintele cu evlavie, ca și cum nu era o diferență prea mare între o călugăriță, Maica Precista și o asistentă. Vă conduc.

Mulțumesc, dar nu-i nevoie. Helene făcu un pas în lateral și încercă să treacă pe lângă tânărul înalt pe nume Wilhelm. El o conduse la ușă, îi ținu paltonul și se despărți de ea spunându-i noapte bună.

În ziua următoare, Wilhelm apăru ca din senin în fața ei, la spital. Soră, spuse el, trebuie să mă ajutați.

Helenei nu-i ardea de râs și de schimburi de priviri cu subînțeles, voia să-și facă treaba, trebuiau aranjate paturile din camera douăzeci, iar pacientul de la camera treizeci și unu, care nu se putea duce singur la toaletă, sunase deja de zece minute.

Soră Alice, o să iau loc pe banca aceasta. Din partea mea puteți chema paza sau pe medicul-șef. Am să aștept aici până ieșiți din tură. N-o să mai dureze mult, nu-i așa?

Helene îl lăsă să ia loc. Își văzu de muncă și timp de mai bine de două ore fu nevoită să tot treacă pe lângă el. Asistentele din camera de gardă șușoteau. Se pare că domnul șarmant de pe hol era un admirator. Ce bărbat impunător, ce bine arăta, cu părul lui blond și cu ochii albaștri! Una dintre surori se opri în dreptul lui Wilhelm și începu să-i vorbească. Mai târziu, îi șopti Helenei din mers: Să-mi spui dacă nu-l vrei, că îl iau eu.

Helene i-ar fi spus că, din partea ei, putea să ia tot ce voia. Dar îi veni greu să răspundă. Își simțea limba prea grea. Chiar în timp ce spăla părțile genitale și posteriorul unui bărbat în vârstă, în pofida rănilor, a furunculului spart și a micilor

plăgi infectate, pe care le trată cu cremă și pudră, ea se gândea la Carl, care nu avea să mai vină să o ia de la serviciu. Niciodată. Helene simți o durere în gât, care i se strânse până nu mai putu înghiți. Cu mâinile pline de cremă și pudră nu se putea șterge la ochi.

Soră, mâinile dumneavoastră sunt atât de ușoare și-mi fac atât de bine, de-aia tot întreb de dumneavoastră, când sunteți de serviciu. Știți că sunteți persoana ideală pentru o asemenea profesie, soră Helene? Bărbatul în vârstă, care stătea pe-o parte, cu spatele la Helene, și de la care ea s-ar fi așteptat să urle de durere în timp ce îi îngrijea rănile, se întoarse cât putu, ca măcar să privească în direcția ei. Întinse mâna după ea și o trase de mânecă. Apoi arătă către noptieră. Acolo, în sertar, soră Helene, sunt niște bani, luați-i.

Helene dădu din cap, mulțumi, spuse că nu voia bani. De câte ori primea câte ceva, ea înapoia darul. Uneori mai găsea în buzunarele halatului monede, pe care câte cineva i le strecurase acolo fără ca ea să observe. Bărbatul acesta în vârstă se afla deja de două săptămâni în secție, iar starea lui se agrava. El se arătă decepționat că Helene refuzase banii. Luați-i, tot insista. Dacă nu-i luați dumneavoastră, îi fură alta.

Să-i fure. Helene închise cutia cu pudră, îl acoperi cu pătura și duse ligheanul cu apă la chiuvetă, unde spălă totul și la urmă își dăți și mâinile. În spatele ei gemea alt pacient, care nu mai putea aștepta. Se apropie de patul bărbatului. Avea nevoie de ploscă și o rugă pe Helene să rămână lângă el, pentru că nu se descurca singur. În patul vecin gemea de durere un alt bolnav, o făcea cu o voce scremută și răgușită, așa încât Helene înțelese că și el abia se mai abținea.

Două ore mai târziu, în camera asistentelor, Helene își scoase halatul și îmbrăcă fusta, puloverul și jacheta. Wilhelm încă o aștepta răbdător pe banca de pe coridor.

Nu voia să meargă la o cafea? Helene a acceptat, nu că și-ar fi dorit, dar asta era soluția cea mai simplă. Afară a vrut să deschidă umbrela, dar aceasta se poticni. Râzând și fără să ia în seamă ploaia și cu atât mai puțin problemele pe care le întâmpina Helene cu deschisul umbrelei, Wilhelm îi povestea despre cuplajul de reacție al unui aparat de radiorecepție, care urma să fie prezentat publicului în câteva luni, la Marea Expoziție Germană de Radio. De la amplificator la amplificator, zise Wilhelm întinzând brațele cât putu de tare, ca să-i demonstreze că noile tehnologii nu încăpeau nicidecum între ele. Helenei îi plăcu entuziasmul lui. S-au îndreptat spre malul unui braț al râului Spree. Cu ajutorul cuplajului de reacție, la nivel de înaltă frecvență, se atingea sensibilitatea necesară. Helene nu înțelegea nimic, dar se oprea din politețe odată cu Wilhelm, atunci când acesta încerca să-i explice prin gesturi construcția aparatului.

Acum Helene știa că el e inginer, dar nu îi era clar dacă vorbea despre realizările proprii sau ale altora. Helene continua să nu înțeleagă despre ce vorbea, dar îi plăcea să-l asculte, îi plăcea să-l vadă cum își ștergea cu batista apa de ploaie de pe frunte, precis că ea nu își putea imagina cât aveau să crească accesibilitatea și repeziciunea propagării informațiilor, căci, la urma urmei, toți oamenii vor primi concomitent aceleași informații, vor auzi despre evenimente despre care altfel nu ar fi putut afla decât cu greu și după mai multe zile de întârziere din ziare, dar din care? între timp apăruseră prea multe. Gestul lui de respingere era blând, dar hotărât. Bucuria lui avea ceva molipsitor. Helene zâmbi. Reușise să deschidă umbrela. Voia și el sub umbrelă?

Bineînțeles, zise Wilhelm și îi luă Helenei umbrela, ca să nu trebuiască să stea ea cu mâna întinsă în sus. Fetele dulci trebuiau servite cu prăjituri dulci, îi spuse Wilhelm cu convingere și

se îndreptă către o cofetărie mică. Aveau plăcintă cu mere și cafea. Helenei nu-i plăcea nici una, nici alta, dar nu voia să facă mofturi și să atragă atenția asupra ei. Wilhelm îi spuse cu vădită mândrie că în următoarele săptămâni se va trece la producția în serie, pentru ca la Expoziția de Radio să fie destule aparate de vânzare. Ce părere avea ea despre un nume precum „Emițătorul tămăduirii”[14]? o întrebă Wilhelm râzând. E doar o glumă, i-a spus el, există și nume mai potrivite. Helene n-a înțeles gluma, dar i-a plăcut să-l vadă atât de încântat de el însuși.

Ea își ascundea în spatele câte unui zâmbet oboseala acumulată după ziua lungă în spital și care, acum, la cafea și prăjitură, începea să o inunde. I se părea că se comporta adecvat în cursul acestei întâlniri cu Wilhelm dacă îl privea cu atenție, ridicând din când în când sprâncenele a mirare sau aprobând din cap. Tot ascultându-l, cuvintele „emițător” și „receptor” căpătaseră o însemnătate ciudată. În cofetărie a intrat un vânzător de ziare. Cu toate că era puțină lume, acesta își scoase șapca și vorbi pe un ton ridicat. Titlurile de pe prima pagină a ziarelor de seară făceau speculații despre cei care puseseră la cale incendiul de la Reichstag.

În săptămânile acelea prin tramvaie și metrouri lumea se revolta. Peste tot pe unde se adunau oameni cu fețele înroșite de frig și cu paltoanele prea scurte, din care mai bine ar fi făcut unui copil o jachetă, se auzeau clevetiri, nemulțumiri și certuri. Așa ceva nu trebuia tolerat. Inacceptabil, ajunge, nu-i putem lăsa să ne facă așa ceva. Bărbați și femei laolaltă erau indignați.

Wilhelm o lua pe Helene de la spital de câte ori putea. Comuniștii începuseră să fie arestați pe capete, iar Wilhelm se plimba cu blonda lui Alice și o ducea la cofetărie. O dată îi spuse că îi plăcea cum înfuleca ea prăjitura, ca și cum n-ar fi mâncat în ultimele zile nimic ca lumea. Helene se opri speriată. Nu era convinsă că voia să știe ce credea

Wilhelm când o vedea mâncând. Mâncatul devenise pentru ea agasant și adesea rămânea flămândă până seara. Plăcinta cu mere nu-i plăcea, voia doar să încheie cât mai repede treaba, să scape de ea. Wilhelm o întrebă dacă voia să-i mai comande una. Helene dădu din cap că nu și îi mulțumi. Gropițele ei erau atât de drăguțe, îi spuse Wilhelm, privind-o fericit. Helenei nu-i plăcea sentimentul de jenă. Îi plăceau teatrul, cinematograful? Helene făcu un gest de aprobare. Nu mai fusese de mult la cinematograf, nu avea destui bani. Consimțise o singură dată să meargă împreună cu Leontine și Martha, când acestea o întrebaseră dacă nu voia să vină și ea. Plânsese în timpul filmului, lucru care o făcuse să se rușineze. Pe vremuri nu plângea la filme. Așa că dădu din cap că nu.

Da sau nu? întrebă Wilhelm.

Nu, zise Helene.

Wilhelm o rugă pe Helene să meargă cu el la dans. Într-o bună zi, i se păru prea obositor să-l mai refuze și consimți. Se duseră la un bal. Acolo el îi luă fața între mâini, o sărută pe frunte și îi spuse că se îndrăgostise de ea.

Helene nu se bucură, închise ochii ca să nu-l mai vadă. Wilhelm înțelese gestul ca pe un semn de cochetărie, de încuviințare, de dăruire necondiționată. Era bine că Wilhelm nu știa cu ce pasiune îl sărutase și îl sedusese Helene pe Carl. Trupe SA atacaseră Blocul Roșu din Wilmersdorf, scriitori și artiști fuseseră arestați, venise primăvara și din nou fuseseră arse cărți. Helene a aflat de la Martha că Baron se număra printre cei arestați, iar Până, care voia cu tot dinadinsul să afle ceva despre motivele arestării, îi căuta pe toți cunoscuții lui, cerându-le ajutorul. Ba se spunea că acesta ar fi întreținut contacte cu Partidul Comunist, ba că ar fi împărțit manifeste de-ale social-democraților. Wilhelm nu aștepta ca Helene să-și manifeste la rândul ei sentimentele față de el,

propriile dorințe îi erau de-ajuns. Îi spunea Alice, cu toate că știa de multă vreme că o cheamă Helene. Alice era numele pe care i-l dăduse el.

În primăvară, Partidul Național-Socialist aflat din nou la guvernare, organiză un boicot împotriva acelor paraziți care-și mâncau pâinea degeaba și care trebuiau nimiciți prin înfometare. Nimeni nu mai avea voie să cumpere de la negustorul evreu, să meargă la cizmarul evreu, nu trebuia să consulte medici evrei sau să ceară sfatul unor avocați evrei. Era imposibil pentru un neamț să-și găsească de lucru, în timp ce alții se lăfăiau în bunăstare, le explică medicul-șef surorilor. Surorile aprobară dând din cap, unele puteau da chiar și exemple de acest fel. Sora lesbiană, despre care știau cu toții că era evreică, fusese dată afară cu o săptămână în urmă, în mod subit. Nimeni nu se întrebă unde dispăruse, nimeni nu-i ducea lipsa. Nu avea o familie destul de înstărită, de ce să mai muncească? Odată dispărută, nimeni nu mai vorbea despre ea. O altă soră îi luă locul. Și, în general, se vorbea mult despre loc, despre popor și spațiul de care avea acesta nevoie.

Wilhelm o luă pe Helene de la serviciu. Aceasta, ca întotdeauna, lucrase zece ore și petrecuse, cu cele două pauze, unsprezece ore la spital, o duse la cofetărie și, cu toate că era șase seara, îi comandă prăjitură și cafea. Peste masă, o trase pe Helene spre el; înțelese că voia să-i spună un secret. El nu răspunde doar de construcția șoselei 4A, Berlin-Stettin, o să vadă ea, într-o bună zi vor ajunge până la Königsberg! Ochii lui Wilhelm străluceau. El își coborî și mai mult vocea: secretul însă era următorul – îl aleseseră tocmai pe el. Primise misiunea de a duce aparatul de radioemisie construit de el la aeroportul Stettin și de a monta goniometrul în vârful unui stâlp foarte înalt. Aeroportul avea să devină unul militar. Wilhelm radia, nu era mândru, ci mai curând încrezător și plin de îndrăzneală. Ochii lui detectaseră și

promiteau totodată o aventură. Cu un gest plin de familiaritate, îi luă furculița, o înfipse într-o bucată de prăjitură și i-o duse la gură. Activitatea lui în Pommern se intensificase într-atât, încât i se recomandase să se mute acolo cu domiciliul.

Helene aprobă din cap, nu era invidioasă pe Wilhelm pentru veselia și entuziasmul lui, pentru convingerea lui că făcea ceva important pentru popor, pentru omenire și, mai ales, pentru progresul tehnicii. Bucuria lui îi plăcea, îi plăcea și ușurința cu care râdea, lovindu-se peste genunchi – un gest lipsit de eleganță, dar plăcut, la fel ca și chicotelile surorilor.

Te bucuri? Wilhelm îi puse această întrebare Helenei și lăsă furculița în farfurie atunci când văzu că expresia ei nu se schimbă și că nici nu deschide gura ca să primească bucata de prăjitură.

Nu mă întreba, te rog. Helene își mută privirea de la ceașca de cafea la fereastră.

Ba da, trebuie să te întreb. Nu vreau să mai trăiesc fără tine de-acum încolo, spuse el, mușcându-și buza inferioară, căci dorise să păstreze această destăinuire pentru momentul de după întrebarea cea mare. Dar Helene nu păru să-i fi auzit destăinuirea.

În primăvara următoare, când s-a întors din Pommern după mai bine de o lună de muncă de planificare, Wilhelm a cumpărat de la bijutierul din gară două inele de logodnă și a așteptat-o pe Helene să iasă de la spital. Ținându-i inelul sub nas, a întrebat-o dacă voia să devină soția lui.

Helene nu l-a putut privi în ochi.

Se gândea cum să-i răspundă, știa ce avea de făcut, strălucirea, zâmbetul, era simplu, nu trebuia decât să-ți ridici colțurile gurii și să faci ochii mari, poate că făcând asta reușea chiar să simtă puțină bucurie.

E o surpriză, nu?

Un om ca mine n-ar trebui să existe, răbufni ea.

Ce vrei să spui cu asta? Wilhelm nu înțelegea.

Vreau să spun că nu am documente, nici certificat de descendență, Helene râdea, și dacă l-aș avea, la confesiunea mamei ar fi scris cuvântul „mozaică”.

Wilhelm se uită fix la Helene. De ce vorbești așa, Alice? Mama ta locuiește undeva în Lausitz. Nu spunea sora ta că e un caz mai aparte? Suna ca și cum ar fi bolnavă. Ții atât de mult la ea? Sau la sărbătorile lor? Wilhelm dădu din cap a neîncredere. Expresia lui denota îndârjire și optimism: Vino cu mine, fii soția mea, hai să începem o viață în doi.

Helene tăcu. Pentru cineva ca Wilhelm nu existau pericole sau obstacole. Helene nu s-a uitat la el. Simțea că ceafa îi înțepenise într-un mod ciudat. Dacă ar fi dat din cap, el ar fi zis că e lașă, lipsită de curaj. Ar pleca și ea ar rămâne în urmă. Dar unde, unde ar rămâne?

Vrei să spui că n-ai încredere în mine, pentru că sunt german, pentru că am o mamă și un tată germani și aceștia, la rândul lor, au mame și tați germani?

Nu e adevărat că n-am încredere în tine. Helene dădu din cap. Cum putea Wilhelm să interpreteze ezitarea ei drept lipsă de încredere? Doar nu voia să-l supere. Avea anumite îndoieli, ce era să facă? Și mama ei era germană, însă Wilhelm părea să înțeleagă acum prin a fi german altceva, ceva care, în opinia modernă, trebuia să fie probat prin sânge și caracteristici rasiale adecvate.

Pe tine te cheamă Alice, înțelegi? Dacă eu zic așa, așa e. Dacă n-ai certificat de descendentă, îți fac eu rost de unul, crede-mă, îți fac eu rost de unul impecabil, care nu va lăsa loc de îndoieli cu privire la rădăcinile tale sănătoase.

Ești nebun. Helene se speriase. Era oare posibil ca Wilhelm să se refere la legile acelea noi, potrivit cărora la spital trebuiau să documenteze și să denunțe orice malformație, fiindcă apariția unor

copii cu defecte ereditare trebuia cu orice preț evitată? Și unele maladii mintale și psihice, ca aceea de care, după părerea unor vecini, suferea mama ei, nu erau considerate, de asemenea, ca fiind transmisibile ereditar și de aceea neapărat de evitat? O stare perfectă de sănătate era regula primordială, iar cei care nu puteau deveni perfect sănătoși trebuiau să moară cât mai repede, pentru ca poporul german să nu sufere o contaminare, să nu fie întinat de urmași bolnavi.

Nu mă crezi? O să fac totul pentru tine, Alice, totul.

Ce vrei să spui prin rădăcini sănătoase? Helene știa că nu va primi de la Wilhelm un răspuns clar.

Rădăcini sănătoase, soția mea va avea rădăcini sănătoase, asta e tot ce vreau să spun. Wilhelm radia. Nu te uita așa încruntată, comoara mea, cine are o inimă mai curată și mai pură decât această blondă încântătoare din fața mea?

Helene era uimită de părerile lui. Oare acestea se trăgeau de la refuzul ei pe plan fizic?

Oamenii părăsesc Germania. Lucinde, prietena lui Fanny, pleacă împreună cu soțul ei în Anglia, spuse Helene.

Cei care nu țin la pădurile și la pământul lor de baștină n-au decât să le întoarcă spatele. Din partea mea, să plece. Să se care toți. Noi avem de lucru aici, Alice. Noi vom salva națiunea germană, patria și limba noastră. Wilhelm își suflecă mânecile. Nu merită să suferim. Cu mâinile acestea, vezi? Niciun german nu trebuie să rămână acum pasiv. E de datoria noastră să nu ne resemnăm și să nu ne văităm. Vei fi soția mea și eu îți voi da numele meu.

Helene dădu din cap.

Eziți? Doar nu vrei să renunți, Alice, să nu-mi spui asta. El o privi sever și neîncrezător.

Wilhelm, eu nu merit dragostea ta, nu am ce să-ți ofer în schimb.

Va veni și asta, Alice, sunt convins. Wilhelm vorbi cu lejeritate, clar, ca și cum totul ar fi depins doar de o înțelegere, de o hotărâre, nimic din ce spusese ea nu părea să-l fi jignit sau să-i fi zdruncinat vreun pic încrederea în sine. Voința lui va învinge, voința, voința ca atare. Ea nu avea niciun pic de voință? Sigur că o muiere are nevoie de timp după o asemenea pierdere, spuse el. Dar au trecut ani de-atunci, odată și-odată trebuie să închei și cu doliul, Alice.

Helene asculta cuvintele lui Wilhelm, care i se păreau deopotrivă stupide și obraznice, și care îi dovedeau că el îi ignora spusele. Aroganța și tonul de comandă din cuvintele lui o revoltară. Existau cuvinte care nu trebuiau spuse. Era ceva suspect în eroismul lui, ceva ce i se părea întru totul greșit. În clipa următoare, Helene se îngrozi de ea însăși. Era invidioasă? Wilhelm era optimist, ar fi putut învăța ceva de la el. Helene regreta faptul că se supărase pe el și că îl respinsese. Nu era oare doliul ei pentru Carl un doliu muieresc, cum îl numea Wilhelm cu îngăduință, care o făcea pe Helene să-i suporte atât de greu exuberanța și pofta de viață?

La ce te gândești, Alice? Viitorul ne stă la picioare, să nu ne gândim doar la noi, să ne gândim la bunăstarea generală, Alice, la popor, la Germania noastră!

Ea nu voia să fie lașă, și nici acră. De fapt, viața nu-i adusese niciun prejudiciu, nu exista niciun Dumnezeu care să vrea ca ea să-și ispășească păcatele. Wilhelm nu-i voia decât binele și își voia lui însuși binele, ceea ce nu i se putea lua în nume de rău. Cum putea fi atât de arogantă? La urma urmei, el avea dreptate, ea trebuia să-și refacă viața, poate că de fapt preocuparea ei față de bolnavi și îngrijirea acestora n-o ajutau prea mult. Doar că ei îi lipsea o viziune asupra vieții, asupra a ceea ce aceasta ar fi trebuit să fie. De aceea avea nevoie de un bărbat. Și de ce nu de unul care îi voia binele, care s-ar fi bucurat ca ea să-i accepte

oferta, care voia să o salveze? Măcar Wilhelm știa ce voia, avea un țel în viață și nu era doar aproape de credință, el chiar credea. Rostit de el, cuvântul „Germania” suna ca o lozincă. Noi. Cine eram noi? Eram cineva. Dar cine? Precis ar fi putut să învețe din nou să sărute și, mai ales, să simtă din nou un miros care să-i placă, să-și desfacă dinții și buzele și să simtă mișcările limbii lui în gura ei, poate că de asta depindea totul.

Wilhelm îi făcea neobosit curte Helenei. Era ca și cum fiecare refuz al ei îl înarma cu puteri noi. Se credea născut pentru fapte grandioase, pentru a fi un salvator, dar, mai întâi de toate, își dorea să câștige această făptură, după părerea lui, timidă și grațioasă, pentru o viață în doi.

Am două bilete la Krolloper[15], pe care le datorăm relațiilor mele excelente. Doar vrei să vezi și tu primele imagini televizate, nu?

Helene nu se lăsă convinsă. În săptămâna aceea avea numai ture de noapte, nu se putea face nimic.

Când Martha aduse vestea că Mariechen nu putuse împiedica un eveniment petrecut în piața de cereale și că poliția ridicase din Bautzen o femeie, care mai întâi plânsese, iar apoi făcuse scandal, Helene se îngrijoră. Leontine vorbi la telefon mai întâi cu Mariechen, apoi cu spitalul din Bautzen, și în cele din urmă cu Serviciul Sanitar. Află că Selma Würsich fusese dusă la Castelul Sonnenstein din Pirna, unde urma să se stabilească de ce boală suferea și, cu ajutorul noilor metode de cercetare, dacă aceasta era ereditară.

Helene își făcu bagajele, iar Wilhelm crezu că asta era șansa lui cea mare. Nu o va lăsa să plece singură, ea avea nevoie de el, trebuia să știe asta.

În tren, el se așeză în fața ei. Ea observă cu cât optimism o privea. Avea ochi frumoși, și încă ce frumoși! De când nu-și văzuse mama, de zece ani, de unsprezece? Helene se temea că n-o va recunoaște, se întreba cum o fi arătând și dacă

aceasta avea s-o mai recunoască pe ea. Wilhelm o luă de mână. Ea își lăsă capul în jos și își lipi obrazul de mâna lui. Ce caldă era! Faptul că el îi era alături i se părea un dar. Îi sărută mâna.

Curajoasa mea Alice, zise el. Simți tandrețea din cuvintele lui, dar avea senzația că acestea nu-i erau adresate ei.

Curajoasă? Deloc. Ea dădu din cap. Mi-e îngrozitor de frică.

El îi puse mâinile pe umeri și îi așeză capul pe pieptul lui, așa încât ea era cât pe ce să alunece de pe banchetă. Fetița mea dulce, știu, zise el, iar ea îi simți buzele pe frunte. Dar nu trebuie să mă contrazici mereu. Tu te duci acolo și asta e o dovadă de curaj.

O altă fiică s-ar fi dus deja cu ani în urmă; în primul rând, o altă fiică nu și-ar fi părăsit mama.

N-ai fi putut face nimic pentru ea. Wilhelm o mângâie pe Helene pe păr. Wilhelm nu mirosea rău, mirosul lui i se părea chiar familiar. Helene bănuia, ba chiar știa că acele cuvinte erau unele de consolare. Se lipi de el. Ce putea să-i placă la Wilhelm? Poate faptul că el o plăcea.

Helene își putea vizita mama doar în urma unei aprobări speciale, pe care Leontine o obținuse prin telefon de la Serviciul Sanitar din Bautzen și care, la rândul său, o trimise mai departe, la Pirna.

Terenul era foarte mare și, dacă n-ar fi fost garduri înalte, mai că ți-ai fi putut imagina cum au trăit aici regii, cu secole în urmă, și cum s-au bucurat de priveliște. Un peisaj încântător se întindea la picioarele lor, acolo unde râul Wesenitz, care venea dinspre nord, se vărsa în Elba, întâlnindu-se cu râul Gottleuba, care curgea dinspre sud. Soarele și ciripitul zgomotos păreau aproape ireale. Aici o țineau oare pe mama ei bolnavă?

Un infirmier i-a condus pe Helene și pe Wilhelm în sus pe scări, apoi printr-un coridor lung. Uși cu

gratii s-au deschis și apoi s-au închis la loc în urma lor. Sala de vizită se afla în capătul acelei aripi.

Mama stătea pe marginea unei banchete, era îmbrăcată într-o cămașă de noapte. Părul ei era complet argintiu, în rest arăta ca pe vremuri, nu îmbătrânise câtuși de puțin. Când intră Helene, întoarse capul spre ea și zise: Ți-am spus eu că o să mă îngrijești, nu-i așa? Mai întâi, hai să plecăm de aici. Mâinile ăstora îmi umblă prin măruntaie. Cu toate că nu există nimic acolo. Pere din mere nu se fac. Nimic nu se amestecă. Doctorul zice că am copii. Am reușit să-l conving că nu-i adevărat. Au ieșit din ou și au plecat. Nu poți avea asemenea copii. Ei trebuie să-ți crească din cap, de aici și până aici. Mama se lovea cu palma peste frunte, apoi peste ceafa, din nou pe frunte și iar peste ceafa. I-am măturat afară, e foarte simplu.

Helene s-a dus lângă mama ei. I-a luat mâna rece. Doar piele și os. Pielea ei bătrână părea moale; fața palmelor era aspră, dar podul lor era moale și neted.

Să n-o atingeți! Infirmierul care stătea la ușă și supraveghea întâlnirea părea decis să se apropie.

Nu aveți asistente pe-aici? Helene puse întrebarea și se sperie de sonoritatea propriei voci.

Sunt și infirmiere. Dar pentru anumiți pacienți e nevoie de mai multă forță, dacă mă înțelegeți.

S-ar putea, s-ar putea să mușc, s-ar putea să mușc, s-ar putea să zgârii, puțin și bine. Mama cânta cu vocea unei tinere fete.

Ți-am adus ceva. Helene a deschis poșeta. O perie și o oglindă.

Dacă îmi permiteți, zise infirmierul și întinse mâna. Le iau eu și le pun la păstrare. Pentru protecția lor și din motive de siguranță, pacienții nu au voie să dețină lucruri personale.

Însă mama înhățase deja peria și își pieptăna de zor părul. *Printre munți și văi adânci, stăteau odată doi iepuri, și tot mâncau iarba cea verde,*

verde. Cânta nestingherită, scotea triluri cu vocea tinerei fete care fusese cândva.

Infirmierul bătu din picior. Se săturase.

Dumnezeu știe de unde-o fi știind toate cântecele astea.

Apoi smulse peria din mâna mamei. Oglinda căzu din poala ei pe jos și se sparse. Și asta, strigă infirmierul, în timp ce strângea cioburile de pe jos. După ce i-au fost smulse oglinda și peria, mama s-a lăsat să alunece de pe banchetă pe podea. Râdea. S-au ivit niște găuri negre. Helene s-a speriat când a văzut câți dinți îi lipseau mamei. Mama râdea în hohote, nu se mai putea opri.

N-are sens, domnișoară, vedeți doar!

Ce n-are sens? Helene puse întrebarea fără să se întoarcă spre infirmier. Se aplecă și puse mâna pe capul mamei, părul ei alb era uscat și sârmos. Mama nu avea nimic împotriva atingerii, râdea mai departe. Mama mea nu e nebună, nu e așa cum credeți dumneavoastră. Ea nu are ce să caute aici. Vreau s-o iau cu mine.

Îmi pare rău, avem ordinele noastre, pe care trebuie să le respectăm. Nu puteți să o luați pur și simplu cu dumneavoastră. Și dacă v-ar fi fiică, tot n-ați putea.

Vino, mamă! Helene o luă de subsuori și vru să o ridice.

Dintr-un salt, infirmierul fu lângă ele și o despărți pe fiică de mamă. Nu auziți? Avem ordine.

Vreau să vorbesc cu profesorul. Cum se numește, Nitsche?

Profesorul e într-o conferință importantă.

Da? Atunci o să aștept până se termină conferința.

Îmi pare rău, domnișoară, tot nu va vorbi cu dumneavoastră. Trebuie să-i cereți o audiență în scris.

În scris? Helene căută în poșetă, găsi caietul negru de notițe pe care i-l făcuse cadou Wilhelm

cu câteva zile în urmă și rupse din el o foaie. Pe mâinile ei rămăseseră impregnate mirosul mamei, râsul ei, teama ei, secrețiile sebacee ale părului și transpirația subsuorilor. Începu să scrie: Stimate domnule profesor.

Domnișoară, vă rog. Vreți să vă reținem și pe dumneavoastră aici? Cred că profesorul ar putea fi interesat de asta, la urma urmei el studiază posibilitatea transmiterii ereditare a unor asemenea boli. Cum spuneați că vă numiți?

Fii mai respectuos, tinere, zise Wilhelm, căruia îi veni rândul să se amestece. O veți lăsa să plece. Tânăra domnișoară este logodnica mea.

Infirmierul deschise ușa. Wilhelm îi oferi Helenei brațul. Mergem, drăguță?

Helene știa că nu avea de ales. Luă brațul lui Wilhelm și îl urmă. Când ajunseră la capătul coridorului, auziră un țipăt strident. Nu era clar dacă țipătul era al unui animal sau al unui om. Helene nu și-a putut da seama al cui fusese țipătul. Putea fi al mamei ei. Un infirmier le-a descuiat ușa. Wilhelm și Helene au parcurs în tăcere următorul coridor. Liniștea acestui loc avea în ea ceva sinistru, ceva care amintea de un sfârșit.

Tăcuți, cei doi și-au ocupat locurile în tren. Acesta trecu printr-un tunel. Helene simțea că Wilhelm aștepta mulțumirile ei.

Te rog, îi spuse ea, să nu-mi mai zici „drăguță”.

Dar ești drăguța mea. Wilhelm o privi cu intensitate. Mâine trebuie să plec din nou pentru o săptămână la Stettin. Nu vreau să te mai las singură în Berlin.

Cum singură? Pacienții mei mă așteaptă. Au nevoie de mine.

Crezi că la Stettin nu sunt pacienți care te așteaptă? îi găsești peste tot în lume. Dar eu sunt unic. Alice, domnișoara mea dulce, abstinența ta are ceva nobil, dar, ca să fiu sincer, mă scoate din minți. Trebuie să se termine cândva. Am nevoie de tine.

Helene îi luă mâna. Nu trebuie să mă convingi, zise ea și îi sărută mâna. Îi făcea bine să audă că cineva avea nevoie de ea. Dar cum ar fi putut să-i spună asta?

Ce fel de acte îmi trebuie ca să mă căsătoresc cu tine? rosti ea. N-am niciunul, nici măcar unul.

Se face, afirmă Wilhelm cu ușurință. Parcă spuneai că ai lucrat cu mașini de tipărit.

Helene dădu din cap că nu. Hârtia, caracterele potrivite, ștampila și parafa. Documentele de genul ăsta nu sunt deloc ușor de făcut.

Lasă pe mine, îmi promiți?

Helene confirmă din cap, era mai bine dacă se ocupa el. Wilhelm pomeni ceva despre un frate din Gelbensande, care, de când se căsătorise, avea o gospodărie la țară, dar se pricepea să facă documente oficiale.

La spital îi cereau deja de ceva vreme să aducă documentele cât mai repede, buletinul sau măcar certificatul de naștere, precum și actele părinților ei, cel mai bine ar fi fost carnetul de familie al părinților, pe acesta ar fi vrut să îl vadă. Helene le spusese că nu are buletin și se prefăcea mereu surprinsă că iarăși uitase documentele. Îi fixaseră un termen. Trebuia să aducă documentele până la sfârșitul lunii, altfel urma să fie concediată.

*

Helene luă din coș un măr puțin zbârcit, îl frecă de fusta albă, îl tăie cu cuțitul, îi scoase sâmburii pentru a-i oferi un sfert lui Wilheim. Privirea îi alunecă peste valea fluviului Oder și dealurile din jur, peste port și baraj, până la lacul de acumulare, concentrându-se apoi, mai aproape, peste Rabatten, Hackenterrafte, până în jos, către Oder, unde tocmai atunci acosta un vapor de agrement care invita la o croazieră oameni cu umbrele de soare și de ploaie, căci fiecare era de altă părere

despre cum urma să fie vremea în ziua aceea de mai. Helene își dădu seama că nu-și închipuise niciodată propria nuntă. Și iat-o! Helene își strânse mantoul în jurul umerilor goi. Era răcoare aici, în aer plutea mirosul mării, se simțea apropierea litoralului. Își linse buzele și avu impresia că simte gustul sării. În dimineața aceea, funcționarul de la starea civilă vorbise în cuvântarea lui de felicitare despre vânt, căci căsătoria era ca un port apărat de vânturi, iar femeia trebuia să-i ofere bărbatului ei, care avea rolul de a o proteja, un cămin fericit și stabil. Apoi răsese și îi sfătuise să bea un șnaps în acea dimineață de mai. Un vânt rece urcă spre ei. Wilheim mesteca mărul, mesteca în forță, iar Helene auzea sfărâmatul, sucul care se scurgea printre dinții lui, saliva, pofta. El se aplecă, o cercetă din priviri, îi dădu la o parte o șuviță care se zbătea slobodă în vânt și o sărută pe frunte. Avea acum tot dreptul să facă acest lucru și chiar mai mult de-atât. Un pescăruș scoase un țipăt ca un râset. Pe o cărare aflată ceva mai jos, o femeie împingea un cărucior de copil, îl împingea cu șoldul, repetând mereu mișcarea. Ținea copilul strâns la piept, copilul țipa; un fular lat fâlfâia în jurul ei, ea încerca să-l înfășoare în jurul copilului, dar fularul scăpa iarăși, și copilul țipa, ca și cum i-ar fi fost foame și l-ar fi durut ceva.

Incredibil, nu-i așa? Wilheim se uita în jos.

Precis are colici.

Mă refer la circulația de aici. Cu bucata de măr în mână, Wilhelm își întinse brațul ca să arate spre un vas cu o formă alungită. În curând vor veni pe autostrada noastră tone de sfeclă de la Mecklenburg, iar de aici vor fi transportate în întreaga lume. Anul acesta depășim recordul din 1913, traficul de produse va atinge cea mai înaltă cotă, opt milioane și jumătate de tone, asta e nemaipomenit. Bine că am renunțat la internaționalizarea rutelor maritime. Nu ne poate dicta Versailles-ul ce să facem noi cu ele. Wilhelm

se ridică și arătă cu mâna întinsă către nord-est. Uite, blocul de acolo! În următoarele săptămâni vor finaliza cea de-a doua etapă a construcției celui mai mare siloz din Europa. Wilhelm stătea în picioare și se minuna, se minuna cu mândrie, cu pumnii proptiți în șolduri. Se așeză din nou. Helene făcu o grimasă strângând din buze, reprimându-și cu greu un căscat. Când Wilhelm se ambala așa, era foarte greu să-i întrerupi discursul entuziast despre noile construcții și cuceriri tehnice. Vezi catargul vasului din dreapta? Acolo se află o antenă prin care putem recepționa unde radio, iar de la catargul de dincolo putem emite.

Pentru ce?

Pentru a comunica mai eficient, Alice. Uite, acolo sosește vasul Rügen, cu două coșuri, mamă-mamă, Gribel nu se joacă! Wilhelm lăsă brațul în jos și îl sprijini în iarbă. Acum o privea pe Helene. Ea simți cum privirea lui alunecă pe deasupra ei și i se oprește pe chip.

Helene se gândea cu jenă la noaptea nunții. Toată ziua simțise privirile lui vesele și le evitase. Acum trebuise să închidă ochii strâns, pentru că aici, pe deal, era mult soare și bătea vântul. Își întoarse privirea.

Îmi dăruiești un zâmbet? Wilhelm îi ridică bărbia cu un deget.

Wilhelm i se părea astăzi și mai înalt ca de obicei, așa cum stătuse adineauri în picioare, dar chiar și acum, când se așezase, continua să o domine. Helene se chinui să zâmbească.

Wilhelm nu s-a dat bătut. De când, în septembrie, fusese adoptată legea pentru protecția rasei ariene, el nu o pomenise nici măcar o dată. Încercările sale de a procura documentele pentru Helene ceruseră mai mult timp, ea fusese nevoită să renunțe la serviciul din Bethanien și să plece de la căminul de surori medicale. Reîntoarsă în apartamentul lui Fanny, Helene era bucuroasă că, după cum părea, Erich o părăsise pe aceasta

definitiv. Wilhelm se întâlnea cu Helene cât putea de des. Își cerea scuze că totul durează atât de mult, iar câteodată îi mai lăsa și ceva bani, pe care Helene, bucuroasă să fie mai puțin dependentă de Fanny, îi băga în portmoneu. Wilhelm îi povesti o dată că un coleg de-al lui divorțase, căci nu mai voia să i se reproșeze că era un profanator al rasei. Helene se întreba dacă el îi povestise toate acestea ca să-i arate ce risc mare își asuma el de dragul ei sau dacă acesta era pur și simplu începutul despărțirii. Dar el o spusese ca și cum nici nu i-ar fi trecut prin cap să se considere un profanator al rasei. La puțin timp după aceea, s-au întâlnit la Litzensee, aproape de baraj. Frunzele galbene ale platanilor căzuseră. Dacă e bal, să fie și balamuc, zise Wilhelm și îi întinse Helenei un plic. Ea se așeză pe o bancă, lângă trunchiul pătat al unui copac. Wilhelm se așeză lângă ea. Își puse un braț în jurul ei și o sărută pe ureche. Ea deschise plicul, în care se aflau o diplomă de asistentă medicală și un carnețel cu luciu de cupru, o cărticică, un certificat de descendență, puțin uzat, dar aproape nou. Încă mirosea a cerneală. Ea îl răsfoi. Numele ei era Alice Schultze, tatăl ei era un anume Bertram Otto Schultze din Dresda, iar mama, o anume Auguste Clementine Hedwig, născută Schroder.

Cine sunt oamenii aceștia? Inima Helenei bătea regulat, îi veni să zâmbească, pentru că numele acelea i se păreau atât de noi, de necunoscute și încărcate de promisiuni, numele acelea trebuiau să țină cumva de ea, să fie ale ei.

Nu întreba. Wilhelm îi puse mâna la gură.

Dar dacă mă întreabă cineva?

Familia Schultze a fost vecină cu noi, la Dresda. Oameni simpli.

Wilhelm voia să încheie acolo explicațiile, însă Helene nu l-a lăsat. L-a gâdilat pe bărbie: Spune mai departe, făcu ea zâmbind, pentru că știa că lui Wilhelm nu-i plăcea să-i refuze nimic.

Noi eram nouă copii, ei aveau doar unul, o fată. Alice se juca adesea pe stradă până se întuneca. Îi plăcea să vină la noi și să stea la masa noastră mare, dar nu voia să mănânce nimic, voia doar să stea la masă cu noi. Într-o bună zi, părinții lui Alice au răspândit zvonul că ea ar fi fugit de acasă. Noi, copiii, am ajutat la căutări, însă Alice n-a mai fost găsită niciodată. Tu semeni puțin cu ea.

Am dispărut? Helene a râs de-a binelea, ideea de a fi o dispărută îi plăcea.

Avea aproximativ vârsta ta. Toți cei de pe strada noastră credeau că Alice a fost omorâtă de părinții ei. Altfel cum ar fi putut aceștia să afirme cu atâta siguranță că ea fugise de acasă?

De părinții ei?

Wilhelm atinse cu degetul în treacăt bărbia Helenei, așa cum făcea de fiecare dată când i se părea că ea devenea prea serioasă. Ceea ce ne-a surprins a fost doar că ei au continuat să trăiască mai departe, ca întotdeauna, fără nicio urmă de tristețe. Nici nu au vrut să anunțe poliția. Fiecare dintre noi s-a gândit să se ducă la postul de poliție. Alice urma să meargă la școală abia în vara aceea, așa că nu exista încă un învățător care să bage de seamă ceva. N-au murit și unii dintre frații tăi? Pe atunci se murea și fără certificat de deces. Curând după aceea, femeia a căzut pe scări și a murit. Bărbatul a mai trăit până acum un an, era foarte bătrân, întotdeauna a fost bătrân.

Ăștia să-mi fie părinții?

Tu ai vrut să știi. Wilhelm își frecă mâinile, poate îi era frig. Asta e, acum știi.

Și părinții lor? Bunicii, străbunicii? Aici sunt tot felul de nume pe care nu le cunoaște nimeni.

Au existat și ei, spuse Wilhelm. Mai mult n-a spus. I-a luat certificatul de descendență, l-a făcut sul și l-a băgat în buzunarul interior de la palton. A luat-o de mână și i-a propus să se căsătorească la Stettin, unde el închiriase deja, cu luni în urmă, un apartament pe Elisabethstraße și unde ștampilele și

parafele din Dresda erau poate și mai puțin cunoscute decât în Berlin.

Helene îl aprobă. Întotdeauna își dorise să vadă un port cu adevărat mare. Au plecat la Stettin încă înainte de Crăciun. Despărțirea de Martha și Leontine n-a fost deloc ușoară. S-au întâlnit în ultima seară în apartamentul Leontinei, perdelele grele de catifea erau trase, iar Leontine le-a oferit un whisky irlandez și niște țigări închise la culoare, spunându-le că i se păreau cele mai potrivite pentru un asemenea moment.

Dacă îți scriu, de-acum înainte trebuie să-i scriu lui Alice? Don ti ne spuse în glumă că nu te poți despărți de rude, așa, de capul tău. O să-ți scriu în fiecare săptămână sub numele de Elsa, de la o adresă din Bautzen.

La Stettin, Wilhelm merse la oficiul de stare civilă, obținu un certificat de logodnă și se făcu anunțul de căsătorie. Pe Helene o lăsase să doarmă în cămăruța de lângă bucătărie, iar pe ea o bucura delicatețea lui. Nunta urma să fie în mai. Helene nu trebuia să muncească, Wilhelm îi dădea bani, ea făcea cumpărături și punea bonurile pe masă. Apoi gătea, spăla, călca și făcea focul. Îi era recunoscătoare. Dacă Wilhelm își dorea ruladă de vită la cină, se putea întâmpla ca Helene să alerge și o jumătate de dimineață de la o măcelărie la alta, până găsea carnea potrivită. Wilhelm nu voia ca ea să facă cumpărăturile în apropiere, la Wolff, în Bismarckstraße. Nu conta cât de amabil era acesta și cât de avantajoase erau prețurile pe care i le făcea Helenei. Asemenea oameni nu meritau sprijiniți, îi spusese Wilhelm, iar Helene știa ce voia el să spună și se temea că ar putea-o urmări să vadă dacă îi respecta ordinele. O dată s-au întâlnit întâmplător. Helene tocmai ieșea din biblioteca de lângă Grădina Rozelor, când Wilhelm o strigă de pe celălalt trotuar. Se uita la cărțile din mâna ei. Buber? Trebuie citit? Ora și revelația, uhu, mi se face frică. Ce fel de revelație aștepți tu? o întrebă

el râzând. Îi puse brațul pe după umeri și îi spuse la ureche: Văd că trebuie să am grijă de tine. Nu mai vreau să vii la biblioteca aceasta. Biblioteca populară e după colț. Și mai mergi doar câțiva metri până la Grüne Schanze.

Când Wilhelm îi dădea o cămașă căreia îi lipsea un nasture, Helene alerga de la un magazin de galanterie la altul, până când, întorcându-se tot la primul, găsea nu unul singur, ci o duzină întreagă de nasturi potriviți, astfel că îi schimba pe toți. Helene simțea atunci o anumită doză de recunoștință, care o înveselea.

Wilhelm îi spuse odată că abia când pătrundeai în apartamentul lor îți dădea seama cât de murdar era holul de la intrarea în casă. Era un compliment. Ești fenomenală, Alice! însă trebuie să vorbim ceva, îi spuse el uitându-se sever la ea. Vecina noastră de la parter mi-a spus că te-a văzut săptămâna trecută în Schuhstraße, ieșind din magazinul de galanterie al negustorului acela, Bader, parcă așa îl cheamă. Helene simți cum roșește. Baden, Herbert Baden, începând de la Crăciun îmi fac cumpărăturile acolo, are lucruri foarte frumoase, nasturi ca acolo nu găsești în altă parte. Wilhelm nu se uită la Helene. Luă o gură din paharul cu bere și zise: Dumnezeule, Alice, atunci cumpără și tu alți nasturi! Îți dai seama că ne periclitezi situația? Nu numai pe a mea, ci și pe a ta.

În ziua următoare, abia plecase Wilhelm și Helene se apucă de treabă. Spălă și frecă bine scările, de la ultimul etaj până la intrarea în casă. La urmă dădu cu ceară și lustrui totul de lucea. Mirosea toată a ceară. Când Wilhelm a venit seara și n-a observat, Helene nu i-a spus nimic. Era bucuroasă că avusese ceva de făcut, nu doar că era un supus ascultător, dar se supunea cu plăcere. Ce era mai bine decât să știi precis ce ai de făcut, să ai sarcini, lucruri de rezolvat, timpul nefiind decât acel ceva care s-ar putea să nu-ți ajungă? Și

Helene știa la ce trebuia să se gândească, la crema maro de pantofi și la slănina cu carne pentru cină. Îi plăcea să rezolve totul înainte ca Wilhelm să apuce să-și dorească sau să se plângă de ceva. Când venea acasă, îi spunea Wilhelm, era foarte fericit știind că o va găsi acolo și că va fi în preajma lui. Greierașul meu, așa îi spunea în ultimul timp. Mai lipsea un amănunt, spunea el, zâmbind. Dar aștepta luna mai.

Pe Hackenteraße vântul își schimbase direcția și bătea acum de jos în sus, direct în obrajii lor. Wilhelm n-a vrut ca ea să taie și al doilea măr, să scoată semințele, căci voia să muște cu putere din el. Atunci ea îi întinse mărul întreg.

Și grasul de-acolo, nu-i așa că-i formidabil? Wilhelm își scoase binoclul. Urmări giganticul vas de marfa, tăcând neobișnuit de multă vreme. Helene se întreba dacă era momentul potrivit să-i spună că i se făcuse frig. I-ar fi stricat dispoziția, însă și el strâmba din buze. Numele lui mă cam deranjează, Arthur Kunstmann. Știi ce e Kunstmann?

Helene dădu indiferentă din cap. Wilhelm privi din nou prin binoclu. Cea mai mare societate de navigație din Prusia. Ei, se va schimba și asta.

De ce?

Fritzen & Sohn fac cele mai bune afaceri. Deodată Wilhelm strigă: Mai repede, băieți! Se lovea peste coapse, ca și cum vreunul dintre canotori, acolo jos, îl putea auzi. Înaintează prea încet băieții noștri. Wilhelm lăsă jos binoclul. Nu te interesează? El o privi cu mirare și oarecare milă pe Helene, care, de la distanța aceea, abia putea distinge un caiac de opt persoane aflat în apropiere de malul celălalt. Poate voia să-i împrumute el binoclul, ca să-i poată împărtăși bucuria? însă Wilhelm ajunsese la concluzia că Helene nu era interesată de canotaj. Își fixă binoclul la ochi, urlând de bucurie. Gummi Schäfer și Walter Volle vor câștiga pentru noi! Mai

repede, mai repede! Păcat că trebuie să supraveghez aici ultimele lucrări, atât de mult mi-ar fi plăcut să fiu la Berlin în august!

Băieții noștri? De ce să învingă, ce înseamnă asta pentru tine? Helene se strădui să ignore țipetele sugarului și urmări privirile lui Wilhelm, care se uita spre apă.

Tu nu înțelegi treaba asta, copilă. Noi suntem cei mai buni. Întrecerile nu sunt interesante pentru sexul frumos, dar să vezi tu ce va fi când Gummi va lua aurul.

Ce va fi?

Alice, dragă! Wilhelm lăsă din nou binoclul în jos și o privi cu severitate pe Helene. Vocea lui suna amenințător, îi plăcea să i se adreseze astfel în glumă, atunci când Helene punea prea multe întrebări. Helene nu putea să zâmbească. Numai când se gândea la noaptea care urma, prima lor noapte ca soț și soție și nu-l mai putea privi în ochi. Poate că el interpreta întrebările ei ca fiind îndoieli privitoare la vorbele sau chiar la bucuria lui. Firește că soția lui nu trebuia să aibă astfel de îndoieli, ea trebuia să-l respecte și, din când în când, să se bucure în tăcere pentru el. Puțin entuziasm n-ar strica, așa, un pic de entuziasm feminin, nu prea zgomotos, dar plin de veselie, asta i-ar fi plăcut precis lui Wilhelm. Helenei i se părea că era satisfăcut dacă ea dădea din cap aprobator și accepta pur și simplu tot ce spunea el. Și de ce să nu poată ea, măcar uneori, să accepte câte ceva, pur și simplu? Cu o seară în urmă, el se plânsese oarecum de ea, dar poate că fusese doar agitat pentru că urma ziua nunții. Cu ochii în ziar spusese că uneori are impresia că Alice a lui e o ființă incapabilă să se bucure. Fiindcă Helenei nu-i veni în minte un răspuns potrivit și preferă să curețe în continuare mașina de gătit în tăcere, el adăugase că nu doar o incapacitate de a se bucura i se părea lui că detectează din când în când la ea, ci chiar o anume răceală.

Wilhelm privea acum prin binoclu. În sinea ei, Helenei îi era rușine. Oare chiar avea de gând, în ziua nunții, să-i ia în nume de rău faptul că savura frumosul? Se întreba în tăcere și cu toată seriozitatea ce a vrut el să zică și ce se va întâmpla când canotorii germani vor câștiga întrecerile la Olimpiadă, peste câteva săptămâni. Se mai întreba de ce Martha nu-i răspundea la scrisori și se hotărî să-i scrie Leontinei. Pe Leontine te puteai baza, chiar de Lăsata Secului ea îi scrisese Helenei cât de mult se bucura că foarte probabil reușise să obțină eliberarea mamei ei de la Sonnenstein. Din fericire, bătrâna Mariechen rămăsese în casa lor și avea să se bucure enorm de întoarcerea stăpânei. Leontine semnase Leo, iar Helene răsuflă ușurată. Citise scrisoarea și numele de Leo de mai multe ori și era fericită.

Vasul de agrement părăsea acum pontonul, pescărușii se roteau în jurul lui, evident, în speranța că excursioniștii vor arunca în apă ceva de-ale gurii. Din coș ieșea un fum negru. Helene simți o picătură căzându-i pe mână. Wilhelm deschise sticla de bere. Nu voia să-și termine de băut limonada? Helene dădu din cap că nu. Știa că în seara aceea va trebui să-i cedeze, tocmai pentru că el n-o posedase până acum. El era fericit. Nu reușea să se concentreze, gândurile nu i se legau. Era conștientă că în această seară nu va putea purta vechiul ei maiou. Dacă ar fi rămas la Berlin, s-ar fi putut organiza o petrecere de nuntă, ar fi trebuit pregătită, dar pe cine ar fi putut oare să invite? Martha, Leontine și Fanny n-ar fi fost compania potrivită, curând s-ar fi aflat că ceva nu era în ordine cu documentele ei, poate că Martha ar fi chicotit în timpul cuvântării pe care ar fi ținut-o funcționarul de la oficiul de stare civilă. La fel, ar fi putut apărea Erich, care ar fi deranjat petrecerea. Era mai bine să te muți undeva, departe, și să eviți o asemenea sindrofie.

Helene scoase din coș punga de hârtie și băgă mâna în ea. Când mânca stafide, era fericită.

Urmau să mai facă o tură a portului cu Hanni sau Hans, depinde care din cele două vase străvechi de pasageri, pe care tronau adevărate case, ar fi avut locuri pentru ei astăzi. Coșurile dungate din Maris îi erau cunoscute fiecărui copil din Stettin, iar Helene își dorea de mult timp să se plimbe cu unul din vapoare.

Să mergem. Helene împachetă cuțitul și resturile de măr, puse în coș sticla goală de bere și acoperi totul cu pătura. Porniră în jos, spre dig. Wilhelm o luă de mână, iar Helene se lăsă trasă după el. În spatele lui, ea închise ochii, voia să se lase condusă ca o oarbă. La urma urmei, ce s-ar fi putut întâmpla? Simți o mare oboseală, o slăbiciune copleșitoare, ar fi vrut să doarmă chiar atunci, dar nu trecuse nici jumătate din ziua nunții. Wilhelm cumpără două bilete pentru vasul Hanni de la liniile navale Gotzlow. Vasul se legăna, iar Helene își punea din când în când mâna la gură, ascunzându-și căscatul.

În timpul plimbării cu vaporul, cu vântul și tangajul intensificându-se, nu a avut loc niciun dialog între Wilhelm și ea: legătura dintre ei nu era prea simplu de reluat, ea dispăruse, se întrerupsese. Stăteau ca doi străini, unul lângă altul, fiecare privind în altă direcție.

Abia când comandă chelnerului niște crenvurști cu muștar, Wilhelm i se adresă din nou: Ți-e foame? Helene dădu din cap că da. Erau jos, pe puntea întâi, rafalele de ploaie băteau în geamuri, șiraguri de perle de apă se scurgeau pe ele, cerul părea spart, iar Helenei i se făcuse rău de la legănările vasului și i se răciseră picioarele. Totul era murdar pe acest vas, balustradele erau lipicioase, până și farfuria în care i-au fost aduși lui Wilhelm crenvurștii i se părea Helenei pătată cu o urmă de muștar, lăsată de clientul precedent. De-abia se abținu să nu-i atragă atenția lui Wilhelm

asupra acesteia. Ce sens ar fi avut? Wilhelm mânca cu poftă. Helene se scuză și se duse să se spele pe mâini. I s-ar fi făcut rău de la tangaj, chiar dacă n-ar fi fost deja amețită. Helene înainta dintr-o balustradă în alta. Cum de-și uitase mănușile? O excursie fără mănuși era o aventură extraordinară. Poate că Wilhelm ar fi râs de ea că poartă mănuși în mai, mănuși la nuntă, cu atât mai mult cu cât renunțase la rochia tradițională de mireasă, preferând, încăpățânată cum era, un costum alb, care în ochii lui era, desigur, prea simplu. În schimb, ușa cabinei mici, în spatele căreia Helene spera să găsească apă pentru spălat mâinile, purta o tăbliță pe care scria „Defect", astfel că a trebuit să se întoarcă fără să fi rezolvat ceva. Între timp, pe vas se făceau manevrele de andocare; pe mal au fost aruncate odgoane, marinarii de pe vas le strigau câte ceva altora de pe uscat, vaporul a fost tras la mal de doi mateloți puternici. Helene simți o usturime în gât.

Nevastă, mergem la masă și după aceea acasă? La coborârea de pe vas, Wilhelm o luă pe Helene de mână. Vorbele lui sunau ca începutul unei piese de teatru, iar apoi el făcu și o plecăciune. Ea știa de ce. Încă de la oficiul de stare civilă, de dimineață, el așteptase cu nerăbdare să facă o mică excursie cu noul său automobil, cu care o dusese la Braunsfelde ca să îi arate săpăturile pentru temelia unei case în Elsäßer Straße. Aici aveau să se mute curând în casa lor. Apoi, tot timpul cât făcuseră picnicul la prânz și turul portului cu vaporul dăduse încontinuu semne de nerăbdare. Helene se așeză în mașină, își puse basmaua cea nouă pe cap, cu toate că mașina era acoperită, și apucă mânerul portierei. Wilhelm porni motorul.

Nu e nevoie să te ții mereu de mânerul portierei.

Dar așa vreau eu.

S-ar putea deschide portiera, drăguță. Dă-i drumul.

Helene îl ascultă, bănuind că orice nouă împotrivire l-ar fi iritat.

Wilhelm rezervase o masă într-un restaurant aflat la poalele castelului, însă, după numai câteva îmbucături din pulpa de porc, spuse că era sătul. Dacă ea nu mai dorea nimic, el ar fi vrut să ceară nota de plată. O făcu și își duse mireasa acasă.

Încă de dimineață ea pregătise patul, patul conjugal, pe care el îl comandase și care sosise cu o săptămână în urmă.

Wilhelm îi spuse că se poate duce în cămăruța ei să se schimbe. Ea se duse și se schimbă. Purta o cămașă albă de noapte, căreia îi cususe în ultimele săptămâni niște trandafirași și câteva rânduri delicate de crenguțe și frunze – trandafirași și frunzulițe, cusute după o metodă pe care o învățase pe vremuri de la Mariechen. Când se întoarse, el stinsese deja lumina. În dormitor era întuneric. Helene găsi drumul bâjbâind.

Sunt aici, zise el și râse. Mâna lui se întinse după ea. Nu-ți fie frică, drăguța mea, spuse el și o trase la el în pat. Nu doare, îi descheie cămașa de noapte, căutându-i sânii, pipăi în sus, în jos, lateral, până la spate și înapoi, ca și cum n-ar fi găsit ce voia, apoi își luă mâinile de pe sâni și îi apucă fundul. Ah, am găsit ceva, spuse el. Apoi râse de propria glumă, iar ea îi simți mâna între picioare. După aceea simți un zgâlțâit regulat, ochii ei se obișnuiseră cu întunericul, el respira aproape imperceptibil, zgâlțâitul deveni mai puternic; el se ocupa singur de propriul sex, după cum se părea, poate nu era destul de tare sau poate prefera să găsească eliberarea fără Helene. Ea simți cum mâna lui se lovea mereu de pulpa ei. Întinse degetele și-l atinse.

E bine, e bine, vorbi el în întuneric, respirând în continuare cu greutate. Helene se sperie, vorbea despre el sau despre ea? Helene îi căută mâna, voia să-l ajute, sexul lui era tare și fierbinte. Pieptul lui nu era locul cel mai indicat pentru nasul ei, apa de

colonie îi ardea mucoasele. Cum să-și țină respirația? Să respire pe gură, pe gură, gura ei pe burta lui, câteva fire de păr în gură nu deranjau, capul Helenei coborî, mai jos nu putea fi decât mai bine, îl căută cu buzele. El mirosea a urină și era sărat și deja un pic amar, ea se poticni, dar el rosti iar, ce bine, și iar bine, și nu trebuie să faci asta, fetița mea, însă ea îi sugea deja zgomotos sexul, îl supse, își folosi limba, el o trase de umeri în sus, spre el, poate nu-i plăcea că îl sugea. Alice? Din vocea lui răzbătea îndoiala, ca și cum nu ar fi fost sigur împreună cu cine era. Ea îi căută gura, se așeză în genunchi peste el. Alice! Părea revoltat. O prinse de umeri, o trânti sub el și o apăsă cu o mână tremurândă. Apoi, gâfâind puternic, ca și cum ar fi pierdut controlul, îi îndesă sexul între picioare.

Așa se face, afirmă el, penetrând-o. E bine, mai zise, și încă o dată, e bine.

Helene voia să se ridice, dar el o împinse din nou pe saltea, acum se sprijinea pe genunchi, probabil ca să se vadă intrând în ea, înainte și înapoi, cu o mână proptită bine pe umărul ei, astfel că ea nu se putea mișca. Deodată gemu ascuțit și se lăsă epuizat să alunece peste ea. Corpul lui era greu.

Helene își simțea obrajii arzând. Acum era bucuroasă că Wilhelm stinsese lumina. Wilhelm găsea că plânsul e o nerozie. El respira liniștit și regulat, Helene se surprinse numărând, îi număra respirațiile, și, ca să-și îndrepte atenția în altă parte, îi numără și bătăile inimii în timp ce corpul lui era în continuare peste al ei.

Te miri, nu? El îi dădu părul la o parte de pe frunte. Și acum ce zici?

Vocea lui era blândă și mândră, o întreba ca și cum ar fi așteptat un răspuns anume, unul special.

Îmi place de tine, spuse Helene. Se întreba și ea cum de-i veniseră în minte asemenea cuvinte. Dar așa și era, ea vorbise la modul general și în pofida

ultimei ore. Îi plăcea încrederea lui neobosită în sine. Cu toate acestea, Helene nu putu să nu se gândească la Carl, la mâinile lui, care, împreună cu ale ei, deveniseră un corp comun, uneori unul cu două capete, alteori unul fără cap, la buzele lui tandre, sexul lui, ceva mai mic și aproape ascuțit, care îi urmărea gândurile și mișcările.

Și acum să-ți arăt altfel în care se mai poate. Wilhelm o spuse cu o voce de dascăl. Se întoarse pe spate, o luă pe Helene de șolduri și o trase peste el. Uite, așa. O făcu să se miște deasupra lui. Ceva mai repede, așa.

Vorbăria lui o deranja pe Helene. Era obositor să-l tot asculte, să audă ce zice, și apoi să uite, să se uite pe sine, să se uite într-atât încât să nu mai știe de ea.

Acolo. Fii atentă. Acum pune mâna aici, așa, ține-mă bine.

Helenei îi veni să zâmbească, era epuizată. Noroc că el n-o putea vedea. El împinse, scoțând în același timp niște cuvinte scurte, comenzi. Ea nu voia să-l contrazică, să-l provoace. El o prinse de șolduri, căutând un punct de sprijin ca să o facă să se miște deasupra lui.

Așa e bine.

Helene îl lăsă o vreme să facă asta. Cu cât ea voia mai puțin, cu atât lui îi plăcea mai mult, după cum se părea. O marionetă, se gândi Helene; nu-i plăcea și nu știa cum să facă să-i ia sforile din mână. Deodată își ridică fundul, îndepărtându-se de el.

Atenție, zise el, oftând. Mai era puțin, se plânse nemulțumit.

Helene îi luă mâinile, voia să i le țină, dar el se eliberă, o îmbrânci, o împinse sub el și se aruncă din nou asupra ei. La fel ca un ciocan care bate un cui în perete, tot așa își împingea el sexul în ea, lovitură după lovitură, în mod constant. Niciun alt sunet, doar un ciocan, tavan și saltea. Un scrâșnet,

după care se rostogoli într-o parte. Helene privea fără țintă în întuneric.

Culcat pe spate, el plescăia satisfăcut. Așa e dragostea, Alice, spuse el.

Ea n-a știut ce să-i răspundă. Deodată se răsuci spre ea, o sărută pe nas și apoi se întoarse cu spatele. Trebuie să mă scuzi, zise el, în timp ce se acoperea cu pătura, nu pot adormi cu respirația unei femei în față.

Helene n-a putut adormi multă vreme, pe ea n-o interesa care femei și când îi respiraseră acestea în față, sămânța lui curgea ca un pârâiaș din ea și se simțea lipicioasă între picioare. Apoi i s-a părut că adormise, vreme de două minute, când din nou îi simți mâinile pe șolduri.

O ustura. El îi proptise dureros mâna mare în spate. O împinse dinaintea lui pe saltea. Mișcă-te dacă vrei, tot nu-mi scapi.

Helene îl lovi cât putu de tare cu piciorul în genunchi, iar el țipă.

Ce-i asta? O prinse de umeri și se liniștiră. Nu-ți place?

Vrei să-ți arăt cum îmi place mie? Ea întrebase ca să se apere, neștiind ce să-i răspundă, căci nu voia să-l jignească, iar el încuviință. Da, arată-mi. Ea se apropie de el, de corpul lui vânjos; el a îngenuncheat pe pat cu sexul greu și moale tolănit pe pulpele puternice. Să mă întind? Era puțin sarcasm în vocea lui, poate că era nesigur.

Helene spuse: Da, da, culcă-te. Se aplecă peste el, îi simți mirosul de transpirație, dincolo de colonie, transpirație care avea un miros străin. Ea luă cearșaful, îi șterse pieptul și fruntea, pulpele, mai întâi în afară, apoi spre interior. El stătea pe spate, țeapăn, ca și cum i-ar fi fost frică.

Îi linse pielea până când el începu să râdă.

O rugă să înceteze, îl gâdila. Nu merge așa, zise el.

Ea îi luă mâinile și i le așeză pe pieptul ei plat, iar ele rămaseră acolo nesigure, neștiind ce să facă.

Helene se culcă peste el mișcându-se, își apăsă trupul de-al lui, îi pipăi pielea cu buzele, dinții ei îl atinseră, apoi degetele catifelate și unghiile, își frecă sexul de al lui și folosi începutul erecției pentru a se așeza deasupra lui. Îl călări, se aplecă în față, ca să-i fie mai aproape, se lăsă pe spate, pentru a trage aer în piept, îi ascultă respirația, se trezi și în ea dorința.

Ce faci tu cu mine? Părea mirat, aproape neîncrezător. N-a așteptat răspunsul ei. Ești un animal, un adevărat animal. I-a luat fața între mâni și a sărutat-o pe frunte. Soția mea, spuse el. Și-o spunea lui, ca pe-o confirmare, o încredințare. Soția mea.

Oare nu-i plăcea gura ei? Helene se întreba de ce nu o săruta pe gură, de ce îi ocolea gura. El se ridică și ieși din cameră. Helene a auzit apa curgând, se spăla.

Când el se întoarse și se lăsă greu și șovăind pe saltea, întrebă cu glasul răgușit: Pot să aprind lumina?

Desigur. Helene simțise o răcoare plăcută, își trăsese pătura până sub bărbie. La lumină, el arăta obosit, umbrele îi scoteau în evidență ridurile, pe care Helene nu i le știa încă. Probabil că și el vedea acum riduri pe fața ei, mici ridicături, adâncituri, cratere care îi fuseseră necunoscute până atunci.

Trebuie să te întreb ceva. Se acoperise cu cealaltă pătură. O privea cu seriozitate. Avea o privire cercetătoare, îi era oare frică?

Există metode, spuse ea, fii fără grijă.

Metode?

Ca să eviți o sarcină, adăugă ea.

Nu, nu despre asta vreau să vorbesc. Era clar că Wilhelm era complet dezorientat. De ce să evit o sarcină? Sau tu? Nu, altceva vreau să te întreb.

Ce?

Tocmai am fost afară și m-am spălat.

Și?

Și, cum să zic, în mod normal aș fi, ar fi fost, mă gândeam că trebuia să… Ca și cum ar fi vrut să-și facă lui însuși curaj, îi ridică bărbia cu un deget. Nu ai sângerat deloc.

Helene îi văzu fața încordată pe care se citea nelămurirea. Se aștepta să aibă menstruație sau să sângereze din alte motive? Acum ridicase ea întrebător o sprânceană. Și?

Păi, știi foarte bine ce înseamnă asta, spuse el, privind-o acum iritat. Doar ești asistentă, n-o face pe naiva.

N-am sângerat. Dacă aș fi sângerat, ar fi însemnat că am o rană.

Eu am crezut că ești virgină. Tonul lui tăios a luat-o prin surprindere.

De ce?

De ce? Mă iei peste picior? Te las în pace de trei ani, îți fac rost de certificat de descendență, mă logodesc cu tine, de ce am crezut eu așa ceva? Ascultă, de unde era să știu eu că… Wilhelm țipa. Se așezase pe saltea și o lovea cu pumnul, într-un loc din fața Helenei. Ea se dădu înapoi fără să vrea. Vedea acum că el își pusese niște chiloți, niște chiloți scurți, albi, stătea acolo, în chiloții aceia, și izbea cu pumnul în saltea. Între chiloți și pulpă îi zări sexul, care zăcea absent și nu tresărise decât foarte puțin când el lovise salteaua. Mă întrebi de ce am crezut asta? Eu mă întreb de ce am făcut-o. Ce farsă meschină, toată treaba asta, și ce idioată! Izbi iarăși cu pumnul în saltea, iar sexul lui moale sări iarăși de sub chiloți. Ce e, de ce te sperii? Ți-o fi frică? Dădu din cap, vocea îi scăzu și deveni ironică. Lacrimile tale nu-s decât teatru, fetițo. Wilhelm dădu din cap cu amărăciune, pufni sec, a lehamite și o privi cu dispreț. Dădu iar din cap. Ce tâmpit sunt, zise el, și se lovi cu palma peste frunte, ce bou sunt! Sâsâi printre dinți. Ce teatru! Dădu din cap, pufni sec, dădu din cap.

Helene voia să înțeleagă ce anume îl irita atât de tare. Trebuia să prindă curaj. De ce…?

E îngrozitor, îți dai seama? Wilhelm o întrerupse, ea nu reuși să mai scoată niciun cuvânt, indiferent cât de șovăielnic, sau să mai deschidă gura. De fapt, tu ce vrei de la mine, Helene? Urla la ea, lătra.

Era prima dată când îi zicea Helene? în gura lui, numele suna străin. Uimirea cu care o privea o făcea pe Helene să se simtă însingurată. Stătea culcată în patul lor conjugal, cu pătura trasă până sub bărbie, degetele i se chirciseră sub ea, transformându-se în gheare reci, labe pe care nu le mai putea deschide chiar să fi vrut. Trebuia să țină strâns pătura care o acoperea, o apăra, îi ascundea corpul de privirea lui; ușoara usturime a labiilor nu era gravă, ea se afla în patul lor conjugal, pe care el îl cumpărase pentru căsătoria cu o virgină, în care voia să învețe o virgină ce este dragostea. Cine crezuse el că era ea? Ce neînțelegere îi adusese pe amândoi în acest pat?

Wilhelm se ridică. Își luă pătura, și-o puse pe spate și părăsi camera. Închise ușa după el, ea trebuia să rămână în urmă. Helene se strădui să gândească rațional. Nu reușea. Alice Sehmisch, își spuse ea în întuneric. Picioarele ei erau la fel de reci ca și ghearele, labele și ghearele, reci, în luna mai.

Când se lăsă liniștea, Helene se furișă în bucătărie, își spălă mâinile, puse apă la fiert, amestecă într-un vas emailat apa fierbinte cu apă rece, puțin oțet, se așeză pe vine deasupra vasului și se spălă. Puțin săpun nu strica, poate puțin iod? Luă apă în mâna făcută căuș și își pipăi labiile, orificiul, suprafața moale și netedă a faldurilor, se spălă, spălă din ea ce era al lui. Apă moale, apă dură. Se spălă îndelung, până se răci apa, apoi se dăți pe mâini în chiuvetă.

Întoarsă în pat, picioarele continuau să-i fie reci. Oricum nu putea dormi, așa că s-a ridicat bucuroasă să pregătească micul dejun. Cumpărase

ouă, lui Wilhelm îi plăceau ouăle, numai să nu fie prea moi. Oare va vorbi cu ea? Și ce-i va spune?

În prima jumătate de oră, când Wilhelm, odată trezit, se spălă, se rase și se pieptănă, părea că nu va mai vorbi cu ea, poate chiar niciodată. Helene se gândea ce fel de bilețele îi va scrie pe viitor, ea lui și el ei. Ar fi putut învăța limbajul semnelor. El i-ar fi scris bilețele despre ce voia ca ea să rezolve și ce își dorea la cină. Ea i-ar fi scris de ce nu a găsit țipar și că vânzătoarea de pește a avut în ziua aceea calcan la preț redus. Helene știa să tacă, o să vadă el.

Wilhelm se așeză la masă și sorbi din cafea. E cafea naturală? Zise asta brusc, iar ea dădu din cap. Știa cât de mult îi plăcea cafeaua naturală. Pentru el, cafeaua naturală venea imediat după automobile, dar cu siguranță înaintea emițătoarelor de la bordul navelor, deși nu era sigură pe ce loc se situau canotorii și săritorii cu schiurile.

Pentru a sărbători prima zi, m-am gândit. Prima dimineață de căsnicie.

Bună idee, zise el, o aprobă din cap cu recunoștință exagerată și ei îi veni să zâmbească. Zâmbea pentru el, nu se uita la ea.

Miroase cumva a pâine prăjită sau mi se pare mie?

Nu ți se pare, spuse Helene, făcu un pas în lateral, deschise ușița prăjitorului și îi oferi pâinea de culoare maronie.

Nu te așezi?

Helene îl ascultă, își trase scaunul și se așeză față în față cu el.

Mi-am făcut-o. Am cumpărat pielea ursului din pădure. Dădu din cap. Niciun sentiment de onoare. Și pentru asta eu mi-am murdărit mâinile, am falsificat documente, ți-am făcut rost de un rahat de identitate. Wilhelm dădu din cap și mușcă din pâinea prăjită.

Helene începea să înțeleagă câtă umilință trebuia el să simtă.

O să încercăm totuși. Helene rosti cuvintele în speranța că virginitatea ei avea să-i pară în curând un subiect ridicol.

Wilhelm o aprobă din cap. Eu nu mă las încornorat, să-ți fie clar. Îi întinse ceașca, pentru ca ea să-i toarne lapte.

Wilhelm îi făcuse rost de documente, încălcase legea, acum se puteau teme unul de celălalt, fiecare din ei îl putea denunța pe celălalt. Helene înțelesese pentru prima dată care era diferența fundamentală dintre ei. El făcea parte din societate, era cineva, își făcuse o situație. Wilhelm avea ceva de pierdut, reputația, onoarea, de care ținea fără îndoială și onoarea soției lui, convingerea, contractul lui cu un popor, cu o națiune germană, căreia îi aparținea prin sânge și pe care voia să o servească cu sângele lui.

Am putea merge azi la Swinemünde, începu Helene, de teamă ca Wilhelm să nu bage de seamă ce gânduri i se înfiripaseră în cap, cum o copleșeau groaza, rușinea, neantul.

Fă-mi o favoare, Alice, și scutește-mă astăzi. Știu că îți plac marea, portul. Să nu-mi spui că nu ți-a ajuns plimbarea de ieri cu vaporul.

Noaptea asta nu a fost ușoară, spuse Helene, vrând să se arate înțelegătoare.

Am și uitat-o. Noaptea asta e uitată, auzi? Wilhelm se căznea să-și păstreze fermitatea vocii, iar Helene descoperi lacrimi în ochii lui. Îi părea rău. N-am știut că…

Ce? Ce n-ai știut?

Helene nu i-o putu spune. Îi era rușine de propria nechibzuință. Nicio clipă nu îi trecuse prin minte că dragostea lui ar fi putut depinde de virginitatea ei.

Eu am mai avut femei. Dar căsnicia, Wilhelm dădu din cap fără să o privească pe Helene, e altceva. Își mușcă buza de jos, intuind probabil că, faptul fiind consumat, nu se mai putea ajunge la o înțelegere pe tema asta. Azi-noapte au fost

momente în care erai ca un animal, ca o pisică sălbatică.

Lacrima i s-a scurs din ochi pe obraz. Din ochii unui bărbat pe care Helene nu-l mai văzuse plângând până atunci.

L-ar fi îmbrățișat, dar cum l-ar fi putut consola?

Probabil că așa ai fost cu mulți. Wilhelm o privea acum condescendent, de-abia îi putu suporta privirea, apoi aceasta deveni mai indulgentă, el o implora din priviri, se pare că voia ca ea să-i spună că e unic, un amant formidabil, nu unul, ci unicul.

Helene întinse degetele, le îndoi, le întinse iar, iar ele pocniră abia perceptibil. Voia să se spele pe mâini. Ce conta puțină minciună? îl privi peste masă, mai era timp. Era simplu. N-ar fi băgat de seamă. Ea dădu din cap și privi în jos. Când ridică din nou circumspect privirea, văzu că el era dispus să o creadă.

Wilhelm s-a ridicat de la masă, purta cămașa pe care ea i-o călcase în dimineața aceea. Părea că se grăbea la serviciu. El îi atinse umărul, recunoscător și totodată iritat. Respiră adânc, apoi o bătu ușor pe spate. Fetița mea. S-a uitat la ceas. Trebuie să mai trec pe la șantier, muncitorii cam trag de timp la sfârșit de săptămână. Va fi o ședință strict secretă, dacă vrei să aștepți în mașină, poți să vii cu mine.

Helene încuviință, Wilhelm o apucă de încheietura mâinii. Dar mai întâi mergem în pat. Expresia lui era ușor triumfătoare. Oare această nevoie de a-și arăta puterea, încăpățânarea și pofta își aveau rădăcinile în sentimentul de umilință? Nu avea și bărbatul dreptul la femeia lui? El o împinse în dormitor, cu o mână își descheie pantalonii, iar cu cealaltă îi apucă fusta. Ridic-o! îi spuse el.

Helene își ridică fusta, ceea ce nu era ușor. Își făcuse fusta aceea cu câteva săptămâni în urmă, după un tipar din *Modă și desuuri*, modelul se îngusta către tiv și avea un șliț foarte scurt. Găsise

o stofa frumoasă, de bumbac, crem cu floricele albastre, avea o tăietură curajoasă care se termina îngustându-se la mijlocul drumului dintre genunchi și gleznă. Wilhelm își pierduse răbdarea, începuse să gâfâie. Încă puțin și fusta avea să fie destul de ridicată. Ea se gândea că lenjeria stătuse prea mult la înmuiat, că trebuia să mai curețe peștele pentru masa de prânz și să pună de supă, dacă voiau să mănânce seara mâncare de fasole, și că nu găsise cimbru. Wilhelm îi spuse să se așeze în genunchi pe pat.

*

Veni 27 septembrie, ziua cea mare. Nu numai Wilhelm, ci întreaga Germanie așteptase cu mare nerăbdare această zi.

Încă de dimineață, când Helene tocmai se îmbrăcase, lui Wilhelm îi căzu privirea pe fundul ei. Îi puse mâinile pe șolduri și îi linse buzele. Știi că tu ești prima femeie pe care o sărut cu plăcere? Helene zâmbi încurcată și întinse mâna după poșetă. Lui Wilhelm îi plăcea din ce în ce mai mult să o vadă nesigură. Cunoscându-i această nouă preferință, Helene se arăta din când în când nesigură. Era foarte simplu. Arată-mi portjartierul, îl ai pe cel cu ancore mici? Wilhelm pipăi după portjartier prin stofa groasă de lână.

Wilhelm, trebuie să plecăm.

Nu-ți face griji, sunt cu ochii pe ceas. O spuse cu blândețe, mișcările lui erau delicate. Înainte de plecare, mai ales într-o zi mare ca aceasta, Wilhelm nu voia să-și părăsească căminul fără să o fi posedat măcar o dată, scurt. Îi apucă fusta, o ridică și îi lăsă în jos chiloții, atât cât se putea; ea nu voia să-i îndeplinească dorința de a purta chiloții peste portjartier. Helene îl simți cum o pătrunse și, în timp ce el se împingea în ea cu mișcări scurte și repezi, se gândea cum Carl o dezbrăca întotdeauna până la capăt. Îi săruta sânii,

brațele, degetele. După acea primă noapte, Wilhelm se mulțumea să-i ridice doar fusta.

Nu durase totul niciun minut, când o sprijini de masă; Helenei încă îi atârna poșeta de încheietura mâinii. Se opri o clipă, apoi îi dădu o palmă peste fund. Se părea că era gata. Ea nu știa dacă el terminase sau îl părăsise dorința.

Putem merge, zise Wilhelm. Își ridică pantalonii, care alunecaseră pe podea, și își încheie cureaua. Wilhelm se privi în oglindă. Se descheie la cămașă și își împroșcă pieptul din belșug cu apă de colonie.

Helene voia să se spele, însă Wilhelm spuse că, din păcate, nu mai era timp pentru asta. Spălatul ăsta permanent al ei îl înnebunea. A luat paltonul și s-a îmbrăcat cu el. Și-a inspectat din nou imaginea în oglindă. A scos din buzunarul interior un pieptene mic și l-a trecut prin păr.

Ce zici, merge?

Sigur, zise Helene, arăți foarte bine. Ea stătea îmbrăcată cu paltonul și aștepta.

Ce-i asta, aici, în spate? Wilhelm își răsuci gâtul ca să-și poată vedea mai bine spatele.

Ce anume?

Asta. Nu vezi cuta asta ciudată? Și oricum, paltonul e plin de scame. Pot să te rog…

Sigur, zise Helene, luă peria din sertar și îi curăță lui Wilhelm paltonul.

Și aici, pe mâneci. Nu așa de tare, copilă, e stofa fină.

În fine, au putut pleca. Chiloții Helenei erau umezi, sperma lui Wilhelm i se scurgea dintre picioare; el mergea cu vreo trei metri înaintea ei, către mașină. Poate că era și ceva sânge, de trei luni sângera iarăși, și a doua zi ar fi trebuit să-i vină, poate chiar mai devreme.

Deschiderea autostrăzii imperiale a fost însoțită de o festivitate interminabilă, cu cuvântări și laude, jurăminte privind viitorul, Germania și Führerul său. Helene avea senzația că toată lumea din jurul

ei se mira cât de tare mirosea a spermă, a sperma lui Wilhelm. Erau zile în care ea simțea acest miros mai puternic decât în altele. Wilhelm nu părea să simtă. Tocmai întindea brațul; stătuse ore întregi mândru lângă ea. Urma să fie predată în fața publicului cea mai mare lucrare a lui de până atunci. Li s-au adresat mulțumiri tuturor muncitorilor, celor care-și riscaseră viața și celor care și-o pierduseră. Cu ce ocazie și-o pierduseră n-a fost pomenit. Poate că unul căzuse de pe un pod și altul ajunsese sub un tăvălug. Helene își închipuia diferitele feluri de a muri. Oricum, moartea lor fusese eroică, la fel cum întreaga construcție era eroică. A mai fost pomenită scăderea numărului de șomeri, ceea ce trebuia să confirme ideea că, prin construirea acestei autostrăzi și a altora de același fel, șomajul din Germania urma să fie combătut într-un mod glorios. Când i-a venit rândul să iasă în față și să-și primească onorurile, Wilhelm nu s-a mai uitat la Helene; îl împiedicaseră probabil și multiplele bătăi pe umăr din partea colegilor. Wilhelm strânse mâini, ridică brațul către cer și își roti cu oarecare mândrie privirile, părea atât de emoționat, încât uitase să mai zâmbească. Sau poate că locul și ocazia i se păreau mult prea solemne pentru a risca un zâmbet. El mulțumi cu voce fermă, le mulțumi tuturor, de la patria germană până la secretara primului club automobilistic al femeilor. *Heil, heil, heil*, fiecăruia un *heil* al lui, un *heil, heil per se.* Spre deosebire de ceilalți șase domni, care-și primiseră onorurile înaintea lui, Wilhelm nu descoperi și nu folosi clipa infimă în care i-ar fi putut adresa mulțumiri soției sale. Poate și pentru faptul că nu aveau copii, căci predecesorii lui mulțumiseră familiilor lor pentru sprijinul deosebit acordat în ultimul timp.

Înainte ca, după banchetul de la prânz, oaspeții de onoare să fi plecat în convoi pentru o trecere în revistă a lucrării, Helene își luă rămas-bun, la fel

ca majoritatea soțiilor. Trebuia să pregătească cina și să spele rufele. La despărțire, Wilhelm îi spuse că speră să se întoarcă acasă înainte de ora șase, dar, dacă nu reușește să ajungă la timp pentru cină, ea să nu-l aștepte. O zi ca aceasta se putea prelungi.

Helene îl aștepta totuși. Gătise în mod special pentru ziua aceea supă de arpacaș cu morcovi și slănină, mâncarea preferată a lui Wilhelm. Cartofii se răciseră, ficatul și ceapa stăteau gata de prăjit, lângă mașina de gătit. Dat fiind că Helene ura arpacașul și ficatul, pur și simplu, neputându-le nici mânca, nici măcar înghiți în silă, i se păru lipsit de sens să mai încălzească supa în seara aceea. Helene scrise două scrisori, pe care urma să le trimită la Berlin, una către Martha, alias Elsa, și una către Leontine, de la care voia să știe de ce nu mai auzise nimic de la Martha. Voia să trimită și o a treia scrisoare la Bautzen, o scrisoare ce ar fi purtat ștampila de Stettin, dar pe care trecuse ca expeditor doar numele ei mic, Helene. Îl scrise cu un scris nesigur, de copil, ca poștașul să nu intre la bănuieli, ci să creadă că era vorba de un gest drăguț din partea unei fetițe. Ea încă nu le spusese mamei și lui Mariechen că acum se numea altfel și că se căsătorise. Împreună cu Martha și Leontine căzuseră de acord că o asemenea veste ar neliniști-o degeaba pe mama. Helene le scrise, deci, că era bine, că plecase la Stettin din rațiuni profesionale, ca să-și caute un serviciu, pe care nu-l putea găsi în momentul de față la Berlin. Se interesă de starea mamei și rugă ca scrisorile de răspuns să fie trimise, ca întotdeauna, pe adresa lui Fanny. Helene deschise biroul lui Wilhelm și scoase de acolo caseta cu bani. Știa că lui Wilhelm nu-i plăcea ca ea să umble singură la caseta cu bani. Dar, după ce îl rugase acum trei luni să-i dea bani pentru mama ei, iar Wilhelm o privise fără pic de înțelegere, zicând că, la urma urmei, oamenii ăștia erau necunoscuți pentru el și voia să creadă că

Helene nici nu-i mai considera rudele ei, știa că el nu i-ar fi dat bani pentru mama ei. De vină era poate proasta administrare sau deproprietărirea, Helene nu știa exact motivul pentru care banii din chiriile de la Breslau nu mai ajungeau la Berlin. Martha afirmase ultima dată că ea nu-i mai poate trimite mamei bani decât o dată la trei luni și că banii nu-i mai ajungeau deloc. Mariechen ceruse într-o scrisoare alimente, avea nevoie de săpun de rufe și de mâncare, erau bune și alimentele uscate, mazăre, fructe, ovăz și cafea, cât despre materiale pentru rochii, nici să nu mai vorbim. Helene luă o hârtie de zece, șovăi, căci acolo se mai afla o a doua hârtie îmbietoare, deasupra unei a treia. Dar și pentru o singură hârtie de zece trebuia să inventeze o poveste plauzibilă. Cea mai la îndemână minciună ar fi fost că pierduse banii numărați pentru cumpărături pe care el i-i dăduse cu o seară înainte. Dar Helene îi mai spusese o dată că pierduse banii. Luă hârtia de zece, o băgă în plicul către Bautzen și îl lipi. Unde și cum avea să ajungă plicul era altă treabă. Helene nici măcar nu știa ce se întâmplase cu precedenta ei scrisoare.

Helene cusu, călcă și apretă gulerul lui Wilhelm înainte de a se urca în pat, cu puțin înainte de miezul nopții. Wilhelm veni după ora patru dimineața. Fără să aprindă lumina, se trânti îmbrăcat în pat, lângă Helene, și începu de îndată să sforăie liniștit. Helene îi cunoștea sforăitul; era sforăitul răgușit și ușor al lui Wilhelm cel lipsit de griji, era sforăitul încăpățânat al lui Wilhelm cel care muncea din greu și cel al unui Wilhelm care nu obținuse tot ce ar fi vrut. Fiecare sforăit era altfel și astfel Helene știa în ce dispoziție se afla Wilhelm. Helene îl lăsă să sforăie, se gândea la sora ei și era cam îngrijorată, căci era foarte posibil ca Martha să aibă probleme cu sănătatea, poate că li se întâmplase ceva, Marthei și Leontinei, și nimeni nu o anunțase pe Helene, pentru că

oficialitățile nu știau că mai exista o soră, ca să nu mai pomenim că nu îi știau numele.

După o oră, sforăitul lui Wilhelm deveni mai puternic, apoi încetă brusc, el se trezi și se duse împleticindu-se afară, la toaletă. După ce se întoarse, Helene, care era cu spatele la el, aștepta să înceapă din nou sforăitul. Dar acesta nu mai avea să înceapă, în schimb, simți mâna lui Wilhelm pe șold. Helene se întoarse către el, o izbi un miros de bere, șnaps și parfum dulceag. Mai mirosise el așa, însă nu atât de puternic.

Ce zi mare pentru tine! Sigur te simți ușurat. Helene îi pipăi cu mâna ceafa, acolo unde părul tuns scurt îi dădea la atingere o senzație ciudată.

Uf, ușurat. De-abia acum începe treaba, copilă. Wilhelm nu putea articula ca lumea cuvintele, își băgă mâna între picioarele Helenei și îi apăsă labiile. Hai, zise el, atunci când ea vru să-i îndepărteze mâna. Hai, animal mic, păsărică dulce, hai. Îi împinse brațele într-o parte și o răsuci spre el. Ea se împotrivea, ceea ce îl întărâta, poate credea că se împotrivește de dragul lui, ca să-l ademenească, să-l înnebunească. Ce cur! zise el. Helene tresări.

Fiecare femeie, îi spusese el odată, crede că poate privi în sufletele bărbaților, în schimb el putea privi în adâncul rușinii lor, în adâncul sexului lor, în cel mai ascuns cotlon al corpului lor, cel mai suculent, un cotlon care-i aparținea doar lui, un cotlon în care ea nu putea privi niciodată, cel puțin nu așa, direct, de-a dreptul. Probabil că Wilhelm fusese mai devreme cu colegii la o curvă, căci Helene simțea un parfum floral. Nici măcar oglinda nu le putea arăta în întregime. Niciodată femeia nu se putea vedea pe de-a-ntregul în ea. N-are decât să privească în câte suflete vrea ea.

La urmă, Wilhelm îi dădu Helenei una peste fund. A fost bine, oftă el, foarte bine. Se întinse pe saltea, se culcă pe-o parte, după aia mergem la Braunsfelde, mormăi el.

Putem să mergem și la mare, propuse Helene.

Mare, mare, mare. Mereu vrei la mare. Acolo bb… bbb… Wilhelm începu să râdă, acolo bbbate un vânt rece.

E încă vară, s-ar putea spune, au fost din nou douăzeci de grade.

De, de, de, de, de. Wilhelm se culcase pe mijlocul patului, cu spatele la Helene și plescăia. Soția mea, Ilsebill. Ar trebui să te cheme Ilsebill, ca în poveste cu pescarul și plătica a lui Grimm. Tu le știi pe toate mai bine, nu? Dar nu-i nimic. Mergem la Braunsfelde.

E gata casa?

E gata, da. Dar n-o luăm.

Helene nu zise nimic, poate că era doar una dintre glumele lui pe care ea nu le înțelegea imediat.

Te miri, nu? Mergem la Braunsfelde și ne întâlnim cu arhitectul și cu cumpărătorii. Semnăm totul. Am terminat-o cu asta.

Glumești.

Poate că gluma e o chestie de rasă, copilă. Wilhelm se întoarse acum către ea. Nu ne înțelegem. De ce să cumpăr o casă aici, când ultimele comenzi nu au fost încă negociate?

Helene înghiți în sec. Wilhelm nu folosise niciodată atât de clar cuvântul „rasă”, referitor la el și la ea.

Se anunță schimbări majore la Pölitz, ar fi o treabă. Wilhelm începu să sforăie, imediat după ce pronunțase ultimul cuvânt. Helene nu înțelegea cum putea să adoarmă cineva în mijlocul unei propoziții.

După o iarnă lungă, Wilhelm începu să aibă probleme cu pielea. Era după cină, Helene strânsese masa, iar Wilhelm se spălase cu laveta. Helene se gândea cum să înceapă discuția, o discuție importantă pentru ea.

Sunt scârboase coșurile astea, nu? Wilhelm stătea în fața oglinzii și se privea ba peste umărul stâng, ba peste cel drept. Nu era ușor pentru el să-și privească spatele peste umerii lați. A trecut cu palma peste piele, pe umeri, pe ceafă. Aici în spate, uite, e ditamai gâlma.

Helene dădu din cap: Pe mine nu mă deranjează. Era la chiuvetă și spăla vasele într-un lighean.

Pe tine nu te deranjează. Wilhelm schiță un zâmbet chinuit. Ție ți-e tot una cum arăt. Wilhelm nu-și putea lua ochii de la propriul spate. Astea se pot vindeca?

Vindeca? Ai un spate frumos și puternic, ce vrei să vindeci? Helene freca fondul cratiței, pe care de câteva săptămâni se tot lipeau și se prindeau sosurile. Coșuri sau ai, sau nu ai, zise ea, clătind acum cratița cu apă.

Grozavă perspectivă. Wilhelm își puse un maiou, se apropie de oglindă și își pipăi fruntea.

Zincul s-ar putea să ajute. Helene nu știa dacă el voia să-i asculte sfatul. Ea se gândea la celălalt subiect, cel despre care voia să discute cu el. Numai când șoptea propoziția, ca informație, ca mesaj, ca simplă înșiruire de cuvinte, simțea imediat cum roșește. În schimb, într-adevăr, coșurile n-o deranjau, n-o deranjaseră niciodată. Scârba, însemna altceva. Poate când văzuse atunci viermii în rana tatălui ei, fusese mirată. Cum se mișcau și se răsuceau în carne. Poate că amintirea nu era corectă, ea avea o memorie bună, dar nu infailibilă. Dar scârbă? Helene se gândi la mirarea pe care o simțise atunci când văzuse rana tatălui ei. Vătămarea unui corp. Evreii ca viermii, eu sunt parazitul, gândi Helene, dar nu zise nimic cu voce tare. Un corp nu putea fi comparat cu un popor. Poate că i-ar fi putut alina suferința lui Wilhelm.

N-ai vrea să storci tu puroiul? Wilhelm îi zâmbea, nesigur și confidențial, pe cine altcineva ar fi putut el ruga să-i facă o asemenea favoare?

Sigur, dacă vrei tu. Helene își ridică sprâncenele, căci tocmai curăța tigaia. Dar nu te-ajută prea mult. Se rănește pielea și se fac coșuri noi.

Wilhelm se dezbrăcă de maiou, se apropie de ea și îi arătă spatele.

Helene agăță tigaia îi cui, își scoase șorțul și se spălă pe mâini. Se apucă de treabă.

Pielea lui Wilhelm era groasă, avea o piele tare, foarte albă și cu pori mari.

Wilhelm trase aer printre dinți și trebui să o roage pe Helene să aibă mai multă grijă. Ajunge, zise deodată și se întoarse spre ea.

Helene privi cum el se îmbracă tacticos și la urmă își ia pantofii, se uită atent dacă sunt bine curățați și îi încalță. Voia să mai iasă, după câte se părea. Era deja târziu.

O să avem un copil.

Helene se hotărâse să i-o spună neapărat în seara aceea. Ceva nu era în ordine, era sigură că nu calculase greșit. Își aducea bine aminte. Trebuie să se fi întâmplat în noaptea în care Wilhelm venise foarte târziu acasă și o trezise din somn. Ea știuse că ziua aceea era periculoasă și încercase să-l respingă, dar nu reușise. După aceea se spălase îndelung, la urmă și cu oțet, dar se pare că asta n-o ajutase. Când a văzut că nu-i vine menstruația și Wilhelm plecase la Berlin și nu intenționase în niciun chip să o ia cu el, a cumpărat la un sfârșit de săptămână o sticlă de vin roșu, pe care a băut-o până la ultima picătură. A luat andrelele și a scotocit cu ele în interior. La un moment dat a început să sângereze și a adormit. Dar menstruația n-a mai venit. Știa deja de câteva săptămâni și se gândea la eventualele portițe de scăpare. La Stettin nu cunoștea pe nimeni, iar de la Berlin nu mai primise scrisori de luni de zile. O dată a sunat la Leontine. Dar nu i-a răspuns nimeni. Când a cerut la centrală numărul lui Fanny, i s-a spus că numărul acela nu mai exista. Probabil că Fanny nu

achitase factura de telefon. Nu mai era nicio scăpare, lucrurile erau clare. Wilhelm își ridică privirea de la pantofi.

Noi?

Helene încuviință din cap. Se așteptase la asta, mai întâi se temuse, iar mai apoi sperase că Wilhelm se va bate cu pumnii în piept, ea credea că el aștepta cu nerăbdare exact lucrul acesta.

Wilhelm se ridică și o apucă pe Helene de umeri. Ești sigură? Colțul gurii îi tresări, era totuși mândru, se ivea o urmă de bucurie, un zâmbet.

Foarte sigură.

Wilhelm îi dădu Helenei la o parte părul de pe frunte. În același timp se uită la ceas. Poate că avea o întâlnire și cineva îl aștepta. Mă bucur, spuse el. Sincer. Chiar foarte mult.

Chiar foarte mult? Helene privi cu îndoială în sus, către Wilhelm, căutându-i privirea. Când el se afla în fața ei, ea trebuia să lase capul pe spate ca să-l poată privi în ochi, iar asta nu se întâmpla decât dacă el observa și se uita în jos, către ea. Dar el nu se uită în jos, către ea.

Ce înseamnă întrebarea asta? E ceva ce te deranjează?

Nu pari să te bucuri.

Wilhelm se uită pentru a doua oară la ceas. Îndoielile tale sunt groaznice, Alice. Întotdeauna te aștepți la altceva. Mă grăbesc să ajung la o întâlnire. Vorbim mai târziu?

Mai târziu? Poate că era una dintre întâlnirile acelea secrete de serviciu, care îl obligau în ultimul timp pe Wilhelm să plece din ce în ce mai des de-acasă.

Doamne, n-am timp acum. Dacă mă întorc prea târziu, vorbim mâine.

Helene încuviință din cap, în timp ce Wilhelm își lua deja paltonul și pălăria din cuier.

Nici nu se închise bine ușa, că Helene se așeză la masă și își acoperi fața cu mâinile. Îi venea să caște. Petrecuse ultimele luni așteptând; așteptase

scrisori de la Berlin, îl așteptase pe Wilhelm să vină de la lucru, așa încât să poată auzi vorbe, nu că voia neapărat să vorbească cu cineva, dar măcar să audă sunete. El o refuza de fiecare dată când îl ruga să-i dea voie să se angajeze la spital. Cuvinte precum „tu ești soția mea” ajungeau drept explicație, după părerea lui. Soția lui nu era nevoită să muncească, nu trebuia să muncească, el nu voia ca soția lui să muncească. Acasă avea destule de făcut. Ce, te plictisești? Așa o mai întreba el uneori, zicându-i apoi că ar putea să mai spele ferestrele, că precis nu le mai spălase de câteva luni de zile. Helene spăla ferestrele, cu toate că le spălase cu o lună în urmă. Le freca cu hârtie de ziar până sticla începea să strălucească, iar mâinile i se uscau, crăpau și deveneau cenușii de la cerneala de tipar. Singurii oameni cu care mai schimba o vorbă în timpul zilei erau măcelarul și vânzătoarea de legume, câteodată cea de pește, de mai jos, de pe dig. Băcanul nu vorbea cu Helene, mai bine zis el nu-i spunea decât prețul. Nu-i răspundea la salut nici la venire, nici la plecare. Majoritatea zilelor treceau fără ca Helene să fi rostit mai mult de două, trei propoziții. Seara, Wilhelm nu era prea vorbăreț. Dacă venea acasă și nu mai pleca din nou puțin mai târziu, ceea ce în ultima vreme se întâmpla doar o dată sau de două ori pe săptămână, atunci el îi răspundea Helenei monosilabic.

Helene stătea la masă și își freca ochii. O cuprinse o mare oboseală. Trebuia să mai spele cămășile lui Wilhelm și să calce lenjeria de pat. În dulapul cu alimente puse la rece, care se afla sub fereastră, era ciolanul de supă. Helene simți cum o bulă de aer i se sparge în burtă. Era aer? Nu mâncase mai nimic care să fermenteze și să producă gaze. Poate fusese copilul. Oare ceea ce simțea era mișcarea copilului? Copilul meu, șopti Helene. Își puse mâna pe burtă. Copilul meu, și îi veni să zâmbească. Nu mai era scăpare, avea să

nască un copil. Poate că era frumos să ai un copil. Helene se gândea cum va arăta. Vedea în fața ei o fetiță cu părul negru, ar trebui să aibă părul negru și ochii scânteietori ca ai Marthei și un râs grav ca al Leontinei. Helene se ridică, puse cămășile lui Wilhelm în cazanul de rufe, iar pe acesta îl puse pe mașina de gătit. Apoi spălă morcovii, îi curăță și îi puse împreună cu ciolanul într-o oală cu apă. O foaie de dafin și câteva boabe de piper. Helene decoji ceapa, înfipse în ea un cuișor și o puse în oală, alături de ciolan. Curăță țelina, o tăie în două și o îndesă între morcovi și os. La urmă, spălă prazul și rădăcina de pătrunjel. Nu trebuia să uite de praz, mai târziu. Nu-i plăcea când acesta se înmuia peste noapte în supă, iar a doua zi, când voiai să-l scoți, se fărâma.

Wilhelm se întoarse acasă când Helene deja dormea. A doua zi era duminică și, pentru că Wilhelm nu deschidea discuția despre copil, Helene se trezi vorbind neîntrebată: Se va naște la începutul lui noiembrie.

Ce? Wilhelm tăia felia de pâine cu marmeladă cu cuțitul și furculița, un gest pe care Helene îl observase la el nu demult. I se părea oare că pâinea pe care i-o tăia ea nu era destul de curată pentru că venea din mâinile ei?

Copilul nostru.

Ah, despre asta vorbești. Wilhelm mânca plescăind. Mestecă îndelung. Înghiți și lăsă tacâmul din mână.

Încă o ceașcă de cafea? Helene luă cafetiera, intenționând să-i mai toarne.

Wilhelm nu răspunse, uita adesea s-o facă, așa că ea îi umplu iar ceașca.

Știi ce cred…?

Ascultă, Alice. Ești gravidă, e corect. Dacă am zis ieri că mă bucur, mă bucur, înțelegi? Mă bucur că vei avea în curând companie.

Dar?

Nu mă întrerupe, Alice. E un obicei prost pe care îl ai. Noi nu avem nimic în comun și tu știi asta. Wilhelm luă o gură de cafea, puse ceașca jos și luă o a doua felie de pâine din coș.

El se referea, desigur, la legătura dintre ei, la căsătorie, la ei doi, ca soț și soție. Ceva îl deranja la acest urmaș. Dacă Helene credea că el se bucura, era adevărat că se bucura, în sensul că ea va avea companie și nu-l va mai deranja pe el. Însă el, personal, nu se bucura de copil. Pe fața lui nu se vedea nici bucurie, nici mândrie. Oare îi displăcea asocierea cu rasa ei impură? Helene știa că el s-ar fi enervat dacă l-ar fi întrebat asta. Nu voia să vorbească despre asta, mai ales nu cu ea.

Nu te uita așa la mine, Alice. Știi ce vreau să spun. Crezi că mă ai la mână? Te înșeli. Te pot denunța oricând. Dar nu te denunț pentru că ești gravidă.

Helene simțea că se sufocă, știa că nu trebuia să zică nimic, dar o făcu: Pentru că sunt gravidă? Sunt gravidă cu copilul tău, e copilul nostru.

Nu mai face atâta caz de asta, auzi? strigă Wilhelm și izbi cu pumnul în masă, făcând să sară ceștile de pe farfurioarele lor.

Tu ai făcut copilul, Wilhelm.

Asta spui tu. Wilhelm dădu farfuriile la o parte, nu se uită la ea. În vocea lui se citea mai degrabă revoltă și justificare decât afectare. Deodată îi trecu ceva prin minte. Expresia feței lui deveni batjocoritoare. De unde știu eu că tu nu te culci și cu alții, tu, tu…? Wilhelm se ridică de la masă, nu-i venea cuvântul de ocară potrivit. Cățea? Chiar nu-i venea acest cuvânt? Buzele lui erau țepene, iar între ele se zăreau dinții, în două rânduri suprapuse, îl supăra, pur și simplu, îl supăra. Ascultă, Alice, e dreptul meu, dreptul meu legitim să mă culc cu tine. Ai și savurat-o, recunoaște. Nu ți-a zis nimeni să rămâi gravidă din asta.

Nu, zise Helene încet și dădu din cap, nu mi-a zis nimeni.

Tocmai. Wilhelm se plimba încolo și încoace, cu mâinile la spate. Ar trebui să începi să te gândești din ce vrei să-ți hrănești progenitura. Eu nu sunt dispus să vă întrețin pe amândoi.

Asta nu-i displăcu Helenei. De câte ori îi ceruse permisiunea să lucreze din nou la un spital, cât de mult și-ar fi dorit asta! îi lipseau bolnavii, certitudinea că ceea ce făcea ea era de ajutor cuiva, că era folositoare cuiva. Dar nu avea timp să se gândească acum la asta. Trebuia să-i spună altceva, chiar dacă avea să o strângă de gât, dar trebuia să-i spună. Helene se uită în sus, la el. Știu de ce nu mă denunți. Pentru că ai falsificat documentele, pentru că nu mă poți denunța fără să te deconspiri.

Wilhelm se repezi la ea, ea își ridică în apărare brațele deasupra capului, el o apucă de brațe, o strânse tare și o făcu să se ridice de pe scaun, care se răsturnă cu zgomot. O împinse de-a lungul bucătăriei, până în perete. O lipi de el, își luă o mână de pe brațul ei, ca să îi apese cu palma capul de perete până începu s-o doară. Să nu mai spui asta niciodată, ai înțeles, niciodată! Viperă! Eu n-am falsificat nimic, absolut nimic. Eu te-am cunoscut drept Alice. Nu mă interesează de unde ai tu documentele. N-o să te creadă nimeni, să-ți fie clar. Am să spun că m-ai mințit, Helene Würsich.

Sehmisch, mă cheamă Sehmisch, sunt soția ta. Helene avea capul imobilizat, încerca să scape din labele puternice ale lui Wilhelm.

El îi puse mâna peste gură, ochii lui scânteiau: Taci! Wilhelm aștepta, ea nu putea spune nimic pentru că el îi apăsa palma peste gură. Ai să taci, să fie clar. Să nu fie nevoie să ți-o mai spun o dată.

Într-o seară de septembrie, Wilhelm invită acasă doi colegi cu care lucra la marile proiecte de la Pölitz. Helene nu trebuia să afle despre modificările de construcție și planificări, auzise câte ceva doar în treacăt, ea n-ar fi îndrăznit să-i pună întrebări lui Wilhelm. Împreună cu acești doi

colegi el plănuia, probabil, reamenajarea terenului. Muncitorii trebuiau cazați, echipe întregi trebuiau să încapă în lagărul de pe acel teren. Era necesar un plan de construcție pentru uzina de hidrogenare și pentru căile de acces și aprovizionare, de care aceasta avea nevoie. Wilhelm o prezentă celor doi colegi pe Helene drept soția sa. La solicitarea lui Wilhelm, ea pregătise țipar înăbușit și îi servea acum pe cei trei bărbați care stăteau la masă.

Bere, strigă Wilhelm, ridicând sticla goală, fără să se uite la Helene. Fu cât pe-aci să o lovească cu sticla peste burtă. Helene i-o luă din mână. Și domnii?

Unul din ei mai avea bere, celălalt zise: Sigur, berea nu poate fi niciodată prea multă.

Wilhelm, fir-ai tu să fii, văd că soția ta se pricepe la gătit.

Țiparul înăbușit era specialitatea mamei mele, spuse admirativ celălalt.

Fiecare cu talentele lui, râse Wilhelm și luă un gât zdravăn din sticlă. Privirea lui trecu scurt peste șorțul Helenei. Ia uite, aici crește ceva, zise el râzând și întinse o mână spre pieptul Helenei. Ea se dădu înapoi. Oare colegii lui văzuseră și auziseră totul? Helene se întoarse, nimeni nu trebuia să vadă că roșise.

Și pe când evenimentul? Tânărul coleg se uita în farfurie, ca și cum ar fi vorbit cu tiparul.

Alice, când nașți? Wilhelm era într-o dispoziție de zile mari, se uita vesel după Helene, care punea ultimii cartofi aburinzi într-un castron, pe care îl așează apoi pe masă.

În șase săptămâni. Helene își șterse mâinile de șorț și luă o lingură cu care să le pună bărbaților cartofi în farfurie.

Deja, în șase săptămâni? Nu era clar dacă Wilhelm era într-adevăr surprins sau se prefăcea. Cum mai trece timpul!

Și tocmai acum tu concurezi pentru postul de la Berlin? Colegul mai în vârstă se arătă surprins.

Helene nu știa nimic de vreun post la Berlin.

În vremuri ca astea e nevoie peste tot de oameni. Königsberg, Berlin, Frankfurt, zise Wilhelm și ciocni cu colegii. Pölitz e pe terminate, trebuie să vedem ce-i de făcut după aia.

Așa e, zise colegul mai tânăr și bău.

Wilhelm a fost ultimul căruia Helene îi puse cartofi în farfurie. Abureau încă, poate era prea frig în bucătărie. Mai puse cărbuni în sobă. De când era însărcinată, ea nu mai simțea frigul și târziu băga de seamă când se făcea rece în casă.

Lasă, Alice, ne descurcăm noi și singuri. Poți să te retragi. Wilhelm își frecă mâinile deasupra farfuriei aburinde.

Așa e, bărbații își primiseră fiecare porția, iar Wilhelm știa unde se afla berea și se putea ridica singur ca să-i aprovizioneze. Când ieși din bucătărie, îl auzi zicând către colegii săi: II știți pe ăla cu Renate-Rosalinde și cu barajul de sârmă?

Colegii râseră înainte ca Wilhelm să mai zică ceva.

Ea îl întreabă pe vilegiaturist: Ce zici de rochia mea cea nouă? Foarte frumoasă, zice caporalul, e ca un baraj de sârmă.

Bărbații râdeau în hohote. Helene pregătea alături, în dormitor, scândura de călcat.

Baraj de sârmă, întreabă frumoasa, cum așa? Caporalul zâmbește, își rotește ochii și zice: Păi apără frontul, dar îl lasă la vedere.

Râsete. Helene auzi clinchetul sticlelor și bătăile în masă. Unul din colegi, probabil cel mai în vârstă, zise: Dacă merită, merită.

Râsul lui Wilhelm îl acoperea pe cel al colegilor lui.

Helene luă din coș cămașa pe care Wilhelm urma să o îmbrace a doua zi și o călcă. Cu câteva săptămâni în urmă, Wilhelm îi făcuse cadou de ziua ei o mașină de călcat electrică. Era ciudat de ușoară și aluneca atât de repede pe țesătură, încât Helene trebuia să calce cu luare-aminte. De alături

se auzeau râsete sonore și zgomotul sticlelor ciocnite. Copilul din pântecul Helenei dădea din picioare, se lovi de o coastă din dreapta, ficatul o durea, iar ea puse mâna pe ridicătura din burtă, ca să vadă cât era de tare. Probabil că era fundul, pe care nu-l mai muta din stânga în dreapta decât cu greu, în timp ce mogâldeața dinăuntru împingea în peretele abdomenului. Căpșorul o apăsa uneori atât de dureros pe vezica urinară, încât Helene trebuia să iasă mereu pe hol, la toaletă. Pe Wilhelm îl deranja când ea folosea oala de noapte. N-avea decât să se ducă afară, pe hol, dacă avea nevoie. Picuratul chinuit în care se transformase în ultimele săptămâni jetul ei trebuie să fi fost insuportabil pentru Wilhelm, poate că acum îi era silă de ea. De la acea dispută din primăvară, Wilhelm nu o mai atinsese nici măcar o dată. Helene se gândi la început că era doar supărat și că pasiunea lui avea să revină. Doar îl cunoștea, știa foarte bine de câte ori îl copleșeau dorința, pofta nesățioasă. Dar, după câteva săptămâni, Helene își dădu seama că dorința lui nu mai era îndreptată spre ea. Poate fiindcă era însărcinată, iar el nu voia să se culce cu o femeie însărcinată pentru că nu voia să-i facă rău copilului din ea sau poate corpul ei îi plăcea din ce în ce mai puțin, sau pentru că i se părea îngrozitor la ce dusese pofta lui, faptul că aceasta se transformase într-un copil – la toate acestea Helene se gândea doar arareori. O dată, ea se trezi spre dimineață și îl văzu la marginea cealaltă a patului, respirând. Pătura lui se mișca ritmic, până când, la un moment dat, se auzi un șuierat ușor, era aerul acumulat în plămâni, căruia el îi dădea acum drumul. Helene se prefăcea că doarme, căci nu era singura dată când auzea asemenea zgomote în timpul nopții. Nu-i era milă de el, nici nu-i părea rău. Helene era cuprinsă de o indiferență plăcută în privința soțului ei. În alte dăți, venea acasă noaptea târziu sau către dimineață și, dacă se trântea îmbrăcat și beat în

pat, mirosind a parfum dulceag, Helene știa că fusese la altă femeie. Și în astfel de nopți ea se făcea că doarme. Era foarte bine dacă se lăsau în pace unul pe celălalt. Ziua, după cumpărături, după ce făcea curat și punea primul cazan cu rufe înmuiate la fiert, Helene mai citea vreo jumătate de oră. Orice om mai face și o pauză, își spunea ea. Citea o carte despre un tânăr care mergea la o școală de valeți, la Berlin. Institutul se numea Benjamenta. Să ai gânduri și intenții bune. Anihilarea totală a propriei voințe, ce idee delicioasă! Din când în când, Helene râdea copios, dar pe înfundate. Niciodată nu se mai distrase atât de bine cu o carte. Când râdea, burta i se întărea, uterul se încorda, mușchiul cel mare proteja copilul la orice mișcare mai violentă. Împrumutase cartea de la biblioteca interzisă din Rosengarten, pentru că la Biblioteca Populară nu mai existau cărți ale acelei edituri. Helene se gândea la minunatul râs grav al Leontinei, la tandrețea dulce a buzelor lui Carl, la ochii și la corpul lui. Nu era deloc ușor să mai inundă o mână peste burtă și nici nu mai putea, ca pe vremuri, să-și pună o pernă între picioare și să facă mișcările alea stând pe burtă, căci burta era prea mare ca să se mai poată întinde cu fața în jos, acum doar se mângâia și nu se mai gândea la nimic.

*

Era aproape miezul nopții când Helene se trezi de durere. Wilhelm plecase pentru toată luna noiembrie la Koningsberg, unde urma să negocieze și să planifice proiecte importante de construcție. Durerea reveni, iar burta i se întări. Helene aprinse lumina, era ora trei. O baie fierbinte putea opri sau accelera nașterea. Helene a fiert apă și a turnat-o în ligheanul mare de zinc, în care făcea baie numai Wilhelm, din când în când. Helene se așeză în lighean și aștepta. Durerile se

întețeau. Încercă să se pipăie, dar mâna nu ajungea suficient de departe peste burtă sau destul de adânc în deschizătură, nu putea simți decât carnea moale și deschisă. Helene număra pauzele, la fiecare opt minute, șapte minute, apoi iarăși opt minute. A mai turnat niște apă fierbinte. Șapte minute, șapte minute și jumătate, șase minute. Pauzele se scurtau. Helene ieși din lighean și se șterse. Știa unde era spitalul. Trecuse adesea prin fața lui cu o falsă scrisoare a lui Wilhelm în buzunar, care spunea că putea să se angajeze. Cu toate că acesta îi pusese în vedere să se gândească la cum avea să-și hrănească progenitura, Wilhelm nu era de acord ca ea, gravidă fiind, să-și caute un serviciu permanent. El ar fi aflat mai devreme sau mai târziu și poate ar fi scos-o din spital trăgând-o de urechi. O trăsese deja o dată de urechi, când se enervase din cauza unei cute de pe cămașa proaspăt călcată. Îi luase urechea între degete și o trăsese din bucătărie până în dormitor. Durerea o săgeta din nou, era atât de puternică, încât Helene se aplecă atât cât putu peste propria burtă. Luă din dulap maioul lui Carl, care rămăsese atâta timp neobservat, doar pentru că Wilhelm o lăsa pe ea să-i scoată hainele cu care urma să se îmbrace. Își trase pe ea maioul lui Carl, care era prea strâmt peste burtă și se ridica în sus. Trebuia să respire, în pofida durerii, să respire adânc. Îmbrăcă chiloți lungi, durere, portjartierul, care o strângea pe sub burtă, durere, ciorapi, durere, rochia pe deasupra. Certificatul de descendență, carnetul de familie, să nu le uite, le luă din sertarul biroului lui Wilhelm. Mai luă și ceva bani. Noaptea trotuarele înghețaseră, Helene trebuia să fie atentă să nu alunece, să nu cumva să-și piardă echilibrul. Trebuia să se oprească la fiecare câțiva metri parcurși pe strada pustie. Respiră, respiră adânc. Ce mai conta și durerea asta? Helene râse, durerea avea și un sfârșit, astăzi se va naște copilul ei, fetița ei cea mică. Helene înaintă și se opri din nou.

I se părea că bebelușul avea deja capul între pulpele ei, nu mai putea merge cu picioarele apropiate. Respiră adânc și mergi mai departe. Pășea cu picioarele depărtate pe gheață.

La spital a ajutat-o o moașă, îi pipăi mai întâi burta, care se întări imediat, se făcu tare ca piatra, durerea nu mai contenea. Apoi îi băgă mâna în vagin.

A apărut căpșorul.

Căpșorul, ați zis căpșorul? Helenei îi veni să râdă, râdea nervos și cu nerăbdare.

Moașa aprobă din cap. Da. Îi simt deja părul.

Părul? Helene inspiră adânc, adânc, și mai adânc, până în burtă. Știa cum trebuie să respire, dar moașa îi explica acum totul de la capăt.

Doriți să vă întindeți, doamnă Sehmisch?

Poate.

Respirați, respirați, respirați, respirați liber, respirați adânc. Țineți-vă respirația, expirați.

Nu vreți să-i telefonați soțului, ca măcar să vină să vă ia?

V-am spus deja că e la Koningsberg. Respirați adânc. Helene se întreba cum se simte fetusul când totul în jurul lui devine atât de strâmt și de rigid. Poate că nu simțea încă nimic. Cum începea existența? Existai dacă nu simțeai? Respirație adâncă. Nu am niciun număr de acolo. Se întoarce la sfârșitul lunii.

Moașa îi completă fișa.

Mă scuzați, mi-e rău.

Ar fi bine să mai mergeți o dată la toaletă. Moașa îi arătă Helenei unde e toaleta. Helene știa că senzația de rău era un semn clar că nu va mai dura mult. Era stimulat un anumit nerv. *Nervus vagus.* O deschidere de șapte centimetri era totuși cu trei centimetri prea mică. Stimularea parasimpaticului, asta era.

La întoarcere i s-a spus să se întindă. Să se așeze comod, dar nimic nu era comod. Medicul voia ca ea să stea culcată pe spate. Durerile veneau mai

rar, la fiecare patru minute, cinci, apoi deveneau mai dese. Ea voia să stea pe-o parte, să se ridice, să stea pe vine. Moașa o ținea pe loc.

Rămâneți culcată.

A pierdut noțiunea timpului, se făcuse ziuă, moașa de noapte fusese înlocuită de o alta. O durere bună, își zise Helene, o durere bună, strânse din dinți, nu voia să țipe, cu siguranță nu așa tare ca femeia din patul alăturat, care deja născuse o fetiță. Helene împinse, o ustura, îi dădură lacrimile.

Trebuie să respirați, respirați, respirați odată. Vocea moașei suna ciudat. Doar respira.

O să reușiți, hai, hai. O să reușiți. Acum moașa adoptă un ton de ofițer. Helenei îi părea rău că venise la spital. Nu o suporta pe această femeie, cu tonul ei de comandă. Hai, hai, încă o dată, inspiră, și ține, ține. N-auziți? Țineți-vă respirația, nu împingeți. Acum se și enerva. Ofițereasa! Helene nu i-a ascultat comenzile, putea naște după bunul ei plac, ofițereasa nu putea s-o comande. Inspiră, inspiră adânc, e bine așa, și împinge, împinge, împinge, împinge, împinge. Moașa îi pipăia vaginul, pipăia și zgâria, ca și cum ar fi umblat cu unghiile prin carnea moale, amorfa, care se putea întinde în orice direcție. Ce făcea oare acolo ofițereasa cu mâinile ei? Simțea o presiune atât de puternică pe intestine, încât Helene era sigură că moașa nu putea prinde în mâini decât excremente – sânge și fecale pe mâinile ofițeresei. Nu avea timp să se rușineze, trebuia să respire.

Apoi ofițereasa o lovi peste braț, o strânse. Opriți-vă, nu mai împingeți, că vă rupeți de tot.

Helene se opri și totuși nu o ascultă, să se rupă, din partea ei să se rupă, ce dacă se rupe, să se rupă, ceva tot o să rămână și copilul tot va ieși. Helene respira, o durere bună, dar de ce era atât de puternică? Nu, asta ar fi vrut să spună, simți limba în cerul gurii, n-n-n, dar nu va spune nimic,

niciodată, nimeni nu avea voie să se mire vreodată, niciodată.

Respirați! Ofițereasa părea să-și fi pierdut răbdarea. Țipați pur și simplu, haideți, acum, împingeți, așa, da.

A fost un „da” scurt, mâinile ofițeresei se mișcară repede, medicul trase ceva dintre pulpele Helenei, se auzi un trosnet. Medicul făcu un gest aprobator. Ieșise capul.

Capul? Capul era afară? Helenei nu-i veni să creadă. Simțea ceva voluminos între picioare, ceva ce nu făcea parte din ea sau nu mai făcea parte, simți asta pentru prima dată, nu doar în ea, corpul copilului ei, din ea. Medicul nu-i dădu atenție. Helene se pipăi acolo jos. Voia să-l atingă, căpșorul. Asta era părul, părul copilului?

Luați mâna! I se dădu peste mână, fu prinsă de încheietură, cu putere. Trebuie să respirați, ați auzit? Ofițereasa se amestecă din nou. La următoarea durere, ea apăsă. Inspirați, inspirați adânc, acum. Helene trebuia să inspire și fără ordinul ofițeresei.

Ieși afară, dintr-odată. Moașa îl prinse cu dexteritate.

Copilul sosise. Cum arăta? Era cenușiu, era în viață? A fost dus imediat undeva. Horcăia doar, țipase? Helene își auzi copilul țipând și ar fi vrut să-l strângă în brațe. Se zvârcolea, încerca să-l vadă. Șorțurile albe și maronii ale surorilor îl acopereau, le vedea doar spatele. Copilul a fost spălat, cântărit și îmbrăcat.

Copilul meu, șopti Helene. Îi curgeau lacrimile. Vedea numai halatele surorilor și pe al moașei. Micuța mea. Helene era fericită. Moașa se întoarse și îi comandă să mai împingă o dată.

Încă o dată?

Credeam că sunteți asistentă medicală.

Dar de ce încă o dată, mai e unul?

Uterul, doamna Sehmisch. Mai împingeți o dată, și ca lumea. Doamna Sehmisch, Helene știa că era

vorba despre ea. A făcut ce i s-a spus.

A trebuit să aștepte o veșnicie până i-a fost adus copilul. Trei mii o sută cincizeci și cinci, o frumusețe. Sora îi întinse Helenei copilul înfășat. Helene îl privi, ochii lui erau ca două tăieturi, gura încă foarte mică, deasupra nasului avea o cută, o cută adâncă, iar pe nas erau puncte mici, ca de griș. Plângea. Helene îl strânse în brațe. Micuța mea, micuța mea dulce, zise Helene. Ce păr lung și frumos avea, ce mătăsos și drept era.

Trebuie să-i sprijiniți capul, așa. Sora îi potrivi mâna Helenei. Helene știa cum trebuie ținut un copil, dar nu o deranja că sora o corecta, chiar deloc. Să-i îndrepte ea mâna și să i-o împingă, dacă vrea. Nimeni și nimic n-ar fi putut-o face mai puțin fericită pe Helene.

Vreți să-i dați și lui să sugă?

Helene se uită mirată la soră. Lui?

Da, fiului dumneavoastră. Vă întrebam dacă vreți să-i dați să sugă fiului dumneavoastră.

E băiat? Helene se uită la fețișoara mică și cenușie. Copilul deschise gura și începu să țipe. Fața i se congestionă. Helene nu se așteptase la asta. Nu se gândise niciodată la un băiat, ci întotdeauna la o fetiță.

Hotărâți-vă, dacă nu, îi dăm un biberon.

Îi dau să sugă, sigur. Helene își descheie cămașa de noapte, voia să-și apropie copilul de sân, însă ofițereasa interveni din nou.

Așa, așa trebuie să faceți. Prinse cu două degete, brutal, sânul Helenei și îl băgă în gura copilului. Așa, vedeți? Trebuie să aveți grijă ca bebelușul să stea bine lipit de sân. Ei, și ce va fi apoi cu sânii dumneavoastră mai vedem.

Helene bănuia ce voia să spună ofițereasa. În ultimele luni, sânii ei deveniseră atât de mari și plini, cum Helene nici n-ar fi visat, dar mare era un termen relativ. Prin comparație cu sânii altor lăuze, sânii ei erau mici, de-a dreptul minusculi, Helene știa asta foarte bine.

La sânul ei, copilul înghițea și respira cu greu prin nasul minuscul, se lipise ca o ventuză acolo, sugea, o gâdila, o strângea, sugea ca să supraviețuiască. Copilul nu deschise ochii, sugea atât de tare, încât Helene se întrebă dacă nu cumva avea deja dinți.

Numele? Cineva se apropiase de patul Helenei. De ce era oare ofițereasa atât de severă? Sigur, avea mult de muncă, sigur că avea motivele ei. Poate greșise Helene cu ceva. Ce umilitor, să fii asistentă și să te afli într-un spital.

Numele?

Sehmisch. Alice Sehmisch.

Nu al dumneavoastră. Pe ăsta îl avem deja. Cum se va numi fiul dumneavoastră?

Helene își privi copilul, cum respira pe nas și sugea la sânul ei, ca și cum ar fi vrut să o sugă cu totul. Ce mânuțe delicate și subțiri avea, ce degețele suple, toate acele cute, pielea subțire, mâna lui apucase arătătorul ei ca pe o creangă, ca și cum trebuia să se agațe neapărat de ceva. Cum putea ea să-i dea un nume? Doar nu-i aparținea ei. Ce aroganță, să dai unui copil un nume! Când nici ea nu mai avea nume, cel puțin nu pe cel care îi fusese menit în această viață. Și-l putea schimba mai târziu, dacă voia. Asta o liniști pe Helene. Și zise: Peter.

Abia după ce se îndepărtă sora, ea îi șopti copilului: Eu sunt, mama ta. Copilul clipi și strănută. Cât de mult ar fi dorit să i-l arate Marthei și Leontinei. Nu arăta ca o fetiță? Dragul mamei, șopti Helene aproape de obrazul lui și îi mângâie părul moale și lung.

Wilhelm veni acasă înainte de Crăciun. Comunicaseră deja prin telegrame. Nu era mirat că ea născuse deja. Un băiat, Wilhelm încuviință din cap, nici nu se așteptase la mai puțin de-atât. Peter? Da, de ce nu? Să-i dea ca lumea de mâncare, o sfătui el, la câteva ore de la sosire. Copilul e flămând, cum de ea n-aude? Și de ce

mirosea atât de ciudat în casă? Erau scutecele copilului, a întrebat, iar privirea i-a căzut pe scutecele îngălbenite, care erau puse la uscat pe sfoară. Ce e, nu mai știi să speli? Nu vezi că scutecele sunt încă murdare?

Mai curate nu se fac, spuse Helene și se gândi că, dacă ar fi fost soare, le-ar fi putut albi la lumină. Dar afară nu se însenina deloc, ningea de câteva săptămâni.

Când băiețelul a început să țipe în toiul nopții, iar Helene s-a dat jos ca să-l aducă cu ea în pat, Wilhelm i-a spus, stând cu spatele la ea: Cred că te răsfeți cam tare. Dacă chiar e nevoie, du-te în bucătărie. Un om care muncește are nevoie de somn.

Helene a făcut ce i-a ordonat. S-a așezat cu copilul în bucătăria rece și i-a dat să sugă până l-a adormit. Dar, când a vrut să-l așeze din nou în coșuleț, copilul s-a trezit și a început să plângă. După două ore ea a revenit tiptil în dormitor. Din întuneric s-a auzit vocea lui Wilhelm: Fă-l pe copil să tacă și să doarmă noaptea, că altfel mâine plec iarăși.

Nu toți copiii dorm întreaga noapte.

Tu le știi pe toate mai bine, nu? Wilhelm se întoarse către ea și îi strigă: Ascultă, Alice, tu să nu-mi explici mie cum funcționează lumea!

În întuneric, Helene își șterse fața de stropii cu care o împroșcase. Ținuse ea vreodată să-i explice cum e lumea?

A venit timpul să-ți cauți de lucru, spuse el calm, după ce se întoarse din nou cu spatele la ea. Nu ne putem permite să hrănim paraziți.

Helene privi spre fereastră. În spatele perdelei se vedea numai o strălucire slabă a luminii. Wilhelm începu să sforăie, întrerupt și străin. Cine era bărbatul acesta din patul ei? Helene se gândea că poate el avea dreptate. Poate că ea se obișnuise prea tare cu țipetele copilului și nu-și mai dădea seama când era cu adevărat flămând. Nu-i ajungea

laptele, precis că îi era foame. Dimineață se va duce să cumpere lapte. Săracul copil. Măcar să doarmă. Peterkin, șopti Helene, căreia, de altfel, nu-i plăceau diminutivele, Peterkin. Își mișca buzele fără să scoată un sunet. Pleoapele ei erau grele.

Când Helene se trezi, o durea sânul stâng, care era tare ca piatra și pe care apăruse o pată roșie. Știa ce înseamnă asemenea simptome. Așadar se duse la coșuleț, îl luă pe Peterkin, merse cu el în bucătărie și îl puse la sân. Acesta se repezi la el, era ca și cum cineva i-ar fi înfipt un cuțit în sân, scormonind, învârtind, strălucind, durerea îi înăbuși gândurile. Helene strânse din dinți, fața îi ardea. Copilul nu mai voia să sugă, întorcea mereu capul, prefera să tragă mai curând aer decât lapte, scuipa și plângea, strângea pumnișorii și se încovoia.

Ce se întâmplă iar? Wilhelm stătea în ușă și se uita în jos, la Helene și la copilul ei. Poți să-mi spui și mie ce înseamnă asta? Privirea lui revoltată se opri pe sânul ei. Copilul țipă, Alice, și tu stai aici, poate deja de săptămâni, și îl lași nemâncat, nu?

Nu-l las să țipe. Să-i fi spus asta? Peterkin țipa acum, se înroșise la față, iar în jurul nasului se formase o pată albă.

Ai amuțit? Doar n-o să-l lași să moară de foame! Poftim, Wilhelm îi dădu o bancnotă. Te îmbraci imediat, te duci să cumperi lapte și-l hrănești, ai înțeles?

Helene înțelese. Sânul îi zvâcnea, durerea era atât de groaznică încât i se făcu rău și nu putu să se mai gândească la ordinul lui Wilhelm. Va face ce-a zis el, desigur, va executa, pur și simplu. Fără să se uite la Wilhelm, înfășură copilul într-o pătură, îl luă în brațe și coborî scările.

Vă lucesc ochii, zise nevasta băcanului. Aveți febră, doamnă Sehmisch?

Helene încercă să zâmbească. Nu, nu.

Luă sticla de lapte și borcănelul cu brânză de vaci și se întoarse. Urcă scările cu copilul, care urla. La mijlocul drumului a trebuit să se oprească. Hemoragia de după naștere nu se oprise încă, durerea din sân îi paralizează voința. Puse jos laptele și brânza și așeză copilul, înfășurat în pătură, pe scări. Helene intră la toaletă. Când ieși, ea văzu fața veselă a noii vecine, care scosese capul pe ușă. Pot să vă ajut cu ceva?

Helene dădu din cap că nu. Luă pachetul împăturit și urcă mai departe. Când trecu pe lângă vecină, privirea îi căzu pe tăblița cu numele acesteia. Kozinska. Cel mai ușor era să ții minte lucruri neimportante. Kozinska, așa se numea noua vecină.

Când a ajuns sus, Wilhelm era îmbrăcat deja cu paltonul. Trebuia să ajungă la Pölitz, să vadă uzina. Ea să nu-l aștepte. Helene puse copilul în coșuleț și încălzi laptele, îl turnă apoi într-un biberon, în care fusese până atunci doar ceai, își făcu o compresă răcoritoare cu brânză de vaci pentru sân și hrăni copilul. După-amiază corpul ei devenise atât de greu și de fierbinte, încât de-abia se mai putea ridica să meargă la toaletă. Se auzeau gazele copilului, care erau cauzate de lapte și provocau la rândul lor țipete, dar în curând va fi sătul, desigur, în curând va fi sătul și mulțumit. Helene nu putea să mai stea culcată pe nicio parte, pielea o mânca, era atât de sensibilă, încât avea senzația că cearșaful o roade și aerul o gâdilă nespus, ar fi vrut să iasă din propria piele. Avea frisoane, tremura, pe frunte i se iviseră broboane de transpirație. O dată pe oră se ridica pe picioarele tremurânde ca să-și facă o nouă compresă. Era prea slăbită ca să mai poată stoarce cârpe și scutece. A avut febră toată noaptea. Helene era bucuroasă că Wilhelm nu venise acasă. Voia să alăpteze copilul, dar el se zvârcolea, țipa și mușca din sânul tare și fierbinte. Țipa plin de revoltă.

Helene a hrănit copilul cu biberonul. Copilul mai întâi s-a revoltat, a scuipat cheaguri de lapte, s-a înecat, laptele din biberon era prea fierbinte, apoi prea rece, Helene strângea din dinți. Precis va bea, cu siguranță nu va muri de foame. Infecția se retrase, sânul se dezumflă, după o săptămână aproape trecuse, deși nu de tot, însă, odată cu infecția, dispăru și laptele. Wilhelm era convins că pusese totul în ordine. Mai voia să rezolve și problema locului ei de muncă, înainte ca el să plece de la începutul anului la Frankfurt. Wilhelm o însoți pe Helene la Spitalul Municipal din complexul Pommersdorf.

Sigur că o putem angaja pe soția dumneavoastră, îi spuse șefa de personal lui Wilhelm. Știți, nu putem motiva nici jumătate din asistentele de care am avea nevoie. În afară de asta, tocmai am avut o concediere. O soră poloneză, care mai era și o corcitură de gradul doi, ăștia să aibă grijă de-ai lor. Carnetul de familie, recomandarea, ce bine că le-ați adus deja. O adeverință medicală putem întocmi la noi aici, în spital. Șefa de personal examină actele.

Abia după ce aceasta îi conduse pe Wilhelm și pe Helene către ieșire, zări căruciorul de copil din fața ușii ce dădea spre subsol. Și copilul, rămâne cu bunica?

Wilhelm și Helene s-au uitat la cărucior. O să găsim o îngrijitoare, răspunse Wilhelm, cu zâmbetul lui plin de încredere. Șefa de personal aprobă din cap și închise ușa. Helene împingea căruciorul, iar Wilhelm mergea cu pași mari pe lângă ea. Ca de la sine înțeles, Wilhelm nu se îndreptă spre mașină, ci îi conduse pe Helene și pe copil până la Oberwick. Fluviul Oder era cenușiu, iar vântul făcea valuri la suprafața lui. Wilhelm se uită la ceas și, privind în direcția mașinii, o anunță că trebuia deja să plece, era așteptat după-amiază la Berlin. Tramvaiul va veni sigur în curând, iar ea

se putea întoarce și singură acasă, nu-i așa? Helene încuviință din cap.

*

În primele luni, părul negru, fin și lucios al copilului căzu treptat, până când căpșorul îi rămase chel și începu să-i crească un puf blond deschis, care se transforma în bucle aurii, aurii ca ale Helenei. Conform contractului, Helene muncea în ture, șaizeci de ore pe săptămână. În realitate erau mai multe, la fiecare două săptămâni avea o zi liberă. După ce copilul împlini trei ani, reuși să-l înscrie la grădiniță, așa că nu mai trebui să-l lase la doamna Kozinska. Era foarte bucuroasă, pentru că uneori i se întâmplase să bată la ușa acesteia și să nu-i deschidă nimeni. Copilul țipa din spatele ușii închise. Mama, țipa el, mama, câteodată țipa și după tanti, cum îi zicea el doamnei Kozinska. Helene trebuia să aștepte în fața ușii închise, pentru că aceasta era plecată până jos să cumpere ceva și se întorcea câteodată abia după o oră.

Cum o cheamă pe micuța dumneavoastră? Așa a sunat întrebarea îngrijitoarei de la grădiniță, când Helene își duse copilul acolo pentru prima dată. Helene îi privi buclele aurii, în formă de tirbușon, care se odihneau pe spatele lui.

Peter. Nu-l tunsese încă niciodată.

Ne ocupăm noi de băiețelul dumneavoastră, îi spuse îngrijitoarea cu amabilitate. Ce băiețel drăguț!

Acum trebuia să-l tundă. Îngrijitoarea îl mângâie pe Peter pe cap și îl luă de mână.

Helene veni câțiva pași după ei, se lăsă pe vine și-l sărută pe Peter pe obraz. Îl strânse în brațe. El începu să plângă și se agăță de ea cu brațele lui mici.

Mă întorc repede. Vin să te iau după masa de seară.

Peter dădu din cap, n-o credea, nu voia să rămână aici, țipa, se ținea strâns de ea, lacrimile îi țâșneau din ochi, o mușcă de braț ca să rămână cu el sau să-l ia cu ea, iar Helene a trebuit să arboreze repede un zâmbet și să se ridice, să-l desprindă de ea, să-i întoarcă spatele și să iasă în grabă. Nu trebuia să plângă de față cu Peter. Asta făcea totul și mai dificil decât era.

Când Helene venea să-l ia de la grădiniță, privirea lui era străină. O întreba: Unde-ai fost, mamă?

Helenei îi veni în minte îngrijitoarea rănită, cea de la Varșovia, căreia îi lipseau ambele picioare. Fusese adusă cu doar câteva zile în urmă și era prima rănită de război pe care o vedea Helene. Avea toți nodulii limfatici inflamați și pe mai multe porțiuni ale corpului prezenta acele umflături tipice, de culoare arămie, care se extinseseră și în cutele pielii și căpătaseră deja forme de polip. Helene trebuia să poarte mască și mănuși când îi îngrijea abcesele, pentru că polipii deja supurau și exista pericolul molipsirii. Bine că pacienta nu avea mâncărimi. Datorită antibioticelor, rănile de la picioare se vindecau bine, însă mușchiul cardiac încă nu se obișnuise cu lipsa îndelungată de activitate și cu circulația încetinită, astfel că pacienta suferea de insomnie. Poate că prontosilul va ameliora și sifilisul, poate.

Unde-ai fost, mamă? Helene îl auzi pe Peter al ei punându-i această întrebare. Stăteau unul lângă celălalt în tramvai. Să-i spună că fusese la observatorul astronomic sau la sera cu fluturi, să-i spună o poveste frumoasă, care l-ar face să înțeleagă și mai greu de ce îl lăsase timp de douăsprezece ore în altă parte?

Mamă! Zi ceva. De ce nu spui niciodată nimic?

La lucru, spuse Helene.

Ce fel de lucru? Peter o trase de mânecă, ar trebui să înceteze s-o mai tragă de mânecă. Ce fel de lucru?

De ce nu înceta, de ce tot trebuia să întrebe? Helene îi spuse lui Peter: Nu mai întreba.

O doamnă mai în vârstă, care stătuse pe banca din fața Helenei, se ridicase în picioare, probabil că voia să coboare la stația următoare, și se ținea de bară. Doamna îl mângâie pe Peter pe părul proaspăt tuns. Ce băiețel frumos[16], spuse ea. Helene privi pe fereastră. Încă nu veneau prea mulți răniți la Stettin, majoritatea rămâneau în lazarete, iar pentru că Helene avea un copil, transferul ei fusese trecut cu vederea deja de câteva ori. Se ducea lipsă de surori, se căutau în disperare voluntare pentru lazarete, perioada de școlarizare fusese redusă, surorile necăsătorite erau trimise în lazarete, iar mai nou și din ce în ce mai multe surori căsătorite, ca spitalele să mai poată fi folosite. Într-o zi au fost trimise la Obrawalde două surori, trebuia să plece și Helene, căci, după cum se spunea, acolo era nevoie de o soră ca ea, cu experiență. Dar a avut noroc, un medic anunțase că și în secția de ginecologie era nevoie de surori cu experiență, iar conducerea spitalului a înțeles că pentru Helene ar fi fost greu să ia cu ea copilul la Obrawalde. Ploaia lovea în geamuri. Se făcuse de mult întuneric. Farurile aprinse ale mașinilor abia se mai vedeau.

Mulțumesc lui Dumnezeu că femeile ca dumneavoastră mai fac copii. Trebuie s-o spunem. Femeia dădu admirativ din cap.

Helene o privi doar în treacăt, nu voia s-o aprobe, nu voia să zică nimic, însă femeia continuă.

Se gândi pentru o clipă la fata de șaisprezece ani, de la prânz. Ce păr roșcat, frumos avea tânăra aceea! Ochii migdalați de sub genele arămii. Sânii ei erau deja de mărimea merelor. Avea un zâmbet ca un răsărit de soare, tocmai înflorea, la șaisprezece ani. Înainte de anestezie, fata ținu să-i spună ceva prin semne, în limbajul surdomuților, al căror înțeles Helene îl intuia. Erau semne de

întrebare și de teamă. I-au făcut anestezie generală. Helene a ținut clema. Nimeni nu mai era la fel de calm ca Helene. Chirurgul despicase trompa uterină. Cusutul necesita grijă la tub. Chirurgul a rugat-o pe Helene să țină clema. Lui i-a venit să strănute, trebuia să-și sufle nasul. Pe ea se putea baza, spuse chirurgul, și o rugă să termine ea de cusut.

Puteți fi mândră, zise femeia și schimbă mâna cu care se ținea de bară, când tramvaiul luă curba, cu adevărat mândră, zise ea, dând din cap binevoitor. Se referea la Peter. Helene nu simțea mândrie. De ce să fie mândră că avea un copil? Peter nu-i aparținea, ea doar îl născuse, însă el nu era proprietatea și nici meritul ei. Helene se bucura să-l vadă pe Peter râzând, dar îl vedea rareori, de obicei dormea când era cu ea, dormea în patul ei, îi era teamă și nu voia să doarmă singur. Doar și ființele umane erau mamifere, nu? De ce să doarmă un pui de om în altă parte, când toate mamiferele își încălzeau puii culcându-i alături de ele? Helene îl vedea rareori treaz pe Peter, dar și mai rar îl vedea râzând.

Știți, altfel am dispărea cu totul de pe fața pământului.

Helene se uita acum fix pe fereastră. La cine se referea femeia aceasta? La rasa nordică, la omenire? Pata căreia îi fusese despicată astăzi trompa uterină era o fată sănătoasă și veselă. Doar că nu putea vorbi. Ziceau că vor să o împiedice să nască copii surdomuți. Ce era grav la faptul că unii nu vorbeau cu gura, ci prin gesturi? De ce să fie copiii acelei fete mai puțin fericiți decât Peter, care nu obținea nici el răspunsuri la toate întrebările pe care le punea? Mai târziu, când fata se trezi, Helene îi adusese o portocală. N-ar fi avut voie să-i dea portocală. Portocalele erau pentru altfel de pacienți. Helene îi adusese portocala pe-ascuns. Ținuse clema, terminase cusătura. Dacă chirurgul i-ar fi zis să taie, probabil că ar fi tăiat tot ea și

trompa. Helene simți sticla rece a ferestrei pe frunte.

Mamă, nu mă auzi? Peter o ciupi de mână. Era încurcat, aproape supărat. Încerca, pare-se, de mai multă vreme să-i atragă atenția.

Aud, zise Helene. Peter îi povesti ceva, îi povesti cum copiii *alunea* cu bile.

Aruncă, zise Helene, aruncă cu bile, și gândul îi fugi din nou la fata aceea.

Aruncă, ochii lui Peter luciră. Putea vorbi corect, dacă îl ajuta ea. Fata se afla acum singură, într-un salon cu alți treizeci și opt de pacienți. Oare i se spusese ce fel de operație i se făcuse? Helene ar fi putut să-i spună a doua zi, trebuia să-i spună. Ca să nu se mire mai târziu, trebuia măcar să știe. Dar poate că a doua zi nici n-avea s-o mai găsească acolo.

Mi-e foame, se plânse Peter. Au coborât. Helene își aminti că nu apucase să facă cumpărături de dimineață. Ce magazin deschidea înainte de prima oră? Poate că va suna la băcănie. Nevasta băcanului nu era deloc bucuroasă când cineva mai suna seara la ea, dar de multe ori Helene nu avea ce să facă. Dacă nu ajungea să facă cumpărături, acasă nu era nimic de mâncare.

Până la urmă a luat două ouă, un sfert de litru de lapte și o jumătate de kilogram de cartofi. Cartofii începeau deja să încolțească, dar Helene era totuși bucuroasă că îi avea.

Tofii nu vlea, se plânse Peter, când Helene îi puse în față farfuria cu cartofi. Nu voia să țipe la el, să-i spună să zică mersi că avea și asta. Așa că tăcu.

Nu vlea, repetă Peter, și lăsă o bucățică de cartof să cadă pe jos din linguriță lui.

Helene îi smulse linguriță din mână și ar fi trântit-o cu mare plăcere de masă, dar îi veni în minte licărirea rea din ochii mamei ei, imprevizibilitatea acesteia. Puse linguriță la loc pe masă. Dacă nu ți-e foame, zise Helene cu vocea

sugrumată, nu trebuie să mănânci. Îl luă pe Peter de încheietura mâinii și îl duse la chiuvetă. El plângea, ea îl spăla.

Vlea cală. Peter miorlăia. Vlea cală, Peter arăta cu mâna către tabloul de deasupra comodei. Acolo era un coș plin cu fructe. Voia să zică portocală? Să-i fi adus oare portocala de la spital? Dar fata aceea avea nevoie de portocală, Peter avea cartofi.

Cală! Acum Peter țipa de-i spărgea timpanele. Helene își mușcă buzele, strânse din dinți, nu voia să-și piardă răbdarea, răbdarea ei era totul – formă și conținut vieții. Helene îl luă pe Peter în brațe, întoarse tabloul cu fața la perete și duse copilul în patul ei.

Altădată, îi spuse ea la ureche. În altă zi o să ai portocală. Peter se liniști, îi plăcea să fie mângâiat pe cap. Helene îl mângâie pe frunte și îl înveli bine cu pătura. Mama cântă?

Helene știa că nu poate cânta, îl mângâie și dădu din cap. La spital, o femeie o prinsese astăzi de braț cu mâna ei bătrână și uscată și o rugase s-o lase să moară. Vă rog, vreau pur și simplu să mor. Dormi, Peterkin.

Mama, cântă, mama? Peter nu voia să închidă ochii.

Poate că trebuia doar să mai încerce, Helene ar fi vrut să cânte, dar nu putea. Ce cântec i-ar fi putut veni în minte? *Maria durch ein Dornwald ging*[17]. Dar Crăciunul trecuse de mult. Vocea ei suna spart, notele nu se deosebeau una de alta. Peter o urmărea, Helene închise gura.

Cântă.

Helene dădu din cap. Gâtul ei era țeapăn și umflat, i se îngustase, nu avea destulă putere, corzile vocale erau rigide și putrede. Era oare posibilă o îmbătrânire prematură a corzilor vocale, o pierdere a vocii?

Tanti cântă, spuse Peter iar și dădu să se ridice. Helene știa că doamna Kozinska îi cântase uneori lui Peter. Alteori cânta și când Helene o întâlnea pe

stradă sau pe scări. Câteodată o auzea chiar din apartament cum cânta. Helene dădu din cap. Doamna Kozinska cânta cu plăcere, cu o bucurie de nestăvilit, de invidiat, dar îl lăsase pe Peter prea des singur, iar când seara era totuși acasă, îi plăcea să bea. Avea mare noroc că acum îl putea duce la grădiniță. Doar atunci când avea ture de noapte era mai greu. Helene îl lăsa atunci singur, căci el dormea mult. Înainte de plecare îi spunea că se va întoarce și va încuia ușa. Când venea acasă dimineața, ea se ducea mai întâi să ia cărbunii din subsol, îi căra în spate până sus, și mai aducea două găleți, una cu surcele, cealaltă cu cocs. Odată ajunsă sus, aprindea focul, Peter dormea în patul ei, ea îl mângâia pe părul scurt și blond, până ce începea să se întindă și să vrea în brațele ei, îl spăla, îl îmbrăca, îi dădea de mâncare și îl ducea la grădiniță, unde el iarăși voia în brațe, dar ea nu-l mai lua, altfel nu se mai puteau despărți. Apoi Helene se întorcea acasă, spăla rufele, cosea breteaua de la pantalonii de piele; de când Baden fusese obligat să renunțe la magazinul său, ea nu mai găsea articole bune de mercerie. Baden dispăruse, fusese ridicat împreună cu ceilalți, în februarie, și dus undeva în est, așa se spunea. Helene cosea, deci, breteaua de la pantalonii de piele, înlocuia floarea de colț pierdută cu un nasture colorat și dormea apoi câteva ore, mai punea câteva bucăți de cocs pe foc, după aceea îl lua pe Peter de la grădiniță, îl aducea acasă, îi dădea să mănânce de seară și îl băga în pat, stingea lumina și se furișa afară, trebuia să se grăbească să prindă tramvaiul, ca să ajungă până începea tura de noapte din nou la spital.

Când, o dată la două săptămâni, Helene avea ziua ei liberă, mergea de mână cu Peter jos, în port. Acolo priveau vapoarele, doar arareori mai apărea câte un vas de război. Peter admira vasele de război, iar ea îi arăta stolurile de păsări.

Uite rațele, zicea ea, și arăta cu mâna către grupul mic de păsări care zburau. Zburau câte cinci, în formație de V. Lui Peter îi plăcea să mănânce rață, dar ea n-avea bani să-i cumpere așa ceva. Uneori, Wilhelm trimitea bani de la Frankfurt. Ea nu voia bani de la el. Erau banii care-i cumpărau tăcerea, dar ea n-avea nevoie de ei ca să tacă. La câteva luni trimitea câte o scrisoare, înăuntru erau bani și un bilețel: Alice a mea, cumpără-i băiatului mănuși și căciulă. Helene îi tricotase de mult lui Peter mănuși și căciulă, lua banii, îi punea într-un plic și scria pe el: Doamnei Selma Wtirsich, Tuchmacherstraße 13, Bautzen *in der* Lausitz. Trimitea scrisorile la Bautzen fără expeditor, până când primi un pachețel lunguieț de la Berlin. În pachețel se afla peștele sculptat din corn. Lanțul lipsea. Poate avusese cineva nevoie de bani și vânduse rubinele, poate că pachețelul fusese deschis la poștă și cuiva îi plăcuse lanțul. Scrisoarea mirosea îmbătător, mirosea a Leontine. Al ei era și scrisul. Micuța mea Alice, la Berlin plouă mereu, dar înghețul a trecut. Mai locuiești la adresa asta? Martha a fost foarte bolnavă în toți anii ăștia. O știi, ea nu se plânge, n-a vrut ca tu să afli. N-am vrut să te împovărăm cu asta. Mi-a interzis să-ți scriu. A trebuit să renunțe la munca din spital. I s-a dat de lucru într-unul dintre noile lagăre de muncă. Eu nu pot face nimic de aici. Mi-ar trebui acum un soț, părinți influenți, o rudă apropiată. Când o voi putea vizita, va trebui să-i spun că ieri a venit o scrisoare de la Fundația Obștească pentru îngrijire Staționară. Acolo scrie că mama voastră a murit de pneumonie acum câteva săptămâni, la Großschweidnitz. Îmi pare nespus de rău pentru ea. Chiar dacă știu că unii o numesc eliberare.

Sirenele vaselor mari sunau grav, îi făceau osul pieptului să vibreze. Helene simțea acel mârâit până în tălpi. Peter voia să știe unde sunt ascunse tunurile vaselor. Helene continuă să citească:

Rămâi cu bine. Sora ta, Elsa. Și mai jos era un post-scriptum: îți mai amintești de bătrâna vecină Fanny? A fost luată de aici. În apartamentul ei locuiește familia unui Obergruppenführer[18], soția și trei copii drăguți. Helene știa ce însemna această scrisoare. Leontine trebuia să șteargă urmele, altfel ar fi periclitat viețile lor, ale amândurora. Ea alesese singurele cuvinte posibile pentru a descrie groaza. Leontine pusese petale de trandafir răsucite în plic. Ele se risipiseră când Helene îl deschisese. Îi venea să plângă, dar nu putea. Ceva o împiedica, nu-i venea să creadă ceea ce tocmai înțelesese. Petalele împrăștiau un miros dulceag, poate era doar mirosul parfumului Leontinei. Numele ei real nu trebuia pus în niciun fel de legătură periculoasă cu Martha, Helene sau cu altcineva. Oare mai lucra la spital? Era obligată să despice trompe uterine, voiau s-o trimită și pe ea într-un lazaret? Căci Leontine divorțase între timp, nu avea copii, putea fi trimisă oriunde. Își putea asuma câte nume voia, Leo, Elsa sau chiar Abelard, Helene i-ar fi recunoscut oricând scrisul apăsat și ascuțit, care era întipărit în inima ei. Helene simți un dor imens, începu să amețească, transpiră.

Tunurile? Peter o trăgea nerăbdător de mânecă. Unde sunt tunurile? Helene nu știa.

Ești tristă? Peter se uită în sus, la mama lui.

Helene dădu din cap. E de la vânt, spuse ea. Să mergem și la gară, să ne uităm la trenuri. Helene se gândea ce-ar fi fost dacă-și cumpăra un bilet și pleca pur și simplu cu Peter la Berlin? Ar trebui să o poată găsi pe Leontine. Trebuia. Dar cine știe ce pericole o păștеau?

Gara era jos, pe malul fluviului Oder. Trenurile veneau și plecau. Vântul mătura peroanele și îi făcea pe cei doi să lăcrimeze. Se așezaseră pe o bancă, ținându-se de mână. La spital venise o soră nouă, Ida Fiebinger, care era din Bautzen. Helene a avut un sentiment ciudat când a auzit-o prima dată

vorbind, ritmul, vocalele închise, prelungirea înfundată a propozițiilor. Helene simțea nevoia să fie în preajma Idei. Într-o zi, când vântul doborâse un copac în curtea spitalului, sora Ida îi spuse: *Când vântul se face hapsân, bate peste Budissin*[19]. Apoi sora Ida râse și, uitându-se pe fereastră la copacul doborât, spuse că se pare că nu trebuia să-și facă griji pentru localitatea ei natală. Helenei îi veni să intre în pământ, reușind doar cu greu să-și stăpânească un zâmbet. De când nu mai auzise zicătoarea aceea?

Peter zise că îi este frig și vrea acasă. Helene îi spuse că nu vor mai aștepta decât un tren. O dată, în pauza de prânz, când toate surorile stăteau în cerc, cu farfuriile în mână, sora Ida se întoarse brusc către Helene și îi spuse: Acum știu de ce mi se părea mie că te cunosc. Tu ești din Bautzen. Helene puse foarte calmă furculița pe farfurie, dar simțea cum sângele i se urca în obraji, încât a trebuit să însceneze rapid un acces de tuse, pentru care se scuză. Precis îl cunoști pe unchiul meu, care, înainte de a ieși la pensie, a fost un judecător cunoscut în Bautzen, adăugă Ida cu zel.

Helene dădu din cap. Nu, spuse ea în grabă, eu sunt din Dresda. În Bautzen am fost o singură dată, în trecere. Nu cumva se află un turn strâmb acolo? Sora Ida o privi dezamăgită pe Helene, oarecum neîncrezătoare, dar dezamăgită. În trecere? în trecere spre Breslau, afirmă Helene, sperând din tot sufletul că niciuna dintre surori nu era din Breslau, ca să vrea să vorbească cu ea despre un oraș pe care într-adevăr nu-l cunoștea. De-atunci simțea uneori privirea iscoditoare a surorii Ida ațintită asupra ei. Vântul urla și bâzâia în jurul stâlpilor de telegraf. Helene privi locomotiva. Din coșul ei nu mai ieșea decât puțin fum. Părea că nu mai voia să părăsească gara în ziua aceea. Nu venise nimeni, iar Helene nu avea cum să cumpere niciun bilet. Helene se ridică, Peter o ținea strâns

de mână, urcară amândoi scările înapoi către oraș în tăcere.

*

Helene nu se așteptase ca Wilhelm să o mai viziteze și, pe deasupra, să aleagă pentru asta tocmai vara în care Peter începea școala. Ea aranjă casa, vărui peretele pe care era fereastra bucătăriei și pe care se scursese apa de ploaie, lipi la loc tapetul din dormitor și bătu cuie în scaunul de bucătărie care se clătina, până când acesta deveni iar stabil, și în cele din urmă spălă perdelele și ferestrele și cumpără un buchet de flori de cosmos. La venirea lui Wilhelm trebuia să sclipească totul. Ca el să nu dea din cap și să-și închipuie că ea nu reușea să se descurce cu un copil. Reușea foarte bine să facă de toate. Împreună cu Peter aduse canapeaua vecinilor de alături în bucătărie. Îi explică lui Peter că în săptămâna aceea el trebuia să doarmă pe canapea. Dar Wilhelm alese pentru el canapeaua, astfel că Peter a putut să rămână în patul ei. Wilhelm spuse că e în concediu. Venise în costum. Helene nu știa precis dacă era soldat. El păstra tăcerea asupra acestui subiect. Nu era laș, iar Helenei i se păru că mândria lui dovedea că se dedica unor lucruri mai mărețe, strategice. Și scrisorile lui scurte, însoțite de ceva bani, pe care ea le primea la câteva luni, veneau întotdeauna de la Frankfurt sau Berlin. Mai nou, ea punea banii într-un ciorap de lână, pe care îl ascundea pe fundul coșului. O dată, când Peter se lovise la genunchi, plângea și cerea să fie pansat, iar Helene îi spuse că rana se vindecă cel mai bine la aer, Wilhelm o întrerupse, îi dădu lui Peter una peste ceafa și-i zise: Nu plânge, Peter. Și ține minte, bărbatul e făcut să ucidă, iar femeia să îi vindece rănile. Peter dădu capul pe spate și îl privi pe tatăl său. Poate avea să urmeze un zâmbet? Nu, seriozitatea tatălui îi era adresată lui.

Wilhelm arăta bine, era puternic și vesel. De-a dreptul înfloritor. Noaptea sforăia tare și mulțumit, iar Helene nu putea închide un ochi. Gulerele îi erau curate, cămășile călcate, iar în portmoneu purta fotografia unei femei care zâmbea. Helene îi luase pantalonii la spălat și găsise portmoneul. Nu era treaba ei, nu-l întrebă nimic, așa cum nici ea nu voia să fie întrebată. În a patra dimineață, Wilhelm îi spuse că vrea să facă o mică excursie cu băiatul până la Velten, înainte să plece duminică înapoi. Poate venea acolo și fratele lui de la Gelbensande. Helene nu-l cunoștea pe fratele lui și nu aflase nici până în ziua aceea dacă el era cel care îi făcuse documentele. Peter se agățase cu brațele de piciorul mamei lui, nu voia să plece fără ea. Dar tatăl îi spuse să nu fie laș, băieții trebuiau să mai facă excursii și fără mamele lor. Velten? Lui Wilhelm i se păru că vede o umbră de neîncredere în ochii Helenei.

Nu-ți face griji, zise el parcă amuzat, dar și punând-o la punct, îți aduc băiatul înapoi. Chiar și în concediu mai trebuie să te întâlnești câteodată cu un coleg de serviciu. Wilhelm își lăsase mașina la Frankfurt, așa că au plecat cu trenul. Pentru Peter, aceea a fost o zi însemnată, era prima lui călătorie cu trenul. Poate că Wilhelm voia să reducă la jumătate timpul petrecut cu soția lui, făcând o mică excursie cu Peter. Poate că excursia avea vreo legătură cu slujba lui.

În săptămâna aceea, Helene era de serviciu în secția de obstetrică, iar femeile aveau nevoie de multă îngrijire. Din oră în oră trebuiau schimbate tampoane, ploști, comprese reci împotriva febrei puerperale și comprese cu brânză de vaci pentru mastite. Fisurile trebuiau îngrijite, buricele pudrate. Helene aducea sugarii din camera lor și îi punea la sân femeilor. Copiii sănătoși și rozalii sugeau laptele dulce din sânii plini ai mamelor lor, în timp ce tații erau departe, în est sau vest, luptau pe pământ, pe apă și în aer și supravegheau

înfometarea Leningradului. Helene nu voia să se gândească, erau ordine, procedee, chemări, ea trebuia să acționeze, să alerge, să pună sugarii la sânul mamelor, să-i înfețe, să-i cântărească și să-i vaccineze. A trimis o ultimă scrisoare la vechea adresă pe care o avea de la Leontine. Nu avea să mai scrie nimic după aceea. Nu primise răspuns la niciuna dintre scrisorile de până atunci. Centrala telefonică îi spuse că numărul nu mai era valabil și că sub acel nume nu era trecută nicio doamnă doctor. Helene mergea acasă doar ca să doarmă.

Duminică, la întoarcerea de la Velten, Peter a povestit că au vizitat o turnătorie și au dormit la o pensiune. Unchiul n-a putut veni, probabil nu și-a putut lua concediu. Au mâncat salată de heringi cu ceapă, mere și sfeclă. Numai de capere n-a putut face rost Helene. Peter a lins farfuria, buzele lui erau roz de la sfeclă. Wilhelm trebuia să se întoarcă la Frankfurt.

Din astea am mai multe decât pot cheltui, zise Wilhelm la plecare, când îi dădu lui Peter o hârtie de zece. Să-și cumpere caramele. Helene era bucuroasă de plecarea lui.

Când s-a culcat seara lângă Peter, copilul nu adormise încă. S-a întors către mama sa.

Tata zice că noi vom învinge.

Helene tăcu. Probabil că Wilhelm îi povestise despre bombe. Wilhelm era convins că doar serviciul militar îl face pe bărbat să devină bărbat. Helene îl mângâie pe frunte. Ce ființă frumoasă era el.

Tata zice că eu o să mă fac mare și tare.

Helene nu s-a putut abține să nu zâmbească. Nu era el deja mare și tare? Ea știa că lui îi era adesea frică, dar cine devenea curajos fără să cunoască frica? Cât timp Peter a fost plecat cu Wilhelm, ea i-a cumpărat un briceag. Voia să i-l dea în noiembrie, când împlinea șase ani. Știa că el își dorea tare mult un briceag. Cu el voia să-și facă o undiță și să taie pâinea.

Tata zice că tu taci mereu pentru că ești rece.

Helene se uită în ochii lui Peter. Lumea spunea că are ochii ei, senini și albaștri. Era greu să dea din cap culcată cum stătea. Ea l-a mângâiat pe umeri, iar Peter și-a apăsat fruntea de pieptul ei.

Dar eu nu cred, zise Peter la pieptul ei. Eu te iubesc, mamă. Helene l-a mângâiat pe spate. Îi venea greu să-și miște brațul. Poate că ridicase prea mulți bolnavi la spital. Se simțea slăbită. Ce era ea pentru Peter? Și cum era el Peter al ei, dacă ea nu însemna nimic pentru el, nu-i putea vorbi, nu-i putea povesti nimic, nu-i putea spune pur și simplu nimic? O altă femeie în locul ei ar fi plâns, presupunea Helene. Poate era adevărat ce zicea Wilhelm, poate că inima ei chiar era de piatră. Rece, înghețată, de fier. Nu plângea pentru că nu-i venea să plângă. O dureau picioarele, spatele, alergase toată ziua, știa că nu-i mai rămâneau decât cinci ore de somn până când trebuia să se trezească, să calce rufele, să spele pe jos în bucătărie, să pregătească micul dejun pentru Peter, să-l trezească și să-l trimită la școală, să meargă și ea la lucru. Brațul cu care îl mângâiase pe Peter și care acum se odihnea peste el, peste copilul ei adormit, o durea. Nu-și putea permite acum să aibă o încheietură inflamată. O asistentă nu avea voie să se îmbolnăvească. Duminică, la despărțire, Wilhelm îi spusese: Alice, tu ești tare. N-ai nevoie de mine. Nu știa cum să interpreteze aceste cuvinte. Era mândru, se simțea jignit, era mulțumit, căci astfel îndepărtarea lui devenea justificată? Poate se simțea jignit că ea n-avea nevoie de el. Un bărbat voia să fie indispensabil, asta era clar. Pumnul de fier nu voia să fie privat de țintă, să ricoșeze, fier pe fier, și precis nu voia să se lipsească de justificarea existenței lui. Oare femeile gândeau altfel? Iar ea ținea neapărat să ajungă în fiecare zi la timp la spital. Tăria era un criteriu, o calitate, o scrânteală? Disciplina de fier. De câte ori nu lucra ea și peste program? O

asistentă nu se dă înapoi dacă vede că se adună ploștile în cărucior, dacă o pacientă vomită pe cămașă sau alta trage să moară. Compasiune de fier. Îl obișnuise și pe Peter să nu se îmbolnăvească. Rațiune de fier. Când era mic și a avut vărsat de vânt și pojar, a trebuit s-o roage pe Kozinska să aibă grijă de el, ca ea să se poată duce la lucru. Kozinska nu reușea toată ziua nici măcar să-l spele, uitase să-i pună comprese reci și nici nu-i dăduse destul de băut. Probabil că fusese ocupată cu cântatul.

Dimineața Helene a fost trezită de Peter, se luminase deja, el se lipea de ea, o îmbrățișa, îi șoptea: Te iubesc atât de mult, mamă! Deodată se urcă peste ea și își lipi fața de gâtul ei. Părul lui mătăsos o gâdila. Doar știa că n-are voie să se suie pe ea, nu? în timp ce îl dădea jos, el îi spuse: Pielea ta e așa de moale, mamă, miroși atât de frumos, vreau să fiu cu tine mereu, mereu, și nu se lăsa dat jos, se ținea de ea, mâna lui îi atinse sânul, iar ea simți ceva mic și tare pe pulpă, ceva ce nu putea fi decât o erecție, erecția lui. Helene l-a împins și s-a ridicat din pat.

Mamă?

Grăbește-te, Peter, trebuie să te speli și să mergi la școală, îi spuse ea, stând cu spatele la el. Doar atât îi spuse, nu voia să se uite la el, să-i vadă fața.

Acum, în vreme de război, mulți își duceau copiii la țară, dar dacă ar face și ea asta, atunci ar fi trimisă la Obrawalde, într-un lazaret sau la Ravensbrück. Helene nu voia să fie trimisă nicăieri, așa că nu putea să-l trimită nici pe Peter la țară.

Soarele cădea acum pieziș, într-un unghi mic, ca în fiecare toamnă. Vântul bătea, scâncea, fluiera. Odată, Helene punea la uscat rufele în curte, în timp ce copiii se jucau și strigau. Se alergau, se sâcâiau. Helene auzi clar printre celelalte voci pe cea a lui Peter.

Evreul Iţic Lebertran
S-a căcat marţipan.
Marţipanul nu e bun
Evreul e un căpcăun.

Cearşaful îi atârna în faţă, vântul îl împingea către ea; vântul era rece, ea nu-i vedea pe copii, mai puţin pe o fată din vecini care stătea nehotărâtă în poartă. Helene prinse ultimul cârlig şi se întoarse. Unde se afla haimanaua? Adesea se bucura când Peter se juca singur pe-afară, alergând în jurul caselor, şi o lăsa să-şi facă treaba în linişte. El îşi făcuse prieteni, devenea independent, ca într-o bună zi să nu mai aibă nevoie de ea, dar acum chiar voia să ştie unde era. De unde învăţase el cântecelul acela? Marţipanul nu e bun? Din cauza migdalelor amare? Din cauza cianurii? De trei ani nu mai vedeai evrei în Stettin, nici măcar unul, fuseseră duşi cu toţii în altă parte.

Nu l-ai văzut pe Peter al meu? o întrebă pe fata din poartă. Nu, nu ştia încotro fugise.

Helene îl aştepta cu masa. Alimentele fuseseră raţionalizate, nevasta băcanului îi dăduse un ou, un sfert de litru de lapte şi o salată verde, de la fiica bătrânei vânzătoare de peşte de jos, de la dig, primise o macrelă, pe care o umpluse cu ultima

bucată de unt și cu o frunză de salvie și o băgase la cuptor. Lui Peter îi plăcea peștele la cuptor. Când intră pe ușă, amândoi genunchii îi erau zdreliți, iar la cot avea o coajă ruptă. Mâinile lui erau negre, pe nas avea o dungă de cărbune. Ochii îi licăreau, părea că se distrase pe cinste.

Te rog să te duci și să te speli pe mâini, îi spuse Helene. Lui Peter nici nu i-ar fi trecut prin cap să n-o asculte pe mama lui. Își spălă mâinile, își frecă unghiile cu periuța și se așeză la masă.

Cărbunele de pe față, îl speli, te rog, și pe ăla?

Omul negru, zise Peter și râse. Îi plăcea să se joace, iar când ceilalți râdeau de el, râdea și el împreună cu ei.

Te-am auzit adineauri fredonând un cântecel batjocoritor. Helene îi puse lui Peter în farfurie jumătatea de deasupra a macrelei și tăie colțul de la pâine în două.

Pe mine?

Tu știi cine sunt evreii?

Peter ridică nehotărât din umeri. Nu voia să-și supere mama, în niciun caz. Oameni?

Exact, și atunci de ce îți bați joc de ei?

Peter ridică iar din umeri.

Îți interzic să faci asta, îi spuse Helene sever și răspicat, nu vreau să mai aud așa ceva vreodată. Ai înțeles?

Peter o privi pe sub breton, îi veni să zâmbească, arăta ca un ștrengar când zâmbea așa, nu-i venea să creadă că mama lui se putea supăra atât de tare din cauza unui cântecel batjocoritor.

Ce fel de oameni sunt evreii? Peter zâmbea în continuare. El chiar voia să știe, o întreba și trebuia să fie mulțumit că Helene nu-i răspunde. Helene simțea o nemulțumire, o nemulțumire dureroasă. Era ea oare lașă? Cum să-i explice fiului ei ce fel de oameni erau evreii, cine era ea și de ce nu putea vorbi? N-aveai de unde să știi cu cine vorbește un copil, a doua zi putea spune ceva despre asta chiar la școală, învățătorului, celorlalți

copii. Helene nu voia să se întâmple asta. Nu voia să-l pună în pericol în vreun fel. Înțelegea el, Helene era convinsă de asta, Peter era un copil deștept. Sunt oameni, asta ajunge drept explicație, nu? Helene nu-i răspunse cu un zâmbet. Au mâncat peștele în tăcere.

Mamă, zise el, după ce linse farfuria, îți mulțumesc pentru macrelă, a fost o macrelă fenomenală. Peter cunoștea majoritatea peștilor, știa să-i deosebească, îi plăceau deosebirile dintre ei, gustul și numele lor diferite. Helenei nu-i plăcea cuvântul „fenomenal”. Toată lumea îl folosea, când, de fapt, termenul crea confuzie, inducea în eroare. Dacă îi făcea cadou briceagul abia în noiembrie, era prea târziu pentru a pescui în apropierea orașului, malurile aveau să fie deja înghețate și majoritatea peștilor la prea mare adâncime; n-ar mai fi prins niciun pește comestibil. Helene schiță un zâmbet. De unde deprinsese el politețea asta? îi spusese ea vreodată că trebuia să-i mulțumească? Pisica din curte urma să primească oasele de pește. Nimeni nu știa a cui era pisica aceea, era o pisică frumoasă, semăna cu una siameză, albă, cu lăbuțe maro și cu ochii luminoși, deschiși la culoare. Peter urma să spele vasele, iar Helene îi mulțumea pentru asta anticipat. El o făcea cu plăcere, își ajuta mama cum putea. Știa să se ducă și singur la culcare; Helene și-a luat halatul călcat și i-a spus la revedere, era în tura de noapte.

Ceața atârna grea deasupra golfului, se auzeau sirenele vapoarelor, vocile lor se confundau. Sus, în oraș, strălucea un soare auriu care alunga umbrele, de-abia se crăpase de ziuă.

Mergem după ciuperci, decretă Helene în acea duminică liberă, pe care o primise de dragul copilului, după multe rugăminți, și luă coșul în mână. Condițiile erau optime, cu o zi în urmă tocmai plouase, iar noaptea trecută fusese lună plină. Era foarte posibil ca aproape tot orașul să

meargă în aceeași duminică la pădure, însă Helene se descurca, știa unde erau luminișurile mai ferite. Un prosop, două cuțite, un ziar, așa încât ciupercile să nu se lovească sau să se frece unele de altele când stăteau în coș, la grămadă.

Au mers cu trenul până la Messethin, au lăsat repede în urmă căsuțele de paiantă, acoperite cu paie, Helene știa drumul prin pădure. Molizii crescuseră deși, apoi au apărut fagii și stejarii. Aerul era rece. Mirosea a toamnă timpurie, a ciuperci și a pământ. Frunze netede de fag, unele deja arămii, stejari mici și uscați. Helene mergea în față, cu pas iute; ea cunoștea pădurea și luminișurile acesteia. Îi era foame, nu tocmai condiția ideală când plecai la cules de ciuperci. Privirile ei treceau peste hățișuri, căutau pe sub tufișuri, aici era prea întuneric, dincolo prea uscat, trebuiau să intre mai adânc în pădure, acolo unde albinele stăteau pe trunchiurile copacilor ca să se încălzească – albinele, care abia se mișcau, paralizate de frig.

Mamă, stai, mergi prea repede. Peter rămăsese deja cu douăzeci, treizeci de pași în urma ei. Helene se întoarse, el era copil, era iute de picior, să nu caște gura. Își continuă drumul, trecând peste ramuri căzute la pământ, crengile trosneau sub pașii ei, ciupercile de copac nu-i plăceau, să crească câte vor pe trunchiurile putrede, ea mergea mai departe, voia să găsească mânătărci și castane. Lumina se strecura printre copaci, puțin mai încolo se vedea verdele diafan, subțire, al unui luminiș, acolo puteau fi, acolo trebuiau să fie, va găsi una, două, își dorea să găsească un pâlc întreg, pe care să-l prade. Helene fugea și de-abia îl mai auzea pe Peter, care se ținea după ea, împiedicându-se și strigând-o. Iată în sfârșit una! Avea o pălărie groasă, bătrână, maronie, cu totul altfel decât te-ai fi așteptat să găsești într-o dimineață ca aceea. Dar plouase, iar azi-noapte fusese lună plină. O rouă târzie atârna încă pe firele de iarbă. Exista o

singură posibilitate, și anume ca cineva să fi fost acolo înaintea lor, un braconier – în pădurea ei, pe liziera ei, în luminișul ei! Helene se opri și privi în jur, gâfâind. Creanga aceea era cumva proaspăt ruptă?

Stai, strigă Peter, care încă nu ajunsese în luminiș, atunci când ea voia deja să se întoarcă și să-și continue drumul prin desiș. Nu-l așteptă, doar încetini pasul. Auzi lătratul unui câine, de departe, apoi un fluierat, și încă unul. Doar nu era vreun pădurar la vânat acum, duminica! Carne de iepure cu bureți galbeni. Helene se gândi la iepurele fraged pe care îl gătise odată, mai demult, pentru Wilhelm. Ar fi fost bine să aibă o pușcă. Bureți galbeni, ba mai bine turta-vacii, mânătărci. Helene scotocea solul cu ochi măriți, care stăteau să-i iasă din orbite. Un muscar pestriț, cu pălăriuța zdravănă, proaspătă și umflată, tocmai bun de desenat într-o carte pentru copii. Helene își continuă drumul, urmată de Peter. Au trecut peste linia ferată. În nas îi izbi o putoare amețitoare. Mirosea a mortăciune, urină și excremente. La oarecare distanță, pe linia ferată, se afla un transport de vite. Vagoanele ruginite erau închise până sus. Helene mergea de-a lungul șinelor, Peter în urma ei. În depărtare zări un polițist. Poate că locomotiva avea pană, animalele trebuiau să rabde mult la transporturile lungi. Un câine lătra, iar Helene zise doar: Să mergem.

Se îndreptă din nou către pădure. Trebuiau să ocolească trenul pe de departe, ca să scape de mirosul lui și să nu se întâlnească cu câinii.

De ce alergi, mamă?

Oare Peter nu simțea mirosul? Ei i se făcuse greață, trebuia să respire pe gură, însă cel mai bine era să nu respire deloc. Helene alerga, crengile se rupeau, o loveau peste față, ea se apăra cu brațele, sub pașii ei lemnul putred se rupea, ea aluneca, iată o ciupercă, poate era doar o ciupercă amară, n-a vrut să se oprească, să se aplece, în niciun caz să

mai zăbovească pe-acolo, ci să pornească mai departe, să scape de putoare. Dacă ocoleau trenul pe partea nord-vestică, atunci ar fi fost mai bine, căci vântul dinspre lac ducea putoarea către sud-est. Helene auzi din nou un fluierat. Poate le-au fugit din animale. Poate că astăzi, duminică, vânau în pădure vaci sau purcei de lapte. Helene simțea că îi era foame, se gândi la găluști umplute cu turta-vacii. Boabele de jir săreau de sub tălpi. Nu, să nu se aplece, chiar dacă erau așa de drăguțe, cu căciulițele lor aspre, cu miezul întreit și neted, iar dacă le prăjeai, aveau gust de nucă, voia să i le arate cândva lui Peter, dar nu acum.

Reușiseră, se pare, să ocolească trenul pe la o oarecare distanță, putoarea dispăruse. În pădure era liniște, zumzăit de insecte. O ciocănitoare.

Mamă, văd o veveriță.

Helene își șterse cu dosul palmei transpirația de pe frunte.

În drumul ei stătea un trunchi gros și lung de fag, a cărui scoarță strălucea încă în gri-argintiu. Printre noduri se învârteau niște gândaci lătăreți, cu puncte roșii și negre, agățați unii de alții, în perechi – niște mici trage-mpinge. Măcar asta ar putea să-i citească lui Peter al ei, dacă nu *Inima rece*[20], care l-ar fi speriat prea tare, măcar povestea doctorului Aumădoare[21]. Dacă ar fi găsit timp să-i citească, el s-ar fi bucurat, însă când mai avea ea timp de asta? Sigur, mai aveau timp, cândva, nu trebuia decât să poată ieși o dată mai devreme de la spital, ca să poată ajunge la bibliotecă, unde sigur aveau cartea, și să o împrumută. Un asemenea trunchi se cerea depășit. Helene puse coșul jos și își propti mâinile de trunchi încercând să nu strivească vreun gândac, dar acesta nu se mișca deloc.

Mamă, stai puțin!

Helene căută o porțiune netedă potrivită, se sprijini cu ambele mâini de trunchi și ridică un picior peste el. Trunchiul era atât de lat și de înalt

cum zăcea rostogolit la pământ, încât Helene a trebuit să se așeze pe el. Dar cum se mai putea da jos acum? S-a auzit un trosnet. Trunchiul nu se putea rupe. Trosnetul se auzi din nou, aproape. Putoarea apăru iarăși, Helene simți că i se pune un nod în gât, i se făcu greață, înghiți și nu mai vru să respire, nici măcar o dată. Mirosul era îngrozitor, nu era de mortăciune, ci de balegă, balegă împuțită. Dar cum era posibil? Doar scăpaseră de miros, de transportul de vite, îl lăsaseră mult în urmă, cu siguranță. Un strănut. Helene s-a întors. Sub trunchi, în groapa săpată de rădăcinile care arătau acum spre cer, stătea ghemuit un om. Helene a deschis gura, dar n-a putut țipa. Sperietura a fost atât de mare, că niciun sunet nu i-a părăsit gâtlejul. Omul se lăsase în jos, pe spinarea lui încovoiată erau crengi, capul nu i se vedea, îl băgase în pământ, probabil spera ca astfel să dispară, să nu fie văzut. Tremura atât de tare, încât frunzele veștejite ale crengilor cu care se acoperise se mișcau și ele. Ceva trosni iar. Se pare că omului îi venea greu să stea nemișcat, să nu atingă nimic și să nu fie atins de nimic.

Mamă! Peter se afla doar la zece metri distanță de ea. Zâmbetul lui strengăresc i se întindea pe față. Ai vrut să te-ascunzi? întreba pur și simplu, nu mai era nevoie să strige, atât de aproape era. Helene se lăsă să alunece de pe trunchi și alergă către el, îl luă de mână și îl trase în altă direcție.

Te ajut eu, mamă, dacă nu poți să treci de trunchi, te ajut, eu pot să te ajut, o să vezi. Peter voia să se întoarcă la trunchi, nu voia să meargă în altă direcție, voia să treacă pe deasupra trunchiului și să-i arate mamei lui cum trebuia să sară peste el. Dar mama lui insista să meargă mai departe și îl trăgea după ea.

Dă-mi drumul, mamă, mă doare.

Helene nu-i dădu drumul, alergă, se împiedică, pânze de păianjen i se lipiră de obraji, alerga ținând coșul în față, ca și cum acesta ar fi putut

îndepărta pânzele de păianjen. Pădurea se mai rări, aici creșteau ferigi și ierburi, aici aproape că nu bătea vântul, nu trebuiau să se oprească, trebuiau să meargă mai departe. Nu era o vită, era un om, poate că aceia erau oameni, acolo, pe șine, care putrezeau și duhneau. Deținuți, cine altcineva s-ar fi cuibărit, îmbrăcat atât de subțire, pe sub crengi? Un evadat. Poate era unul dintre transporturile către Pölitz, prin care se aduceau forțe de muncă noi. De când începuse războiul se producea prea puțin combustibil, lipsea mâna de lucru, erau luați prizonierii, încărcați și duși acolo unde era nevoie. Chiar și femeile, așa se auzea din zvonurile pe care și le șopteau asistentele, lucrau în fabrici pe brânci, până nu mai puteau nici munci, nici bea, nici mânca, iar într-o bună zi încetau să mai respire. Ea îi văzuse fața evadatului, își ridicase capul și ea îl privise în ochi, în ochii lui înfricoșați, în ochii negri? Erau ochii Marthei, cei pe care îi vedea Helene acum. Ochii înfricoșați ai Marthei. Helene o vedea pe Martha într-un vagon de animale, vedea cum picioarele ei goale alunecau peste excremente, cum căuta sprijin, auzea gemetele celor înghesuiți, oftatul omului, tremurul lui, frunzele de stejar și strănutul. Se auzi o împușcătură.

Un vânător, strigă Peter și chiui.

Lătrat de câini în depărtare, o a doua împușcătură.

Stai, mamă! Peter voia să se oprească și să se uite în jur, voia să afle de unde veneau împușcăturile. Dar Helene nu voia să se oprească, mâna lui a scăpat dintr-a ei, ea se grăbi mai departe, se împiedică și căzu, se sprijini de copaci prăvăliți la pământ, se ținu de crengi și nu încetă să facă pas după pas, pas după pas, putea să meargă. Carne de iepure cu bureți galbeni, ceva foarte simplu, iepuraș în groapă, între munte și vale adâncă-adâncă. Mai ales în vale. Vite. Cum de mâncase doar o dată iepure?

Alergară o vreme prin pădure, până când Peter strigă în urma ei că nu mai poate și se opri. Helene nu se lăsă, își continuă drumul, neobosită.

Știi unde ne aflăm? Peter striga în urma ei.

Helene nu știa, nu-i putea răspunde, tot timpul fusese atentă ca, atunci când trecea prin lăstăriș, soarele să arunce umbrele spre dreapta. Era soarele cel care arunca umbre sau erau copacii? Helene nu era sigură. O ghicitoare simplă, dar de nedezlegat. Poate că foamea era cea care-o împingea, care făcea să-i bată inima atât de tare, care o făcea să transpire. Da, îi era foame. În coșul ei nu se găsea nicio ciupercă, nu făcuse altceva decât să fugă și nici măcar nu știa încotro. Avusese de gând să fugă spre vest, astfel ca trenul să rămână în spatele lor. Poate că reușise. Trebuiau să meargă mai departe. Helene vedea că în depărtare se lumina. Un luminiș, un loc defrișat, o stradă, nu avea importanță ce era.

O mână o prinse pe-a ei. Peter o ajunsese din urmă, mâna lui era tare, mică și subțire. Cum putea un băiețel atât de mic să aibă o mână atât de puternică? Helene voia ca el să-i dea drumul, dar Peter o ținea strâns.

Înainte, un pas, doi, trei, Helene se trezi numărându-și pașii, voia să scape, să se îndepărteze, important era să nu mai fie acolo. Peter se agăță de ea, o prinse de palton, ea scutură mâna, o scutură puternic, până ce el îi dădu drumul. Ea o luă înainte, el după ea. Mergea mai repede decât el. Luminișul pe care îl zărise se dovedi a fi o fata morgana, căci pădurea nu se rărea, ci devenea din ce în ce mai deasă, ca și tufișurile, deasupra copacilor se formaseră norii. Acolo sus, norii se mișcau, se îndreptau către uscat. Cât să fi fost ceasul? Dimineață târzie, prânz sau trecuse de prânz? După cât îi era de foame, trebuia să fie târziu, două, poate chiar trei, după poziția soarelui. Mamă! Ciuperci prăjite cu timian, trecute prin unt, cu sare, piper, pătrunjel proaspăt,

câteva picături de lămâie, ciuperci înăbușite, pane, fierte. Crude. Pe prima voia s-o mănânce crudă, pe loc. Helenei îi lăsa gura apă, mergea mai departe, împiedicându-se, fără să-și dea seama. Frunze și crengi, țepii tufișurilor, probabil tufișuri de afine, dar unde erau ciupercile? Mamă! Fagii rămaseră în urmă, o veche crescătorie de puieți, numai molizi, molizi din ce în ce mai scunzi, crengile lor atârnau pe jos, acele trosneau, pământul se povârnea. Un luminiș mic, cu mărunte coline de mușchi, care ieșeau dintre acele de conifere. Un muscar, și încă unul – străjuitorii otrăvitori. Și iat-o, cu pălăria curbată, închisă la culoare și lucioasă! Se pare că melcii gustaseră deja din ea, două canale mai mici indicau rozătorii de dinainte. Helene a îngenuncheat, genunchii i s-au afundat în mușchi, s-a aplecat deasupra pălăriei și a mirosit-o. Frunzele moarte, ciuperca, toate miroseau a pădure, a mâncare de toamnă. Helene își așeză capul pe mușchi, privi ciuperca de jos în sus, lamelele erau încă albe și intacte, o ciupercă formidabilă. Mamă! Se auzi ca de la mare depărtare. Helene se uită în spatele ei. Stăteau toate pe povârniș, la rând, una după alta, ciuperci proaspete, crescute în noaptea trecută, Helene mergea în patru labe, dădea crengile la o parte, își croia drum cu mâinile, se târî, se culcă pe pământul pădurii. Ce bine mirosea! Mamă! Helene întinse mâna după o ciupercă, o rupse și și-o strecură între buze, carnea ei fragedă și fermă aproape i se topi în gură, ce plăcere! Unde ești? Vocea lui Peter tremura, îi era teamă, n-o mai vedea și se credea singur. Unde ești? Vocea îi deveni pițigăiată. Helene își lăsase coșul în luminiș. A doua ciupercă a fost mai mică, mai fermă, mai proaspătă, piciorul ei alb aproape că era mai lat decât pălăria ei maro. Mamă! Peter se căznea să nu plângă, ea îi zărea printre crengi piciorușele de băiețel, care traversară luminișul și

se opriră lângă coșul ei, el se aplecă și se ridică iar. Își făcu mâinile pâlnie și strigă: Mamă!

Ecou nu era, sus, în coroanele copacilor, sufla vântul, biciuia crengile înalte, voia să atingă neapărat pământul. Băiatul striga în toate direcțiile: Mamă!

Nu era mai simplu să taci? Cel mai ușor lucru, niciun tremurat, niciun trosnet, doar tăcere.

Băiatul se așeză pe jos și începu să plângă. Asta nu mai era o glumă. Dacă ar fi ieșit acum, la câțiva metri de el, din hățiș, el ar fi crezut că îl urmărise și că se ascunsese în mod intenționat. Dar cu ce intenție, de ce? Helene se rușină și rămase nemișcată, băiatul plângea. Respira încet, nimic mai simplu de făcut. Niciun strănut, nimic n-o trăda. Furnicile o gâdilau, pe șold simți o arsură, insectele minuscule se furișaseră sub hainele ei și o mușcau. Un păianjen roșu, delicat, de mărimea unei gămălii de ac se plimba pe mâna ei. Băiatul se ridică, se uită în toate părțile, luă coșul și se îndreptă către sud-est. Nu era prost, acela era drumul înapoi, spre sat și spre oraș. Helene își îndesă ciupercile una după alta în gură, ce plăcere era să fii singur, să mesteci, să ai liniște!

Când nu-i mai auzi pașii, ieși din ascunziș. Paltonul ei era plin de ace și scoarță de copac. Își scutură fusta. Se auzi un foșnet, o pasăre își luă zborul. Helene alerga printre molizii și stejarii tineri din pădure, în direcția în care dispăruse el. Strigă: Peter! Iar el răspunse imediat, înainte ca ea să-i termine de pronunțat numele, răspunse cu o voce subțire, ușurat, fericit, râzând nerăbdător, strigând la rândul lui: Sunt aici, mamă, aici!

*

O cusătură fină, pielea atât de diafană de deasupra ochiului, ochiul rănitului, al unui tată, al războiului. Sub carnea umflată, globul ocular nici nu se mai vedea. Helene scotea cu o pensetă

cioburile de sticlă de pe față, de pe frunte, din tâmplă, cioburi fine din obrazul încă întreg și din celălalt, care nu mai era decât carne vie și însângerată. Rănitul nu se mișca, medicul reușise după mai multe încercări să-l anestezieze, chiar dacă doza fusese mică. Medicamentele nu ajungeau pentru toți, majoritatea bolnavilor trebuiau tratați fără folosirea calmantelor. Stăteau pe tărgi, pe somiere, pe care alții le scoseseră din case, unii stăteau pe vine, pe podea, pentru că nu puteau fi aduse destule paturi, în corturi și în garajele spitalului, care era în bună parte distrus. Helene tampona rănile cu tinctura roșiatică, cerea pansament, dar nicio soră nu mai avea. Fetița cea mică o fixa cu privirea de câteva zile, avea părul puțin ars în față și un cucui; atâta tot, își pierduse mama. Nu scotea niciun cuvânt. Ar fi trebuit dusă undeva, în altă parte, dar cine să aibă timp să se gândească la asta? Aici primea supă ori de câte ori cineva găsea timpul necesar să o gătească, ori de câte ori revenea gazul și curgea iar apă de la robinet.

Imediat după ultimele atacuri, clinica ginecologică a fost mutată, în martie, la stațiunea balneară Lubmin, de lângă Greifswald. Helene promisese să vină și ea acolo, odată ce ar fi ajutat cât de cât la îngrijirea răniților din oraș. Nu mai pomeni de băiatul ei.

Cleștele, soră Alice, penseta. Helene alerga, înmâna instrumentele, deschidea peroneul, tăia, pentru că se grăbeau, iar medicul tocmai îngrijea în cortul alăturat o gravidă tânără, care era rănită la picior sau poate îl pierduse deja. Helene tăia și cosea, oprea hemoragii cu tampoane, o fată îi ținea instrumentele, scalpelul și foarfecă, cleștele și acele. Helene muncea zi și noapte, uneori dormea câte o oră, două, în magazia în care surorile amenajaseră o bucătărie. Helene se gândea uneori că ar mai fi trebuit să vadă și ce mai era pe-acasă. Peter trebuia să meargă la școală. El protesta,

spunând că școala nu mai exista. Păi, atunci să se ducă la ore, Doamne iartă-mă, să-și facă rost de ceva de mâncare, doar avea două picioare, nu-i așa, trebuia să aibă singur grijă de el. Doar avusese noroc. La niciunul dintre atacuri nu i se întâmplase ceva. Odată, într-o iarnă, a adus acasă o mână, despre care n-a vrut să spună nimic. Poate o găsise pe stradă, mâna adică, o mână de copil. Helene a avut de lucru până a reușit să i-o ia, căci el nu voia să-i dea drumul. Trebuia să-l trimită pe băiat în altă parte, asta era clar, nu avea nevoie de el, el trebuia să-și facă lecțiile, să aprindă focul în sobă, trebuia să facă rost singur de cărbune sau lemn, doar era împrăștiat peste tot, ea era nevoită să-l lase singur cu săptămânile, cu lunile. Când venea acasă, el o privea cu ochi mari, tot timpul avea câte ceva de întrebat, întreba, voia să știe unde fusese, voia ca ea să stea cu el. Se prindea de ea cu mâinile, iar când se culcau în patul lor, brațele lui o înconjurau ca o caracatiță. Se lipeau de ea ca niște tentacule. Brațele lui o sufocau. Dar ea nu putea rămâne, avea treabă. Ea nu mai vorbea cu nimeni. Mami! O bătrână muribundă striga din patul ei. Dar Helene nu era mama ei, nu era mama nimănui, nu trebuia să se întoarcă, putea să tacă și să tamponeze, să coasă și să bandajeze. Cum venea apa, îi spăla pe răniți, așa cum putea, pe bolnavi, nu mai apuca să țină mâinile muribunzilor, mureau prea mulți, prea multe mâini, prea multe voci, oftatul și gemetele, apoi tăcerea, cearșafurile trebuiau legate, iar cadavrele puse în camioane. Înapoi la operație, un bărbat trebuia operat pentru a patra oară la cap, medicul voia ca Helene să-l asiste, dacă mai era ceva de salvat, asta nu știa nimeni, dar de operat, se opera. Capătul de pod fusese aruncat în aer, la marginea orașului pândea Armata Roșie, mânia celor înfometați, mai întâi poveștile au ajuns la ei, cum au prins gustul, cum înaintau în forță, că trebuiau să se teamă, intra deja Armata Roșie, lipseau pansamentul, compresele, tampoanele

pentru răni. De când nu mai fusese acasă, de o zi, de două? Nici nu mai știa. Ultima dată dormise cu o noapte în urmă, câteva ore pe un pat de campanie, în magazie, făcând cu rândul cu alte surori, în toate lunile astea visase o singură dată, se visase cosând oameni unii de alții, în felul ăsta făcuse o întreagă țesătură de oameni, iar ea nu știa care parte era moartă și care era vie, ea doar îi cususe unii de alții, toate celelalte nopți și ore de somn rămaseră fără vise, plăcut întunecate. Helene se grăbi să ajungă acasă, era deja întuneric, nu se uită nici în dreapta, nici în stânga, nu se uită la stricăciuni, la cele materiale, ce se întâmplase cu casa asta sau cu cealaltă, ea mergea înainte, trebuia să-i spună lui Peter să facă rost de o altă broască. Helene se grăbea, picioarele trebuiau să o ducă mai repede, nu putea înainta, solul cedă, ea alunecă, pietre, nisip, ea păși, păși pe pământ, alunecă mai adânc, încet, și mai adânc, odată cu nisipul, picioarele ei se afundau în pământ, se ajută cu mâinile, voia să iasă în patru labe, dar alunecă din nou. Un crater de bombă putea deveni o capcană, o capcană a timpului, o capcană a nopții. Un pas te ducea înăuntru și nu te mai scoteau alți o mie, oricât te-ai fi străduit. Helene nu strigă, mai erau oameni prin preajmă, fiecare cu drumul lui, dar niciunul în drumul ei. Mâinile ei pipăiau, își luă din nou avânt, pipăi în sus și în jos, până simți ceva ferm, de care se putea ține. Era atât de întuneric, că nu își dădea seama ce era. Se cățără de-a lungul acelui obiect, poate era un cablu, un cablu solid, o conductă de apă, îndoită, apoi veni ceva moale, îi dădu drumul, putea fi un om, o parte dintr-un cadavru, regăsi obiectul tare, se cățără mai departe și ajunse sus. Strada era neagră, cerul întunecat, în nicio casă nu ardea lumina, curentul era probabil întrerupt. Pavajul era alunecos de la burniță. Hoții! Din depărtare se auzi vocea unei femei înfuriate, care se plângea de jefuitori. Cine să-i dea atenție în noaptea asta, în noaptea

următoare sau în orice altă noapte? Un bărbat tânăr se apleca de la o fereastră întunecată. Cu brațele întinse striga în noapte: Mântuitorul, Mântuitorul! Mai rar se întâmpla să vezi bărbați tineri, așadar, trebuiau să vorbească despre Mântuitor, poate el chiar credea în mântuire. Ce dispăruse – dispăruse. Helene trebuia să fie atentă să nu alunece. Auzi voci de bărbați în spatele ei. Cuvinte obscene, grăbi pasul, alerga. Nu avea voie să privească înapoi. Ar fi fost bine să se fi deghizat. Pământul mirosea a primăvară, a noapte prăfoasă de primăvară.

Ea trebuia să facă o alegere, bănuia acest lucru. De fapt, nu era o alegere, era o decizie, pe care trebuia să o ia. Toți germanii trebuiau să părăsească orașul, aici nu mai era nimic, nici școală și nici pește pentru Peter. Unde să-l trimită? El nu s-ar fi despărțit de ea, oricum, nu de bunăvoie. Ea nu avea timp pentru călătorii lungi, nu putea să-l ducă ea, nici nu știa unde. Peter nu avea să se lase trimis nicăieri. Descoperea imediat orice pretext, orice minciună cât de mică. Însă ea nu mai avea de mult ceva pentru el, cuvintele i se terminaseră de mult, ea nu mai avea nici pâine, nici timp, nu mai avea nimic de oferit copilului. Timpul Helenei însemna alinare, alinare pentru bolnavi, o viață ceva mai lungă, o viață cu mai puține dureri. *Un dor arde în lumea asta, care ne omoară.* De ce o tot bântuia această Else Lasker-Schuller? Nu murim, Else, doar ne stingem. Și era bine așa. Helene se dăruia răniților și bolnavilor, ei nu-i puneau întrebări. Trebuia doar să pună umărul, și asta știa să facă.

Acasă îl găsi pe Peter în patul ei. Dormea deja. Aprinse o lumânare și puse pe masă scrumbia pe care o adusese într-o bucată de ziar în buzunarul halatului. El avea să se bucure să găsească o scrumbie la micul dejun. Luă din dulap geamantanul mic, vișiniu, și îl deschise. Pe fundul geamantanului era ciorapul de lână umplut cu

banii de la Wilhelm. Deasupra a pus două cămășuțe, doi chiloței, un pulover pe care i-l tricotase în toamna aceea. Pijamaua pe care o avea acum îi rămăsese mică. De ce a trebuit Peter să crească tocmai acum? Va trebui să se așeze în noaptea aceasta la mașina de cusut, pe care o adusese din apartamentul vecin, după incendiu. Îi va coase o pijama nouă, nimic sofisticat, una foarte simplă. Material se găsea. Pentru ce păstrase ea în toți anii ăștia o pijama de-a lui Wilhelm? A mai pus în geamantan două perechi de ciorapi și cartea lui preferată, din care îi citea mereu, de luni de zile, poveștile lui preferate, legendele Antichității clasice. Fără să se gândească prea mult, scrise pe o bucată de hârtie: Unchiul Sehmisch, Gelbensande. Oare exista acest frate al lui Wilhelm? Poate exista măcar o soție, care aștepta acolo ca soțul ei să se întoarcă de pe front. La țară se mai găsea de mâncare. Să aibă ei grijă de Peter, iar banii lui Wilhelm le puteau fi de ajutor. A pus hârtia cu adresa unchiului și certificatul de naștere al lui Peter sub ciorapul de lână, pe fundul geamantanului, ca să nu fie descoperite prea curând. Peter trebuia să ia cu el și peștele, cel sculptat din corn. Ce să mai facă ea cu el? A ars scrisoarea de la Leontine într-o cratiță pusă pe mașina de gătit. A ars toate scrisorile. Imediat ce va trebui să părăsească Stettinul, se va duce s-o caute pe Martha, trebuia s-o găsească pe Martha. Simțea că Martha trăiește, bineînțeles că trăiește. Poate că lagărul de muncă era un loc sigur. Un loc sigur pentru a trăi? Și Martha era rezistentă, destul de rezistentă. Cine știe unde va ajunge? Helene voia să plece trecând prin Greifwald, prin Lubmin, pacientele ei aveau nevoie de ea. Helene a cusut pijamaua pentru Peter, pedalatul monoton o liniștise. Nu trebuia să-i lipsească nimic, de aceea el trebuia să plece, să plece de lângă ea. Helene nu plângea, era ușurată. Faptul că lui îi va merge mai bine, că cineva va vorbi cu el despre una-alta,

despre soarele-apune, o înveselea. La talia pantalonilor, Helene a făcut o cusătură dublă, iar la bluză a cusut un buzunar mic. În buzunar a pus verigheta ei. Puțin aur nu strică. A închis buzunarul cu încă o cusătură. A pus pijamaua în valiză, deasupra celorlalte lucruri. Nu trebuia să-i spună că se despărțeau. El n-ar fi lăsat-o să plece.

Epilog

Peter auzi ce-i spunea unchiul său. Acum vine cea care zice că e maică-ta. Unchiul își suflă nasul în batista cu carouri și scuipă cu dispreț spre grămada de gunoi. Acum grăbiți-vă, zise el, privind către cer, în direcția cocorilor. Majoritatea plecaseră deja cu săptămâni în urmă către sud. Peter trebuia să-l ajute pe unchi să curețe grajdul. Să nu creadă că era acolo doar ca să lenevească. Doar pentru că se arăta deștept la școală, nu trebuia să creadă că era prea bun pentru o asemenea muncă. Peter nu se credea prea bun. Ajuta la grajd, la muls, își primea laptele și avea locul lui de dormit, pe banca din bucătărie. Era tolerat.

Să nu dea ea niciun semn de viață în toți anii ăștia? zise unchiul cu năduf. Pur și simplu a dispărut. Asta se poate numi mamă? Unchiul dădu din cap cu dispreț și scuipă din nou. Scobea cu furca grămada mare de gunoi. Vezi să nu se împrăștie aici jos, Peter, pune totul deasupra.

Peter dădu din cap, o luă înainte către ușa grajdului, pe care o țineau deja închisă, pentru că toamna era neobișnuit de rece. Deschise ușa. Îi plăcea respirația caldă a animalelor, grohăitul și mugetul, rumegatul și plescăitul lor. Se anunțase pentru ziua lui de naștere, a șaptesprezecea. Peter știa că unchiul era supărat pe mama lui. El și soția lui nu aveau copii, se pare că nici nu voiseră să aibă. Peter crescuse și devenise un bun ajutor în gospodărie, dar în primii ani, când au trebuit să se obișnuiască unii cu alții, a fost greu, nimeni nu știa dacă aranjamentul era pentru câteva săptămâni sau luni. Între timp, devenise clar pentru toți că Peter avea să rămână la ei de tot, până la maturitate. Nu se obișnuiseră unii cu alții, doar se suportau. De câte ori trebuiau să cheltuie bani pe îmbrăcăminte, unchiul și mătușa oftau. Bicicleta cu care Peter a

mers mai întâi la școală, în Graal-Mürtz, iar mai târziu la gară, de unde lua trenul spre Rostock, a trebuit să și-o construiască singur, din piese încă bune, pe care le-a găsit sau pentru care a trebuit să câștige bani ca să le poată cumpăra. Banii îi câștigase în prima lui vacanță, muncind zi și noapte la întorsul fânului. Dar învățase s-o facă, le dovedise unchiului și mătușii lui că știa să se facă util. Iar asta era bine. Și nu trebuia să mănânce prea mult. Dacă o făcea, atunci ei spuneau: Asta ne mănâncă și urechile. Unchiul și mătușa spuneau adesea că ce bine ar fi fost dacă ar fi venit cineva să-l ia pe Peter, mama lui, mai ales mama lui ar fi trebuit să vină, căci ea a fost cea care scrisese adresa. Unchiul Sehmisch, Gelbensande. Uite-așa, fără să-i întrebe. Și multă vreme s-a dat dispărută. Dar și fratele lui s-ar fi putut arăta, fratele lui, care locuia între timp ca un mare nobil, în vest, împreună cu noua lui parteneră de viață, în Braunfels, în centru. Era acum cineva și nu mai avea timp de o obrăznicătură ca el. Încă o gură de hrănit, așa se refereau ei la Peter în primii ani.

De unde vine, din vest? Peter știa că întrebarea aceasta îl va enerva din nou pe unchiul său, însă el chiar voia să știe de unde venea.

Aiurea, din vest. Stă lângă Berlin. Vrea să te vadă, pfff. Unchiul strâmbă din nas, fără să-l privească pe Peter. Mătușa ta i-a scris deja și a întrebat-o dacă nu vrea să te ia. Am întrebat-o. Da de unde! Să te ia. Că nu poate, pfff, că stă foarte modest, cu surorile ei, într-o singură cameră, și că muncește mult. Pfff. Unchiul se aplecă. Ce, nu muncim mult cu toții? Peter, ia apucă de-aici! Peter ridică troaca de-o parte, unchiul de cealaltă, și o duseră împreună în fundul grajdului, unde se afla cea mai mare scroafa, care urma să fete în curând.

Peter aflase acum că ea venea din apropierea Berlinului. Nu trăia cu alt bărbat și, totuși, nu-l voia înapoi. Voia doar să-l vadă. Peter simți cum i

se strângeau buzele, luă cu dinții pielița uscată, o înmuie, o ronțăi și o coji. Dar ce credea ea? După toți anii ăștia. El nu avea de gând să se lase doar văzut. N-avea decât să vină!

Unchiul o luă pe mamă de dimineață de la gara din Gelbensande, unde trebuia să sosească din direcția Rostock. Unchiul îl întrebă pe Peter dacă nu voia să meargă cu el la gară, însă mătușa spuse că scroafa fătase în timpul nopții și cineva trebuia să se ocupe de purcei. Scroafa făcuse prea mulți purcei, îi mai lipseau două țâțe, iar cei doi purcei care erau în plus puteau fi mușcați și omorâți sau puteau muri de foame, pentru că fiecare purcel își apăra cu gelozie țâța. Peter se duse cu plăcere în grajd, se așeză în genunchi lângă scroafa care stătea culcată și-l alese dintre purceii care sugeau pe cel mai solid. Părul deschis la culoare al scroafei era ciudat de moale de-a lungul țâțelor, iar acestea conțineau cantități diferite de lapte, unele fiind mari și noduroase, altele mici și lunguiețe. Purceii nici nu deschideau încă ochii, Peter îl trase pe cel mai puternic de la țâță, iar acesta începu să chițăie, de parcă cineva voia să-l înjunghie. Avea să-l țină o vreme în brațe, ca să sugă și unul din cei doi purcei mai slabi. Peter merse prin paie, cu purcelul în brațe. Se sui pe scara îngustă în podul cu fân. Acolo era uscat și cald, mai cald decât jos. Aici se ascundea Peter uneori, ca să viseze și să citească. Printre scânduri se vedea bine toată curtea. De aici, de sus, se vedea poarta, drumul către casă, începutul aleii cu plopi. Scoase briceagul din buzunarul pantalonilor și făcu o crestătură în rama deja înfrumusețată, încă una, un model, un ornament. Nu trecu mult timp și se auzi un duduit, iar micul camion intră în raza vizuală a lui Peter. Unchiul se dădu jos, deschise poarta, se urcă iar în camion, intră în curte și se dădu din nou jos, ca să închidă poarta. Hasso lătra și sărea în sus, în întâmpinarea unchiului. Era un câine-lup blând, dar destul de vioi pentru a păzi curtea. Pe

câinele dinainte, o corcitură, un câine mare, pe care Peter îl plăcuse foarte mult, unchiul îl dusese la veterinar ca să-l eutanasieze, fiindcă nu lătra destul de tare când venea cineva. Cealaltă portieră se deschise și o doamnă tânără coborî din mașină. De aici, de sus, arăta ca o fată. Avea picioare subțiri, care se iveau de sub paltonul pepit, cu o croială la modă, basma albastră. Peter îi recunoscu părul blond, care i se părea atât de deschis, aproape alb. Figura ei cunoscută, felul în care mergea, în care pășea, lui Peter i se făcu pielea de găină. În mână ținea o poșetă mică și o plasă. Privea stingherită în jur. Poate îi adusese un cadou. Oare ce vârstă o fi având acum mama lui? Peter făcu repede socoteala, trebuia să aibă patruzeci și șapte de ani. Patruzeci și șapte! Oricum, avea cu șase ani mai puțin decât unchiul și mătușa. Purcelul din brațele lui Peter guița. Acesta văzu cum unchiul și mama lui dispărură în casă. Peter a coborât cu dexteritate scara și a dus purcelul la loc.

Peter! Era vocea unchiului. Ieșise probabil din casă ca să-l strige pe Peter. Acesta tăcu, nu răspunse. Vino înăuntru, la cafea!

Unchiul nu-l mai chemase niciodată să bea cafea. Peter își pusese o singură dată, în secret, niște cafea și o băuse cu mult lapte și zahăr.

Peter așteptă până nu se mai auzi decât răsuflarea animalelor și se sui din nou în ascunzișul său. Printre crăpături vedea casa, deasupra intrării se ridica un acoperiș de lemn, sub care puteai schimba cizmele de cauciuc cu saboții de lemn. Când era frig, ca acum, Hasso se culca pe scândurile groase, între pantofi și bancă. Îi plăcea să roadă pantofii, asta era singura lui meteahnă, dar era iertat, pentru că lătra atât de tare când se apropiau străini. Prin crăpătura din pod, Peter îi vedea coada lui Hasso, care bătea ritmic pe scândură. Apoi îl văzu pe Hasso sărind și bucurându-se. Unchiul apăru sub acoperișul de la intrare și strigă: Peter!

Doar faptul că-l striga pe nume și arăta că se comporta astfel din cauza musafirei. Altfel, n-ar fi avut el atâta răbdare să-l strige pe nume, fără să înjure, derbedeul, și să se întrebe iar pe unde naiba o fi umblând. Lui Peter îi veni să zâmbească. Curând va apărea și ea sub acoperiș. Oare îl va striga pe nume? Peter simți emoția. Iar el nu se va ivi. În niciun caz. Peter! Lasă-i să-l strige, să-l aștepte, să creadă că va veni. Peter își pipăi pantalonii, care erau plini de fân și paie.

Las' că-i arăt eu lui, îl auzi pe unchi spunându-i câinelui. Peter ar fi vrut să facă pipi, dar nu voia să părăsească locul, voia să o vadă cum iese de sub acoperiș și îl caută cu privirea.

Unde-i Peter? Auzi el întrebarea unchiului. Prinde-l, Hasso, prinde-l. Unchiul se lovi nerăbdător peste coapse. Precis mătușa pusese deja cartofii la fiert. Mama urma să mănânce cu ei la prânz. Mătușa intenționase să facă ruladă de varză. Peter îi propusese să facă mai bine scrumbii marinate. Se gândea că mama lui le mânca cu aceeași plăcere ca și el. Scrumbii marinate și rulate. Dar mătușii nu-i plăcea peștele. Locuiau la opt kilometri de malul mării și mătușa nu mâncase niciodată pește. Așa că nici nu-l gătea vreodată. Peter își aminti că, pe vremuri, mama lui îi gătea adesea pește. Boabe de ienupăr, își aminti el numele. Ce nume frumos! Spuse cu voce tare: boabe de ienupăr. Erau boabe mici, negre, cu care mama lui condimenta peștele. Lui Peter îi plăcea să-i miroasă mâinile. Chiar după ce curățase și gătise peștele, mâinile ei miroseau minunat. Poate că, într-o bună zi, va putea uita mirosul mamei lui. Abia pe la patru pleca trenul ei înapoi la Berlin, prin Rostock. Hasso dădea din coadă. Părea că nu prea luase în serios ordinul unchiului.

Peter își scoase batista din buzunar și se șterse pe mâini. Se ștergea adesea pe mâini, de mai multe ori pe zi. La școală, ceilalți băieți ziceau că asta duce la impotență. Nu era rău. Peter nu-și putea

închipui să aibă copii vreodată. Acum apăru și mama lui sub acoperiș. Nu mai avea basma pe cap și își lăsase paltonul înăuntru. Avea părul strâns. Probabil îi era frig. Peter o văzu cum își strânse brațele la piept și cum se opri nehotărâtă pe scara de la intrare. Respirația îi acoperea fața cu un văl alb. Avea o față frumoasă. Mare și cu trăsături regulate. Fruntea ei bombată și înaltă, ochii înguști, despre care Peter știa cât de strălucitori puteau fi, strălucitori ca Marea Baltică, vara. Unchiul ieși în curte și îi ordonă lui Hasso să-l caute pe Peter. Caută-l, Hasso, caută-l. Peter își văzu unchiul venind spre grajd, că doar azi-dimineață îi spusese lui Peter să aibă grijă de purcei. Unchiul ieși din raza lui vizuală și Peter auzi, sub el, poarta. Încet, cu grijă, se strecură printre baloturile de paie. Îl auzi pe unchi strigându-l pe nume, apoi un clămpănit și un hodorogit, ca și cum unchiul ar fi răsturnat o găleată, și guițatul purceilor, de parcă i-ar fi lovit cu piciorul. Pașii unchiului ajunseră până în partea cealaltă a grajdului, probabil credea că Peter era la vaci. Își mai auzi o dată numele, înfundat, printre baloturile de paie. Hasso lătră, de data asta scurt și îndepărtat.

După ce se închise poarta din spate a grajdului și totul reveni la normal, Peter ieși din ascunzătoare. Prin crăpătură vedea acoperișul de la intrare, pe Hasso și pe unchi. Cu siguranță că mama intrase la căldură, în casă. Oare le punea întrebări despre el? Poate era mândră că el era la liceu. Unchiul și mătușa nu vorbeau cu prea multă plăcere despre asta, dar n-au avut curajul să-l contrazică pe învățător sau să-i ignore recomandarea. Din partea mea, fie, rostise atunci unchiul, după discuția de la școală. Atâta timp cât Peter îl ajuta în gospodărie, putea să continue școala. Peter știa deja unde avea să meargă după aceea. La Potsdam, lângă Berlin, acolo se înființase cu câteva săptămâni în urmă o academie

de cinematografie, citise despre ea în ziar. Și la radio fusese un reportaj lung, cum că acolo urmau să fie instruiți oameni tineri și talentați. Cine știe, poate era și el unul dintre aceștia? O să vadă ei, unchiul și mătușa, mama și tata.

Dedesubt, în grajd, se auzeau gâștele măcănind și bătând din aripi. Cineva trebuie să le fi speriat, gâștele nu măcăneau aiurea. Numai dacă le era foame sau dacă le speria cineva. Peter ar fi vrut să coboare, să vadă ce se întâmplă, dar era prea periculos. Din coșul casei ieșea fum. Era ora prânzului, lui Peter îi era foame. La masă! strigă de data asta mătușa de sub acoperișul îngust de la intrare, Peter, la masă!

Îi plăcea să reziste la foame și la impulsul de a o întâlni pe mama lui, era o plăcere nestăvilită, imperioasă, o plăcere dulce și dureroasă. Peter și-a imaginat cum stau la masă, cum unchiul ocărăște, mătușa, încurcată, blestemă în șoaptă, iar mama tace. Oare mama stătea în bucătărie pe banca unde dormea el noaptea? Precis că nu-i va întreba: Și el unde doarme? Ea nu putea întreba așa ceva, trebuia să fie recunoscătoare că el a putut locui aici, în toți acești ani. Peter auzise într-o noapte cum unchiul și mătușa se certau de la bani, înțelegea că tatăl lui trimitea din când în când bani pentru el. Însă Peter nu știa nimic despre asta; el știa doar că trebuia să muncească pentru a sta acolo, și muncea, muncea pentru a locui acolo, dar și pentru timpul în care trebuia să lipsească din gospodărie, ca să se ducă la școală. Oare cum vorbea despre el? Zicea Peter al meu, zicea numai Peter sau numai băiatul? Poate că nici nu vorbea despre el. Poate tăcea. Poate o durea faptul că fiul ei era atât de neascultător și nu voia să o vadă. S-o doară. Peter lovi cu pumnul ridicătura din pantaloni, se apăsă, se lovi blând. Să se care mama aia a lui de-acolo, de jos, să plece odată! Nu înțelegea că aștepta degeaba? Nu-l va mai vedea niciodată, nici acum, nici azi, și nici altădată. Putea

să-și dea ea la o parte buclele blonde de pe frunte mult și bine, să-și spele șorțurile albe și să se întoarcă la sora aceea a ei, de lângă Berlin! Să dispară, să dispară!

Peter privi prin crăpăturile ferestruicii din pod. Fulgi mari, ce păreau moi, se zbenguiau în aer. Nu se putea spune că ei cădeau, ci mai curând pluteau, dansau în sus și către est și se așezau deasupra pietrelor cocoșate din curte. Când era copil, își imaginase de multe ori cum va fugi de la unchi și de la mătușă și se va duce pe câmp, în zăpadă. Și că se va culca în zăpadă și va aștepta acolo până va înceta să mai respire. Dar asta îi trecuse de mult, nu le va face el o asemenea favoare, voia să-i facă să aștepte, să se perpelească, voia să-și croiască singur drumul. Nu avea nevoie de nimeni.

Hasso lătră și alergă spre poartă, dând din coadă. Cineva cu o bicicletă și un bidon de lapte agățat de ghidon deschise poarta și își șterse fulgii de zăpadă de pe față. Bärbel purta un hanorac roșu. Îi era superioară, mult superioară. Cel puțin așa credea ea. Părinții ei o trimiteau la sfârșit de săptămână să ia lapte. Bärbel era de aceeași vârstă cu Peter și deja făcea ucenicie ca vânzătoare într-un magazin din Willershagen. Vara o vedea uneori la Graal-Müritz, la plajă. Peter avea voie foarte rar să meargă cu bicicleta prin Rostocker Haide, până la malul mării. Cu toate că se ajungea repede acolo. Uneori se ducea însă și fără să ceară voie. Pe plajă vedea băieți și fete, aproape goi. Ca și Bärbel. Aceasta credea că lumea era a ei, pentru că plaja și vilegiaturiștii îi stăteau la picioare. Nimeni nu știa cum venea ea, iarna, cu bidonul pe ghidon, alunecând și căzând. Ea alunecă într-adevăr, căzu cât era de lungă, cu bicicletă cu tot. Hasso lătra și dădea din coadă. Unchiul apăru sub acoperișul de la intrare. El n-avea de unde să știe cum arăta Bärbel vara pe plajă, pentru că el nu mergea niciodată la plajă. Cu toate acestea, el o plăcea pe Bärbel și nu voia ca Peter sau mătușa să fie cei

care îi umplu acesteia bidonul cu lapte. Cel mai bine o făcea el. Bärbel era o gâscă proastă, l-a spus odată lui Peter că e retardat. Avea dreptate, ea avea întotdeauna dreptate.

Peter auzi cum sub el se deschise poarta grajdului. S-a cărat, îl auzi el pe unchi, vorbind cu Bärbel. Tocmai astăzi. Dacă îți poți închipui. Bärbel chicotea. Bärbel chicotea aproape întotdeauna când se ducea cu unchiul în grajd. Chicotea și pe bicicletă, și în magazin, unde avea voie să stea deja la casă, și acolo chicotea și ofta ori de câte ori Peter o întreba când urma să primească din nou miere de albine adevărată.

Peter asculta ce se petrecea dedesubt. Unchiul și Bärbel vorbeau acum în șoaptă. Șușoteau. Poate că nici nu vorbeau. Peter auzi cum laptele curgea din rezervorul cel mare în bidonul lui Bärbel. Apoi auzi poarta grajdului și văzu cum Bärbel îi întinse mâna unchiului, apoi deschise poarta și împinse bicicleta afară din curte. Unchiul se îndreptă spre casă. Se mai întoarse o dată și privi către poarta pe care Bärbel o închidea. Hasso stătea în fața unchiului, cu urechile ciulite, dând din coadă și scheunând. Precis simțise mirosul ruladelor de varză și spera că va rămâne ceva și pentru el. Unchiul privi în toate părțile. Nu-l mai strigă pe Peter, n-avea de unde să știe că acesta dispăruse doar pentru o vreme, și nu de tot. Afară cerul se făcu albastru și apoi se întunecă. Un întuneric de după-amiază de noiembrie. Se apropia momentul când mama avea să plece. Poate că doar norii de zăpadă aduceau cu ei înserarea. Poate că unchiul se bucura deja, răsufla ușurat că Peter dispăruse, în fine! Că se cărase. Și precis se va enerva când Peter va apărea din nou diseară, cerându-și dreptul la culcușul lui, pe banca din bucătărie. Mai are și pretenții. Așa va spune unchiul.

Ce și-o fi închipuit mama? Și-ar fi dorit să-l vadă. Și? Poate ar fi vrut să-i ceară și iertare. Ar fi trebuit să o ierte? Nu putea să o ierte, nu o va

putea ierta niciodată. Nici nu-i stătea în puteri, chiar să fi vrut, nu putea. Ce-ar fi vrut să vadă dacă l-ar fi întâlnit? Dar chiar că avea curaj. Să vină acum, după atâția ani. Așa, pur și simplu. Și pentru asta alesese chiar cea de-a șaptesprezecea zi de naștere a lui. Pe care el o sărbătorea acum în ascunzătoarea din podul cu fân. Își lipi privirea de crăpătură, ca nu cumva să piardă momentul în care ea va pleca. Întunericul care începea să se lase îi îngreuna vederea. Se aprinse lampa mică de la intrare. Fereastra bucătăriei era luminată. Lui Peter nu-i era frig. Dar simți din nou foamea. Coborî încet scara și se furișă lângă rezervorul de lapte. Întunericul nu-l împiedica, cunoștea bine grajdul. Deschise robinetul și bău. Plescăitul și șuieratul ușor al purceilor sunau plăcut. Niciunul nu țipa, nu scâncea, poate că cei doi care erau în plus muriseră deja. Afară, Hasso lătră scurt, Peter își șterse cu mâneca laptele de la gură, trebuia să se grăbească. Nu putea rata momentul plecării ei. Se cățără din nou repede pe scară. Se așeză la loc, în fața crăpăturii, și privi afară, în curtea albastră-închis. În fân, deasupra animalelor, era cald. Mai adineauri făcuse pipi într-un colț. Ce era să facă? Aici, în grajd, nu băga nimeni de seamă, nimeni nu-l putea mirosi. Lui Peter îi plăcea să facă pipi în paie. Ce era mai frumos decât să faci pipi în paie? Trimise un jet curb cât putu de departe.

Auzi voci în curte. Oare mai zâmbea uneori? Când zâmbea, făcea gropițe în obraji. Peter își amintea de ele, de gropițele ei. Zâmbea rar. Peter îngenunche în fața crăpăturii. La ora aceea albastră, Peter o văzu pe mama sa cum pășește pe covorul subțire de zăpadă proaspăt căzută, își pune basmaua și deschide portiera mașinii. Ce-i rămăsese de la mama lui? Peter își aminti de peștele acela ciudat, din corn. Nimeni nu știa ce era cu peștele acela, nici unchiul, nici mătușa. Peter privise mult timp la acel pește, în fiecare seară, îl deschisese și se uitase în burta lui, dar

acolo nu era nimic, doar un loc gol. Jos, mama își înnodase deja basmaua. De aici, de sus, nu părea că ar fi zâmbit vreunul din cei trei, iar cuvintele de rămas-bun trebuie să fi fost scurte. Mama ținea în mână poșeta și plasa. Oare luase înapoi cadoul? Poate nici nu se gândise la vreun cadou, ci își luase doar mâncare pentru drum, în plasa aceea. Locul gol din burta peștelui i s-a părut lui Peter sinistru. Acum doi sau trei ani se dusese cu peștele pe plajă și îl aruncase în mare. Tâmpitul de pește nu voia să se scufunde, ci plutea pe deasupra valurilor. Linia orizontului îi plăcea lui Peter. Cel mai bine se vedea de pe coasta abruptă din est, puțin mai departe de Fischland. Să fi fost spatele mamei puțin încovoiat? Numai puțin, ca și cum ar fi fost supărată? N-avea decât să fie supărată, era tot ce-și dorea Peter. Altceva nu-și putea imagina, decât că era supărată. Dar lui nu-i păsa, pentru că el voia un singur lucru: să nu o mai vadă niciodată în viața lui. Peter văzu cum mama apucă mânerul portierei și se urcă în mașină. Unchiul închise portiera și ocoli mașina ca să se urce și el. Peter auzea vântul trecând prin plopi. Mătușa le deschise poarta. Motorul porni, micul camion scoase o buclă de fum și ieși din curte. Mătușa îi spuse ceva lui Hasso și închise poarta. Peter s-a întins pe spate. Paiele îi gâdilau ceafa. Întunericul îl alina, era liniștit acum.

Observații

[←1]

Sorbii sunt o minoritate germană. Ei trăiesc cu precădere în landurile Saxonia (Sachsen) și Brandenburg și vorbesc un dialect de origine slavă, numit *sorba*. Acest dialect s-a păstrat cel mai mult în regiunea Lausitz, locul unde scriitoarea își fixează începutul narațiunii.

[←2]

La floarea de hamei.

[←3]

Dramă în cinci acte de Gotthold Ephraim Lessing, scrisă și pusă în scenă în premieră în anul 1755.

[←4]

Rentenmark a fost moneda de tranziție la Reichsmark, în perioada 1923-1948, folosită în scopul diminuării ratei inflației din Germania, care crescuse îngrijorător în perioada 1914-1923. Reichsmark a fost introdusă pe piață la data de 30 august 1924, circulând pentru un timp în paralel cu Rentenmark și fiind moneda națională germană până în anul 1948.

[←5]

Operă în patru acte a compozitorului austriac Franz Schreker (1878-1934), concepută în perioada 1927-1928.

[←6]

„Balada lui Mackie Messer“ (germ. *Die Moritat von Mackie Messer)* din *Opera de trei parale* a fost compusă de Kurt Weill după textul lui Bertolt Brecht. Balada a fost introdusă la începutul libretului cu puțin timp înainte de premieră (Berlin, 31 august 1928), când interpretul personajului Mackie Messer, actorul Harald Paulsen, și-a manifestat dorința de-a avea un rol mai important în cadrul spectacolului.

[←7]

Trimitere la bulevardul Unter den Linden (rom. „Pe sub tei“) din Berlin, care se intersectează cu Friedrichstraße, în apropiere de Brandenburger Tor și de Universitatea Humboldt.

[←8]

Zoologischer Garten este denumirea unei gări din Berlin.

[←9]

Vossische Zeitung a fost un ziar celebru în regiunea Berlinului, care reprezenta poziția burgheziei liberale. Articolele erau semnate de personalități ale culturii germane, precum Gotthold Ephraim Lessing, Theodor Fontane, Kurt Tucholsky. începând din noiembrie 1928, ziarul a publicat în premieră romanul lui Erich Maria Remarque, intitulat *Nimic nou pe frontul de vest* (germ. *Im Westen nichts Neues).* Romanul avea să apară câteva luni mai târziu, în ianuarie 1929, sub formă de carte. Numeroase exemplare din romanul lui Remarque au fost distruse de regimul național-socialist în timpul campaniilor de ardere a cărților (10 mai-21 iunie 1933), iar ziarul a fost cenzurat în anul 1934.

[←10]

Pat (Cari Schenstrem) și Patachon (Harald Madsen) au fost un duo de comici danezi din epoca filmului mut. în perioada 1921-1940 au turnat împreună în jur de 55 de filme.

[←11]

Scriitor și filozof austriac, de origine evreiască. Cu toate acestea, Arthur Trebitsch (1880-1927) a câștigat respectul și admirația lui Hitler prin atitudinea antisemită și contribuțiile lui la teoria superiorității rasei ariene.

[←12]

Traducere proprie a versurilor poeziei *Aus Fernen, aus Reichen* (1927), de Gottfried Benn.

[←13]

Argou pentru „lesbiană“ (germ. *kess).*

[←14]

Heilsender (germ.) — cuvânt compus din *Heil* (rom. „mântuire“, „izbăvire“) și *Sender* (rom. „emițător“). Cuvântul *Heil* face aici aluzie la salutul din vremea regimului național-socialist *(Heil Hitler!)* și la afilierea lui Wilhelm la acest regim opresiv.

[←15]

Opera de Stat din Berlin.

[←16]

În original apare *schmucker Pimpf* în idiș.

[←17]

Maria prin pădurea cu mărăcini mergea.

[←18]

Rang militar creat în anul 1932 de regimul național-socialist, traductibil prin „comandant suprem de grup“. Acesta era cel mai înalt rang militar, depășit din punct de vedere al importanței doar de titlul (și nu gradul) de *Reichsführer,* în persoana comandantului tuturor forțelor de poliție și securitate, inclusiv al serviciului secret de poliție a statului, denumit Gestapo (germ. *Geheime Staatspolizei).*

[←19]

Numele vechi al localității Bautzen.

[←20]

Das kalte Herz (1827) este titlul unui basm scris de Wilhelm Hauff.

[←21]

Poveste pentru copii de Kornei Ciukovski, adaptare după Hugh Lofting (engl. *Doctor Doolittle).*

Table of Contents

Prolog	3
Lumea ne stă deschisă	23
Nicio clipă	124
mai frumoasă ca asta	125
Capcana nopții	273
Epilog	385
Observații	397